

M A C E R F L O R I D U S
D E
V I R I B U S H E R B A R U M

U N A C U M

W A L A F R I D I S T R A B O N I S ,
O T H O N I S C R E M O N E N S I S E T I O A N N I S F O L C Z
C A R M I N I B U S S I M I L I S A R G U M E N T I ,

Q U A E

SECUNDUM CODICES MANUSCRIPTOS ET VETERES EDITIONES
RECENSUIT, SUPPLEVIT ET ADNOTATIONE CRITICA INSTRUXIT

L U D O V I C U S C H O U L A N T .

A C C E D I T

A N O N Y M I C A R M E N G R A E C U M D E H E R B I S ,

QUOD E CODICE VINDOBONENSI AUXIT ET CUM GODOFREDI HERMANNI
SUISQUE EMENDATIONIBUS

E D I D I T

I U L I U S S I L L I G .

L I P S I A E , S U M P T I B U S L E O P O L D I V O S S I I .

1 8 5 2 .

AMSTELODAMI, apud I. MUELLER & Co., in de Kalverstraat No. 163.
LONDINI, apud I. B. BAILLIERS, 219 Regent Street.
PARISIIS, apud I. B. BAILLIERS, Rue de l'école de médecine No. 13bis.

L. B. S.

Cum sex abhinc annos Aegidii Corboliensis carmina medica ad codicum manuscriptorum et editionum veterum fidem recensita ederem, in animo erat, alia quaedam similis argumenti carmina medio aevo conscripta eodem fere modo cum harum rerum fautoribus communicare. Eligebam Macri Floridi carmen, cuius summa apud omnes medii aevi medicos auctoritas mihi iam in curanda Aegidii editione innotuerat, et Othonis Cremonensis versiculos, quos iam tunc e codice manuscripto suppletos descripseram, quibus adiungere volebam Walafridi Strabonis hortulum, non illepidum aevi Carolini poemation. Quae omnia, ut uno volumine comprehendi, sic brevi tempore absolvi posse sperabam. Sed cum insignis copia codicum manuscriptorum et editionum Macri Floridi tum accuratius huic scriptori impensum studium facile me edocuit, eam eius parandam esse editionem, quae severioribus quoque in medicina medii aevi scrutatoribus quodammodo inservire posset, et in oratione Macri constituenda non, ut in Aegidio factum est, coniecturae, sed optioni inter lectiones codicum primarium esse locum concedendum. Hac solum ratione sperari posse videbam, fore ut editio scriptoris alius cuius excusationem inveniret, qui neque sermonis verisimilitudinemque elegantiam, neque rerum ubertate et practica quadam utilitate sese commendaret. Et haec quidem

in causa erant, cur multo serius quam promiseram haec editio in lucem prodiret.

Si quis autem, non cur tam sero sed cur omnino eiusmodi scripta nostris temporibus edantur, quaestionem instituat, eum minus, quam decet, morem esse duxerim, in historia literaria quemcumque scriptorem non ex nostro sed ex suo aevo aestimari, nullum vero ex iis, qui remotioribus et minus notis temporibus scripsere, plane contemnendum esse. Quae cum in omni literarum genere tum praecipue apud scriptores aevi aevi valent. Huius enim aevi omnem indolem et conditionem, civilem non minus quam literariam, accuratius cognoscere, hac ex causa iam maxime interest, quia nostra instituta, nostrorum temporum vivendi ratio, artes et doctrinae, et omnis eruditionis nostrae disciplina in illo aevo quasi fundamenta sua habeant profundissima. Ad cognoscendos vero mores et doctrinam cuiuscunque aevi non parum certe conferunt scriptores medici aut de rebus medicis, quippe qui res pertractent a reliquis omnibus aliis quidem scriptoribus neglectas, sed ad vitae quotidianae intima penetralia quam maxime pertinentes. Quare non soli medico aut rerum naturae curioso hi scriptores inserviunt, sed cuique, qui non superficiem et speciem rerum gestarum, sed causas interiores et veram vitae communis indolem nosse cupit. Sic, ut exemplo utar, vires medicae, quae certis herbis inesse creduntur, et narrationes fabulosae de herbarum efficacia in corpus humanum saepe lucem quandam afferunt religionibus antiquis, quae declinando, ut fieri solet, in superstitiones transierunt; verbenae, visci querni et hyoseyami exemplo. Et cur ea, quae medio aevo credebantur de herbarum viribus et morborum natura minoris esse momenti putentur, quam inanes dialecticorum eiusdem aevi subtilitates, aut theologorum verbosae disputationes de rebus, quae sciri nullo modo possunt, aut monachorum loquaces

et prodigiosae fabulae de miraculis Sanctorum et de laudabili vita beataque morte divitum et potentium, liberalitate coenobitis commendatorum?

Latinitati praeterea mediae et infimae accuratius et plenius cognoscendae summam quoque afferunt utilitatem scriptores medici, rebus saepe nominatis, quae ab aliis non commemorantur, et in eo verbis et elocutionibus usi, quae apud alios scriptores non leguntur. Poetae vero quorum opera hic exhibentur, supplementum simul sistunt ad Polycarpi Leyseri historiam poëtarum et poëmatum aevi aevi (Hal. 1721. 8., 1741. 8.), in qua collectione nullus eorum legitur.

Sed ipsa quoque medicina et rerum naturalium cognitio sibi ex hisce suis scriptoribus, qui medio aevo vixerunt, fructum capit satis conspicuum. Medicinae scilicet elementa e remotissima antiquitate ad nos pervenerunt per aevi aevi viros medicos, Salerni praesertim, Parisiis et in Monte Pessulano medicinam docentes et scriptis ornantes. Permulta quoque, quae admodum diu valuerunt in scholis medicis et partim etiamnum in iis valent, ex ipsa aevi aevi medicina originem duxerunt; medicinae quoque nova illo tempore aetas illuxit, neque antiquitati aequiparanda, neque recentiori aevo, sed utrumque comubio quasi iungens, unde non adeo spernenda, quam vulgo fieri solet. Certum est, permulta aevi aevi medicis nota fuisse, quae nunc vel nescimus omnino, vel negligimus; permulta sincerius tunc et modestius tractata fuisse, quae nunc alto nimis supercilio despiciuntur, doctrinae damno et aegrotorum. Quam copiose, quaeso, illis temporibus actum est de vitae regimine, de cibo et potu, de balneo, de phlebotomia, de herbarum lapidumque virtutibus, de aquis destillatis, de venenis, de lepra, de pestilentia, de temperamentis, de urinarum signis, de arte physiognomica, chiromantica, astrologica et magica, nec non de multis aliis

rebus scitu non indignis, de quibus nunc vel plane non, vel obiter tantum sermo iniicitur in scholis medicis. At sunt haec superstitiona. Vere quidem, pro more illius saeculi, multa, sed non omnia, et nos quoque superstitione non tam caremus, quam potius alia eiusdem specie utimur, de qua non minus posteri nos culpabunt. Auctoritatibus nitimur ut illi, sed aliis.

Sunt ergo in scriptis medicis et physicis medii aevi multa recondita adhuc et oblivione tecta, quae a curiosis huius aevi indagatoribus in usum medicinae hodiernae verti possent, vel, uti etiam interdum fieri consuevit, pro plane novis venditari. Id praesertim valet in omni tractatione de medicamentis simplicibus, et primo omnium loco de herbis, quarum vires tantum abest ut medicina recentior copiosius in usum aegrotorum adhibuerit, ut potius eas fere despexerit et tota ad chemica medicamenta confugerit.

Sed ut haec et alia multa erui possint e medicina a quinto inde saeculo usque ad finem quinti decimi, opus est accurata et plena huius medicinae historia, quae vel post Ackermanni, Hensleri, Sprengelii aliorumque non spernendos labores adhuc desideratur. Vera medicinae medii aevi historia non solum celebriores scholas medicas et viros de re medica bene meritos cum scriptis eorundem enumerare debet et diiudicare, sed etiam uniuscuiusque saeculi doctrinam et praxin medicam ita exhibere, ut in singulis illius aevi scriptoribus medicis adhuc ignotis aetas et patria eius facile cognosci possit. Bene praeterea discernendum erit in eiusmodi historia, quid medicina medii aevi Graecis debuerit et Arabibus, et quonam modo medicina graeca et arabica illis temporibus mutata sit et aucta, vel etiam diminuta et pessum data. Demonstrandum quoque erit, qua ratione medicina recentior orta sit ex illa, et ex illius fontibus derivata.

Ad haec omnia, quae vix inchoata hucusque dici possunt, opus est prae ceteris, ut scripta medica, quae ex illo aevo supersunt, eruantur e bibliothecarum pulvere, et quatenus fieri potest, accurate edantur. Spero itaque fore, ut haec edendi ratio, quam secutus sum in hisce carminibus non adeo grave in vituperium incurrat, id potius metuens, ut vires et doctrina, quas egomet adhibere valui, sufficiant ad opus susceptum ita peragendum, ut finis supra indicatus vere attingatur. Alii supplebunt, quae deesse bene sentio.

Aequi vero iudices et harum rerum bene gnari non ignorabunt, aliam criticen adhibendam esse his scriptoribus, aliam auctoribus classicis. Nam ab illis neque grammatices, neque prosodiae ulla regula ita constanter servatur, ut secundum hanc verba eorum commode restitui possint. Lingua latina tunc temporis iam in eo erat, ut vel omnino periret, vel in linguas recentiores et singularum regionum dialectos deduceretur, ita omni fere careret lege stabili et universim recepta. Temporum inquieta indoles, doctrinarum debilis et manca conditio, eruditorum hominum habitationes instabiles et peregrinationes frequentissimae, scholarum raritas, quae certam quandam institutionis notam non admitteret, sed omnia fere ad studia privata et domestica redigeret, tenuis admodum latinae linguae cognitio apud doctissimos quoque viros, quae verbis et elocutionibus ex antiquitate servatis novissima quaeque et barbara miscere cogeret, haec omnia tam multiformem et variatam quasi dictionem apud hos scriptores induxerunt, quae in singulis scriptoribus denuo edisci et secundum eius consuetudinem diiudicari debet, cum ex aevo et patria scriptoris rite diiudicari non possit. Ipsae versuum pangendorum regulae vel prosodia antiqua, qua critice in poetis classicis maxime adiuvaratur, hac aetate, de

qua nunc loquimur, non amplius adeo stricte observantur, quin saepe syllabarum quantitates immutarentur, et recentiorum linguarum accentus in versibus componendis prosodiae antiquae locum occuparet.

Aliud critices adiumentum apud scriptores classicae antiquitatis positum est in fontibus, ex quibus hauserunt et secundum quos multa in iis restitui possunt absque omni fere erroris periculo. Multo aliter in medii aevi scriptoribus. Fontibus hi non in genuina lectione usi sunt, uti eos forsitan nunc possidemus post tot codicum accuratas collationes et collectas tot virorum eruditorum in unum scriptorem lucubrations, sed libros veteres partim ex pessimis versionibus aut excerptis et collectionibus, partim e depravato aliquo eoque unico codice legebant, quem conferre cum aliis et ex iis corrigere non adeo facile licebat. Et permulta quoque in his fontibus vel plane non intelligebant, vel ad mentem suorum temporum interpretabantur aut etiam temere mutabant. Ita facile foret, in Macri carmine plura mutare ex Dioscoride, Galeno, et Plinio, quibus auctoribus praecipue usus est; cum vero Dioscoridem et Galenum certe non graece, sed e depravata quadam versione legerit, Plinii autem verba saepe non intellexisse vel aliter ac nos legisse coargui possit, facile patet, non temere ex his auctoribus corrigi debere Macri carmen, praesertim cum et alios auctores et ipsas ex ore populi traditiones interdum adhibuerit.

Quibus omnibus accedit adhuc illa difficultas, quod codices manuscripti multo magis variant in ipsis medii aevi auctoribus, quam in veteribus classicis. Antiquissimos hos et egregios libros non adeo facile ex proprio ingenio supplere et mutare poterant, et ideo iam integros describebant; recentiores vero et ipso medio aevo conscriptos libros facile propriis usibus accommodabant, addendo, mutando, detrahendo, prout

optabatur vel posebatur. Quod praecipue in metricis operibus factum est, in quibus facillime novus addiversiculus, vel antiquus demi poterat, vel etiam intergra capita adici pro ingenio et lubitu librarii; sic facile patet, posteriorem partem regiminis Salernitani (in ipsa Ackermanni editione forsitan a versu 50mo vel 57mo) non unius esse auctoris vel unius collegii opus bene dispositum, sed farraginem inconcinnavariorum auctorum, collectionem quasi versuum memorialium, quos infinitos habebat et condebat illud aevum.

Si ergo ullum hisce medii aevi scriptoribus pretium apud eruditos statui potest, edenda sunt eorum opera, quantum fieri potest, eadem forma, *qua conscripta fuisse putari queant*, collata quam maxima copia codicum manuscriptorum bonae notae et remotioris aetatis, et emendatis verbis secundum has lectiones non minus quam secundum propriam ipsius scriptoris consuetudinem cogitandi et loquendi, quae multo tantum et assiduo eius studio cognosci potest. Quare semper aliqua ambiguitas in horum scriptorum contextu manebit, et dubitationi plus in iis relinquetur, quam in scriptoribus classicis.

Haec omnia ideo praemonenda esse duxi, ut excusationi mihi sint partim apud eos, qui cum auctorum medii aevi veram indolem parum habeant perspectam, non edendos eos esse putant, sed oblivioni dandos et contemtui, partim vero apud eos quoque, qui, meliora circa has res edocti, permulta adhuc in ipsa hac editione iure suo desiderabunt.

Scriptores autem ipsi, qui in hoc libello continentur, ii certe sunt, qui in medica medii aevi historia non ultimum omnino locum sibi vindicant.

Id prae ceteris valet de *Macri Floridi* carmine, quod cum summae auctoritatis fuerit a decimo inde usque ad quintum decimum saeculum, fundum quasi

constituit omnis doctrinae de simplicibus medicamentis, quatenus illo aevo floruit. Quare in historia pharmacologiae medicae (qua adhuc caremus et diu forsan adhuc carebimus) carmini illi insignis aliquis locus semper debebitur, cum admodum multa in ipsa illa historia non ex Hippocrate, Dioscoride et Galeno repeti possint, quos scilicet non legebant illius aevi medici, sed e Macro, qui illis erat instar omnium. Copia permagna codicum et editionum huius carminis id satis docet, non minus vero laudationes frequentissimae huius carminis in scriptis medicorum inde a saeculo undecimo usque ad sextum decimum obviae. Minus hoc asseverari potest de illis viginti capitibus, quae sub nomine *Spuria Macri* editio nostra exhibet; sed cum non multo iunioris aevi sint et iam in duabus editionibus simul cum *Macri* carmine genuino apparuissent, non commode omitti posse videbantur.

Walafridi Strabonis carmen, placidam quasi spirans vitae coenobialis tranquillitatem, ob aevi ipsius, quo condebatur, et ob auctoris in doctrinis theologicis celebritatem non indignum videbatur nova et accurata editione. Multum praeterea valet hoc carmen ad cognoscendam horticulturam saeculi noni et totius aevi Carolini, nec non ad melius intelligentiam Caroli M. capitularia. Sermonis et rei metricae ratio melioris omnino indolis est, quam in *Macri* et *Othonis* carminibus, et iam eo illud aevum redolet, quod barbaries nondum tanta caligine oppresserat, quanta saecula proxime insequentia.

Othonis Cremonensis carmen hic primum prodit ita ex codice manuscripto auctum et emendatum, ut vix cum prioribus impressionibus comparari possit. Et quamvis nihil aliud sit, nisi collectio versuum memorialium ad cognoscendas proprietates et notas pharmaceuticalas medicaminum, tamen ideo iam magni faciendum est, quia unicus ex illo aevo huius argu-

menti est libellus. Nam in Ioann. Platearii libro de simplici medicina (*Circa instans* etc.) et in Nicolai Praepositi antidotario non seorsim hae res sed inter alias tractantur. Notulas adieci raras, sed ut puto sufficientes, si praeter duos libros iam indicatos prolegomena mea ad Aegidium Corboliensem (Lips. 1826. 8.) inter legendum inspiciantur.

Ioannes Folcz, tonsor Norimbergensis, poeta facetis scenicis componendis suo aevo satis celebratus, non immerito locum inter scriptores de simplici facultatibus sibi vindicat, cum de aromatatum usu et viribus lepidum libellum composuerit, quem ex genuina ipsius auctoris editione hic exhibemus, addita simul ea impressione, quae invito auctore antea iam lucem adspexerat. Utraque exemplum praebet idiomatis Germanici, quo poetae utebantur ante illam totius linguae emendationem, quae Luthero duce tunc proxime instabat. Similis argumenti libellos, ab eodem Folczio conscriptos (ut: *Von allen paden, die von natur heiss sein; Von einem krichischen arczat; Von sey oder schad; Von einem krichischen arczat; Von der pestilenz*), alia occasione lubenter edam, si mihi, quod hucusque nondum contigit, eorum inspiciendorum copia facta erit.

Singulare vero ornamentum huic editioni accessit ex *Iulii Silligii*, amici coniunctissimi, benevolentia, qui in epistola ad me data et huic editioni subiuncta carminis graeci περί βουρών recensionem eam exhibuit, quae quamdiu non nova eaque vetustissimum codicum subsidia in usum vocari poterunt plena et absoluta haberi debebit. Eiusmodi vero subsidia sperare vetat Frid. Dietzii, medici et philologi eruditissimi, industria, qui cum in omni fere Europa codices medicos antiquos felicissimo cum successu conquireret et ipsi huic carmini propriam curam impenderet, aliud additamentum non inveniret, quam

quod ex codice Vindobonensi descriptum cum Silligio iam communicaverat Car. Weigelius, medicus apud Dresdenses spectatissimus. Cum vero me, medicum hominem et linguarum studio parum imbutum, minime deceat de docta Silligii mei lucubratione iudicium ferre, gratias ei tantum agere liceat quam maximas, quod qui inclytorum duorum Veronensium (Catulli inquam et Plinii maioris) editione iam inclaruit, etiam huic scriptori, qui et nomine caret et celebritate, solertem manum adhibere non recusavit.

Scribebam Dresdae, in vigilia Pentecostes
MDCCCXXXII.

L. Ch.

**MACER FLORIDUS
DE VIRIBUS HERBARUM,**

**WALAFRIDUS STRABO
HORTULUS,**

**OTHO CREMONENSIS
DE ELECTIONE MEDICAMENTORUM,**

**HANS FOLCZ
CONFECTBUCH.**

Edidit

LUDOVICUS CHOULANT.

PROLEGOMENA AD MACRUM FLORIDUM.

Fuit Romae sub imperii Augustei prioribus temporibus poeta Aemilius Macer Veronensis, de quo Ovidius (trist. IV. 10. v. 43):

Saepe suas volucres legit mihi grandior aevo,

Quaeque necet serpens, quae iuvet herba Macer,
cuius etiam meminerunt Disticha moralia, quae Dionysio Catoni vulgo adscribuntur:

Telluris si forte velis cognoscere cultus,

Virgilium legito, quod si mage nosse laboras

Herbarum vires, Macer tibi carmine dicet,

Corporis ut cunctos possis depellere morbos,

et non minus, quamvis nomen reticuerit, Manilius (astro-nomicon lib. II. v. 43):

Ecce alius pictas volucris et bella ferarum,

Ille venenatos anguis, hic nata per herbas

Fata refert vitamque sua radice ferentes.

Scriptus ille poeta, Macer Veronensis, qui anno septimo decimo ante Christum natum fato functus esse dicitur, carmina de avibus, de serpentibus vel de animalibus venenatis, et de herbis, quae vero iniuria temporum perierunt, paucos versiculos si exceperis ab Isidoro Hispalensi (origg. lib. XII. cap. 7 et 4) servatos:

Cygnus in auspiciis semper laetissimus ales,

Hunc optant nautae, quia se non mergit in undas,
et ex carmine de serpentibus:

— *Seu terga exspirant spumantia virus,*

Seu terrâ fumat, qua teter labitur, anguis;

reliqua omnia penitus interisse videntur. Carmen enim de virtutibus herbarum, quod in hac editione sub Macri Floridi nomine exhibemus, nullo modo antiqui illius Macri Veronensis esse posse, facillime evincitur partim ex eo, quod Macer Floridus auctores multo iuniores, e. g. saepissime Plinium et Galenum, citet, et ex Plinio et Dioscoride maximam carminis sui partem desumat, partim ex eo, quod non solum latinitatem et versificationem medi aevi aperte

ostendat, sed etiam aromata describat, quae non multum ante Arabum tempora innotuerunt, ut Galanga, Zedoar, Caryophylli. Cum inter auctores a Macro nostro citatos etiam Walafridus Strabo sit, qui saeculo IX claruit, aetatem huius carminis non facile ante saeculum X ponere licet. Neque vero etiam serius, cum carmen Scholae Salernitanae, quod Regimen sanitatis inscribitur, iam multos ex Macro nostro versus habeat, quos in hac editione sedulo indicavimus.

Macri Floridi nomen retinimus, quia veteres editiones et codices manuscripti sic haberent, et etiam Guil. Gueroaldus in commentario suo non aliter carmen inscriberet. Editio Basileensis anni 1527 prima omnium est, quae *Aemilii* Macri nomen carmini praeponat. Non quidem nos fugit, nomen *Odonis* a nonnullis carminis auctori tribui, sed secuti hi sunt presso pede Gaudentium Merulam, qui (de Gallor. Cisalpinor. antiquitate et origine, Lugd. 1538. 8. pag. 75) haec habet: „*Hic libellus qui sub Macri nomine circumfertur, non huius est, sed Odonis cuiusdam medici, ut ipse vidi in codice antiquissimo; verum ut gratior eret in lucem, Macri titulo inscriptus est.*“ Codex ille quis sit et quo lateat, non indicavit Merula. Habet vero bibliotheca publica Dresdensis codicem membranaceum saeculi XIV, quo ad hanc editionem conficiendam usi sumus (vide infra cod. π.), in cuius calce legitur: „*Odonis Magdunensis opusculum de naturis herbarum explicit,*“ et similis inscriptio legebatur in alio codice, quem habet catalogus bibliothecae Gunzianae (pag. 470). Haec ergo documenta non sufficiunt, ut *Odonis* nomen pro Macri nomine reponamus, quod ipsum vero supposititium esse et gratiae carmini conciliandae causa, vel etiam in honorem Aemilii Macri Veronensis impositum, non negamus. Ita facile fieri posset, ut Odo quidam medicus hoc carmen de virtutibus herbarum composuerit et Macrum Floridum inscripserit. Idem fuit in Caelii Apicio.

Quomodocunque vero haec se habeant, certum est, Macri Floridi carmen summae auctoritatis et frequentissimi usus fuisse apud omnes medii aevi medicos, et in ipsius saeculi XVI decursu tantum adhuc valuisse, ut Theophrastus Paracelsus scholia et observationes in hoc carmen (*Artemisia—Pastinaca*) scribere aggressus sit, quae leguntur in editionis Huserianae tomo primo, pag. 1070—88; cfr. etiam pag. 1095 et 1100. Numerosissimi praeterea extant huius carminis codices manuscripti, et, ut infra videre licet, editiones non paucae.

Commentatorem nactus est Macer Floridus plenum et copiosum, *Guillerimum Gueroaldum* scilicet, professorem medicinae in academia Cadomensi sub finem saeculi XV viventem. Commentarium suum inscripsit Gueroaldus Johanni Courtino et Natali Stephano, magistris in academia Cadomensi. In proemio autem ita de opere suo ad lectores loquitur: „*Sed non vos ab huius ulteriori lectione deterreat, iuvenes optimi, si forte aliquid fuerit praelibatum, quod vestra non demulceat ingenia. Nam quae reliqua sunt, tam familiariter propositam interpretatione, ut vel pueruli litterarii facile capiant, eoque ordinem suum prosecuturus, ut familiarem litterae ordinem tertium subiciam, nonnulla tamen cum ad medicinam tum ad oratoriam pertinentia sum (modo parenthesis) interponendo per locorum intercapedines, quae adolescentum animos poterunt oblectare.*“ Sub fine totius commentarii legitur: „*Habetis iuvenes studiosissimi Macri Floridi de viribus herbarum opusculum ab omni menda castigatissimum una cum interpretationibus luce meridiana longe clarissimis.*“

Constat Macri Floridi carmen capitibus LXXVII genuinis, quibus in editionibus et codicibus nonnullis spuria accedunt capita viginti, quae in nostra editione seorsim ad calcem genuini carminis exhibentur. Genuinorum capitum series, additis nominibus herbarum et notitiis literariis, haec est:

1. ARTEMISIA (v. 1—30), a medicis medii aevi fere semper dicitur *Arthemisia*, germanica lingua olim *Buck, Bibot, Bibotb, Bibote, Bivot, Bybos, Beybos*, nunc *Befuss*; botanicis *Artemisia vulgaris*. Cfr. Dioscorides ed. Sprengel, III, 117, 118, et Matthioli comment. ed. 1558, pag. 445; Plin. hist. nat. XXV, 7; Apuleii l. de herbis ed. Ackermann, cap. 11—13; Platearii l. circa instans A. 24; Harpestreng ed. Molbeck, 1826, pag. 45 (*bynkae*); Bartholom. Glanville s. Angl. de proprietatib. rer. Argent. 1485. fol., XVI, 17.
2. ABROTANUM (v. 31—51), etiam *Abrotonum*, germ. olim *Everute, Auerrute, Everwort, Scauenwort, Stau-enwort, Garteil*, nunc *Eberraute, Stabwurx, Garteil*; botan. *Artemisia abrotanum*. Cfr. Diosc. III, 26, Mathtiol. p. 369; Plin. XXI, 21; Platear. A. 31; Harpestreng p. 44 (*ambrot*).
3. ABSINTHIUM (v. 52—114) s. *Absinthium*, germ. olim. *Warmede, Warmode, Wermute, Wermotb*, nuno

- Wermut*; botan. *Artemisia absinthium*. Cfr. Diosc. III. 23; Matthiol. p. 367; Plin. XXVII. 7; Apul. c. 100; Platear. A. 19; Harpestreng pag. 42 (*malgrt*); Barth. Angl. XVII. 12.
4. *URTICA* (v. 115—160), germ. olim *Nettele*, *Nettele*, hodie *Nessel*; botan. *Urtica pilulifera* et *dioca*. Cfr. Diosc. IV. 92; Matthiol. p. 553; Plin. XXII. 13; Regim. Salern. ed. Ackeremann, c. 65, v. 200; Harpestreng p. 95 (*naetlae*); Barth. Angl. XVII. 193.
5. *ALLIUM* (v. 161—195), germ. olim *Chyfloch*, *Knif flok*, *Knoflouch*, *Knouelock*, *Knobelouch*, hodie *Knoblauch*; botan. *Allium sativum*. Cfr. Diosc. II. 181; Matthiol. p. 309; Plin. XIX. 6, XX. 6; Plin. Valerian. IV. 17; Platear. A. 15; Harpestreng p. 48 (*klofloek*); Barth. Angl. XVII. 11.
6. *PLANTAGO* (v. 196—266), germ. olim *Weghebrede*, *Weghenbrede*, *Wegbrede*, *Schapetungge*, *Weggrich*, hodie *Wegbreit*; botan. *Plantago major* et *lancoolata*. Cfr. Diosc. II. 152; Matthiol. p. 281; Plin. XXV. 8; Apul. c. 2; Platear. A. 29 (*arnoglosa*); Harpestreng p. 45 (*waegbreth*); Barth. Angl. XVII. 129.
7. *RUTA* (v. 267—331), germ. olim *Rude*, nunc *Raute*; botan. *Ruta graveolens*. Cfr. Diosc. III. 45; Matthiol. p. 388; Plin. XX. 13; Plin. Valer. IV. 3; Regim. Salern. c. 61, v. 185; Apul. c. 89 et 115; Platear. R. 7; Harpestreng p. 87; Barth. Angl. XVII. 141.
8. *APIUM* (v. 332—365), germ. olim *Merk*, *Merck*, *Merch*, *Epphen*, *Epf*, nunc *Eppich*, *Selleri*; botan. *Apium graveolens*. Cfr. Diosc. III. 67; Matthiol. p. 403; Plin. XX. 11; Plin. Valer. IV. 2; Apul. c. 118; Platear. A. 8; Harpestreng p. 47 (*maerky*); Barth. Angl. XVII. 13.
9. *ALTHAEA* (v. 366—394), germ. olim *Ibisch*, nunc *Eibisch*; botan. *Althaea officinalis*. Cfr. Diosc. III. 153; Matthiol. p. 472; Plin. XX. 21; Apul. c. 39; Harpestreng p. 49.
10. *ANETHUM* (v. 395—428), germ. olim *Dil*, *Dille*, *Tille*, *Dyl*, nunc *Dill*; botan. *Anethum graveolens*. Cfr. Diosc. III. 60; Matthiol. p. 397; Plin. XX. 18; Plin. Valer. IV. 27; Apul. c. 121; Platear. A. 13; Harpestreng p. 100 (*dyltae*); Barth. Angl. XVII. 9.
11. *BETONICA* (v. 429—491), germ. olim *Batonie*, *Battonie*, *Betene*, *Betonien*, nunc *Betonie*; botan. *Betonica officinalis*. Cfr. Diosc. IV. 1; Matthiol. p. 481; Plin. XXV. 8; Antonio Musae falso adscriptus liber de herba vetonica,

- Figuri, 1537. 4; Platear. B. 7; Harpestreng p. 103 (*iorthumbiae*).
12. *SABINA* (v. 492—506), germ. olim. *Seuenboem*, *Zeuenboem*, *Sevenbaum*, *Sauenboem*, *Sadenboem*, nunc *Sadebaum*; botan. *Juniperus Sabina*. Cfr. Diosc. I. 104; Matthiol. p. 92; Plin. XXIV. 11; Apul. c. 85; Platear. S. 27; Harpestreng p. 127.
13. *PORRUM* (v. 507—548), germ. olim *Lock*, *Ghemene lock*, *Louch*, nunc *Lauch*, *Gemeiner Lauch*, *Portei*; botan. *Allium porrum*. Cfr. Diosc. II. 178; Matthiol. p. 306; Plin. XX. 6; Plin. Valer. IV. 20; Regim. Salern. c. 74, v. 225 sq.; Harpestreng p. 80 (*purlok*); Barth. Angl. XVII. 133.
14. *CHAMOMILLA* (v. 549—591), germ. olim *Meghedeblomen*, *Hundesblomen*, *Camellen*, *Hermela*, nunc *Chamillen*; botan. *Matricaria chamomilla*. Cfr. Diosc. III. 144; Matthiol. p. 466; Plin. XXII. 21; Harpestreng p. 109 (*hwitwhith*).
15. *NEPETA* (v. 592—625), germ. olim *Catsencrut*, *Catsencrut*, *Korenmante*, *Corenmynte*, *Siminte*, *Seeminte*, *Bachmentze*, *Reymmentze*; hodie *Katzenminze*; botan. *Nepeta cataria*. Cfr. Diosc. III. 37; Matthiol. p. 381; Plin. XX. 14; Plin. Valer. IV. 22; Platear. (*calamentum*) C. 9; Harpestreng p. 107 (*naepta*, *kathemynthe*); Barth. Angl. XVII. 34.
16. *PULEGIUM* (v. 626—677), germ. *Polei*; botan. *Mentha pulegium*. Cfr. Diosc. III. 33; Matthiol. p. 375; Plin. XX. 14; Regim. Salern. c. 69, v. 213. sq.; Apul. c. 92; Platear. P. 16; Harpestreng p. 82 (*pulegy*); Barth. Angl. XVII. 132.
17. *FENICULUM* (v. 678—710), germ. olim *Venekoel*, *Venchoel*, *Fenchil*; hodie *Fenchel*; botan. *Anethum feniculum*. Cfr. Diosc. III. 74; Matthiol. p. 407; Plin. XIX. 9, XX. 23; Plin. Valer. IV. 24; Regim. Salern. c. 49, v. 150; Apul. c. 124; Platear. F. 7; Harpestreng p. 66 (*faenikaef*); Barth. Angl. XVII. 70.
18. *ACIDULA* (v. 711—747), germ. *Hauslaub*, *Hauslauch*; botan. *Sempervivum* et *Sedum*. Cfr. Diosc. IV. 88, 89; Matthiol. p. 550; Plin. XXV. 13; Apul. c. 123; Platear. S. 10; Harpestreng p. 101 (*surae*).
19. *PORTULACA* (v. 748—764), germ. olim *Borghete*, *Borgele*, *Burgel*, *Hanenot*, *Hanenoed*, nunc *Portulak*; botan. *Portulaca oleracea*. Cfr. Diosc. II. 150; Matthiol. p. 279; Plin. XIII. 22; Apul. c. 103; Platear. P. 15; Harpestreng p. 123.

20. **LACTUCA** (v. 765—775), germ. olim *Lattik*, *Lattichen*, nunc *Lattich*; botan. *Lactuca sativa*. Cfr. Diosc. II. 164, Matthiol. p. 295; Plin. XIX. 8.; Platear. L. 10.; Harpestreng p. 74 (*lectakae*); Barth. Angl. XVII. 92.
21. *Rosa* (v. 776—807) germ. *Rose*, *Hagebutte*; botan. *Rosa centifolia*. Cfr. Diosc. I. 130, Matthiol. p. 125; Plin. XXI. 4, 19; Platear. R. 1; Harpestreng p. 88; Barth. Angl. XVII. 136.
22. **LILIUM** (v. 808—842), germ. *Lilie*, *weisse Lilie*, botan. *Lilium album*. Cfr. Diosc. III. 106, Matthiol. p. 433; Plin. XXI. 5, 19; Apul. c. 107; Platear. L. 4; Harpestreng p. 73 (*lylium*, *lyliae*); Barth. Angl. XVII. 91.
23. **SATUREIA** (v. 843—869), germ. olim *Konele*, *Gartkonele*, *Stantwort*, *Peperut*, nunc *Pfefferkraut*; botan. *Satureia hortensis*. Cfr. Diosc. III. 39, Matthiol. p. 383; Plin. XIX. 8; Plin. Valer. IV. 19; Platear. S. 38; Harpestreng p. 91 (*sathaer*).
24. **SALVIA** (v. 870—881), germ. olim *Selue*, *Zelue*, *Salwe*, *Salwey*, nunc *Salbei*, botan. *Salvia officinalis*. Cfr. Diosc. III. 35, Matthiol. p. 378; Plin. XXVI. 6; Regim. Salern. c. 60, v. 178 sq.; Apul. c. 104; Platear. S. 34; Harpestreng p. 89.
25. **LIGUSTICUM** (v. 882—906), germ. olim *Wedewinde*, *Lubbesticke*, *Löbestüchel*, nunc *Liebstöckel*; botan. *Ligusticum levisiticum*. Cfr. Diosc. III. 51, Matthiol. p. 393; Plin. XX. 15; Platear. L. 16; Harpestreng p. 116 (*louae-stykae*).
26. **OSTRUTIUM** (v. 907—927), botan. *Saponaria officinalis*? *Imperatoria ostrutium*? Cfr. Diosc. II. 192 (*στρούθιον*), Matthiol. p. 319; Plin. XIX. 3, XXIV. 11; Platear. S. 22; Harpestreng p. 123 (*ostris*).
27. **CEREFOLIUM** (v. 928—946), germ. olim *Keruele*, *Keruele*, nunc *Kerbel*; botan. *Scandix cerefolium*. Cfr. Diosc. II. 167, Matthiol. p. 297; Plin. XXII. 22; Plin. Valer. IV. 37; Regim. Salern. c. 67, v. 207 sq.; Apul. c. 104; Harpestreng p. 58 (*kyrruael*).
28. **ATRIPLEX** (v. 947—956), germ. *Melde*, *Melte*; botan. *Atriplex* —? Cfr. Diosc. II. 145, Matthiol. p. 273; Plin. XX. 20; Plin. Valer. IV. 7; Harpestreng p. 101 (*meld*).
29. **CORIANDRUM** (v. 957—987), germ. *Koriander*; botan. *Coriandrum sativum*. Cfr. Diosc. III. 64, Matthiol. p. 400; Plin. XX. 20; Plin. Valer. IV. 4; Platear. C. 33; Harpestreng p. 107; Barth. Angl. XVII. 39.
30. **NASTURTIUM** (v. 988—1015), germ. *Kerse*, *Kresse*; botan. *Lepidium sativum*. Cfr. Diosc. II. 184, Matthiol.

- p. 312; Plin. XX. 13; Plin. Valer. IV. 12; Regim. Salern. c. 70, v. 215 sq.; Apul. c. 21; Platear. N. 1; Harpestreng p. 124 (*karrae*).
31. **ERUCA** (v. 1016—1036), germ. olim *Wit Senep*, nunc *Weisser Senf*; botan. *Brassica eruca*. Cfr. Diosc. II. 169, Matthiol. p. 299; Plin. XX. 13; Plin. Valer. IV. 13; Platear. E. 10; Harpestreng p. 65 (*akerkaal*); Barth. Angl. XVII. 57.
32. **PAPAYER** (v. 1037—1086), germ. olim *Moe*, *Maen*, nunc *Mohn*; botan. *Papaver somniferum*. Cfr. Diosc. IV. 65, Matthiol. p. 525; Plin. XX. 18; Plin. Valer. IV. 18; Platear. P. 4; Harpestreng p. 83 (*walmuae*); Barth. Angl. XVII. 128.
33. **CEREA** (v. 1087—1126), germ. olim *Cipolle*, nunc *Zwiebel*; botan. *Allium cepa*. Cfr. Diosc. II. 180, Matthiol. p. 307; Plin. XX. 5; Plin. Valer. IV. 26; Regim. Salern. c. 62, v. 190 sq.; Platear. C. 36; Harpestreng p. 57 (*cypul*); Barth. Angl. XVII. 43.
34. **BUGLOSSA** (v. 1127—1138), germ. *Ochsen-Zunge*; botan. *Anchusa Italica*. Cfr. Diosc. IV. 126, Matthiol. p. 577; Plin. XXV. 8, XXVI. 11; Apul. c. 42; Harpestreng p. 105 (*orth skraeppae*).
35. **SINAPI** (v. 1139—1200), germ. olim *Senap*, *Senep*, *Senapp*, nunc *Senf*; botan. *Sinapis nigra*. Cfr. Diosc. II. 183, Matthiol. p. 314; Plin. XX. 22; Plin. Valer. IV. 28; Regim. Salern. c. 63, v. 196 sq.; Platear. S. 15; Harpestreng p. 89 (*synaep*); Barth. Angl. XVII. 155.
36. **CAULIS** (v. 1201—1263), germ. olim *Koel*, *Kölen*, nunc *Kohl*; botan. *Brassica oleracea*. Cfr. Diosc. II. 146, Matthiol. p. 276; Plin. XIX. 8, XX. 9; Plin. Valer. IV. 29; Regim. Salern. c. 57, v. 171 sq.; Harpestreng p. 59 (*kaal*).
37. **PASTINACA** (v. 1264—1284), germ. *Pasternak*, *Pastinak*; botan. *Pastinaca sativa*. Cfr. Diosc. III. 73 (*λα-γούσορον*), Matthiol. p. 407; Plin. XX. 4; Plin. Valer. IV. 32; Apul. c. 80?; Harpestreng p. 80? (*morae*).
38. **ORIGANUM** (v. 1285—1324), germ. olim *Veltkoppe*, *Töste*, nunc *Dost*; botan. *Origanum vulgare*. Cfr. Diosc. III. 29, Matthiol. p. 373 (*Orig. heracleoticum*); Plin. XX. 16, 17; XXI. 10; Plin. Valer. IV. 36; Apul. c. 122; Platear. O. 4; Harpestreng p. 122 (*kuuning*).
39. **SERPILLUM** (v. 1325—1341), germ. olim *Veltkonele*, hodie *Feldkimmel*, *Quendel*; botan. *Thymus Serpillum*. Cfr. Diosc. III. 40, Matthiol. p. 384; Plin. XX. 22; Plin. Valer. IV. 38; Apul. c. 99; Platear. S. 37; Harpestreng p. 126 (*kolnae*).

40. VIOLA (v. 1342—1395), germ. olim *Fiolen*, *Fiela*, hodie *Veilchen*; botan. *Viola odorata*. Cfr. Diosc. IV. 120, Matthiol. p. 574; Plin. XXI. 6, 19; Regim. Salern. c. 64, v. 198 sq.; Platear. V. 1; Harpestreng p. 96; Barth. Angl. XVII. 191.
41. ARISTOLOCHIA (v. 1396—1436), germ. olim. *Holwort*, nunc *Hollwurx*, *Osterluxei*; botan. *Aristolochia longa*, *rotunda* et *Clematidis*. Cfr. Diosc. III. 4, Matthiol. p. 347; Plin. XXV. 8; Apul. c. 20; Platear. A. 22; Harpestreng p. 50 (*holyr̄t*); Barth. Angl. XVII. 14.
42. MARRUBIUM (v. 1437—1455), germ. olim *Godvergheten*, *Gotvorgeten*, *Wytander*, nunc *Weisser Andorn*; botan. *Marrubium vulgare*. Cfr. Diosc. III. 109, Matthiol. p. 436; Plin. XX. 22; Apul. c. 46; Platear. M. 14; Harpestreng p. 120 (*blindae naetlae*).
43. IRIS (v. 1456—1488), germ. olim *Sverdel*, *Swertil*, *blaue Lilien*, hodie *Schwertlilie*; botan. *Iris Germanica* et *Florentina*. Cfr. Diosc. I. 1, Matthiol. p. 17; Plin. XXI. 7, 20; Platear. J. 4; Harpestreng p. 131.
44. ENULA (v. 1489—1502), germ. *Alant*; botan. *Inula Helenium*. Cfr. Diosc. I. 27, Matthiol. p. 52; Plin. XXI. 10, 21; Regim. Salern. c. 68, v. 210 sq.; Apul. c. 95; Platear. E. 2; Harpestreng p. 112 (*halzyrt*); Barth. Angl. XVII. 58.
45. HYSSOPUS (v. 1503—1531), germ. *Ysop*; botan. *Hysopus officinalis*. Cfr. Diosc. III. 27, Matthiol. p. 374; Plin. XXVI. v. 1.; Regim. Salern. c. 66, v. 204 sq.; Platear. J. 2; Harpestreng p. 97; Barth. Angl. XVII. 85.
46. ASARUM (v. 1532—1568), germ. olim *Haselwort*, nunc *Haselwurx*; botan. *Asarum Europaeum*. Cfr. Diosc. I. 9, Matthiol. p. 29; Plin. XXI. 6, 19; Platear. A. 32; Harpestreng p. 129 (*ulgago*).
47. MENTHA (v. 1569—1584), germ. olim *Mente*, *Menthe*, *Myntze*, nunc *Minze*; botan. *Mentha (crispa)*. Cfr. Diosc. III. 36, Matthiol. p. 379; Plin. XX. 14; Plin. Valer. IV. 23; Regim. Salern. c. 59, v. 176; Apul. c. 120; Platear. M. 6; Harpestreng p. 75 (*myntae*); Barth. Angl. XVII. 106.
48. CYPERUS (v. 1585—1604), germ. *Wilder Galgant*, botan. *Cyperus longus*. Cfr. Diosc. I. 4, Matthiol. p. 22; Plin. XXI. 18; Platear. C. 23; Harpestreng p. 109.
49. PAEONIA (v. 1605—1640), germ. *Gichtwurx*, *Benedictrose*; botan. *Paeonia officinalis*. Cfr. Diosc. III. 147, Matthiol. p. 468; Plin. XXV. 4, XXVII. 10; Apul. c. 64; Platear. P. 3; Harpestreng p. 124.
50. MELISSOPHYLLUM (v. 1641—1663), germ. *Melisse*; botan. *Melissa officinalis*. Cfr. Diosc. III. 108, Matthiol.

- p. 435; Plin. XXI. 20; Platear. M. 22; Harpestreng p. 118 (*miolhyrt*, *marochus*), quamvis in hoc capite de marocho initium solummodo cum Macri capite de melissophyllo conveniat, reliqua huius capituli eadem sint, quae Macer de dracontea narrat.
51. SENECIO (v. 1664—1689), germ. *Kreuzwurx*; botan. *Senecio vulgaris*. Cfr. Diosc. IV. 95 (*ῥιγῆζωρ*), Matthiol. p. 556; Plin. XXV. 13; Apul. c. 75; Platear. S. 35.
52. CHELIDONIA (v. 1690—1708), germ. olim *Schelwort*, *Goldwort*, nunc *Schöllkraut*; botan. *Chelidonium majus*. Cfr. Diosc. II. 211, Matthiol. p. 336; Plin. XXV. 8; Regim. Salern. c. 71, v. 218 sq.; Apul. c. 73; Platear. C. 32; Harpestreng p. 56 (*braenyrt*); Barth. Angl. XVII. 46.
53. CENTAUREA (v. 1709—1727), germ. olim *Aurin*, *Erdgalle*, nunc *Tausendgüldenkraut*; botan. *Erythraea Centaurium*. Cfr. Diosc. III. 7, Matthiol. p. 352; Plin. XXV. 6; Apul. c. 36; Platear. C. 10; Harpestreng p. 64; Barth. Angl. XVII. 47.
54. COLUBRINA (v. 1728—1765), germ. olim *Naderwort*, *Adderckenrat*, *Otterwort*, nunc *Natterwurx*, botan. *Arum*—? Cfr. Diosc. II. 195, 196 (*ὑακινθία μείλιον* et *ἔρεπα*), Matthiol. p. 324; Plin. XXIV. 16; Apul. c. 15; Platear. S. 33 (*serpentaria*); Harpestreng p. 112 (*dracontea*); Barth. Angl. XVII. 50.
55. GAISDO (v. 1766—1773), germ. *Waid*; botan. *Isatis tinctoria*. Cfr. Diosc. II. 215, Matthiol. p. 339; Plin. XX. 7; Apul. c. 69. *Glastum* vox Celtica est (Plin. XXII. 1, Caes. bell. Gall. V. 14), ex qua prodiit Gallorum *Gaisdon*, Italorum *Guado*, Germanorum *Waid*, herbae tinctoriae nomina.
56. ELLEBORUS ALBUS (v. 1774—1832), germ. *Weisse Nieswurx*; botan. *Veratrum album*. Cfr. Diosc. IV. 148, Matthiol. p. 590; Plin. XXV. 5; Platear. E. 8; Harpestreng p. 113 (*thung*); Barth. Angl. XVII. 55.
57. ELLEBORUS NIGER (v. 1833—1858), germ. *Schwarze Nieswurx*; botan. *Helleborus niger*. Cfr. Diosc. IV. 149, Matthiol. p. 591; Plin. Platear. Harp. Barth. loc. cit.
58. VERBENA (v. 1859—1902), germ. *Eisenhart*, *Eisenkraut*; botan. *Verbena officinalis*. Cfr. Diosc. IV. 60, 61, Matthiol. p. 523; Plin. XXV. 9; Apul. c. 4; Harpestreng p. 130 (*iaerneyrt*).
59. CHAMAEDRYS (v. 1903—1917), germ. *Gamander*; botan. *Teucrium chamaedrys*. Cfr. Diosc. III. 102, Matthiol. p. 431; Plin. XXIV. 15 (*trissago*); Apul. c. 25; Platear. C. 17; Harpestreng p. 71 (*germandrea*).

60. MAURELLA (v. 1918—1932), germ. *Nachtschatten*; botan. *Solanum nigrum*? Cfr. Diosc. IV. 71 (σινώπυος κη-παός), Matthiol. p. 531; Plin. XXVII. 13; Apul. c. 74 (solata s. strychnum); Platear. S. 2 (solatrum); Harpestreng p. 76 (baelghaebaer).
61. IUSQUIAMUS (v. 1933—1961), germ. *Büse*, *Büsenkrant*; botan. *Hyoscyamus (niger)*. Cfr. Diosc. IV. 69, Matthiol. p. 529; Plin. XXV. 4 (appollinaris herba); Apul. c. 5; Platear. J. 1; Harpestreng p. 116 (bylne); Barth. Angl. XVII. 87.
62. MALVA (v. 1962—1992), germ. *Pappel*, *Malce*; botan. *Malva silvestris* et *rotundifolia*. Cfr. Diosc. II. 144, Matthiol. p. 272; Plin. XX. 21; Plin. Valer. IV. 5; Regim. Salern. c. 58, v. 173 sq.; Apul. c. 41; Platear. M. 4; Harpestreng p. 75 (salyrt); Barth. Angl. XVII. 107.
63. LAPATHUM (v. 1993—2014), germ. olim *Scorfflo-dike*, *Horladeke*, nunc *Grindwurz*; botan. *Rumer*—? Cfr. Diosc. II. 140, Matthiol. p. 269; Plin. XX. 21; Plin. Valer. IV. 8; Apul. c. 14; Platear. L. 8; Harpestreng p. 117 (skraep-pae); Barth. Angl. XVII. 94.
64. LOLIUM (v. 2015—2028), germ. *Lolch*; botan. *Lolium temulentum*. Cfr. Diosc. II. 122, Matthiol. p. 257; Plin. XVIII. 17 (aera), XXII. 25 (*farina aerina*); Harpestreng p. 118 (*kyntae*).
65. CUCUTA (2029—2055), germ. *Schierling*; botan. *Conium maculatum*. Cfr. Diosc. IV. 79, Matthiol. p. 542; Plin. XXV. 13; Platear. C. 22; Harpestreng p. 110 (*othyr*).
66. PIPER (v. 2056—2085), germ. olim *Peper*, nunc *Pfeffer*; botan. *Piper longum* et *nigrum*. Cfr. Diosc. II. 188, Matthiol. p. 314; Plin. XII. 7; Regim. Salern. c. 75, v. 227 sq.; Platear. P. 2; Harpestreng p. 85 (*pipaer*); Barth. Angl. XVII. 131.
67. PYRETHRUM (v. 2086—2108), germ. *Bertram*; botan. *Anthemis pyrethrum*. Cfr. Diosc. III. 78, Matthiol. p. 412; Plin. XXVIII. 9; Platear. P. 1; Harpestreng p. 85 (*baertram*).
68. ZINGIBER (2109, 2110), germ. olim *Engener*, *Engefer*, nunc *Ingwer*; botan. *Zingiber officinale*. Cfr. Diosc. II. 189, Matthiol. p. 316; Plin. XII. 7; Platear. Z. 1; Harpestreng p. 98 (*ingifaer*); Barth. Angl. XVII. 195.
69. CYMINUM (v. 2111—2124), germ. *Römischer Kümmel*; botan. *Cuminum cyminum*. Cfr. Diosc. III. 61, Matthiol. p. 398; Plin. XX. 14, 15; Platear. C. 20; Harpestreng p. 61 (*thysthest kumyr*); Barth. Angl. XVII. 38.
70. GALANGA (v. 2125—2130), germ. olim *Galagan*, *Galgan*, nunc *Galgant*; botan. *Alpinia galanga*. Cfr.

- Matthiol. p. 21 (in commentario); Platear. G. 3; Harpestreng p. 70 (*galliga*).
71. ZEDOAR (v. 2131—2140), germ. *Zittwer*; botan. *Curcuma zedoaria*. Cfr. Matthiol. p. 317 (in commentario); Platear. Z. 3; Harpestreng p. 99 (*zedwar*, *zeduar*); Barth. Angl. XVII. 196.
72. GARIOFILUS (v. 2141—2146), germ. *Nägelen*, *Gewürznelken*; botan. *Eugenia caryophyllata*. Cfr. Matthiol. p. 315 (in commentario); Plin. XI. 7; Platear. G. 1; Harpestreng p. 70 (*gorfaers naghlae*, *gerfaersnauhae*); Barth. Angl. XVII. 79.
73. CINNAMUM (v. 2147—2164), germ. *Zimmt*; botan. *Laurus cinnamomum*. Cfr. Diosc. I. 13, Matthiol. p. 33; Plin. XII. 19; Platear. C. 16; Harpestreng p. 61 (*kaniel*, *canael*); Barth. Angl. XVII. 26.
74. COSTUS (v. 2165—2181), germ. *Kostenwurz*; botan. *Costus arabicus*. Cfr. Diosc. I. 15, Matthiol. p. 39; Plin. XII. 12; Platear. C. 28; Harpestreng p. 63.
75. SPICA (v. 2182—2203), germ. *Spicanarden*; botan. *Valeriana jatamansi* et *Celtiva*. Cfr. Diosc. I. 6, 7, Matthiol. p. 24, 27; Plin. XII. 12; Platear. S. 1; Harpestreng p. 92; Barth. Angl. XVII. 110.
76. THUS (v. 2204—2232), germ. olim *Wirok*, nunc *Weitrauch*; botan. *Boswellia thurifera*? Cfr. Diosc. I. 81, Matthiol. p. 71; Plin. XII. 14; Platear. O. 9 (*olshamm*); Harpestreng pag. 93 (*roketso*, *rekaelse*); Barth. Angl. XVII. 173.
77. ALOË (v. 2233—2269), germ. *Aloë*; botan. *Aloë Succotrina*. Cfr. Diosc. III. 22, Matthiol. p. 365; Plin. XXVII. 4; Platear. A. 1; Harpestreng p. 52; Barth. Angl. XVII. 5, 6.

Horum capitum series diversissima est in diversis codicibus manuscriptis et editionibus; recepinus in nostram editionem ordinem antiquiorem et usitatorem, quem etiam Gueroaldi commentarius sequitur. Numerus quoque capitum variat, uti videre licet in descriptione codicum et editionum.

Duodeviginti ex his herbis simul in Macri Floridi carmine et in Regimine Salernitano singulis capitibus tractantur: *Urtica*, *Ruta*, *Porrum*, *Pulegium*, *Feniculum*, *Salvia*, *Cerefolium*, *Nasturtium*, *Cepa*, *Sinapi*, *Caulis*, *Viola*, *Enula*, *Hyssopus*, *Mentha*, *Chelidonia*, *Malva*, *Piper*, quamvis non in omnibus hisce capitibus redeant versus ex Macri carmine. Ubi vero id fiat, indicatum est a nobis in notulis textui subiunctis.

Carmine nostri materia desumpta fore est ex antiqua versione Dioscoridis et Galeni et prae ceteris ex Plinii historia naturali, quare multi auctores a Macro citantur, quorum Plinius vel Dioscorides mentionem fecit. Cave vero credas, nil aliud in hoc carmine contineri, quam quae Plinius et Dioscorides iam habeant, insunt et alia nonnulla ex medicina medi aevi desumpta, et ea, quae antiquis iam nota erant, delectu quodam et ordine in novam formam redacta sunt ad mentem illius saeculi.

Scriptores autem, qui in Macri Floridi carmine laudantur, hi sunt:

- Anaxilaus* v. 2045.
Apolodoros v. 1588.
Asclepius v. 550, 1092.
Cato v. 1205—1224.
Chryseippus v. 1225.
Diocles v. 177.
Dioscorides v. 1088, 1103, 1628, 1964.
Galenus v. 158, 955, 959, 1090, 1618, 1624.
Hippocrates v. 173, 508, 1814.
Iusius v. 1389.
Melicus? v. 1262.
Menemachus? v. 486, 1166.
Olympias v. 1978.
Oribasius v. 506, 2255.
Palladius v. 802.
Philo v. 1812.
Plinius Secundus v. 17, 107, 264, 471, 483, 488, 580, 764, 1179, 1394, 1433, 1662, 1676, 1689, 1694, 1797, 1825, 1856, 1887, 1897.
Praxagoras v. 180.
Pythagoras v. 1139.
Sextus Niger v. 1963.
Strabus v. 900, 906.
Themison v. 265, 1825.
Xenocrates v. 984.

Citantur e Macri nostri carmine versus plurimi, imo integra interdum capita, in *Vincentii Bellouacensis speculo naturalis*, et quidem in eius libro X: artemisia capite 39, buglossa c. 44, melissophyll. c. 102, maurella c. 103, acridula c. 132, senec. c. 133, beton. c. 152; libro XI: abrotan. c. 12, atripl. c. 26, caul. c. 47, cepa c. 50, cerefol. c. 51, enula c. 67, fenic. c. 70, galang. c. 73, lactuc. c. 76, ligust. c. 81, lil. c. 84, malva c. 89, mentha c. 95, nasturt.

c. 100, nepeta c. 101, organ. c. 108, papav. c. 111, pastin. c. 112, porr. c. 118, portul. c. 120, puleg. c. 122, rosa c. 134, ruta c. 139, salvia c. 140, satur., c. 142, allium c. 144, serpill. c. 148, sinap. c. 150, ostrut. c. 155, viola c. 161, urtica c. 164, iris c. 167, hyssop. c. 169, zedoar c. 170, zingib. c. 172; libro XII: aneth. c. 2, cimin. c. 11, fenic. c. 14, lactuc. c. 16, nigell. c. 20, sinap. c. 29, urtic. c. 30, aloë c. 115; libro XIV: cinnam. c. 70, thus c. 111, libro XV: gariofl. c. 35, piper c. 65. Desunt ergo e Macri capitibus genuinis 26 et spuria omnia; usi sumus editione perantiqua s. l. e. a. (Argentor. ap. J. Mentelin, 1473 sq. fol.) in textu conferendo.

Macri Floridi carmen inde ab initis artis typographicae usque ad finem saeculi XVI saepius typis excusum est, et ita quidem ut antiquiores editiones vel textum nudum exhiberent, vel simul cum Gueroaldi commentario, additis plerumque etiam iconibus rudioribus ligno incis. Sicutae tunc sunt editiones duae, quas curavit Atrocianus, meliori orthographia et interpunctione novoque commentario conspiciuae, serie capitum antiqua conservata. Hanc seriem turbant et nova, eaque spuria capita addunt editiones Cornarii et Ranzovii, receptis insuper in priorem Marchodaei, in posteriore Sereni Samonici carminibus. Editiones duae Pictorianae textum pessime deturpant, sed antiquum numerum et ordinem capitum retinent. Omnes *Editiones Macri Floridi impressae* inter rariores libros numerantur; sunt autem sequentes:

Neapoli, 1477. *fol. min.* Editio princeps, absque titulo, signaturis, custodibus et paginarum numeris, pagina plena continet 30 lineas, litteris rotundis; folia adsunt 45, quorum primum album, uti patet ex plagularum registro. Folio 2^a legitur: *Incipit liber Macri philosophi in quo tractat de naturis qualitatis et virtutibus Octuaginta octo herbarum et primo de Arthemisia.* (H) *Erbarum quasdam dicturas carmine vires etc.* et sic sequuntur reliqui versus, capitum inscriptionibus distincti. Folio 45^a legitur: *Liber Macri Philosophi De virtutibus herbarum finit foeliciter.* *Neapoli impressus per Arnoldum de Brucella.* *Anno Millesimo quadringentissimo* (sic) *septuagesimo septimo die vero nona mensis Maii.* Folium 45^b habet Registrum plagularum et dein: *Finis registri.* *Arnoldus de Brucella* (sic). Series capitum in hac editione haec est: 1 artemis., 2 abrotan., 3 absinth., 4 urtica, 5 allium, 6 ruta, 7 apium, 8 savina, 9 hyssop., 10 enula, 11 salvia, 12 fenicul., 13 lactuca, 14 rosa, 15 plantago, 16 viola, 17 aristoloch., 18 marrub., 19 iris, 20

althea, 21 aneth., 22 beton., 23 porrum, 24 chamom., 25 nepeta, 26 puleg., 27 acidula, 28 portulaca, 29 lilium, 30 satureia, 31 ligust., 32 ostrut., 33 cerefol., 34 atripl., 35 coriandr., 36 nasturt., 37 eruca, 38 papaver, 39 cepa, 40 buglossa, 41 sinapi, 42 caules, 43 pastinaca, 44 origan., 45 serpill., 46 asar., 47 haematites, 48 mentha, 49 cyper., 50 paeon., 51 borag., 52 sectionion, 53 chelidon., 54 centaurea, 55 dragont., 56 gaisdo, 57 elleb. alb., 58 elleb. nig., 59 verbena, 60 germandr., 61 maurilla, 62 iusquiam., 63 malva, 64 lapacium, 65 lolium, 66 cicut., 67 rosmarin., 68 pimpinella, 69 tormentilla, 70 quinquefolium, 71 dictamnus, 72 tithymalus, 73 rafaanus, 74 consolida, 75 piper, 76 pyrethr., 77 zinzib., 78 cymin., 79 galang., 80 zedoar, 81 gerosifl., 82 cinnam., 83 cost., 84 spica, 85 thus, 86 aloë. Miraberis hic tantum octoginta sex capita enumerari, cum in inscriptione libri octoginta octo promittantur, sed forsitan Plantago et Aristolochia quatuor capita efficiunt, scilicet plantago maior et minor, et aristolochia longa et rotunda, forsitan caput de Spica in duo capita divisum est, scorsum scilicet actum de spica indica et de spica celtica. Diuidicet haec, cui editio ipsa, mihi nunquam visa, ante oculos erit; asservatur vero Monachii in bibliotheca regia. Praeter capita genuina Macri tractatur ergo in hac editione etiam de haematite (lapide), de roremarino, de pimpinella, de tormentilla, de quinquefolio, de dictamno, de tithymalo et de rafaano, quae capita non recurrunt in Cornarianae editionis libro quarto. Cfr. Panzer annal. typogr. vol. 2. pag. 158; Ebert bibl. Lexic. n. 12611; Hain rept. bibl. n. 10420.

Mediolani, 1482. 4. Charactere rotundo impressa, sine paginarum numeris. Inscribitur: *Macer de usibus herbarum verso heroico*; incipit ab artemisia; in fine legitur: *Antonius Zarotus Parmensis impressit Mediolani MCCCCLXXXII. die XIX. Novembris*. Cfr. Panzer annal. typ. vol. 2. pag. 45; Ebert bibl. Lex. n. 12612; Hain rept. bibl. n. 10421.

S. l. e. a. 4. Gothico characterē, cum figuris plantarum xylographicis et signatura a—g, sine cust. et paginar. numeris; pagina plena habet 33 ad 34 lineas. Folia adsunt 52; fol. 1^a habet inscriptionem *Macer floridas*, infra hanc posita est icon xylographica monachum scribentem referens, infra quam legitur: *De viribus herbarum*; fol. 1^b eadem icon; fol. 2^a legitur: *Incipit liber Macri de viribus herbarum. Et primo de Artemisia*, sequitur icon artemisiae et tunc *Herbarum quasdam dicturas* etc. Fol. 51^b: *Una diagridii sic apta solutio fiet. Finis*; fol. 52^b: *Herbarum varias qui vis cognoscere vires Macer adest disce: quo duce doctus eris*, infra icon xylographica eadem quae in titulo; fol. 52^b album. Capitum series ea est, quam etiam in nostra editione secuti sumus; adsunt indices marginales,

sed neque praefatio, neque commentarius; textus vulgatam lectionem constituit, mendis typographicis interdum turbatus. Coloniae impressam esse Hainius autumat (rept. bibl. n. 10417), Galliae vero Ebertus et quidem circa 1500 vel 1510 (bibl. Lex. n. 12614); quam vero Hainius sub. n. 10418 habet editionem, hanc puto eandem esse cum nostra, quod facile patet ex Panzeri annal. typogr. IV. 156.

S. l. e. a. 4. Goth. charact., cum figg. iisdem xylogr. plantar., sign. a—g, sine cust. et pagg. numeris, 33 vel 34 linear. in pagina plena. Folia adsunt 52; fol. 1^a: *Macer floridas de viribus herbarum*; infra eadem icon ut in priori, scilicet monachus scribens. Omnia reliqua ut in proxime praecedente editione (cfr. Ebert l. c.); recentiorem vero esse patet ex icone tituli, margine eiusdem non amplius integro.

S. l. e. a. 4. Goth. char. c. figg. xylogr. plantar.; pagina plena habet 38 lineas; cfr. Ebert n. 12613; Hain n. 10419. (Nisi forsitan eadem editio est, quae proxime praecedens, cum unicum discrimen sit in numero linearum, qui facile error esse potest in catalogo biblioth. Ducis de la Vallière, tom. I. pag. 455, n. 1536.) *Venet.*, 1506. 4., *impr. per Bernardinum Venetum de Vitalibus*. Charact. rotundo, foliis 48; titulus est: *Macri Philosophi de virtutibus herbarum noviter inventus ac impressus*; in fine legitur: *Liber Macri Philosophi de virtut. herb. et qualitatibus specierum finit feliciter. Venet. etc.* Tractatus de speciebus neutiquam huic editioni primum adiectus est, uti Boernerus (noct. Guelph. p. 122) falso habet, sed nil aliud sub his speciebus intelligitur, quam quae a Macro nostro inde a capite LXVI usque ad finem exhibentur, nostrae editionis versus 2056 ad 2269. Haec editio repetita est ab eodem typographo: *Venet.*, 1508. 4., *die 10. Junii*.

Cadami, 1509. 8., *ere et impens. Mich. Angier et Jo. Mace, opera vero Laur. Hostingue*. Gothico characterē. Prima esse dicitur editio cum commentariis Guillermi Gueroaldi, professoris Cadomensis. Cfr. Ebert n. 12616.

Paris., 1511. 8., *die 29. Mart.* Gothico charact., sine nota typographi, sine pagg. numeris et custodibus; signaturae a—g; pagina plena habet 33 lineas, folia adsunt 56. Habet etiam icones xylographicas plantarum. Fol. 1^a: *Herbarum varias qui vis cognoscere vires Macer adest: disce quo duce doctus eris*, infra icon xylogr., monachum scribentem exhibens cum cune ad pedes eius sedente; fol. 1^b: *Cum bonis ambula. Mors peccatorum pessima Sic utere tuo ut alieno non egeas*, infra eandem icon; fol. 2^a: *Macer floridas de viribus herbarum Hic suo libello dat initium*, infra icon artemisiae et tunc *Caput primum de arthemisia*. Fol. 56^b: *Macer floridas de herbarum viri-*

bus hic suum capit periodum. Impressus Parisius (sic) Anno etc. Neque commentarius, neque notae adsunt, sed tantum indices marginales; textus fere convenit cum editione tertia, quamvis minus accurate impressus; icones omnes rudiores fere sunt, quam in illa editione.

Cadomi, s. a. 4. Cum Guil. Gueroaldi interpretatiunculis, et figuris. Cfr. bibl. Rivin. n. 6389. Primo et antiquitus commentario Gueroaldi non additas fuisse figuras, eas igitur huius commentarii editiones, quae figuras continent, non haberi posse pro prima et principe, patet ex ipsis Gueroaldi verbis sub finem introductionis: „*Cur vero herbarum picture hic non fuerint effigiate: Pini rationem afferam in medium libro 25. cap. secundo Pinxere quedam etc.*“

S. l. e. a. 8., cum commentario Gueroaldi. Eiusmodi editiones plures extant, forsan Parisius impressae, cum iisdem omnino figuris instructae sint, qua Parisiensis anni 1511. Habent hae edd. folia 159 cum signat., sed sine custod. et pagg. numeris. Plures edd. vere existere patet ex titulis et inscriptionibus finalibus, etiam chartae bonitas differt, et mendae typographicae, quibus omnes abundant, non eadem sunt in singulis editionibus, quamvis paginae singulae quoad initium et finem sibi verbotenus respondeant. Annus impressionis incertus est; antiquissimum exemplar, quod primum in Jo. Alb. Fabricii bibliotheca erat, dein in Bunavianam, tandem in Dresdensensem publicam bibliothecam migravit, habet annum 1517 ab antiqua manu calamo (ter in ultima pagina) adscriptum. Hoc ipsum Fabricianum exemplar habet fol. 1^a iconem monachi scriptentis cum cane et supra scripta haec verba: *Herbarum (sic) vires Macer tibi carmine dicet*; in alia editione habetur eadem icon cum versibus: *Herbarum varias qui vis cognoscere vires: Hac macer adest: quo luce doctor eris*; in tertia, quae mihi ad manus est, exhibet fol. 1^a Christi crucifixi effigiem et superscripta haec verba: *Macer de viribus herbarum*. Inscriptio finalis in his tribus edd. haec est: *Habetis ivenes studiosissimi Maceri floridi de viribus herbarum opusculum ab omni mendacastigatissimum una cum interpretatiunculis luce meridiana longe clarissimis. Finis.*, sed scribendi ratio in singulis nonnulli differt. Ceterum notandum est, in his editionibus textum inter ipsum aliam lectionem exhibere, quam quae in commentario laudatur, ipsum etiam Gueroaldi commentarium iam hic deturpatum esse et interpolatum, forsan ut textui discrepanti adaptaretur. Huius commentarii adhuc laudantur editiones: *Lugd.*, 1515. 8. et *Paris. (apud Petr. Baquetier)* 1522. 8. Cfr. Ebert n. 12617.

Basil., 1527. 8. *min.*, ed. *Jo. Atrocianus*, apud *Jo. Fabrum Emmeum Juliensem*. Charactere latino inclinato, 8 et 73 foll. Titulus: *Aemilius Macer de herbarum virtutibus*

iam primum emaculatio, tersiorque in lucem aeditus. Practerea. Strabi Galli, poetae et theologi clarissimi, Hortulus vernantissimus, Uterque scholiis Joannis Arociiani illustratus. Basileae. Strabus Gallus est Valafridus Strabo, cuius carmen nostrae quoque editioni subiunximus. Joannes Atrocianus, etiam Acronius dictus a loco natali Akrum in Frisia occidentali, iuvenili adhuc aetate hos commentarios conscripsit, cum demum anno MDXLII studiorum gratia academiam Basileensem adierit, in qua tamen anno MDXLVII professionem mathematicam et MDLXIX professionem logicam obtinuit; medicinae studium senioribus annis arripuit, doctoris in hac arte gradum anno MDLXIV die II. Maii adeptus; sed eodem anno, die XVIII. Octobris pesti succubuit. (Cfr. *Herzog* Athenae Rauricae pag. 334, et *Georg Veesenmeyer* bibliographische Analecten, Ulm, 1826. 8. §. 12.) Haec editio iconibus caret, sed meliorem et concinniorem textum continet, quamvis interdum nimis ex ingenio mutatum. Editionem, quam *Basil. s. a. 8.* prodidisse dicunt, aliam non esse puto, quam nostram; annus impressionis enim non in titulo legitur, sed fol. 57^b.

Friburgi Brig. 1530. 8. *min.*, ed. *Jo. Atrocianus*, apud *Jo. Fabrum Emmeum Juliensem*. Char. latin. inclin., 4 et 108 foll. Titulus: *Aemilius Macer de herbarum virtutibus, cum Jo. Atrociani commentariis longe utilissimis, et nunquam antea impressis. Ad haec. Strabi Galli etc.* Apud *Friburgum Brigoicum*. Textus fere idem, ut in priori, commentarius auctus est et retractatus, atque nunc singulis carminis capitibus subiunctus, cum in priori editione integer sub finem carminis adiectus erat; commentarius in Strabum deest.

Craconiae, 1537. 8. *min.*, ed. *Simon de Lovicz, ex offic. Ungleriana*. Char. goth. cum figuris xylogr. textui insertis, quibus apposita sunt nomina latina, germanica et polonica. Titulus: *Aemil. Macer de herbar. virtutib. cum veris figuris herbarum. Graduationes simplicium, cum Nomenclatura et interpretatione Polonica herbar. et morborum, secundum seriem Alphabeti. Expositio terminor. obscuror. contentor. in hoc opere.* (Cfr. biblioth. Rivin. n. 6390, et G. Chr. Arnold de monumentis historiae naturalis Poloniae literariis, Varsav., 1818. 8. pag. 33.) Sim. de Lovicz medicinam docebat in academia Cracoviana.

Francof. ad Moen., 1540. 8. *min.*, ed. *Janus Cornarius*, ap. *Chr. Egenolphum*. Char. latin. inclin., 12 et 132 foll. Titulus: *Macri de materia medica lib. V. versibus conscripti etc.* Horum librorum primi tres continent Macri capita sequenti ordine disposita: 1 artemis., 2 abrotan., 3 absinth., 4 caulium, 5 allium, 6 porr., 7 cepa, 8 sinapi, 9 lactuca, 10 eruca, 11 nasturt., 12 ruta, 13 apium, 14 sabina, 15 nepeta, 16 feniculi,

17 satureia, 18 mentha, 19 salvia, 20 enula, 21 pastinaca, 22 cerefol., 23 coriandr., 24 atriplex, 25 aneth., 26 rosa, 27 liliolum, 28 papav., 29 viol., 30 althaea, 31 urtica, 32 plantag., 33 puleg., 34 hyssop., 35 lapath., 36 lolium, 37 cicuta, 38 serpill., 39 centaurea, 40 chamaedr., 41 aristoloch., 42 draconit., 43 beton., 44 chamaemel., 45 ligust., 46 accidula, 47 portul., 48 struthion, 49 bugloss., 50 organ., 51 marrub., 52 iris, 53 asar., 54 cyper., 55 paeon., 56 melissophyll., 57 senec., 58 chelid., 59 isatis, 60 helleb. alb., 61 hell. nig., 62 verben., 63 strychn., 64 iusquiam., 65 malv., 66 piper etc. usque ad 77 aloë. Liber quartus continet viginti capita, quae inter spuria Macri exhibebimus: Aaron, agrinomia — sulph., alumen. Liber quintus est Marbodaei carmen de lapidibus. Cornarius purioris latinitatis magis quam in edendis latinobarbaris decet studiosus, saepe nimis audacter textum mutavit, partim metri et sermonis causa, partim quia Plinius, Dioscorides et Galenus aliter rem habebant. Figurae non adsunt.

Basil., 1559. 8. *min.*, ed. *Georg. Pictorius*, *impr.* per *Henric. Petri*, mense *Martio*. Char. lat. recto, 12 foll. et 200 pagg. Titulus: *De herbar. virtutib. Aemilii Macri Veronensis elegantissima poësis cum succincta admodum difficultatis et obscurarum locorum — expositione, antea nunquam in lucem edita. Adhaerentibus graduum compendiosa tabula etc.* Capitulum series eadem ut in editione nostra; falso numerantur 76, cum vere adsint 77, numero 48 bis repetito. Paginarum tituli: *Aemil. Macer — de viribus herbar.* Figurae xylogr. adsunt et breves adnotationes. Textus pessime corruptus; Aemilio Macro Veronensi adscribi carmen ab editore Pictorio, summae harum rerum inscitiae documentum est. Natus erat Pictorius Vilingae anno 1500, cfr. Adami vit. medicor. pag. 184.

Basil., 1581. 8. *min.*, ed. *G. Pictorius*, *impr.* per *Sebast. Henricpetri*. Char. lat. recto, 8 foll. et 208 pagg. Titulus: *De herbarum — expositione iam demum summa diligentia castigata et in lucem edita etc.* Textus, figurae, scholia eadem ut in priori editione; scribendi ratio aliquantum emendata et synonyma nonnulla recens adiecta. Nova utique est impressio totius libri, non solum primi et ultimi folii; paginarum tituli: *Aemil. Macer — de herbar. viribus*, diversi igitur ab illis prioris editionis. Pictoriana utraque editio criticae auctoritatis perparum habet; additamenta vero et indices utilitate non carent.

Hamburgi, 1590. 8., ed. *Henr. Ranzovius*, *exculdebat Jacob. Wolfius*. Haec editio, quae varias lectiones et additamenta nonnulla ex Pictorianis, nullas vero figuras, recepit, habet titulum: *Henr. Ranzovii editio duorum librorum Macri de virtutib. Herbar., de quibusdam animalium partibus, ac terrae speciebus, Itemque medicamentis totius corporis hu-*

mani. Iam recenter ex bibliotheca sua Bredenbergensi depromptorum, quorum prior antelac non tam emendate extitit, posterior vero antea typis nunquam fuit expressus etc. Accessit incerti auctoris speculum Medicorum, etc. eadem Bibliotheca in lucem editum etc. Quod hic pro libro secundo Macri lucusque inedito habetur, est Sereni Samonici carmen, iam antea saepius impressum; Speculum medicorum prosa oratione conscriptum ad medi aevi medicinam pertinere videtur. Liber primus continet carmen Macri Floridi, 100 capitibus distinctum sequenti ordine: 1 artemis., 2 abrot., 3 absinth., 4 urt., 5 all., 6, 7 plant., 8 ruta, 9 apium, 10 sabin., 11 porr., 12 nepet., 13 puleg., 14 foenic., 15 lactuca, 16 rosa, 17 lil., 18 satur., 19 salv., 20 enula, 21 hyssop., 22 lapat., 23 lolium, 24 cicuta, 25 mentha, 26 cepa, 27 sinap., 28 pastin., 29 serpill., 30 cerefol., 31 coriandr., 32 papav., 33 viola, 34 centaurea, 35 germandr., 36 aristol., 37 marrub., 38 althaea, 39 aneth., 40 heton., 41 chamom., 42 acidula, 43 portul., 44 ligust., 45 ostruc., 46 atripl., 47 buglossa, 48 caul., 49 organ., 50 iris, 51 vulgago, 52 cyper., 53 paeon., 54 borago, 55 senec., 56 chelid., 57 colubr., 58 isatis, 59, 60 helleb., 61 gentiana, 62 salivna, 63 agrimon., 64 sambuc., 65 nasturt., 66 verberna, 67 maurella, 68 iusquiam., 69 eruca, 70 malva, 71 piper etc., 82 aloë, 83 aaron, 84 bryonia, 85 alga palustr., 86 faba, 87 nux avellana, 88 batus, 89 mirica, 90 iuniper., 91 salix, 92 fel., 93 fimus, 94 caseus, 95 tela araneae, 96 cochleae, 97 cornu cervi, 98 acetum, 99 sulph. viv., 100 alumen. Quamvis ergo textus Macri multis capitibus spuris abundet in hac editione, attamen bonas lectiones continet e manuscripto codice desumptas. Integra haec editio recusa est: *Lipsiae, ap. haeredes Joann. Steinmanni*, 1590. 8.

Praeterea inest Macri Floridi carmen in collectione medica Aldina (Venet. 1547. fol., apud Aldi filios), et particula carminis in Nicol. Marscalci enchiridio poëtar. clarissimor., Erford., 1502. 4.

Versionem francogallicam tentavit Lud. Trembley sub titulo: *Les fleurs du livre des vertus des herbes par Macer Floride avec les commentaires de Guil. Gueronst*, cui libro figurae adiectae esse dicuntur.

Frid. Börner († 1761) scripsit programma, quo continetur *De Aemilio Macro eiusque rarioribus hodie opusculo de virtutibus herbarum diatriba*, Lips. 1754. 4.; recensum in Eiusd. Noctibus Guelphicis, Rostoch. et Wismar., 1755. 8. pag. 110—134. Scriptiuncula minoris omnino momenti, in quo neque nova neque graviora leguntur, plura vero falsa et festinanter investigata; codices manuscripti, qui ab eo indicantur, sunt ii, qui in Eberti codd. Guelpherbyt. (Lips.

1827. 8.) numeros habent 544, 546, 548, in nostra Macri Floridi editione sigla δ , γ , ζ .

Nostrae editionis finis primarius is est, ut Macri Floridi carmen, quantum per nos fieri posset, integrum et genuinum legatur, quare in conquirenda, eligenda et apponenda varietate lectionis sumam curam et assiduitatem adhibuimus, maiorem forsam et minutiosem, quam quae in edendo scriptore latinobarbaro expectari vulgo solet. Sed vel omnino dimittenda erat haec edendi ratio, vel omni qua fieri potest *ἀκριβείᾳ* exequenda. Codices manuscriptos et editiones impressas, quibus uti sumus ad hanc editionem adornandam, literis graecis tanquam siglis insignivimus, ut varianti lectioni auctoritas non deesset et lectori optio idonea relinqueretur.

Codices manuscripti, in bibliotheca Guelferbitana, Paulina Lipsiensi et Dresdensi publica servati, quorum usus ad hanc editionem benevole concessus debetur *Eberto* bibliothecae Dresdensis custodi primario, *Guatavo Kunze*, professori medico Lipsiensi, et *Mansfeldio*, apud Brunsvicensis medico commendatissimo:

a.) *Notae manu Martyni-Lagunae ad marginem editionis Pictorianae prioris adscriptae, ex codice bibliothecae Zwicciensis desumptae, varietatem lectionis continentis.* Codex ipse, ex quo descriptae erant, igne consumtus esse videtur in incendio bibliothecae Lagunianae (1807), nam in bibliotheca publica Zwicciensi non amplius reperiri dicitur. Continebat autem LXXVII capita sequenti ordine disposita: 1 artemisia, 2 abrotanum, 3 absinth., 4 urtica, 5 allium, 6 plantago, 7 ruta, 8 apium, 9 sabina, 10 porrum, 11 nepeta, 12 pulegium, 13 foeniculum, 14 lactuca, 15 rosa, 16 lilia, 17 satyria, 18 salvia, 19 inula, 20 hyssopus, 21 paratella, 22 lolium, 23 cicuta, 24 mentha, 25 cepae, 26 sinapi, 27 pastinaca, 28 serpillum, 29 chaerophyllum, 30 coriandrum, 32 violae, 33 centaurea, 34 gamandrea, 35 malva, 36 anethum, 37 betonica, 38 chamomilla, 39 acidula, 40 chelidonia, 41 colubrina, 42 gaisdo, 43 asarum, 44 cyperus, 45 paeonia, 46 borago, 47 senecion, 48 caulis, 49 origanum, 50 maurella, 51 iusquamus, 52 malva, 53 verbena, 54 ligust., 55 ostrut., 56 nasturt., 57 eruca, 58 aristoloch., 59 marrubium, 60 iris, 61, 62 hellebor. alb. et niger, 63 portulaca, 64 atriplex, 65 buglossa, 66 piper etc., 77 aloë. Congruere non raro videtur cum editione Cornarii, ita ut hic forsam eundem codicem suo tempore inspexerit. Editionem, cui adscripserat has notas Martyni-Laguna, possidet bibliotheca Kühnii, professoris

Lipsiensis meritissimi, qui earum mihi usum benevole concessit. Natus est Martyni-Laguna Zwicciaviae a. 1755, mortuus ibidem a. 1824.

β.) *Codex ms. Guelferbitanus* (60. 15. Ms. Aug. 8.) membranaceus, 8, saeculi XIII., rescriptus. Cfr. Ebert, zur Handschriftenkunde, 1. Bändchen, pag. 80; Eiusd. bibliothecae Guelferb. codd. gr. et lat. pag. 108, n. 545. A librario linguae reique pertractatae non admodum perito conscriptus, scriptura ceterum satis nitida, additis ab eadem manu notis marginalibus; titulus operis non adest, neque etiam Macri nomen ullibi legitur; singula capita habent inscriptiones rubras, adiectis plerumque germanicis herbarum denominationibus. Folia formae octavae vel etiam quartae minoris continet 28. Capitum series haec est: 1 artemisia, 2 abrotanum, 3 absinth., 4 urtica, 5 allium, 6 plantago maior, 7 plant. min., 8 ruta, 9 apium, 10 sabina, 11 porrum, 12 nepeta, 13 foeniculum, 14 lactuca, 15 rosa, 16 liliolum, 17 satyria, 18 salvia, 19 enula, 20 acedula, 21 portulaca, 22 strucium, 23 atriplex, 24 nasturtium, 25 eruca, 26 buglossa, 27 organum, 28 brassica, 29 aristoloch., 30 pastinaca, 31 althaea, 32 anethum, 33 asarum, 34 aloë, 35 betonica, 36 verbena, 37 acedula, 38 costum, 39 cyperus, 40 chamomilla, 41 cimum, 42 cerefolium, 43 cinnamom., 44 coriandr., 45 cicuta, 46 gamandrea, 47 cepa, 48 centaurea, 49 chelidonia, 50 colubrina, 51 ellebor. alb., 52 ellebor. niger, 53 galanga, 54 gariofilius, 55 hyssopus, 56 iusquamus, 57 iris, 58 paratella, 59 lolium, 60 ligustr., 61 marrub., 62 malva, 63 mentha, 64 violae, 65 sinapi, 66 paeonia, 67 puleg., 68 serpill., 69 paeonia, 70 baroca, 71 senecion, 72 gaisdo, 73 maurella, 74 piper, 75 pyrethrum, 76 zinziber, 77 zedoar, 78 spica nardi, 79 spica celtica, 80 thus. Caput de acedula bis adest.

γ.) *Cod. ms. Guelf. (Extravag. 268), membr., 8, saec. XIII.*; cfr. Ebert codd. Guelf. pag. 108, n. 546, et eiusd. Ueberlieferung, 1. Band, 1. Heft, pag. 186. Bonas lectiones continet, quamvis sub fine minus accurate conscriptus sit, versus singulos et verba nonnunquam omittens, et capita de cerefolio et de baroco bis exhibens. Post caput de pyrethro deficiunt reliqua, foliis cultro abscessis; folia omnino adsunt 30. Inscriptiones capitum et literae initiales rubro colore sat eleganter scriptae sunt. Titulus operis non adfuit in vetere codice, recens manus adscripsit: *Aemyliae Macri Carmen de virtutibus Herbarum.* Notae marginales adiectae sunt. Capitum series: 1 artemisia, 2 abrot., 3 absinth., 4 allium, 5 apium, 6 althaea, 7

aneth., 8 chamomilla, 9 acidula, 10 atriplex, 11 aristol., 12 aloë, 13 beton., 14 barocus, 15 verbena, 16 cerefolium, 17 coriandr., 18 cepae, 19 caulis, 20 cyperus, 21 celidonia, 22 centaurea, 23 iusquiamus, 24 cicuta, 25 colubrina, 26 costus, 27 eruca, 28 enula, 29 elleb. alb., 30 elleb. nig., 31 urtica, 32 plantago, 33 ruta, 34 violae, 35 marrub., 36 hys-sop., 37 iris, 38 salvia, 39 sabina, 40 porrum, 41 nepeta, 42 puleg., 43 foenicul., 44 portulaca, 45 lactuca, 46 rosa, 47 lilia, 48 satureia, 49 ligustica, 50 ostrutum, 51 cerefol., 52 nasturt., 53 papaver, 54 buglossa, 55 sinapi, 56 pastinaca, 57 origan., 58 serpill., 59 germandrea, 60 asarum, 61 paeonia, 62 barocus, 63 senecio, 64 isatis, 65 morella, 66 malva, 67 lapatium, 68 mentha, 69 castoreum, 70 piper, 71 pyrethrum.

d.) *Cod. ms. Guelf.* (55. 5. *MS. Aug.*), *membran.*, 8., *sacc. XIV.* Cfr. Ebert codd. Guelf. p. 108, n. 544. Lectiones plerumque textui in editionibus veteribus recepto accedunt, sicut etiam ordo herbarum idem est ut in iis. Capitulum inscriptiones desunt, distinguuntur capita per literas initiales rubras; neque etiam titulus legitur, sed fol. 1^a habet in angulo dextro superiori verba minutis literis conscripta: *de virtutibus herbarum*, manu non multum recentiori. Continet folia 34, in fine legitur: *Explicit Macer domini alberti de aulica*, insequente adhuc praescriptione medica ad fabrem quartanam.

e.) *Codex chartacei fragmentum duorum foliorum*, 8., *Guelferbitanum (Extravag. 275, 2)*, *saeculi XV inventus*. Cfr. Ebert codd. Guelf. p. 108, n. 547. Incipit in capite de pyrethro, versu „Dicitur in solo succurrere etc.“ sequuntur capita de zinzibere, cimino, galanga, zedoar, garioflo, spica, thure, cui capiti adiungitur inscriptio finalis *Explicit macer*. Vetustius adhuc fragmentum adiectum est, continens versus octo posteriores ex cap. de aloë: „Aut cicer — solutio fiet,“ cum inscriptione finali *Explicit macer de herbarum virtutibus*.

f.) *Folia chartacea decem (in codice miscellaneo Guelf. n. 576)*, 8., *sacc. XV.* Continet hoc fragmentum capp. 15 priora paulo negligentius conscripta, desinit in fine capitis de nepeta; loco tituli habet epigraphen rubris literis: *Herbarum vires mater tibi carmina decunt*, inscriptio finalis abest. Ebertus non habet.

g.) *Cod. ms. Guelf.* (*Extravag. 112. 1.*), *chartac. fol., saec. XV.* Cfr. Ebert codd. Guelf. p. 108, n. 549. In fine mutilus est, ita ut caput de aloë desinat in versu „cum succo caulis formatas ut faba grossas.“ Ceterum

continet capita 21 priora ordine consueto, tunc sequuntur: viola, aristolochia, marrubium, hyssopus, enula, iris, lili-um, salvia, timbra, ligustica, ostrutum, cerefolium, atri-plex, coriandrum, nasturtium, papaver, serpillum, asarum, eruca, mentha, cyperus, paeonia, melissophyllon, senecion, celidonia, centaurea, colubrina etc. aloë. Accedunt notae marginales et explicatio interlinearis; inscriptionibus capitum adduntur plerumque denominationes germanicae. Recentioris scripturae esse hunc codicem multa docent.

h.) *Cod. ms. Guelf.* (58. 6. *MS. Aug. fol.*), *chartac., fol.* Cfr. Ebert codd. Guelf. p. 108, n. 548. et Frid. Boerner noctes Guelf. p. 129—133. Habet inscriptionem finalem: *Fines per Manus Simonis steyn Artium et philosophiae Magistri Alborani Anno 1508 altera post Scho-lastic. virg.* Natus erat Simon Steyn ex oppido Peñig, summos in arte medica honores accepit Vitebergae die 14 Junii 1509, cfr. huius codicis p. 104. Capita 1—47 consueto ordine disponuntur, tunc sequuntur: paeonia, borago, senecion, chelidonia, centaurea, colubrina, ellebor. alb. et nig., verbena, germandr., maurella, iusquiamus, lapatium, lolium, cyperus, malva, quinquefolium, agaricus, gentiana, proserpinata, liquoritia, lupinus, solsequium, saluina, sar-cocolla, sambucus, cicuta, sandix seu gaisdo, piper etc. aloë, et iterum gaisdo, ita ut adsint capita 88.

i.) *Cod. ms. Lipsiensis (biblioth. Paulin. MS. 112.)*, *membran., fol. saec. XIII.* Scriptura nitida et satis accurata, compendiis scribendi rarioribus. In initio legitur: *Incipit macer de naturis herbarum*; inscriptiones rubrae singulis capitibus apponuntur, adiectis plerumque nominibus herbarum germanicis, paululum recentiori manu scriptis. Literae initiales rubrae in initio capitum. Ordo capitum est ille vulgo receptus, sed caput de rosa statim excipit caput de viola, inde a versu „Crapula discutitur bibitis etc.“, deinde sequuntur capita aristolochia — iusquiamus, post haec liliium — serpillum, malva — aloë et quatuor versus ex capite de maurella. Continet folia decem.

k.) *Cod. ms. Lips.* (*bibl. Paulin. MS. n. 1219*), *membran., fol., saec. XIV.* Accurate conscriptus. Post indicem sequitur fol. 1^a inscriptio rubra: *Incipit macer qui tractat de virtutibus herbarum*, in fine fol. 22^a: *Explicit macer*. Singula capita inscriptionibus rubris distinguuntur et literis rubris initialibus. Ordo capitum hoc tantum a vulgari recedit, quod serpillum ponatur inter salviam et ligusticum, senecio inter centauream et colubrinam, et cicuta ultimum locum occupet pone caput de aloë.

μ.) *Cod. ms. Lips. (bibl. Paulin. MS. n. 1220), membran., 4., saec. XV.* Bonas continet lectiones et saepe cum codd. α, η, θ, λ convenit. Fol. 1^a habet inscriptionem rubram: *Macer de naturis aequot specierum usitarum*, et post hanc capita: piper, pyrethrum — aloë. Tunc nova eiusmodi sequitur inscriptio: *Incipit macer de viribus herbarum*, et hanc excipiunt reliqua capita hoc ordine disposita: artemisia, abrot., absinth., urtica, allium, plantago maior et minor, viola, ruta, apium, althaea, aneth., beton., savina, porrum, chamomilla, nepeta, puleg., foenic., acidula, portulaca, lactuca, rosa, liliun, satureia, salvia, ligustic., ostruc., cerefol., coriandr., nasturt., eruca, papav., cepa, lingua bovis, sinapi, caulis, pastinaca, origan., serpill., aristoloch., marrub., iris, enula, hyssopus, asarum, mentha, cyperus, paeonia, boracus, senecion., chelid., centaurea, colubr., gaisdo, elleb. alb. et nig., verberna, germandr., maurella, iusquam., malva. Hoc caput excipit inscriptio finalis literis rubris: *Explicit liber macri de viribus herbarum*, sed reperiuntur adhuc capita de papavere, de lapatio et de cicuta, quorum prius mancum est et perperam inscribitur „basilicon.“ Explicit Macer fol. 42^a, et statim sequitur Serenus Samonicus, ab Ackermanno editore iam collatus (v. Seren. Samon. ed. Jo. Chr. Gli. Ackermann, praef. pag. XXVII, n. 13.)

π.) *Cod. ms. Dresdensis (bibl. publica, MS. D, 160), membran., 4., saec. XIV.* Nitide et accurate conscriptus, ita vero ut inter singula Macri capita interponantur manu coaeva conscripta capita 34 ex Plinii Valeriani libro quarto. Fol. 1^a legitur index capitum, inscriptio vetusta abest, fol. 2^a incipit carmen Macri, explicit fol. 37^b, ubi legitur inscriptio finalis: *ODONIS MAGDENENSIS opusculum de naturis herbarum Explicit.* Capita Macri literis initialibus rubris, Plinii lit. init. viridibus distinguuntur; inscriptiones rubrae utrisque apponuntur. Ordo capitum Macro: 1 artemisia, 2 abrot., 3 absinth., 4 urtica, 5 allium, 6 plantago, 7 ruta, 8 viola, 9 aristol., 10 marrub., 11 hyssop., 12 iris, 13 aneth., 14 beton., 15 savina, 16 porrum, 17 chamom., 18 nepeta, 19 puleg., 20 foenicul., 21 acidula, 22 portulaca, 23 lactuca, 24 rosa, 25 liliun, 26 satureia, 27 ligustica, 28 ostrutium, 29 cerefol., 30 atriplex, 31 coriandr., 32 nasturt., 33 eruca, 34 papav., 35 cepa, 36 buglossa, 37 sinapi, 38 caules, 39 pastinaca, 40 origan., 41 serpill., 42 asarum etc. aloë. Desunt itaque enula, apium, althaea, salvia, quorum tituli tamen in indice praeposito leguntur, quare forsitan folia quaedam exciderunt inter nonum atque

decimum. Capita ex Plinio Valeriano haec sunt: beta, blitum, cucurbita, holosatron, armoracia, raphanus, asparago, cucumis, carduus, sorba, thimus, siliqua, pistacia, spomelides, melo, castanea, nux, ziziphus, napi, rapa, mespilus, cidonea, pira, mala punica, mala, cerasa, persicus, citrus, pinea, ficus, mixae, ocimum, avellanae, amigdala. Neque Macri neque Plinii nomen ullibi legitur antiquitus in hoc codice, manus recentissima primae paginae adscripsit: *Aemilius Macer de Virtutibus Herbarum, qui in fine dicitur Odo Magdunensis.*

Editiones impressas ad hanc editionem adornandam a nobis adhibitas ita notavimus:

αα.) S. l. e. a. 4., lineis 33.

ββ.) Paris, 1511. 8.

γγ.) Textus Macri, qui legitur in editione commentarii Gueroaldiani s. l. e. a. 8., et quidem in eo exemplo, quod prius in bibliotheca Fabricii et Comitibus de Binau erat, nunc vero habetur in bibliotheca publica Dresdensi. Quod moneo, quia textus non congruit in singulis illius commentarii editionibus.

δδ.) Basil., 1527. 8.

εε.) Friburg. Brig., 1530. 8. } Atrociani.

ζζ.) Francof. 1540. 8. Cornarii.

ηη.) Basil. 1559. 8. } Pictorii.

θθ.) Basil. 1581. 8.

ζζ.) Hamburg., 1590. 8. Ranzovii.

G. Gueroaldus.

De *orthographia* in edendo Macro Florido adhibenda dubitatio semper inde redundabit, quod antiquissimi codices e saeculo XI non ad manus sunt, recta igitur et ab auctore carminis vere adhibita orthographia scribi non possit. Praesertim cum ratio scribendi maxime varia sit et instabilis apud scriptores medii aevi, diversa scilicet in diversis regionibus et temporibus. In hoc dubio rerum statu retinenda videbatur scribendi ratio vulgo in libris latinis recepta, exceptis iis nominibus et terminis technicis, in quibus vel metri ratio aliter suaderet, uti *Ippocras* (v. 173 et 1814), *Ippocras* (v. 508), *ysopum* (v. 1503), *ciliacus* (v. 1656), *stera* (v. 13), vel consuetudo quaedam generalis apud medicos medii aevi, ut *artetica* (arthritis), *seca* aut *sciaca* (ischias), *dismacus* (dyspnoicus), *dragma*, *nesreticus* etc. etc.

- 20 Affirmant quidam, quisquis gustaverit illam,
Quod nullo valeat nocuo medicamine laedi,
Et quod eum morsu non appetat ulla ferarum.
Radix illius collo suspensa rubetis
Dicitur et cunctis nocuis obsistere ranis;
25 Succus ad hoc eius cum vino proderit haustus.
Si musto contrita recens servabitur herba,
Vinum praedictis reddit medicabile morbis,
Et sapor est et odor vino gratissimus illi,
Confortat stomachum, sanat praecordia sumptum,
30 Et multis aliis affirmant utile causis.

II. ABROTANUM.

- Tertius Abrotano legitur gradus esse caloris,
Et desiccandi semen ferventius herba est,
Unde iuvat nervos et causas pectoris omnes,
Illius elixi si sit decoctio sumpta.
35 Sic quoque dysnoicis prodest tussimque repellit
Et prodest lumbis, sic vulvarumque querelis.
Omnibus his crudum cum vino proderit haustum,
Urinam purgat sic et praecordia mundat,
Sic curat sciasim, sic sumptum menstruum purgat,
40 Serpentes nidore fugat, bibitumque venena
Illorum extinguit, sedat quoque frigora febris
Antea quam veniant si mixto sumitur amne,

20 Affirmant etiam δδ, εε, ηη, θθ. Gestaverit η, ηη, θθ. — 21 Nullo possit vacuo δ. Medicamen nocuum i. q. venenosum seu magis. — 22 Quod eum ζ — 23 Rubetne ranae quae sub rubis habitant. — 24 Et cura nocuis β. Cunctis novis ηη, θθ. Nocuis subsistere ranis x. — 25 Si mixto x, αα, ββ, γγ; si musto α, β, γ, δ, ζ, η, λ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, xx, G; si vino μ cum superscripta voce vel musto. — 27 Vno praedictis δ, x. Reddat θ. Vinum praedictis purant ζ. — 31 Fertur gradus μ, π. — 35 Dysnoicis, disnoicis, disnoycis etc. var. codd. et edd.; dismaticis θ. Qui dysproeca laborant. — 36 Hunc versum omitt. ζ. Vulvarum querelae i. e. morbi uteri. — 38 Urin. mundat s. e. pr. purgat μ; urin. p. s. et pr. curat θ; ac praecord. sanat δ. — 39 Sic carnis sciasim αα, ββ; sic sciasim curat γ, δ, x; sic curat sciam μ; sic curat sciasim δ, λ, π; ischiada et curat ζζ. Menstrua solvit ηη, θθ. Versum 39 omittit α. Sciasis s. scia malum ischiadicum dicebatur apud omnes medi aevi medicos, non igitur opus erat Cornarii praeposteri emendatione. — 40 Venenum γ. Versum 40 omitt. ζ. — 41 Illarum α, β, π. Sedatque frigora αα, ββ, γγ; fugat quoque μ. — 42 Antequam αα, ββ; primum quam γ. Anne i. q. aqua.

MACER FLORIDUS DE VIRIBUS HERBARUM.

I. ARTEMISIA.

- 1 Herbarum quasdam dicturus carmine vires
Herbarum matrem, dedit Artemisia nomen
Cui graecus sermo, iustum puto ponere primo.
Huius opem fertur prior invenisse Diana,
5 Artemis graece quae dicitur, indeque nomen
Herba tenet, quia sic inventrix dicitur eius.
Praecipue morbis muliebribus ista medetur:
Menstrua deducit eius decoctio sumpta,
Hocque facit, matrix si saepe fovetur eadem,
10 Vel si cruda mero sociata terendo bibatur,
Aut si trita virens super alvum nocte ligetur;
Pellit abortivum potu vel subdita tantum,
Duritias solvit stericas pellitque tumores.
Urinam potata ciet, lapidesque repellit,
15 Ictericosque iuvat cum vino saepius hausta.
Hanc adipi iunctam strumis apponere laudat
Plinius atque iubet cum vino sumere tritam.
Haec, opium nimium, si quemquam laeserit haustum,
Subvenit eximie, si vino iuncta bibatur.

1 Herbarum vires dicturus, carmine quodam α, δ; herbarum varias dicit. carn. vires δδ, εε, ζζ, ηη. — 2 Herbar. matr. iustum puto pon. primo Cui graec. serm. ded. Art. nom. ζζ. Artemisia, mater herbarum α. dicitur a scriptoribus medii aevi; cfr. Walafridi Strabon. hort. v. 181. — 3 Just. puto dicere primo η. — 4 Cuius opem δ. Primum invenisse β; prius invenisse δ, θ, λ, μ. — 5 Artemis codd. et vet. editt.; Artemis a Graecis ζζ. — 7 Muliebribus α, β, δ, αα, ββ, γγ, G; muliebribus x, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, xx. Ipsa δδ, εε, ηη, θθ; ista x, λ, μ, π, αα, ββ, γγ, ζζ, xx. — 8 Huiusque decoctio β. — 10 Aut si γ. — 12 Potu si subdita x. — 13 Dur. ster. solv. μ, π, αα, ββ; duritias levat hysterics ζζ. Stera i. q. uterus apud medicos medii aevi, vox isoroga mutilata, quare Cornarii emendatio huius versus neque necessaria, neque etiam ferenda videtur. Tumorem αα, ββ; tumores x et edd. recent. — 16 Scrofis appon. α, η. Strumis opponere ηη, θθ. — 17 Hancque iubet β. — 18 Hausta δδ.

- Aut oleo quo decoquitur si membra perungas.
Lumbricos ventris hanc saepe bibendo necabis.
45 Huic panis micas et mala cidonia iungens
Insimul amne coquas, oculorum cocta dolori
Apponas vel fervori, curabit utrumque.
Stirpes infixas et spinas abstrahet ipsum
Appositum per se vel adeps si iungitur illi.
50 Haec etiam venerem pulvino subdita tantum
Incitat, et veneri nocuis potata resistit.

III. ABSINTHIUM.

- In primo calor esse gradu, vis sicca secundo
Dicitur Absinthii; stomachum corroborat herba
Illius quocunque modo quis sumpserit illam,
55 Sed melius pluviae si sit decocta liquore,
Et sic sub divo prius infrigidata bibatur.
Sic poterit variis eius succurrere morbis,
Hocque modo pellit lumbricos, mollit et alvum,
Eius et immodicum sedat sic sumpta dolorem,
60 Urinam potu producit, menstrua solvit.
Illi si nardum, quam profert Gallia, iungas
Et coniuncta teras et malsa trita resolvias,
Praecipue tali purgabis menstrua potu,
Hoc quoque praestabunt cum lana subdita molli.
65 Si siler et nardus et acetum iungitur illi

43 Oleo si η . — 45 *Mali sidonii* α ; *mala sindonia* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; *sydonica*, *cydonia*, *cytonia*, *citonia* etc. *Jungas* δ , ζ , θ , π . — 46 *Insuper amne* δ . *Coquens* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; *coquens* $\eta\eta$. *Cuncta dolori* λ . — 47 *Curabis* β , δ , λ , μ , π . — 48 *Stipes* β , ζ , h , μ , π . *Abstrahit* ζ , π , *atrahit* θ , *extrahet* λ . *Educit spinas* vulnerantes ex tumoribus et ulceribus. — 49 *Et adeps* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. — 50 Loco huius versus et proxime sequentis habent codd. ζ , η , λ tres alios versus: *Plinius ut scribit venerem movet illius herba* *Si fuerit tantum pulvino subdita nocte* *Et cunctis veneri nocuis potata resistit*. Seriozem hanc esse mutationem per se patet, eam vero Gueroaldi temporibus iam factam docet eius commentarius; nostram lectionem tuentur π , μ et edd. impr.; utramque lectionem, igitur quinque versus, habet π . — 51 Post hunc versum addit θ : *Quos incerta premit furivae inuria guttae Adauvat et tot habet vires quot fila conarum*. — 55 *Melius iuvat si* η . *Aqua pluvialis*. — 56 *Prius ingelidata* λ . — 57 *Sic prodest variis eius decoctio morbis* δ . — 58 *Hoc modo depellit* θ . — 59 *Sic sedat sumpta* η ; *curat sic sumpta* θ . — 60 *Urinam potu deducta* λ , μ . — 61 Hunc versum cum tribus proxime sequentibus omitt. α . — 64 *Praestabit* μ , π .

- Noxia deterges potu fastidia tali.
Gramina si rutae iungas huic salque piperque
Cumque mero tundens des haec decoctave potum,
Noxius et crudus stomachi purgabitur humor.
70 Iri coniuncta pectus mire iuvat hausta.
Acri cum vino trita se quilibet ungens
Non metuat culices, ustaque fugantur odore.
Ictericis crudam dabis hanc apio sociatam,
Curat hepar, sibi si iungatur gallica nardus,
75 Splenque sibi iuncto potata iuvabit aceto.
Sic quoque fungorum depellit sumpta venenum,
Obstat letiferae cum vino sumpta cicutae,
Sicque venenatis occurrit morsibus hausta,
Et claros oculos reddit cum melle peruncta.
80 Hocque modo sugillatis superaddita prodest,
Decoctaque vapor obstrusas liberat aures,
Si manant sanie cum melle terens superadde.
Subvenit anginae melli nitroque iugata.
Vulneribus prodest contrita recentibus illa,
85 Si superaddatur capitis sic ulcera curat,
Pruritusque iuvat eius decoctio fotu.
Nausea non poterit quemquam vexare marina,
Antea commixtam vino qui sumpserit illam.
In lini panno si circumcincta geratur

67 *Germina* $\eta\eta$, $\zeta\zeta$; veram lectionem esse *gramina* testantur fere omnes codd. et edd.; cfr. Seren. Samon. v. 979. in cap. de lethargia. *Gramina rutae* i. q. folia rutae. — 68 *Cumque nitro* π . *Tundens dabis haec* ζ , η . — 69 *Nardus en cinctus* $\eta\eta$, $\theta\theta$. *Depellitur humor* μ . — 71 *Vinum acre* i. q. acetum, uti hodie adhuc apud Francogallos vinaigre. — 72 *Pulices muscaequae* habent plures codd., male, nam Plinii verba: „Culices ex oleo perunctis abigit et fumo si uratur“ nostram lectionem tuentur. *Non metuat culices istoque* $\eta\eta$, $\theta\theta$. *Non metuit culices istoque* π . — 74 *Si iung. sibi* δ , ζ , λ ; *sibi iungatur* α , $\beta\beta$, $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; *hepar percurret si iuncta est gallica nardus* π ex Cornarii correctione, quem offendebat corrupta in voce *hepar* prima syllaba. — 76 *Depellet* β , θ . *Venera* δ . — 77 *Obstat pestiferiae* μ , π . Versum 76 et 77 omitt. α . — 78 *Succurrit* ζ , η . — 79 *Reddit oculos* λ . *Perunctos* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. — 80 *Haec sugillatis etiam superaddita prodest* δ . — 81 *Obstruclas liberat* λ . — 82 *Reccens superadde* μ . — 83 Hunc versum omitt. ζ . — 85 *Vulnera curat* β , ζ ; *vuln. sanat* δ ; *ulcera purgat* μ . — 86 *Decoctio potu* δ . — 87 Hunc et sequentem versum habet Regim. Salern. v. 60, 61, quamvis non de absinthio sermo sit, sed de salvia, vel de ruta, vel de rosa. — 88 *Vino* α , ζ . — 89 *In lineo panno* μ . *Feratur* γ , ζ , η , θ .

- 90 Inguinis immodicum fertur cohibere tumorem.
Olfactu somnum capiti vel subdita praestat,
Hanc sibi supponi si non praesenserit aeger.
Denigrat crines cinis eius, si bene mixtus
Ceroto fuerit et eo sint saepe peruncti.
- 95 A tineis tutam reddit qua conditur arcam.
Sub lingua factum curat cum melle tumorem,
Livoremque nigrum, qui circa luminis orbem
Apparere solet, purgabit idem medicamen.
Auris depellit sonitum cum felle bovino.
- 100 Duritiam splenis eius cataplasma resolvit.
Coniuncto sibi melle steracae si subditur herba
Desiccabit eam, manareque menstrua coget;
Ex oleo fuerit viridis si cocta, iuvabit
Non modice stomachum, quot erit hoc unguine fotus.
- 105 Incaustum vino, quo sit macerata, resolve:
Si scribis chartam nans non teret amplius illam.
Plinius attollit magnis hanc laudibus herbam,
Romanosque refert sacris ex more diebus
Dum quadrigarum cursu certare solerent,
110 Absinthii succum solitos donare bibendum
In capitolina victori sede locato,
Credentes pretium prae cunctis reddere dignum
Illi, quo firmam posset servare salutem,
Quae constat mundi pretio pretiosior omni.

91 *Olfactum* s. *olfatum* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. *Subdita* parat π . — 94 *Sis* saepe *perunctus* ζ , η ; *si* s. *perunctus* μ , π , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$; *sic* s. *perunctus* δ , $\eta\eta$, $\theta\theta$; *si* s. *perunctus* ζ , η ; nostram lectionem habent γ , λ . — 95 *Archam* β , κ , λ , μ , π . — 97 *Circum* β ; *turta* α , ϕ . *Curat* idem μ . — 101 *Coniuncto* s. m. *utero* si ζ , *cf.* v. 13. — 102 Hunc et antecedentem versum omittit α . — 103 *Ex ol. vir. fuerit* si β , ζ , η , ϕ , λ . — 104 *Stomacho* quod erit hoc unguine fotum, hanc lectionem vulgarem et satis frequentem ipse tuetur Gueroaldus, monens tantum: „non tamen alorsum memini sub neutro genere invenisse stomachum“; *quotiens* hoc unguine fotum ζ , ϕ ; *quod erit tali unguine fotum* γ ; *qui sit hoc unguine fotus* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. — 105 *Incausto* v. q. s. *solutio* $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. — 106 *Incausto* v. q. s. m. *solutio* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$ et confirmat Gueroaldi commentarius. Vers. 105 usque ad 114 omittit. ζ . Incaustum i. q. atramentum scriptorium, τὸ μέλαν ἢ γράφομεν Diosc. — 109 *Solebant* γ , δ , ϕ , κ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 114 Plinii verba sunt: „siquidem Latinarum feris quadrigae certant in Capitolio victorque abstinthium bibit, credo sanitatem praemio dari honorifice arbitratis maioribus.“ XXVII. 7. Vers. 107 usque ad 114 omittit. α .

IV. URTICA.

- 115 *Dicimus* Urticam, quam Graecus Acalyphe dicit,
Fervida non modice vis illi dicitur esse,
Unde nec immerito nomen sumpsisse videtur,
Tacta quod exurat digitos Urtica tenentis.
Haec solet ictericos cum vino sumpta invare,
120 Illius semen colicis cum melle medetur,
Et tussim veterem curat, si saepe bibatur.
Frigus pulmonis pellit ventrisque tumorem.
Omnibus his prodest pulvis cum melle iugatus,
Aut succus viridis cum vino saepius haustus.
- 125 Cum sale de foliis eius factum cataplasma
Ulceribus prodest et sordida vulnera purgat,
Et contra morsus valet hoc cataplasma caninos,
Et caneros et parotidas luxataque curat,
Hocque reformatur caro, quae discessit ab osse,
130 Et solet humores hoc desiccare nocentes.
Acri cum vino radix contrita tumorem
Compescit splenis, podagrae sic subvenit illa
Omnibus et morbis sic subvenit articulorum,
Omnibus his prodest superaddita, vel sibi iuncto
135 Si coquis hanc oleo foveasque hoc unguine membra.
Naribus impositus succus foliumve cruorem
Elicit; innati vis est sibi tanta caloris,
Quod si manantem cupias retinere cruorem,
Urticae succo frontem line, reprimit illum.
- 140 Si supponatur cum myrrha menstrua pellit,
Si claudit vulvam matrix humore gravata

115 *Dicimus* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. *Acalyphe* β , γ , ζ , λ ; *acalyse* κ ; *acalyphe* α , ϕ , μ , π ; *acalyphe* η ; *acalyse* δ ; *acalyse* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. *Quam Graeci acalyphe dicunt* β . *Graecus acalyphe nos urticam vocitamus* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 116 *Modicum* ζ . — 117 *Non immerito* ζ . Hunc et sequentem versum omittit. α . — 118 *Tenentes* ζ . — 122 *Pulmonum* α , γ , ζ , η , ϕ , λ , μ , π ; *pulmonis* *edd.* impr. *Cfr.* Regim. Salern. v. 202. — 123 *Pulvis prodest* γ , μ . — 126 *Vulnera sordida* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; *sord. vuln. curat* δ , λ . — 131 *Vinum acre* i. q. acetum uti v. 71. — 133 *Cfr.* Regim. Salern. v. 203. — 136 Hunc versum et sequentem omittit. α . — 137 *Innata* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; *innata est illi vis tanta* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$; *in nari vis est sibi* γ , μ ; *nostram lectionem tuetur Gueroaldus* et δ , ζ , η , ϕ , κ , λ , π , $\gamma\gamma$. — 139 *Frontem line pellit eum* *mor.* δ . — 140 *Menstrua tollit* ζ ; *menstrua purgat* λ . Vers. 140 usque ad 145 omittit. α .

- Urticae foliis revocabitur illa fricata.
 Cum vino bibitum venerem semen movet eius,
 Et melius tritae si iungas melque piperque
 145 Et si cum vino praedicto more bibatur.
 Pleureticos, pectus, pulmones adiuvat eius
 Semen, si sumptum fuerit cum melle iugatum,
 Cum mulsa bibitum lotium producit abundans.
 Herba recens eius olerum si more coquatur,
 150 Detur et illius decoctio, molliet alvum.
 Ore diu clausus succus si volvitur eius
 Uvae non modicum poterit sedare tumorem.
 Sudorem movet ex oleo decocta perunctis.
 Si quadrupes quaecunque marem perferre recusat,
 155 Urticae foliis illius vulva fricetur,
 Sic naturalem calor excitat ille calorem.
 Defluvium capitis, si succo seminibus huius
 Ungas saepe caput, reprimi dicit Galienus.
 Illius semen collectum tempore messis
 160 Et desiccatum multus erit utile causis.

V. ALLIUM.

- Scordeon argive sunt Allia dicta latine,
 Huius vim medici calidam siccamque periti
 In quarto posuere gradu. Mansum vel inunctum
 Curat, quos serpens vel scorpius intulit, ictus;

142 *Renovabitur* ζ; *reservabitur* ηη, φφ, xx. — 143 *Sem. ven. mov.* β, γ, μ, π. — 145 *Et sic cum vino simul haec conivincta bibantur* γ, ζ, π; *et si c. v. s. h. c. bibatur* β; *et sic c. v. praed. more bibatur* φ, x, ββ, ηη, φφ, xx; *et sic c. v. pr. m. bibantur* δ, η, λ, δδ, εε, ζζ. — 146 Orthopnoicis, pleuritidis et peripneumoniacis prodesset semen urticae et pectus purgare docet Diosc. *Pleureticiam* λ. — 148 *Abunde* x, λ. — 151 *Diu clauso* β, μ; *diu tentus* η, φ. — 154 *Quadrup. quisquis* αα, ββ. Hunc versum et duos sequentes omit. α. — 155 *Fol. revocabitur illa fricata* γ, μ, π, e versu 142 huc assumptum. — 157 *Seminis eius* η, φ, λ, μ. — 158 *Reprimit dicit* αα, ββ; *reprimit doctore Galeno* δδ, εε, ζζ, ηη; *reprimi dicit Galenus* xx; *Galienus* rectius legitur, uti hodie adhuc *Galien* apud Francoallos. — 160 *Edd.* δδ, εε, ηη, φφ, xx repetunt post hunc versum v. 123 *Omnibus* — *ingatus*. — 161 *Scordeon vel scoridon* habent omnes codd., quamvis vox graeca sit *σκόροδον*; *Scorodon a Graecis sunt* δδ, εε; *scorodon argive sunt* ζζ; *scorodon argive sunt* recepit ex Cornarii commentario xx. *Allia dicta* β, δ, ζ, φ. — 162 *Siccum calidamque* δ, π.

- 165 Sanat et appositum morsus cum melle caninos
 Et nocui vermes triti pelluntur odore.
 In mulsa coctum commixtum cui sit acetum
 Et bibitum vermes ventris sineasque repellit;
 Ex oleo cum veste sua si decoquis illud
 170 Morsus pestiferos reddes hoc unguine sanos,
 Corpus et attritum cura sanabis eadem,
 Unguine vesicae dolor et tumor hoc reprimuntur.
 Ipse refert Ipocras educi posse secundas
 Fumo combusti si vulva diu foveatur.
 175 Pulmonis varias coctum cum lacte querelas
 Potatumque iuvat vel crudum saepe comestum.
 Cum centaurea Diocles dare praecipit illud
 Hydropicis, sic humores desiccat aquosos,
 Idem nefreticis elixum sumere iussit.
 180 Praxagoras illo fuit usus cum coriandro
 Et vino, causas sic curans ictericorum,
 Et sic potatum dicit quod molliat alvum.
 Cumque faba coctum capitis sedare dolore
 Dicitur, attrito si tempora perlinis illo.
 185 Anseris huic adipem iungas tepidumque dolenti
 Infundas auri, praeclare subvenit illi.
 Elixum tussim iuvat et suspiria sedat,
 Clarificat raucam crudum coctum quoque vocem,

166 *Solo pelluntur* αα, ββ, γγ; *eius pelluntur* η, φ, μ; *nostram lectionem* habent edd. reliquae et multi codices. Ordo versuum 165 et 166 saepe inversus est, ut 166 legatur ante 165. — 167 *Et mulsa* α. — 168 *Ventris vermes* μ, ηη, φφ. — 169 *Cum veste* α, γ, δ, η, φ, λ, π, ζ; *cum veste* δδ, εε, ηη, φφ, xx. Confirmatur nostra lectio partim verbis Plinii (XX, 6.): „ad serpentium ictus potum cum restibus suis efficacissime ex oleo illuminatum id est cum sua herba quae est instar funis seu restis protensa“. — 171 Hic versus saepe legitur post v. 172. — 173 *Prodidit Hippocrates educi* ζζ, xx; *Ipocras* al.; cfr. Plin. XX, 6. — 174 *Pulmonum* α, β, φ, λ, μ, π. — 177 *Diodes, dyodes, dyocles* etc. — 178 *Hydropisi* η. *Depellit aquosus* λ. — 179 *Nefreticis* α, ζ, λ, μ, π, ββ; *phreneticis* δδ; *nephreticis* εε, ηη, φφ; *nephreticis* ζζ, xx. — 180 *Pitragoras* β, γ, λ; *Pitragoras* δ; *Pitragoras* αα, ββ; *Pitragoras* γ, φ, x, ζζ, xx, quam lectionem tuetur Plinius l. c. — 181 *Inferiorum* α; *praeteritorum* β. — 184 *Timpora* habent plures codd., quare Gueroaldus iam monuit: „non dicas timpora quia barbarum est“. — 185 *Iunye* ηη, φφ; *iungens* μ, π. — 186 *Illis* αα, ββ; *isti* δ. — 187 *Suspiria tollit* α; *susp. curat* λ. — 188 *Coct. crud.* quoq. λ. —

- Sed magis elixum iuvat illam saepe comestum,
 190 Aduvat incoctum puli sumptumque teresmon.
 Porcino iungens adipi si conteris ipsum
 Non modicos reprimet superaddens saepe tumores.
 Hunc ignotarum potus non laedit aquarum
 Nec diversorum mutatio facta locorum,
 195 Allia qui mane ieiuno sumpserit ore.

V. PLANTAGO.

- Herbam, quae nostra lingua Plantago vocatur,
 Hanc Arnoglossam Graecus vocat, est quia linguae
 Aginae similis foliis. Plantaginis huius
 Sunt geminae species, et maior prima vocatur,
 200 Altera vero minor, quam vulgo lanceolatam
 Dicunt, quod foliis (ut lancea) surgit acutis.
 His infrigidandi desiccandique notatur
 Tertius esse gradus, *maiori* vim tamen esse
 Maiorem dicunt, nimis humida vulnera siccant,
 205 Si superaddatur cum melle, et sordida purgat.
 Cum sale sicut olus si iuncta coquatur aceto,
 Ventrem restringit nimium sic concocta iuvabit
 Si supradictis lens sit concocta iuvabit
 Hic dysentericos melius cibus et ciliacos.
 210 Stringit manantem superaddita trita cruorem,
 Et nigris maculis fertur reparare colorem,
 Ovi cum lacrymo mire medicatur adustos.

189 *Saepe voratum β.* — 190 *Tenasmon β, ζ, φ, μ.* — 193 *Potus non laedit α, β, φ, λ; non laedit potus δ, π; non laedit potus γ, δδ, εε, ζζ, ηη, θ-φ.* — 196 *Herba αα, ββ; herbam ζ, η, κ, λ, π, σ, G, δδ, εε, ζζ, ηη, λίνγυα ζ, η, λ, μ, π.* *Plantago notatur β.* — 197 *Arnoglossam αα, ββ, γγ; nostra ζ, η, λ, μ, π. Vocat quia αα, ββ, γγ.* — 198 *Foliis similis β, ζ, η, θ-φ.* — 199 *Sed maior δ.* — 200 *Vulgus ζ, η.* *Lanceolatam β, δ, κ, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, G.* — 201 *Surgat β, ζ, η, φ, κ, δδ, εε, ζζ, ηη, θ-φ, κκ; surgit αα, ββ, G.* — 202 *Infrigidandi β, δ, η; frigidandi ζ; inflammandi δδ, εε, ηη, θ-φ; infrigidandi α, γ, κ, λ, ζζ, pro infrigidandi quod habet μ, π, ββ, γγ.* — 203 *Maiorem v. t. e. maiori δδ, εε, ζζ.* — 204 *Vuln. sanat δ.* — 205 *Sord. mundans α.* *Cum melleque sordida purgat η, φ.* — 207 *Sic cocta ζ.* — 208 *Sit decocta αα, ββ, γγ, G; concocta fere omnes codd. et edd. Si superapposita lens sit concocta ζ.* — 209 *Cibus idem coctuosque ζζ, ex Cornarii mente.* — 210 *Saepe cruorem δ, κ, δδ, εε, ηη, θ-φ.* — 212 *Adustus α, β, κ, π, δδ, εε, ζζ, κκ; adusta γ, ζ, λ, μ. Medicabitur astis δ.* *Ovi lacrymum est i. q. Albumen ovi, vid. Aegid. medic. compos. I. v. 440, 1176, 1181.* *Omittit hunc et sequentem versum ηη, θ-φ.*

- Sola canis morsum curat sedatque tumorem,
 Et scrophas spargit superaddita cum sale trita,
 215 Hydropticis ut olus decocta comestaque prodest,
 Sic iuvat asthmaticos, ferturque iuvare caducos.
 Sordida purgabit bene vulnera quaelibet oris,
 Ore diu tentus si succus volviur eius.
 Hic introfusus curat syringia succus,
 220 Et dolor hoc auris sedabitur et sacer ignis.
 Fert haemoptoicis hic opem, si saepe bibatur
 Per se, fortior est si sit coniunctus aceto;
 Sicque iuvat phthisicos, iniectus vero per anum
 Stringit non modicum fluxum dysentericorum,
 225 Pellitur ex oculis tumor hoc fervorque perunctis.
 Saepius hanc ipsam si dentibus atteris herbam,
 Gingivas reprimet tumidas et sanguine plenas,
 Sicque solet dentis compescere saepe dolorem.
 Succus cum lana matrici subditus eius
 230 Stringit manantem nimium siccando cruorem.
 Cunctis praedictis eius decoctio causis
 Prodest et potus cum vino seminis eius,
 Vesicae renunquae iuvat potata dolorem.
 Dicunt non nasci scrophas gestantibus eius
 235 Radicem collo suspensam, vis sibi tanta est.
 Radices eius tres contere, iungito tritis
 Vini tres cyathos et aquae fac sit modus idem,
 Haec nondum tremulo potanda dabis febrienti,
 Sic pelles febrem, cui dat lux tertia nomen,

213 *Sedat curatque γ, μ, π.* — 216 *Fertur κ, ηη, θ-φ.* — 217 *Sord. curabit λ, π.* — 219 *Hic intus fusus α, β, κ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θ-φ, κκ; sic intus fusus ζ, η, φ, λ; hic introfusus δ, αα, ββ, γγ.* — 220 *Sedatur caed. edd.* — 221 *Emophthalmicis δδ, εε; haemophthalmicis ηη, θ-φ; haemorrhoidis κκ; emoptoicis codd.* *Is opem λ.* — 222 *Si coniungatur aceto γ, μ.* — 223 *Tisicos, thisticos, phthisicos codd. et edd.* — 224 *Stringit et inmodicum κ.* — 225 *Tumor fervorque perunctus β; tum. hoc ferv. perunctus ζ, μ, π.* — 227 *Reprimi ζ.* — 232 *Seminis huius γ, κ, δδ, εε, ζζ, ηη, θ-φ, κκ.* — 233 *Potando δδ, εε, ζζ, ηη, θ-φ.* — 235 *Vis ibi δδ, εε, ζζ, ηη, θ-φ; vis sibi codd. et αα, ββ, γγ, G; sibi pro et saepissime dicitur latinitas medi aevi.* — 236 *Tres attere δδ, εε, ηη, θ-φ.* — 237 *Cibus, scitatos codd.* *Modus unus κ.* *Cyathum habere drachmas decem monet Gueroaldus.* — 238 *Dabis hanc potionem ante frigus febrile ad pellendam febrem tertianam et quartanam.* — 239 *Pellis δ.*

- 240 Bis binae quoque quartanis prodessse putantur
Cum totidem vini cyathis si dentur et annis. —
Cuncta potest *Plantago minor* praedicta iuvare,
Quamvis non tantas vires videatur habere.
Praecipue succus curat *Plantaginis* huius,
245 Quod iuxta nares vel lumina nascitur, ulcus,
Si superaddatur cum lanis mollibus illi,
Perque novem cataplasma dies istud renovetur.
Eius si succo tepido venter foveatur
Acri depulso sanabitur ille dolore.
250 Lumbricos succus depellere dicitur illi,
Si porcina vetus axungia iungitur illi,
Sedabit duros istud cataplasma tumores,
Parotidas vulnusque recens hoc adiuvat unguen.
Ante duas horas quartanae quam tremor aegrum
255 Vexet si succum biberit *Plantaginis* huius,
Sentiet eximiam facili medicamine curam.
Eius potatum depellit sperma secundas.
Si via longa pedum movet, ut fit saepe, dolorem,
Acri cum vino superaddita trita iuvabit.
260 Cum passo succus bibitur si saepius eius
Vesicae variis fertur succurrere morbis.
In desiccando vis est *Plantaginis* ingens
Maioris, queat ut veluti cauteria corpus
Appositum siccare, refert ut Plinius auctor.
265 Composuit librum Themison de viribus eius
In quo praeclearis celebravit laudibus illam.

240 Quaternis π , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, G; *quartanae* Φ . — 241 Si detur $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; *solvantur et annis* α . — 242 Proprium caput cum inscriptione: *De lanciola vel minori plantagine* exorditur β , sic etiam $\alpha\alpha$ cum inscriptione: *De plantagi. min.* — 244 *Curat succus* ζ , η . — 245 *Circa nares* β . — 246 *Molliter* λ . — 247 *Illud* α , β , δ , η , Φ , $\alpha\alpha$. *Removetur* λ , π , $\beta\beta$. — 249 *Sedabitur* δ . — 252 *Eius catapl.* μ ; *illud catapl.* $\alpha\alpha$. — 255 *Vexat* δ . *Bibit* η . — 258 *Pedis movet* Φ . — 260 *Seminis eius* γ , margini adscripti manus recentior; „rectius saepius“; *seminis huius* λ , μ . — 263 *Veluti queat ut* Φ . — 264 Plinii verba (XXV. 8) sunt: „Vis mira in siccando densandoque corpore cauterii vicem obtinens“. *Inpositum siccare* μ , π . — 265 *Themison* λ , μ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$; *Themison* π , $\eta\eta$; *Themison* γ , Φ . *Cfr. Plin. l. c.* — 266 *Ipsam* α . Hanc et praecedentem versum omittit α .

VII. RUTA.

- A medicis Rutae vis fervida dicitur esse
Siccaque, fertur in his gradus illi tertius esse.
Utilis est valde stomacho, si saepe bibatur,
270 Expellit partum potu veneremque coërcet,
Tussim si bibitur compescit, menstrua purgat.
Si coquis hanc in aqua, cui vinum iunxeris acre,
Compescit talis decoctio tormina ventris,
Pulmones iuvat et pectus, morboque medetur
275 Costarum, quem pleuresim vocat atica lingua,
Arteticos sciasimque iuvat, febrique medetur
Hausta vel in oleo viridem si coxeris illam
Et foveas tepido patientes ante tremorem.
Matriçi prodest intestinique tumori
280 Hoc unguen vel clysterio si funditur intus,
Haustaque cum vino prodessse valebit utrique,
Lumbricos oleo decocta et pota repellit.
Cum caricis decocta diu vinique liquore
Proderit hydropicis, si sint superaddita nocte.
285 Cruda comesta recens oculos caligine curat,
Et melius marathi cum succo felleque galli
Mellequē si succus ex aequo iungitur eius,
Indequē sint oculi patientis saepe peruncii.

267 *Vis caustica* γ , μ , π . — 269 *Stomacho valde* δ , ζ . — 270 *Potum* λ ; *partus potu* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$; *partus bibita* $\eta\eta$, Φ , Φ . — 273 *Compescet* μ . — 274 *Pulmonem* λ . — 275 *Pleuriticum* β ; *pleuresim* α ; *pleuritim* $\zeta\zeta$; *pleurisin* $\alpha\alpha$. *Artica*, *artica*, *argica* codd. varii, *attica* α , β , α , π . — 276 *Arteticus* i. q. *Arthriticus*. *Arthriticus sciasimque* $\zeta\zeta$. *Febribusque* α , β , λ , μ , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, Φ , δ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, Φ , Φ . — 277 *Ex oleo* ζ , η , Φ , λ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, Φ , Φ . — 278 *Tremores* α , λ . Versum hunc et tres proxime sequentes omittit. ζ . — 279 *Matriçi prod.* Φ , λ ; *matriçi pr. intestin角度 tumori* $\gamma\gamma$. *Gueroaldus* haec habet: „Prodest matriçi id est morbis matriçis ex frigore aut ventositate profectis et prodest tumori id est inflationi intestini quod vocatur colon quae quidem inflationi passionem infert colicam“. — 280 *Clysteri* $\zeta\zeta$, $\alpha\alpha$. — 281 *Utrunque* $\eta\eta$, Φ , Φ . *Utrique* sc. morbo matriçis et intestini. — 282 *Decoctaque pota* ζ , η , α ; *decocta potata* δ ; *decocta et potata* β , μ . — 283 *Cum sicco decocta* α . Inter hunc versum et antecedentem interponunt β , δ , α : *Cafica iungatur rutae vinoque coquantur*. — 284 *Si sit* α , λ , μ , π , $\alpha\alpha$; *si sunt* $\eta\eta$, Φ , Φ . *Prosumt* α , β , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, Φ , Φ ; *prodest* α , $\alpha\alpha$. *Hydropico* β , δ . — 285 *Caligine purgat* α , δ , α , λ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, Φ , Φ , $\alpha\alpha$. — 286 *Mara-* *thrum* i. q. *fenticulum*. — 288 *Patientes* β , ζ , Φ , λ .

- Cum roseo miscens oleo nec non et aceto
 290 Illius succum, capitis curare dolorem
 Quemvis immodicum poteris, hoc saepe perungens.
 Naribus expressus si succus funditur eius
 Sisit manantem bene desiccando cruorem.
 In corio mali granati si tepefactum
 295 Auribus infundas, depelles inde dolorem,
 Cerussae roseoque oleo miscens et aceto
 Illius succum mirandum conficis unguen
 Ad depellendum sacrum quem dicimus ignem,
 Et scabiem derte, quae dicitur herpeta graece,
 300 Et graece dictas achoras hoc unguine purgas:
 Ulcera sunt capitis humore fluentia pingui.
 Curat et hoc ozinas immissum naribus, haec sunt
 Quae graviter foetent in naribus ulcera nata,
 Obstata pota mero vel cruda comesta venenis
 305 Hoc Metridates rex Ponti saepe probavit,
 Qui Rutae foliis viginti cum sale paucis
 Et magnis nucibus binis caricisque duabus
 Ieiunus vesci consurgens mane solebat,
 Armatusque cibo tali, quascunque veneno

289 Cum oleo misc. roseo $\eta\eta$, $\theta\theta$. Vel aceto $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. — 291 Quamvis edd. omn.; *quennis* η , θ et Gueroaldus. Si saepe perungas θ . — 292 Subditur $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. — 293 Sistet γ ; siccat η ; stringit θ . Desicc. dolorem $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. — 294 Si sit tepefactum $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 295 Aurib. hanc fundes α , fundis δ , fundas θ , μ . Inde cruorem $\zeta\zeta$. — 296 Cer. miscens oleo nec non et aceto γ , π . — 299 Derte $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, G et varii codd.; dertae α , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; certe κ , λ , $\zeta\zeta$; lego derte, vox affinis gallicae herpeticis denominationi dertre. Cornarius recepit: Et scabiem certe quam dicunt herpeta Graeci, et emendat versum ita: Et certe scabiem quae Graecis dicitur herpes. Editio $\kappa\kappa$ habet: Et scabiem demit quae dicitur herpeta graece. Vocem herpeta legit *erypeta* κ , *erbeta* ζ , *herbeta* β , *serpeta* γ , λ , *serpita* π . Nostram huius versum lectionem tuetur Gueroaldus. — 300 Acorus $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\kappa\kappa$, G et varii codd.; purgas et dictos Graecis hoc unguine achoras $\zeta\zeta$. — 301 Achorum definitio. — 302 Ozinas varii codd. et edd.; *osimas* λ , *ozinas* μ . Curat et ozianas $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 304 Potata $\alpha\alpha$. Pota mero vel $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$; *pota nimis* G, $\beta\beta$, et plur. codd.; forsan legendum est *pota vinis*. — 305 Istud Metr. κ ; hoc Metridates $\alpha\alpha$, Metridates $\beta\beta$; haec Metridates $\gamma\gamma$; Mithridates edd. recent. Metridates pro Mithridates vulgo scribebant medici medii aevi. — 307 Post hunc versum habet $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$ alium: *Ficubus et binis geminaque iuglandi*, quem omittunt γ , ζ , η , λ , μ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. Loco versus 307 habet $\kappa\kappa$: *Ficubus et siccis binis geminaque iuglandi*.

- 310 Quilibet insidias sibi tenderet, haud metuebat.
 Mustellaeque docent obsistere posse venenis
 Mirifice Rutam, comedunt quae primitus illam,
 Cum pugnaturae sunt cum serpentibus atris.
 Cum butyro modicoque oleo decocta tumorem
 315 Matricis subiecta tepens fugat illa colique
 Et cunctis intus morbis sic subdita prodest.
 Hac etiam testes poteris curare tumentes,
 Cum foliis lauri bene tritam si superaddes.
 Ex hac antidotum non paucis utile causis
 320 Conficitur, medici dicunt Diapiganon illud,
 Piganon in graeca lingua quia Ruta vocatur;
 Illius antidoti confectio talis habetur:
 Pondere iunge pari nitrum, piper atque cuminum,
 De tribus his, quantum de Ruta, ponito tantum,
 325 Sed prius ex acri vino macerare cuminum
 Convenit, in ferro post assari calefacto,
 Omnia deinde simul bene trita ex melle iugabis,
 Pectoris et lateris, iecoris, renunquique dolores
 Hoc ex antidoto curantur saepe comesto,
 330 Extenuat bilem, mollit sine tormine ventrem,
 Confortat stomachum, facit ut bene digerat escam.

310 Quilibet ins. sibi tendi non met. κ ; *quaslibet ins. sibi tendere non met.* η . — 311 Must. probant γ , λ , π . Mustellaeque doc. μ , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 314 Hunc versum et omnes reliquos in hoc capite omitt. γ . — 315 Matrici θ . — 316 Haec subdita ζ . — 318 Superaddas α , θ , κ , λ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$; *superaddis* π . — 320 Diapiganon $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$; *diapiganon* α ; *diapiganon* β ; *diapiganon* θ , κ , λ . — 321 Piganon $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$; *piganon* α , θ , κ , λ ; *piganon* β ; *piganon* θ , μ , π ; *cuminum* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, sic etiam v. 325. Compositionem diapiganon vide ap. Plin. Valer. IV. 3. — 327 Ex melle iugabis α , δ , ζ , η , θ , κ , λ , π ; *iugabis ex melle* β ; *cum melle iugabis* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, G; *ex melle iugabis* $\gamma\gamma$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. — 328 Pectoris et iecoris lateris renunquique ζ , η , θ . — 329 Ex hoc antidoto λ , π . — 330 Extenuat bilem α , β , δ , ζ , η , θ , κ , λ , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; *exten. febrem* $\kappa\kappa$; *ext. pinguem* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, quam lectionem tuetur Gueroaldus, qui ita eam interpretatur: id est demacerat pinguem i. e. hominem plectoricum (plethor.)^z. Plin. Valer. l. c. habet: „alvum mollit, bilis extenuat“, — 331 Post hunc versum addit π tres versiculos, qui vulgo leguntur in Regimine Salernitano: *Utilis est ruta quae lumina reddat acuta, Auritio rutae vir lippe videbis acuta, Ruta facit castum, dat tumen et adiuvat astum*.

VIII. APIUM.

Est Apium dictum, quod apex hanc ferre solebat
Victoris, veterum fieret dum more triumphus.
Ipsè sibi talem prior imposuisse coronam
335 Dicitur Alcides, morem tenere sequentes.
Ast alii dictum credunt, quod apes vehementer
Illius soleant avide decerpere flores.
Hanc herbam Selimon solet attica dicere lingua,
Virtutis calidae siccae quoque dicitur esse,
340 Tertius a medicis datus est gradus huic in utroque.

Illius succo si candida mica terendo
Panis iungatur, oculi sedare tumorem
Dicitur emplastri noctu superaddita more,
Sicque ferunt mammis prodesse tumentibus illam.
345 Sedat fervorem stomachi, pellitque tumorem,
Et quicquid venti creat includitve nocivi
Desiccans poris assumpta repellit apertis.
Provocat urinas haec cruda comesta vel hausta,
Sed mage radicum facit hoc decoctio sumpta,
350 Hoc itidem semen operatur fortius haustum.

Tota venenatis occurrit morsibus herba,
Sed semen potius vel apozima proderit eius
Si bibitur, tussimque modo sedabit eodem.
Ventrem constringit, vomitum potata coërcet,
355 Lymphæ commixtum sibi si iungatur acetum;
Aegris amissum fertur reparare colorem,
Cruda a ieiunis fuerit si saepe comesta.
Unaquaque die vexantem corpora febrem

332 Refert de apio Plinius (XIX. 8.): „honus ipsi in Achaia coronare victores sacri certaminis Nemeae“. — 333 *Victoris fieret veterum de more* x. — 335 *Alcides* β, δ, ζ, η. — 338 *Selimon*. plur. codd. et αα, ββ, γγ; *selinum* β, γ. *Solet attica lingua vocare* β. — 340 *Gradus est datus* α, β, x. — 342 *Oculus* αα, ββ. — 346 *Venter creat includitque nocivi* φ, x; *venter cr. includitve nocivum* δ; *ventus cr. includitve nocivum* β, γ; *ventus cr. includitve nocivum* αα, ββ; nostram lectionem habent ζ, η, λ, μ, ν, δδ, εε, ζζ, xx. *Et quicquid venti creat includitque nocivi* ηη, φφ. — 347 *Medetur apertis* φ. — 348 *Haec cocta comesto* γ, λ. — 350 *Hoc idem* α, δ. *Sapius haustum* δ. — 351 *Morsibus hausta* αα, ββ, γγ. — 352 *Apocima* δδ, εε; *apozema* μ, ζζ; *apozima* αα, ββ, γγ, ηη, φφ; *apocima* β. — 353 *Se-dabis* δδ, εε, ζζ. — 355 *Commixtum quoque si iungatur* δδ, εε, ζζ, ηη, φφ. — 357 *Crudaque* β. *Ieiuno* γ.

Cum lymphā potatā iuvat febris ante tremorem.
360 Hydropicos et splen tumidum iuvat illa, iecurque
Si cum feniculi succo contrita bibatur.
Hacque superposita turpis lentigo fugatur.
Illius succus farris cum polline mixtus
Atque ovi lacrymā vulnus bene purgat et ulcus,
365 Si superaddatur emplastri more frequenter.

IX. ALTHAEA.

Althaeam malvae speciem nullus negat esse,
Althaeamque vocant illam, quod crescat in altum.
Hanc ipsam dicunt Eviscum, quod quasi visco
Illius radix contrita madere videtur,
370 Agrestisque solet a multis malva vocari.
In mulsa coctus flos eius vulnera purgat,
Vel si cum vino tritum florem superaddas,
Spargere sic scrophas, animumque iuvare dolentem
Dicitur, hocque modo conquassatis medicatur.

375 Elixata prius radix adipique terendo
Addita porcino terebinthinaeque tumores
Matricis curat, reliquosque iuvare dolores
Dicitur illius; nervos sic ipsa relaxat,
Rumpit vel spargit sic apostemata dura.
380 Omnes has causas elixatura iuvabit,
Si loca morborum foveantur saepe tepenti.
A dysentericis radicum coctio sumpta

359 *Potata fugat* δδ, εε, ζζ, ηη, φφ. — 360 *Hydropicos et spleneticos iuvat illa* φ; *hydrophen et splenem tumidum iuvat illa* xx. — 363 *Succus cum farris polline* ζ, η, φ. — 364 *Lachryma* δδ, εε, ζζ, ηη, φφ, xx. — 366 *Inscriptio huius capituli differt in quibusdam edd. et codd.*; *Malva sive Altea* αα, ββ, γγ; *Althaea* ζζ; *Althaea* xx; *Malva* δδ, εε, ηη, φφ; *Maboniscus* μ; *Altea* γ, λ, etc. Retinimus in ipso textu scriptiōnem *Althaea*, quae graeco nomini respondet, quamvis a medicis aevi vulgo scribatur *Altea*. — 367 *Quod crescit* δ, λ; *quia crescit* φ. *Alteam dicunt medici quod crescat* ζ. *Ventrem nominis originem iam exhibuit Dioscorides*. — 368 *Viscus* αα, ββ. *Ibiscum*, *Hibiscum* s. *Eviscum* (*Eibisch*) nomen *Althaeae*. — 369 *Constricta* α, β, γ, ζ, η, φ, x, λ, μ, ν, δδ, εε, ζζ, ηη, φφ, xx; *constricta legit Gueroaldus*, quod naturae quoque magis consentaneum est. *Radix illius* γγ. — 370 *A multisque solet agrestis malva* λ. — 372 *Superaddes* αα, ββ, γγ. — 373 *Anique iuvare dolorem* α. — 374 *Cumquassatis* λ. — 376 *Terebinthinaeque* η, φ, x, λ; *terebinthinaeque* μ; *turbentinaeque* δ. — 377 *Levare* δδ, εε, ηη, φφ; *tuere tumores* ζ. — 379 *Vel frangit sic* δ. — 380 *Haec elixata iuvabit* ζ.

- Cum vino fluxum stringens compescit eorum,
Et pellit tardas haec coctio sumpta secundas,
385 Et prodest haemoptoicis, lapidesque repellit,
Vesicaeque solet variis succurrere causis.
Acri cum vino contritum semen olivo
Iungito, deformes maculas hoc unguine pelles.
Cum pusca potata potest obstare venenis,
390 Elixata prius cum melleque trita replebit
Vulnera quae cava sunt, si sit superaddita saepe;
Sic quoque duricias mollit lenique rigores;
Decoctis oleo foliis factum cataplasma
Quosvis pestiferos morsus combustaque curat.

X. ANETHUM.

- 395 A medicis calidum siccumque refertur Anethum,
Et dicunt, quod sit gradus huic in utroque secundus.
Lac dat abundanter eius decoctio sumpta
Nutrici, stomachique solet depellere morbos,
Tres cyathos eius tepide si sumpserit aeger;
400 Indicio ructus est qui demonstrat apertum
Os stomachi ventumque per hoc exisse nocivum,
Atque gravis tali sedatur nausea potu;
Provocat urinas, obstantia quaeque repellens,
Matricemque iuvat, bene si foveatur eadem.
405 Cum tepida tritum patiens si potet Anethum,
Intestinorum curat ventrisque dolorem,
Hoc etiam potu digestio tarda iuvatur
- 383 *Fluxum sanguinis aa, ββ, G.* — 385 *Emphthisicis δδ; haemophthisicis εε; aemoptoicis ζζ.* — 386 *Succurrere morbis α, φ, λ.* — 387 *Connuictum semen olivo δ; contritum semen olivae δδ, εε, ηη, φφ, xx.* — 388 *Iuncto deformes x. Pellit β.* — 390 *Replebis φ; repellit αα, ββ. Trita medetur γ. Siccum calidumque β; catid. siccum quoque fertur η.* — 399 *Tepidae δδ, εε, ηη, φφ; tepide αα, ββ, γγ, ζζ, xx, G et codd.* — 400 *Quo demonstratur apertum v. Ructus sit qui εε ex mera coniectura Atrociani, nam addit in notulis: „ ut stet versus“; hunc secutae sunt ζζ, ηη, φφ, xx. Eiere noci-vum ζ, η, φ, λ, π. Ructus movere anethum Plinius (XX. 18.) affirmat. — 404 Eodem β, ζ, η, x, λ, ηη, φφ, xx; eadem scil. decoctione. — 405 Te-pido tr. p. si potet aceto δδ, εε, ηη, φφ. Potet Anethum μ. — 407 Cruda iuvatur ζ.*

- Unde minor feri vis egestiva videtur.
Assidue bibitum visum nocet et genitale
410 Claudit iter siccaans humorem seminis intus.
Uvaeque si nimio turgens humore gravetur,
Suspendit pulvis combusti seminis eius.
Appositus digitis, aut intus clystere fusus.
Acrior esse cinis radicum dicitur eius,
415 Rodit crescentes cinis hic in vulnere carnes,
Ulcera quae serpunt et sordida vulnera curat,
Ulcera praecipue membri curare virilis
Dicitur iste cinis infusus saepius illis.
Olfactu reprimit singultum semen Anethi
420 Assatum et fervens si saepius olfacit aeger.
Dicunt fervores oculorum tollere posse
Eius radices tritas prius appositasque.
Apponas haemorrhoidis si semen Anethi
Ustum, curat eas et condylomata solvit.
425 Flos oleo si decoquitur, medicabile reddit
Illud, praecipue natis de frigore causis
Prodest et capitis compescit saepe dolorem,
Nervorum laxat tensuras, frigora pellit.

408 Ad hunc locum annotat Gueroaldus: „quanto enim digestio stomachi id est epatis validior est tanto plus nutrimenti in corporis substantiam convertitur sic excrementa minora et e contrario“. *Digestiva ζ; egestiva putatur γ. Unde magis fieri λ.* — 409 *Visui ζ, φ; laedit visum et xx. Geniale π.* „Oculos et genituram hebetat“. *Pin. l. c.* — 411 *Si nimio (nimis) venter turg. haem. gravetur aa, ββ; vubaque s. n. turg. h. gravetur γ; vubaque s. n. t. h. gravatur x; vnam s. n. t. h. gravatur α, λ, εε, xx; vnam s. n. t. h. gravatur δ, η, φ, λ; vvaque s. n. t. h. gravatur ββ; vvaque s. n. t. h. gravatur ζ, π, γγ, δδ, εε, ηη, φφ. Pin. l. c.* „ cinis eius vnam in faucibus levat“. — 412 *Succurrit pulvis ζ. Seminis huius β, φ, λ, β, γ, ζ, x, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, φφ, xx; solida vuln. cur. δ; sord. vuln. purgat η.* — 418 *Saeptus illi γ, ζ, εε.* — 419 *Offatum aa, ββ; olfactu μ; olfactum α, δ, x, π, δδ, εε; olfactu γ, φ, λ, γγ, ζζ, ηη, φφ, xx, G. Singultus x.* — 423 *Sic aa, ββ, γγ.* — 425 *Oleo si coctus erit γ; oleo si decoctus x; oleo sic decoctus δ.* — 426 *Morbis de frigore natis λ, aa, ββ, γγ, G; nostram lectionem habent reliquae edd. et codd.* — 427 *Adest et μ. Depellit saepe φ. Dolores ζ.*

XI. BETONICA.

- Betonicam soliti sunt Cestron dicere Graeci.
 430 Urinas potata ciet, lapidesque repellit,
 Fert haemoptoicis cum pusca sumpta iuvamen,
 Hydropicos siccata cum vino melleque sumpta.
 De foliis eius tritis factum cataplasma
 Non modicum prodest oculis, quos laeserit icus.
 435 Illius succus roseo commixtus olivo
 Auribus infusus varios fugat inde dolores.
 Betonicae pulvis cocto cum melle iugatus
 Empicos, tussimque iuvat, suspiria sedat,
 Et stomachi varios sumptus iuvat ille dolores,
 440 Si febricit ex calida, cum vino si febris absit.
 Cum salsa bibitus idem pulvis movet alvum.
 Cum sale contritis foliis cataplasmate facto
 Vulnere curabis, fuerint quae facta recenter,
 Tritaque fracturae capitis haec sola medetur.
 445 De foliis eius elixis fit cataplasma
 Utile non modicum variis vitis oculorum;
 Restringit lacrymas oculorum mansa vel hausta,
 Hac etiam caligo solet metuenda repelli,
 Aequo cum ruta fuerit si pondere iuncta
 450 Et sic cum lymphâ sumatur trita tepenti,

- Sic oculis nocuus sanguis per subtiliora
 Dicitur expelli, sic lumina libera reddi.
 Sumpta hac cum tepida purgatur vomica dira,
 Pectoris et morbi potu curantur eodem,
 455 Splen iuvat illius decoctio sumpta iecurque.
 Uncia Betonicae socianda quaterna vetusti
 Cum vini cyathis tribus, his sint addita grana
 Viginti septem piperis, simul haec bene trita
 Haustaque purgabunt renes, pellentque dolores.
 460 Uncia cum cyathis calidae potata duobus
 Dicitur immodicum ventris sedare dolorem.
 Haec tussim cum melle fugat, ventrem quoque mollit,
 Unaquaque die febre si vexabitur aeger
 Uncia iungatur plantaginis una duabus
 465 Betonicae, sic cum tepida contrita bibantur,
 Antea quam febris praenuncia frigora fiant.
 Uncia Betonicae calidae cyatho resoluta
 Prodest hydropicis, si sit potata frequenter.
 Radicum pulvis cum mulsâ tritus et haustus
 470 Humores (velut elleborum) vomitu cito purgat,
 Bis binas dragmas praecipit Plinius harum
 Radicum dare cum passo mulsove bibendas,
 Praecipue phlegma vomitu purgabitur isto.
 Cum mulsâ bibitus prodest pulvis foliorum

429 Plures codd. et edd. habent *Vetonica* s. *Vettonica* in inscript. et contextu. *Cestron*, *ceston* etc. codd. nonnulli. *Cestron betonicum soliti sunt dicere quidam a, μ.* *Cestron sunt dic. Graeci γ. Κετρονον* Diosc. — 430 *Urinam p. c. lapidemque ζ.* — 431 *Haemophthisis δδ, εε.* *Saepe iuvamen ζ.* — 432 *Hydropicum a; hydropicos curat ζ; hydropicosque iuvat δδ, εε, ηη, φ-δ.* — 433 *Tritis eius x.* — 434 *Laeserit ignis a.* — 438 *Empicos δδ; henphecos εε, ηη, φ-δ, xx; empicos ζζ; empicos π, αα, ββ, γγ; empticos μ; epaticos a; enpymemate laborantes sic dicebantur. Iuvat superaddita sedat ζ.* Pro tussimque legere mavult Cornarius *phthisimque*, bona forsâ ipse Diosc. habet: *πρωτὴ καὶ πρὸς φθοιρῶν, ἐμπυκνῶν μετὰ μέλαιρος.* — 440 *Si febris est calida αα, ββ; si febris ex cal. γγ; nostram lectionem habent β, γ, δ, η, φ, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, φ-δ, xx.* *Adsit ηη, φ-δ; assit ζ, x.* Hydropicis dari iubet Dioscorides febricitantibus cum hydromelle, non febricitantibus cum vino mellito. — 441 *Multa bibitus δ.* — 442 *Contritus αα, ββ.* — 443 *Curabit η, λ, π.* — 444 *Capitis quoque sola γ.* *Sola i. e. sine sale.* — 447 *Sumpta vel hausta γ.* — 449 *Aequo cum rupta αα, ββ; si rutae fuerit cum pondere δδ, εε, ζζ, ηη, φ-δ.* *Pondere mixta φ.* — 450 *Et si cum γ, δ, φ, x.*

451 *Sic sanguis nocuus oculis φ.* *Subtiliora αα, ββ, γγ; posteriora a, β, λ, π; subteriora δ, ζ, η, φ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, φ-δ, xx.* *Gueroaldus tunc nostram lectionem, explicat sanguinem nocuum per "rubedinem oculorum ex nocivo sanguine venulas et arterias oculorum opplente", et exelli putat hunc sanguinem per diaphoresin: "per poros subtiles et insensibiles oculorum".* — 452 *Reddit αα, ββ, γγ, δδ, εε, ηη, φ-δ; reddi γ, δ, η, φ, x, μ, π, ζζ, xx.* — 453 *Hac sumpta tepida φ.* — 455 *Iecurque β.* — 456 *Sociata ζζ.* — 457 *Vini cum δδ, εε, ζζ, ηη, φ-δ.* *Tribus est his addito α; trib. his est addita grana ζ; trib. est his addita grana φ, μ; trib. et bis addita δ; trib. atque his addito π, δδ, εε, xx; trib. at his addito ηη, φ-δ; quod. soluit λ.* — 462 *Tusses ββ, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, φ-δ; bibantur α, η, λ, μ, π, xx.* — 466 *Praesentia frig. λ.* — 467 *Ciatio calidae γ, η, φ, ζ, x, λ, π.* *Inter hunc et praecedentem versum interponit π: Hanc illi ceterum cernes conferre salutem.* — 469 *Radix pulvis η.* — 471 *Cfr. Plin. XXXVI. 7: "Faciles praestat vomitiones radix vettonicae ellebori modo quatuor drachmis in passo aut mulso".* — 472 *Mulsave αα, ββ, γγ; mulsoque λ.* — 473 *Flevna codd. nonnulli.* — 474 *Pulvis prod. αα, ββ, γγ.*

- 475 Ruptis atque steras potus levat iste cadentes.
 Cum vino sumptis obstat potata venenis,
 Praecipue semen, quod si desit datur herba.
 Uncia Betonicae cum vino sumpta tepenti
 Ictericos curat; cum mulsa menstrua solvit;
 480 Pondere vero fabae pulvis cum melle voratus
 Post coenam stomachum iuvat, ut bene digerat escam.
 Si de Betonica viridi sit facta corona
 Circa serpentes, ut Plinius asserit auctor,
 Audebunt nunquam positam transire coronam,
 485 Sed morsu proprio pereunt et verberare caudae.
 Omnibus antidotis Menenachus eam sociari
 Praecipit, ut stomacho magis herbis omnibus aptam.
 Plinius hanc, inquit, qui secum gesserit herbam,
 A nullo poterit nocuo medicamine laedi,
 490 Et dicunt, quod ea cum vino saepius hausta
 Plumbeus abscedat color et melior revocetur.

XII. SABINA.

- Braethes est graece Sabina vocata latine,
 Sicca calensque sibi vis est, et tertius illi
 Est in utroque gradus. Vulnus cum melle vel ulcus
 495 Fortiter exsiccat, et sordes purgat eorum;
 Sic iuvat anthracas, bona quae plebs ulcera dicit.
 Menstrua deducit, corruptos extrahit alvo
 Conceptus, si cum vino sit sumpta frequenter,

475 *Aique uteros pot.* ζς, xx, cfr. v. 13. — 477 *Detur aa, ββ.* — 479 *Cum vino a. Menstrua purgat* δδ, εε, ζς, ηη, θθ, xx, α; *menstr. solvit aa, ββ, γγ, G. et codd.* — 483 *Plin. XXV. 8.* „ut inclusae circulo eius (sc. vetonicae) serpentes ipsae sese interimant flagellando“. — 486 *Menenachus γ; Medenacus δ; Menenachus α, η, κ, π, γγ; Menenachus β, ζ, μ, ζς, xx; Menenachus θ; Menenachus λ; Montiacus ββ; Menenachus aa, δδ, εε, ηη, θθ, G. et codd. nonnulli.* — 488 *Plin. XXV. 8.* „tantumque gloriae habet ut domus in qua sata sit tuta existimetur a piaculis omnibus“. — 489 *Nocuo poterit α, θ.* — 490 *Dicit α, β. Dicunt quidam cum ζ, η.* — 491 *Abscedit β. Renovetur π.* Hunc et antecedentem versum omittit μ. — 492 *Brateos β, μ, αα, ββ, γγ, G; brateos α, γ, λ, π, μ, π, αα, ββ, γγ, δδ; scaevina δ.* — 493 *Sicca calens sibi vis gradus est η; sicca calens eius vis est δδ, εε, ζς, xx; sicca calens eius vis est ηη, θθ; nostram lectionem habent codd.* — 495 *Exsiccat sordes quoque purgat* δδ, εε, ζς, ηη, θθ. — 496 *Vulnora dicit π.* — 497 *Abstrahit alvo γ, λ, μ.* — 498 *Inter hunc versum et sequentem interponit η; Abortire facit abortumque repellit.*

- Vel si trita prius matricis subditur ori.
 500 Cerotis admixta cutem facit esse nitentem,
 Omnibus et morbis prodest de frigore factis.
 Illius in vino vel aqua decoctio curat,
 Quos vertigo nocet, si lotum sit caput inde
 Herbaque temporibus et fronti cocta ligetur.
 505 Duplum Sabinae si desunt cinnama poni
 In medicamentis iubet Oribasius auctor.

XIII. PORRUM.

- In multis causis usus medicamine Porri
 Dicitur Ippocras, medicinae maximus auctor,
 Istius succum solum dedit ille bibendum
 510 Aegrotis, qui reiciunt sputantve cruorem,
 Quos haemoptoicos soliti sunt dicere Graeci;
 Cum galla dant hunc alii thurisve farina,
 Aut geminis dragmis Porrorum seminibus unam
 Apponunt myrrhae, vino quoque trita resolvunt,
 515 Prae cunctis aliis dicunt haec sumpta iuvare;
 Manantemque potes naris retinere cruorem,
 Intus si nares ungas medicamine tali.
 Contractas vulvas succo curabis eodem,
 Reddit fecundas mansum persaepe puellas;
 520 Ulcera cum melle tritum iuvat appositumque.
 Humorurum capitis si destillatio fiat

501 *Prodest morbis aa, ββ, γγ.* — 504 *Temporibus codd. nonnulli, vide v. 184.* — 505 *Desunt δδ, εε, ζς, ηη, θθ, xx; desunt aa, ββ, G.* — 506 *Oribasius γ, η, λ, μ, π; Oribasius aa, ββ; Auribasius x; Ambrosius α; Oribasius ζ; Oribasius δ, γγ; Oribasius θ, δδ, εε, ζς, ηη, θθ, xx.* Ceterum iam ante Oribasium idem affirmavit Plinius (XXIV. 11.): „in medicamentis vero duplicato pondere eosdem effectus habere quos cinnamum trahitur.“ — 508 *Hippocrates εε, ζς, ηη, θθ, xx. Ippocras dicitur δ.* — 509 *Illius succum a. Dedit ipse α, λ; ded. iste γ, η, π.* — 510 *Sputantur β, γ, ζ, λ, π. Sput. tumorem ηη, θθ.* — 511 *Haemophthisticos δδ, εε; haemophthicos ηη, θθ.* — 512 *Hunc sc. succum.* — 514 *Appon. myrrhae legunt cum Gueroaldo et codicibus antiquiores editiones, Cornarius resstituit myrrit quia Diosc. l. c. habet μερά μύρρον ἰσων.* — 516 *Manantesque p. n. r. cruores γ.* — 517 *Ungas si nar. intus δδ, εε, ζς, ηη, θθ.* — 518 *Contractas aa, ββ, γγ, G, π; sed videtur sermo esse de sterilitate ob clausum uteri orificium. Cfr. Plin. XX. 6. Curabit δ; curabit π. Hunc versum omittit a.* — 519 *Reddet ζ. Vid. Regim. Salern. v. 225.* — 521 *Humor si capitis distillat et inde gravatur xx.*

- Pulmones pectusque nocens vocemque canoram,
Indeque consurgat tussis praecordia laedens,
Cum pitana succum Porri sorbere iuvabit;
525 Et per se solum prodest his omnibus ipsum.
Si Porri partes in lymphâ coxeris albas,
Sic ut aquam primam mutes, addasque secundam,
Utilis eius aquae duro fit potio ventri,
Dicitur haec eadem cum vino stringere ventrem.
530 Cum vino Porrum datur his quos laeserit anguis
Quodlibet aut animal fundens letale venenum;
Nec minus his prodest, si vulneribus superaddas
Sic velut emplastrum Porrum cum melle subactum.
Commixtus Porri succus lacti muliebri
535 Et bibitus tussim fertur sanare vetustam,
Et variis vitiiis pulmonum subvenit idem.
Auris comescit cum caprae felle dolorem,
Praestat idem pariter cum mulsa mixtus et auri
Infusus tepidus; fungis si manditur obstat.
540 Eius iungatur succo pars tertia mellis,
Et sic per nares tepidum fundendo vel aures
Immensum poteris capitis sedare dolorem.
Cum vino bibat hunc, lumborum quem dolor angit.
Dicunt utilius tali nihil esse dolori.
545 Fracturas solidat cito, duritiasque relaxat
Appositum, vulnusque recens cito cum sale claudit.
Si crudum fuerit sumptum levat ebrietatem,
Sic venerem stimulat, sic duram mollit et alvum.

522 *Pectusque gravans* ϕ . — 523 *Consurgit* α , γ , ζ , π ; cum surgit μ .
524 *Porri succum* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. *Servare iuvabit* ζ . — 526 *Cum lymphâ*
 $\zeta\zeta$. *In vino coxeris* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$ et nonnulli codd. Cfr. Diosc. l. c. et Plin.
l. c.: „capita bis aqua mutata cocta alvum sistunt et fluxiones ven-
teres“. — 527 *Mittes* β , γ , δ , κ . — 529 *Solvere ventrem* β . — 530 *Potus*
datur $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\phi\phi$; *porrum dabis* his ζ . *Laeserat* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\phi\phi$. —
531 *Aut alid fundens* γ , π . — 532 *Superaddes* δ . — 533 *Emplastrum* γ ,
 μ . — 534 *Muliers* $\kappa\kappa$. — 535 *Fertur tussim* δ . *Sedare vetustam* γ , ζ , λ , π .
538 *Mulso* γ , μ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\phi\phi$, $\kappa\kappa$; *Tritus et auri* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. —
539 *Plinius* l. c.: „Estur vero et contra fungorum venena“. — 541 *Te-*
pide λ , π ; *tepidus* $\kappa\kappa$. — 542 *Capitis poterit* γ , λ , π ; *poterit capitis* ϕ ; *ca-*
pitis poteris μ ; *capitis poteris curare* β . Hunc versum cum quatuor proxime
antecedentibus omittit α . — 543 *Ex vino* α , δ , κ , λ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\phi\phi$,
 $\kappa\kappa$. — 544 *Dicitur* α , δ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\phi\phi$, $\kappa\kappa$. — 547 *Sumptum fuerit* ϕ . —
548 *Et venerem* γ , λ , ζ . *Molliet* $\alpha\alpha$, $\gamma\gamma$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\phi\phi$, $\kappa\kappa$, α , δ ; *mollit* $\beta\beta$. —

XIV. CHAMOMILLA.

- Anthemim magnis commendat laudibus auctor
550 Asclepius, quam Chamaemelum nos vel Chamomillam
Dicimus; haec multum redolens est et brevis herba,
Herbae tam similis, quam iusto nomine vulgus
Dicit amariscam, quod foeteat et sit amara,
Ut collata sibi vix discernatur odore.
555 Auctores dicunt species tres illius esse,
Quas solo florum distingui posse colore
Tradunt: est cunctis medius flos aureus illis,
Sed variis foliis flos circumcingitur ille,
Albi vel nigri sunt purpureive coloris.
560 Dicitur Anthemis proprie, cuius foliorum
Purpureus color est, maiorque et fortior haec est;
At Leucanthemum foliis deprehenditur albis,
Melinis Chrysanthemum; vis omnibus illis
Sicca calensque gradu primo conceditur esse.
565 Provocat urinam cum vino quaelibet hausta,
Vesicae frangit lapides et menstua purgat,
Si foveatur aqua matrix qua cocta sit herba,
Aut si cum vino potetur saepius illa;
Tormina sic sedat, stomachique inflatio potu
570 Pelletur tali; squamas de vultibus aufert,
Si tritâam apponas solam mellive iugatam.
Ictericis prodest eius decoctio sumpta
Et mire prodest iccoris potata querelis,
- 549 *Anthemium* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$ et plures codd.; *anthemium* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\phi\phi$; *an-*
themidem $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$. — 550 *Asclepius* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$ et codd. nonnulli; *Asclepius* η ;
Plin. l. c.: „anthemim magnis laudibus celebratur ab Asclepiade“. Ceterum
hic versus quoad duo chamomillae nomina diversissime legitur in codd. et
codd. — 553 Post hunc versum addit ζ : *Foetet amaristis redolet similis ca-*
momilla. *Amarisca* s. *Amarista* herba est *Anthemis* *Cotula*. — 557 *Dicunt*
est ϕ . — 558 *Variis flos* $\kappa\kappa$. — 559 *Albi vel nigri* $\eta\eta$, $\phi\phi$. *Purpureive*
q. *Coloris* β . — 560 *Anthemus*, *anthemion* etc. — 562 *Et* var. codd. et edd.
Leucanthemum $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; *leucanthemion* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\phi\phi$; *leucanthemum* $\zeta\zeta$;
leucanthemum $\kappa\kappa$. — 563 *Melinis* α , ζ , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. *Crisanthemum* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$;
chrysanthemum $\delta\delta$, $\kappa\kappa$; *chrysanthemion* $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\phi\phi$. *Est vis* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$.
Nigris crisanthemum vis κ . — 564 *Contentatur* κ . — 567 *Sit illa* ζ . — 568
Hunc versum omittit ζ . — 570 *Pelletur ex tali* β , λ , π ; *pelluntur tali* ζ .
Squamas per „*Leatigines*“ explicat *Gueroaldus*. — 573 *Iccoris prodest*
potata $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; *iccoris medicatur sumpta* η , ϕ , λ , μ , π , κ .

- Pellere cum vino potata refertur abortum.
 576 Hac oleo cocto foveas si febricitantem
 Frigus depelles, febrem quoque saepe fugabis;
 Unguine purgantur hypochondria turgida tali.
 Pestiferos morsus serpentum pondere dragmæ
 Cum vino prohibet Anthemis sumpta nocere;
 580 Plinius affirmat hanc quadraginta diebus
 Unaquaque die bis sumptam pondere dragmæ
 Cum geminis cyathis vini subtilis et albi
 Cum lotio sensim totum purgare lienem.
 Aegilopas curat, si quis commasticet illam
 585 Et sic apponat; sic ulcera sordida purgat.
 Ebullire caput febris fervore gravatum
 Sæpe solet, vel collectis humoribus in se
 Ulcera producit, vocat exanthimata Graecus,
 Haec decocta virens oleo Chamomilla repellit.
 590 Quod si defuerit viridis maceretur aceto,
 Et caput inde lavet, nullum magis adinvat unguen.

XV. NEPETA.

- Herbam, quam Nepetam vulgari more vocamus,
 Hanc medici graeco Calamenti nomine dicunt,
 Sicca calensque sibi vis est et tertius illi
 595 Est in utroque gradus. Cum mulsa sicca tepenti
 Sumpta solet totum sudore resolvere corpus;
 Ex oleo, quo sit decocta, perunge fricando
 Illum, venturae metuit qui frigora febris,

576 *Depellens* β. — 577 *Ypocondr.*, *ypocandr.* etc. — 578 *Serpentis* γ, φ. — 579 *Prohibet herba isthaec* ζ. Hunc versum cum duobus sequentibus omittunt α, κ. — 580 *Pin.* (XX. 15) de capparī haec habet: „Spleneticis prodest in vino potu radicis cortex duabus drachmis dempto balnearum usu, feruntque XXXV diebus per urinam et alvum totum lienem emitti α. — 586 *Emollire caput* αα; *emollire* ββ; et *mollire* β, π; *Gueroal-* *du* explicat per „alleviare“. *Ebullire* habent α, δ, ε, γ, κ, μ, π, ρ, σ, τ, θ, δ, ε, ζ, η, θ, φ, κκ et sensus poscere videtur. — 588 *Exanthemata* habent edd. recentiores. — 590 *Et si defuerit* β. *Maceratur* δ, ζ. — 591 *Leaves* λ; *linat* G. — 592 *Inscriptio varia: Nepeta, Nepita, Calamentum.* Icones huic capiti adiectae interdum Calamum exprimunt, errore ob Calamenti nomen commisso. — 593 *Graece* α, η, θ, φ. *Calaminthi* δδ, εε, ηη, θ, φ; *calaminthes* ζζ; *calamentum* γγ, κκ. — 594 *Calensque illi vis e. e. i. item* δδ, εε, ζζ, ηη, θ, φ, κκ. — 595 *Trita tepenti* δδ, εε, ηη, θ, φ; *sæpe tep.* αα, ββ, γγ, G; *sicca tep.* α, γ, δ, ε, η, μ, π, ρ, σ, κκ. — 596 *Resolvere corpus* δδ, εε, ηη, θ, φ.

- Non frigus tantum sed febrem saepe repellit;
 600 Illi, qui sciasim patitur, coxae superadde
 Contritam viridem, fertur comburere pellem
 Et sic humores siccando fugare dolores;
 Appositu potuque suo cito menstrua purgat.
 Est leprae species elephantiasisque vocatur,
 605 Quae cunctis morbis maior sic esse videtur,
 Ut maior cunctis elephas animalibus extat,
 Hunc in principio morbum potus Calamenti
 Cum vino curat humores extenuando;
 Serpentum morsus superaddita trita nocere
 610 Non sinit, et pellit cum vino sumpta venena.
 Potus et iniectus lumbricos euecat eius
 Succus et in membris vermes necat omnibus ipse,
 Si mel iungatur huic cum sale plus operatur.
 Si bibit hanc praegrans aut tritam subdit, abortit.
 615 Purgat et ictericos, cum vino curat anhelos,
 Asthmaticos medici quos graeco nomine dicunt,
 Et iccoris morbos cum vino mitigat hausta,
 Hocque modo veterem lateris iuvat illa dolorem,
 Atque cicatrices nigras superaddita trita
 620 Haec naturali reddit purgando colori;
 Vino decoctae facit hoc melius cataplasma.
 Compescit stomachi cum vino sumpta dolorem.
 Fumus de domibus serpentes effugat eius,
 Tollere singultum cum vino dicitur hausta
 625 Hocque modo venerem prohibet potata frequenter.

599 *Febres* ε, κ, π; *febres inde* λ. — 600 *Ischiada ac si quis patitur* ζζ, κκ; *cf.* v. 39. — 602 *Dolorem* γ; *dolentes* φ. — 603 *Apposita* edd., G; *apposita est potique* ζζ; *apposito* ε, η, π; *appositu* β, λ, μ. *Apponere* i. e. forma pessarii adhibere. — 604 *Est morbi species* ζ. *Elefantia sicque* α; *elephantiasis vocitata* φ. — 605 *Quae cunctis maior lepris sic* λ. — 606 *Ut cunctis maior* λ. *Animalibus elephas* ζ; *elephas animalibus* δδ, εε, ζζ, ηη, κκ; *elephas animalibus* αα, ββ, γγ, κκ. *Elephas* γ, π. — 607 *Calamentis* αα, ββ; *calaminthi* κκ; *calaminthes* δδ, εε, ζζ, ηη, θ, φ; *calamenti* α, β, γ, η, φ, λ, γγ. — 608 „Extenuando id est subtiliando“. G. *Humores satis extenuando* κ. — 614 *Bibit h. pr. a. tr. subdat* αα, ββ. *Vel tritam* ε, η. — 615 *Purgat anhelos* φ. — 616 *Graeco med. quos* ε, η. — 621 *Decocta facit* haec αα, ββ. — 623 *Effugat omnes* ε, η, φ. — 625 *Cohibet* α, γ, κ, φ, η, δδ, εε, ζζ, ηη, θ, φ.

XVI. PULEGIUM.

Fervida Pulegii vis siccaque dicitur esse.
Tertius a medicis datus est gradus huic in utroque.
Saepius hanc herbam si praegnans sumit, abortit;
Menstrua deducit cum vino sumpta tepenti,
630 Hocque modo tardas haec extrahit herba secundas.
(Hoc nomen, quod non notum reor esse quibusdam,
Exponam tali quid nomine significetur:
Ut nondum natus testa circumdatur ovi
Pullus, sic infans matris vestitur in alvo
635 Quadam pellicula matris de semine facta,
Quam nascens rumpit, quasi testam pullulus ovi,
Istas pelliculas medici dixerunt secundas,
Quod mox expositos naturae iure sequantur;
Hae si plus iusto vitio cogente morantur
640 Aut mors subsequitur, dolor aut qui vix toleratur;
Istas Pulegium praedicto more repellit.)
Cum sale contritam melli si iunxeris illam
Unguine contractis potes hoc succurrere membris.
Illius pulvis sumptus cum melle vel haustus
645 Pectoris humores viscosos extenuare
Et per sputa potest illos educere mire.
Nausea vel morsus stomachi curabitur illa
Cum pusca sumpta vel aceto quod sit aquosum;
Cum vino nigram choleram potata repellit,
650 Sicque venenatis serpentum morsibus obstat.
Si per vim febris nimiove fluore cruoris

626 *Pulegium* αα, ββ in inscriptione. In ipso versu plures edd. habent *Pulegium*, quod si metri causa factum est, non opus erat, nam syllaba prima iam per se protrahitur, v. Seren. c. 32. v. 599. — 628 *Sumat* αα, ββ, γγ. *Hanc praegnans herbam si α; hanc herb. pr. si β.* — 631 *Quoniam ignotum δ; quia non notum φ, β, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ.* Nomen sc. secundarum. — 633 *Circundatur* γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 638 *Quae mox φ, π.* *More sequantur η.* — 639 *Morentur* αα, ββ, γγ. — 641 Hunc versum cum decem antecedentibus omittit α. — 643 *Succurrere morbis* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *succ. membris* αα, ββ, γγ, κκ, G. — 646 *Potest purgare salubriter illos λ, G, γγ; potest illos educere mere* αα, ββ; *pot. ill. educ. mire* α, β, δ, η, φ, λ, κ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 648 *Acetum aquosum i. e. aquae mixtum G.* — 649 *Coleram nigram* αα, ββ, γγ; *nigr. caler.* reliqu. edd. et α, β, λ, δ, η, φ, κ, λ, μ, π. Cfr. Regim. Salern. v. 213. — 651 *Nimioque eadem edd.; nimio fervore cruoris κ.*

Aut aliquo casu subito defecerit aeger,
Quod solet a doctis medicis malefactio dici,
Pulegium valido tritum iungatur aceto,
655 Naribus aegroti sic apponatur, odore
Solo confestim dicunt relevare iacentem.
Gingivas sicci pulvis confirmat et usui.
Appositam viridem dicunt sedare podagram,
Et quosvis alios solet emendare tumores,
660 Si superaddatur tepidae permixta polentae;
Addita cerotis papulas de corpore tollit.
Splentecis multum superaddita cum sale prodest;
Elixatura si quisquam saepe tepenti
Illius abluitur, pruritus non patietur,
665 Et sic matricis poteris curare tumorem;
Tussim compefcit cum vino sumpta tepenti,
Et sic urinam compellit reddere largam,
Et magis ex vino si sit decoctio facta
Aut oleo mixto contritam si superaddas.
670 Si radix acri contrita iugatur aceto,
Sedabit quosvis superaddita saepe tumores;
Obstat serpentum cum vino sumpta venenis
Et sic assumptam venere[m] stimulare fatentur.
Sic quoque pulmonis prodest iccorisque querelis
675 Et sic nutrice sumptum lac praebet abundans.

653 *Malefactio* αα; *malefactio* η, φ, κ, μ, π, ββ, γγ, δδ, εε, ζζ, κκ; *malefactio* δ; *malefactio* α; *malefactio* ηη, θθ. *Malefactio* s. malefactio medicis (praesertim Gallis) medi aevi dicitur lipothymia, cfr. Aegid. Corbol. medic. compos. l. 2. v. 142; et Reinesii var. lection. l. 3. c. 4. pag. 393. — 656 *Reparare vigorem η.* — 657 *Siccus p. c. et ustus δ.* — 658 *Appositum* α, ηη, θθ, κκ. *Appositum veterem dicunt λ, π.* Cfr. Regim. Salern. v. 214. — 659 *Emendare cruores κ; emundare tumores α.* — 660 *Tepida perm. polentae κκ.* „Polentae i. e. farinae in aqua dilutae“ G. — 661 *Cerotis* δδ, εε, ζζ, κκ; *cerotis* ηη, θθ. *Corp. pellit η, φ, λ; pellis δ.* — 662 *Splenet. eadem λ, π.* Inter hunc et sequentem versum interponit δ versus 912—917: *Hocque modo—mixt. muliebri, ex cap. de Ostrutio.* — 665 *Matr. proderit λ; matr. poterit μ, π. Poterit cur. dolorem κ; pot. sedare tumores nentes μ.* — 668 Hunc versum cum sequentibus huius capituli omittunt γ, η, λ, π. — 669 *Mixtam contritam* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *mixto contr. αα, ββ, γγ* et eodd. — 670 *Haec contrita acri radice iungatur aceto φ; Si rad. acri trita iungatur δδ, εε, ηη, θθ; contr. iug. δ, κ, ζζ; rad. contr. acri iungatur κκ.* — 571 *Sedavit ββ.* — 673 *Assumptum* α, β, δ, φ, κ, λ et edd.; nostram lectionem habet G.

Herba virens curat morsus cum melle caninos,
Si superaddatur et vino mixta bibatur.

XVII. FENICULUM.

Feniculum medici calidum siccumque secundo
Dicunt esse gradu, Marathrum Graecus vocat illud.

- 680 Cum vino cunctis obstat haec herba venenis,
Hac mansa serpens oculos caligine purgat,
Indeque compertum est humanis posse mederi
Illam luminibus, atque experiendo probatum;
Radicum succus oculis cum melle perunctis
685 Pulsa reddit eos omni caligine claros;
Expressus Marathri viridi de semine succus
Soleque siccatus magnum medicamen habetur
Ad quoscunque voles oculorum pelleret morbos.
Auribus infusus vermes necat eius,
690 Renibus in pitisana radix decocta medetur,
Cum vino figat hydropicos potata tumores,
Sicque venenatis obstat morsibus illa,
Sic quoque pulmonis obstat iccorisque querelis,
Et sic nutricia sumpta fit copia lactis.
695 Cum vino vel aqua radicum coctio sumpta
Nefreticis et vesicae morbis medicatur,
Urinas purgat et menstrua sumpta resolvit,

676 *Virens morsus curat cum φ.* — 677 Post hunc versum addit β, δ, * quatuor versus ex capite de feniculo, scil. 681 cum tribus sequentibus. — 679 *Marathrum* codd. et edd. nonnullae. — 680 *Obstat potata venenis β; cunctis haec obstat herba xx; Obstat cum vino cunctis h. h. venenis φ, λ.* Post hunc versum addit β, γ, λ, ζ sequentem: *Et sic assumptum venenam stimulare videtur, qui ex v. 673 capitis prioris huc tractus esse potest, nam η habet eundem versum, sed fatetur pro videtur.* — 681 *Calig. curat aa, ββ, G; purgat α, β, γ, η, φ, μ, π, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, φφ, xx.* — 682 *Posse prodesse γ.* — 683 *Expeditendo aa, ββ et codd. nonnulli; expeditendo δ, η, φ, μ, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, φφ, xx, G. Probatum δδ, εε, ηη, φφ; probatum est η, γγ. Luminibus multisque probatum dicitur esse γ, λ, π.* — 684 *Radicis succus niartus cum melle recentis δδ, εε, ηη, φφ; radicum succ. niart. c. melle rec. α; radicis succ. oculis c. m. perunctus ζζ; nostr. lectionem habent aa, ββ, γγ, xx, G, et codd. nonnulli.* — 688 *A quiscumque velis δδ, εε, ηη, φφ; ad quoscunque valens φ. Tollere morbos λ.* — 691 *Vino curat aa, ββ, γγ, G.* — 692 *Obstat aa, ββ, G; obsisit ζζ.* — 694 *Hac sic nutricia γ, φ, λ; hac et nutr. ζζ.* — 695 *Radicis δ, x, δδ, εε, ζζ, ηη, φφ, xx.* — 696 *Nefreticis aa, ββ, γγ; nephriticis ζζ. Morbo λ.*

Vel si trita super pecten haec herba ligetur;
Nausea cum vino sumpta sedabitur illa,

- 700 Fervorem stomachi cum lymphā mitigat hausta.
Radix illius vino decocta dolores
Fomento curat, patitur quos virga virilis,
Hoc quoque, si iungas oleum, facit, hocque perungas.
Ictu vel factos subito quoscunque tumores
705 Appositum tantum iuncto sedabit aceto.
Semen cum vino bibitum veneris movet actus,
Hocque modo lateris diros sedare dolores
Dicunt aut herbae si sit decoctio sumpta.
Tradunt auctores eius iuvenescere gustu
710 Serpentes et ob hoc senibus prodesse putatur.

XVIII. ACIDULA.

- Dicimus Acidulam, quam Graecus dicit Aizon;
Sic dici credunt, sapor illi quod sit aceti.
Crescit arenosis in pratis et secus amnes,
Hanc avidè quidam comedunt in tempore veris
715 Expertumque ferunt, sibi quod fastidia tollat;
Virtus est illi siccans et frigida valde
Tertius a medicis datus est gradus huic in utroque.
Hac fugit apposita sacer ignis et herpeta mordax,
Et tumor ex oculis tritae cataplasmate cedit.
720 Ulcera, quae serpunt, cohibet combustaque curat

698 *Pectus aa, ββ, δδ, εε, ηη, φφ, xx; pecten (i. q. regio pubis) α, β, γ, δ, η, φ, λ, μ, π, ζζ.* — 699 *Sedab. ista δ.* — 700 *Cum vino mitigat δ.* — 701 *Cum vino cocta φ.* — 703 *Oleo facit α, γ, δ, η, φ, λ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, φφ, xx; oleum G, aa, ββ, γγ.* *Atque perungas β, γ, λ, π.* *Oleo fastidique perungas x.* Sensus est: si radicem fenticuli non ex aqua sed ex oleo decoquis et hoc oleo virgam perungis, idem praestat in doloribus virgae curandis. — 704 *Ictus α, β, γ, δδ, εε, ηη, φφ, xx.* — 705 *Apponas tritum γ, λ, π, δδ, εε, ηη, φφ, xx; apponens tritum α, β, δ, η, φ, x, μ, γγ, ζζ; appositum tantum aa, ββ. Mixto sedabis γ, λ, π.* Nostram lectionem tuetur Gueroaldi explicatio: fenticulum solummodo cum aceto iunctum et appositum curare eiusmodi tumores. — 706 *Actum δ.* — 707 *Later. dicunt sedare γ, η, φ, λ, π.* — 708 *Diros aut γ, φ, λ, π; diros aut η; dicitur aut β.* *Decoctio facta δ.* — 710 *Serp. cibus hic senib. β; serp. et ad hoc senib. η.* Post hunc versum addit α: *Oris foetorem depellit et ebrietatida. Aizon, aizon, aizonum, aizon, aizon, aizon, aizon etc.* Vario modo leguntur haec nomina in codd. et edd. antiquis. *Omnes acidulam ζζ. Vocat μ.* — 715 *Tollit β, γ, μ.* — 717 *Datur gradus aa, ββ, γγ.*

- Et multum calidae dicunt prodessse podagrae,
 Si fuerit foliis illius mixta contrita virentis
 Aut cataplasmetur mixta contrita polenta.
 Eius cum roseo succus permixtus olivo
 725 Dicitur antiquo capitis prodessse dolori,
 Qui dolor est lingua dictus cephalalgia graeca.
 Omne genus fluxus ventris restringere mire
 Cum vino potata solet vel mansa frequenter,
 Hocque modo nimium manantia menstrua sistit,
 730 Vel si matrici tritam viridem superaddas;
 Sic quoque humbricos pellit potata rotundos,
 Taliter et cunctis prodest potata venenis.
 Exhilarat visus succus illius inunctos
 Cum vino variis obstat potata venenis.
 735 Affirmant istam qui secum gesserit herbam.
 Quod non appetat hunc letali scorpium ictu.
 Auribus expressus si succus funditur eius
 Adiuvat auditum mire pellitque dolorem.
 Altera vero minor species est istius herbae,
 740 Quam Sempervivam dicunt, quoniam viret omni
 Tempore, Barba Iovis vulgari more vocatur;
 Esse refert similem praedictae Plinius istam,
 Nec minus hanc cunctis praedictis posse iuvare;
 Mane solent adeo palpebrae glutine quodam

723 Cataplasmate niata aa, ββ; cataplasmetur niata γγ; cataplas-
 mata niata δδ, εε, ηη, θθ; cataplasmetur mixta cum tr. a; nostr. lect. η, φ,
 x, λ, μ, π, ζζ, κκ. — 724 Conmixtus λ; perunctus aa, ββ, γγ. — 726 Et
 dolor aa, ββ. Qui dolor e. lingueae dictus cephalalgia graecae xx; qui dictus
 dol. e. lingua cephalalgia δδ, εε, ηη, θθ. — 728 Solet et mansa η. — 729
 Hunc et sequentem versum omitt. a. Menstrua purgat π. — 730 Viridem
 tritam θ, η, φ. Superaddis λ, μ, π. — 732 Prodest haec herba venenis a;
 obstat potata venenis π. — 733 Exclerat visus λ, π. Illius succus inunctos
 γ, η, λ; illius succus inunctus a, β, φ, x, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ.
 Hunc et sequentem versum omitt. δ. — 734 Versus hic deest in ζζ, φ, for-
 san recte, cum iam v. 732 idem dicatur; cum proxime antecedenti omittit
 eum δ. Cum vino varia pellit potata venena x. — 735 Secum qui gesserit
 λ. — 736 Quod hunc non appetat β, ηη, θθ; quod non appetat hunc δδ, εε,
 ζζ; appetat hanc quod non x. — 737 Succus si β, γ, δ, x, δδ, εε, ζζ, ηη,
 φθ. — 739 Illius a, γ, θ, λ. — 741 Herba Iovis aa, ββ. Lingua franco-
 gallica hodie adhuc dicitur Joubarbe. — 743 Nec minus in cunctis praedictis
 x; nec minus omnibus hanc praedictis a, γ, δ, η, φ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ,
 κκ. — 744 Hunc versum et tres proxime sequentes omitt. γ, δ, π, alia
 non multo recentiori manu habet μ. Sane solent κκ.

- 745 Flegmatis astringi, valeant ut vix aperiri,
 Has mire succus herbae deglutinat huius,
 Illo si tactae fuerint digitove perunctae.
 XIX. PORTULACA.
 Andrachne graece quae Portulaca latine
 Dicitur, haec vulgi Pes pulli more vocatur.
 750 Humida vis eius et frigida dicitur esse,
 Tertius humoris, frigoris vero secundus
 Huic gradus est. Febrem, quam causon Graecia dicit,
 Inde iuvat, stomacho viridis superaddita trita,
 Praestat idem succus, si sumitur; herbaque mansa
 755 Aut ut olus accepta, solet lenire calorem.
 Mansa vel hausta potest nimium restringere fluxum
 Sanguinis et ventris nimium cohibere florem.
 Esse vetat dentes illis contrita stupentes,
 Et tumidis oculis prodest superaddita trita,
 760 Fervorem solis aestate comesta nocere
 Non sinit et ventrem cum vino et cum sale molit,
 Vesicaeque solet sedare comesta dolores.

746 Herbae succ. mire μ. Deglut. eius η. — 747 Illo si tinctae μ; illo
 si sparsae G. Digtioque α, x, λ. — 748 Andragmis φ, μ; andrachne δδ,
 εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 750 Ab hoc versu incipit locus corruptissimus, quem
 ad Gueroaldi mentem restituere conatus sum incerto eventu, nam codd. non
 minus variant, quam editiones. Ex his habet ββ, γγ: Tertius humoris fri-
 goris vero secundus Huic gradus est; febrem quam causon graecis dicit Trita
 super stomachum viridis si ponitur herba Praestat idem etc. Edd. δδ, εε ha-
 bent: Tertius humoris stridori vero secundus Huic gradus est, utilis stomacho
 quoque habetur Trita super stom. viridis si pon. herba Praest. etc. Ed. ζζ
 omitt. v. 751 et sequuntur statim post v. 750 haec: Inde iuvat febrem quam
 dicit graeciae causon Trita sup. stom. vir. si pon. herba Praest. etc. Edd.
 ηη, θθ habent post v. 750 haec: Unde iuvat febrem quam dicit graecia cau-
 son Tertius humoris stridori vero secundus Huic gradus est utilis stomacho quo-
 que habetur Trita sup. stom. vir. si pon. herba Praestat etc. Ed. x habet:
 Tert. humoris frigidoris vero sec. Huic gradus est nec non stomacho utilis esse
 putatur Unde iuvat febrem quam dicit graecia causon Trita sup. stom. vir. si
 pon. herba Praest. etc. Versum 753 habent codd. α, β, φ, x, λ: Non modicum
 sedat stomacho superaddita trita. — 755 Aut accepta ut olus solet hunc le-
 nire calorem δ, φ; aut acc. solet ut olus lenire x, λ. — 757 Et nocuum ven-
 tris cohib. γ, λ, π; et ventr. nocuum cohib. φ, μ. — 758 Dentes quibus est
 contrita α, β, φ, ζζ, κκ. — 759 Et humidis oculis μ. — 762 Comesta sedare
 η. Dolorem λ. Post hunc versum addunt α, β, δ, x, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ,
 ηη, θθ, κκ: Est haemoptiois (alii haemophthiois) haec saepe comesta salu-
 bris, qui versus deest in antiquioribus editionibus et in Gueroaldi commen-
 tario.

Acidulae similes huic pene per omnia vires
Effectusque pares testatur Plinius esse.

XX. LACTUCA.

765 Frigida Lactucae vis constat et humida valde,

Unde potest nimios haec mansa levare calores,

Et praestabit idem superaddas si bene tritam;

Utilis est stomacho, somnum dat, mollit et alvum.

Omnibus his melius prodest decocta comesta,

770 Et stomacho potius non lota comesta medetur.

Lactucae semen compescit somnia vana,

Cum vino bibitum fluxum quoque reprimit alvi,

Lac dat abundanter nutrici sumpta frequenter.

Ut quidam dicunt oculis caligo creatur

775 His, quibus assiduo fuerit cibus eius in usu.

XXI. ROSA.

Dici flos florum nobis Rosa iure videtur,

Quod specie cunctos praecedat odoreque flores.

Non tamen haec specie tantum nec odore iuvare

Nos valet, at variis nos adiuvat illa medelis,

780 Eius sicca gradu vis est et frigida primo.

Compescit sacrum, si trita apponitur, ignem,

Sic quoque, si stomachus calet aut praecordia, sedat;

Fluxum matricis cum vino stringit et alvi,

Illius succum collyria plurima quaerunt,

785 Et siccae pulvis morbis bene subvenit oris,

Infrictus per se tantum cum melleve mixtus.

764 Andrachnen agriam seu portulacam silvestrem aizoo minori simili
lem esse Plinius XXV. 13 affirmat, non portulacam, de qua agitur in hoc
capitulo, acidulae. — 765 *Fervida* lact. π. — 766 *Levare dolores* φ. — 767
Bene tritam si superaddas η. Omitt. φ. — 768 *Emollit* αα, ββ. — 769
Prodest melius α, β. — 770 Hunc versum omitt. αα, ββ, γγ, G; post 775
ponit eum β. — 771 *Componit somnia* γ, π. — 772 *Reprimet* δδ, εε; com-
punit x, ζζ. — 773 *Cum vino sumpta* π. — 774 *Curatur* αα, ββ, γγ; *au-*
βλωπιτάς εἶσι ποικιλιαί Diosc. — 775 *Assidue* α, γ, δ, φ, λ, π, δδ, εε, ζζ,
ηη, θθ, κκ. — 777 *Cunctas species* x. — 778 *Species tantum* x; *tantum*
specie δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Tantum vel odore* δ. — 779 *Ut var.* η, φ; *ac*
var. α; *et var.* ηη, θθ. *Adiuvat* η. — 782 *Praecordia sanat* η. — 784
Colleria αα, ββ. — 786 *Iniectus* φ. *Persaepe tantum melleve* μ. *Melleve*
inunctus δ.

Omnes fervores superaddita trita coëreect

Ipsa recens, vel si mulsae commixta bibatur.

Ex hac conficitur oleum, roseumque vocatur,

790 Diversis morbis et multis utile causis:

Si bibitur ventrem mollit stomachique calorem

Extinguit nimium; bene si foveatur eodem

Et dolor et fervor capitis curabitur illo;

Permiscendo sibi si forte iugatur acetum

795 Expurgat sordens vulnus repletque profundum

Et combusturis praecclare convenit ignis;

Ore diu tentum dentis sedare dolorem

Dicitur et duras palpebras reddere molles;

Aufert suppositum pruritus interiorum

800 Et stericis variis solet hoc succurrere causis.

Hoc oleum quoniam variatur conficiendo,

Dicam Palladius quid scripserit inde peritus:

Quod rubeum fuerit foliorum sumito floris

Uncia sic purgatorum iungatur olivi

805 In libra, vitreo sic claudens omnia vase,

Sub Phoebos tantum septem suspende diebus,

Inde medelarum varios servetur ad usus.

XXII. LILIUM.

Aurosas ut credo rosas argenteae debent

Lilia iure sequi, quae nec specie nec odore

810 Cedere creduntur roseo collata decori,

Nec minus in multis hominum sunt apta medelis.

788 *Mulsae contrita* δδ, εε, ηη, θθ, κκ; *cum mulsae trita* ζζ. — 791
Stomachique dolorem λ. — 794 *Permiscendo illi si* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Iun-*
gatur β, γ, λ, μ. *Nostram lectionem habent:* α, γ, δ, φ, κ, π, κκ. — 795
Sordes α, γ, δ, φ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *sordens* αα, ββ, γγ, G. *Ful-*
neris expurgat sordes repletque profunda π. — 796 *Subvenit* α, δ, η, φ, κ,
λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *convenit* αα, ββ, γγ, G. — 797 *Dolores* δ.
— 799 *Appositum* α. — 800 *Variis valet hoc succ. causis* δ, φ, λ, μ, π;
var. valet h. succ. morbis δδ, εε, ηη, θθ; *Hystericis variis* valet et succ.
morbis ζζ; *Hystericis variis solet hoc succ. causis* κκ, cfr. v. 13. — 802
Pallad. de re rustica VI. 15. *Quod scripsit* κκ. *Ipsae peritus* αα, ββ, γγ. —
803 *Rubrum* εε, ζζ, ηη, θθ; *rubeum* α, γ, αα, ββ, δδ, κκ, G. — 804 *Mer-*
gatur olivi δ, η, κ, μ, π, κκ. *Olivae* η. — 806 *Septem tantum* γ, π. — 807
In medelarum ηη, θθ. *Servetur in* η. — 808 *Laurosas* δδ, εε, ηη, φφ;
aureolas ζζ, κκ; *aurosas* (i. e. coloris aurei G.) α, β, γ, δ, η, φ, κ, λ, μ, π,
αα, ββ, γγ; cfr. Adelung glossar. manuale mediae et infim. latinitatis I, 487.

- Eius radices bulbos, quae Lilia profert,
 Sub prunis tectus iuncto quoque tritus olivo
 Prodest usturis mire superadditus ignis,
 815 Et melius roseum sibi si iungatur olivum;
 Duras matricēs mollit, si subditur, idem.
 Elixīs eius foliis cataplasmate facto
 Mollescunt nervi, combustaque membra iuvantur,
 Sicque superpositis morsus curabitur anguis,
 820 Aut si cum vino bulbos potabitur ille,
 Sic quoque fungorum vetat ille venena nocere.
 Hunc vino coctum tritumque pedum superadde
 Clavis, nec solvas nisi cum lux tertia transit;
 Pingui porcino decoctus idem vel olivo
 825 Reddere posse pilos membris narratur adustus.
 Cum vino potum nocuum purgare cruorem
 Per ventrem dicant et sic prodesset lieni,
 Sicque iuvat vulvas, sic idem menstrua purgat,
 Vel si cum vino veteri coctum superaddas.
 830 Praecisis nervis tritus cum melle medetur
 Expressus succus foliorum, mixtus aceto
 Et melli coquitur sic, mellis sint et aceti
 Ut geminae partes, praedicti quinque liquoris;
 Ad desiccandas nihil est magis utile plagas,
 835 Inque cicatricem ducit licet inveteratas
 Elixus bulbos et cerotis bene mixtus;

812 Qui lilia profert γ , δ , η , λ , π , π , π ; quem lilia praebent α . — 813 Sub prunis coctus α , β , γ , η , θ , π , μ , γ , ζ ; tectus $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\pi\pi$, ζ . — 816 Duritas stercis γ , π , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; cfr. v. 13. duras matricēs $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. Subditur illi π ; subditur illud μ . — 817 Cataplasmaque factum $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; cataplasmaque factis α , μ . — 819 Superposito λ ; superpositus α , β , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; superpositus η , θ , π , μ , ζ ; sic quoque superpositus $\gamma\gamma$. — 820 Potab. ipse π , λ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; eius $\gamma\gamma$, $\pi\pi$. — 822 Pedis η . — 823 Lax cum δ . — 824 Decoctus pingui porcino β , γ , θ , π ; Porcino si decoquis hunc vel λ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\pi\pi$. — 829 Tritum superaddas γ , θ ; coctum superaddas $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 832 Coctus sic γ , θ ; coctus sint π ; forsan coquitus. Coctur geminae miscentur aceti α . — 833 Ut gramen $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, quibus etiam Gueroadi commentarius adstipulatur: „id est in eo pondere quantum erat gramen id est herba a qua fuit succus expressus“. Et mellis partes α . — 835 Inque cicatrices $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\pi\pi$; inde cicatrices λ ; atque cicatrices π ; inque cicatricem ducit licet inveteratam $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; nostram lectionem habet η , μ . — 836 Caeratis $\eta\eta$, $\theta\theta$.

- Rugas distentat vultus, maculas fugat omnes,
 Lichenas purgat, faciem quoque furfure mundat.
 Exprimitur succus de tritis floribus eius,
 840 Qui mollit vulvas cum lana subditus illis;
 Illitus asseritur sudorem posse movere;
 Turgida maturat, pus concoquit et cito purgat.

XXIII. SATUREIA.

- Thymbra solet graece dici, Satureia latine,
 Illi sicca minus vis est, sed fervida valde.
 845 Provocat urinam cum vino et menstrua sumpta,
 Pellit abortivum, muliebria viscera purgat.
 Illius pulvis cum cocto melle subactus
 Et mansus (vel cum vino si sumitur idem)
 Pectoris humorem pellit per sputa tenacem.
 850 Cum vino tepido compescit tormina ventris
 Si large bibitur, verum iam saepe probavi.
 Est quidam morbus letargus nomine dictus,
 Oppositum medici quem dicunt esse frenesi,
 Quod vetat haec somnum, somno gravat hic nimis aegrum,
 855 Hoc tam letali somno depressus aceto
 Thymbram commiscens foveat caput inde frequenter,
 Sic vitium pigri poterit depellere morbi.
 Hanc herbam caveat mulier contingere praegrans,
 Nam non mansa modo sed partum subdita pellit.
 860 Nausea sedatur hac, si bene trita sumatur

837 Distendit α , β , δ , η , ζ , λ , μ , π et plur. edd.; deducit γ ; detergit θ ; distentat $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, ζ . — 838 Furf. mundat α , β , γ , δ , η , ζ , λ , μ , π et plur. edd.; furf. purgat $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, ζ . — 840 Qui vulvas mollit $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; emollit vulv. α . — 842 Maturat primo coquit et $\gamma\gamma$; mat. post decoquit et π ; concoquit et $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; maturat post concoquit et $\delta\delta$; mat. pus cum coquit et α ; mat. pus concoquit et $\zeta\zeta$, π ; mat. sordem coquit et δ ; mat. pus cum coquit et α ; mat. pus concoquit et $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; sicca minus π , λ , π , ζ , $\gamma\gamma$, π . — 844 Sicca minus γ , δ , η , θ , μ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. Est et γ , δ , η , θ , λ , π . — 845 Et omitt. $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. Est menstrua purgat α . — 846 Hunc versum omitt. α . — 848 Vel si cum vino sum. θ . — 849 Humores p . p . sp. tenaces γ , θ ; humorem pellit persumpta tenacem β , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 851 Vinum iam $\zeta\zeta$. — 854 Quod v. h. s. gravat ille sed aegrum ex Cornarii coniectura $\zeta\zeta$, π . — 855 Lethali morbo $\zeta\zeta$, π . Somno depresso γ , η , θ . — 857 Poteris γ . Piger morbus i. e. letargia. — 858 Deprendere praecm. γ ; appendere p . θ . — 859 Subdita tollit α , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 860 Trita bibatur α , β , γ , θ , λ , μ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, π . Hunc versum omitt. δ .

- 885 Maior radice vis est et seminis eius
Et par est illis vis in medicamine quovis.
Inflato stomacho cum vino sumpta medetur
Et tali potu vis digestiva iuvatur,
Omnibus et morbis sic prodest interiorum,
890 Urinas sic sumpta movet et menstrua purgat.
Tota venenatis medicatur morsibus herba,
Si bibitur bene trita prius vinoque soluta,
Et pars contritae ponatur desuper herbae.
Non modicum colicis prodest haec mansa vel hausta,
895 Vel si radice elixatura bibatur,

- Nec solum colicis decoctio proderit ista,
Sed supradictis medicabitur omnibus hausta.
Digestibilibus semen bene iungitur eius
Omnibus antidotis, quod inest sibi peptica virtus.
900 Hanc oculis Strabus potaque et odore nocivam
Asserit, antidotis eius tantummodo semen
Misceri iussit, haec utrum dixerit a se
Aut a doctorum libris non est mihi notum;
Hoc scio, quod veteres non parvis laudibus istam
905 Attollunt herbam, nec me legisse recordor
Ullum, qui Strabi sermonibus astipuletur.

XXVI. OSTRUTIUM.

- Struthion, Ostrutium quod vulgi more vocatur,
Vim calidam siccamque tenet. Radix fugat eius
Cum vino morbos iccoris, si trita bibatur,
910 Ictericos sic sumpta iuvat, splenisque tumorem

885 Radicum α . — 887 Medentur α , μ . — 889 Prosumt α , β , γ , δ , η , λ , μ , π . — 890 Movent et m. purgant α , γ , δ , η , λ , μ , π ; movet sic ϕ . — 896 Non solum λ . Subvenit illa β ; subvenit ista α , γ , η , ϕ , λ , μ ; subvenit hausta α . — 898 Bene semen ϕ ; semen bene subvenit λ . — 899 Pectica η , α , β , γ ; pectica δ , π ; pectica λ . — 900 Vide Walafridi Strabi hortulum v. 230 sq. — 902 Hoc verum δ , ϵ , ζ , η , ϕ . — 903 An α α , β . — 905 Exrollunt α , β , γ , η , ϕ , λ , μ , π . — 906 Post hunc versum addit λ : Ut dicit Ligurum radice haec cedit in usum. — 907 Strucium α , γ , λ , π ; struction ϕ ; struction δ , η , μ , δ ; strutum, strucium β , β ; struthion ϵ , ζ , η , ϕ , π . Astricum, astritium λ , α ; ostritium ϕ , η , μ ; ostrucium α ; ostrutium β , γ , δ , δ , ϵ , ζ , η , ϕ , π ; ostrucium π .

- Cum modico vino, vel si sumatur in ovo;
Hocque modo mire venerem solet illa movere,
Si largo potu viridis vel sicca bibatur;
Quod si cum vino mel iungitur et piper illi,
865 Non modicum veneris succedere dicitur ignem.
Hinc est a Satyris merito Satureia vocata,
Quod sint in venerem nimis haec animalia prona.
Si desit thymus pro thymo ponere Thymbra
Praecipiant medici, quia vis est aequa duabus.

XXIV. SALVIA.

- 870 Salvia, cui nomen Eleliphacus est apud Argos,
Cum mulsa iccoris prodest potata querelis,
Pellit abortivum, lotiumque et menstrua purgat,
Trita venenatos curat superaddita morsus,
Crudis vulneribus (quae multo sanguine manant)
875 Apponas tritam, dicunt refinere cruorem.
Cum vino succus tepidus si sumitur eius,
Comescit veterem tussim laterisque dolorem.
Pruritus vulvae curat virgaeque virilis,
Si foveas vino fuerit quo Salvia cocta,
880 Illius succo crines nigrescere dicunt,
Si sint hoc uncti crebro sub sole calenti.

XXV. LIGUSTICUM.

- A Ligurum patria sumpsero Ligustica nomen,
Copia quod maior ibi nascitur illius herbae;
Tertius huic gradus est sicci calidique vigoris.

861 Sed si η , ϕ . Hunc versum cum duobus sequentibus omitt. λ . — 862 Solet ista β . — 864 Hic versus et tres proxime sequentes aliis locis leguntur in η , ϕ , π ; omittit eos α . — 865 Ignis β . — 866 Satyris mer. satyrea δ , ϵ , ζ ; satyrea η , ϕ . — 868 Sumere thymbr. α , π . — 869 Aequa duobus δ , ϵ , ζ , η , ϕ ; una duabus ϕ , μ . — 870 Eleliphagus, eliphagos, elisifagus, elistifagus, elisifagus etc. — 873 Iuvat superaddita δ ; iuvat et sup. ϵ , ζ , η , ϕ . — 875 Apponit β ; apponit γ ; apponant μ . — 876 Tepidus si sum. huius α , μ , δ , δ , ϵ , ζ , η , ϕ , π ; tepido si sum. huius β ; tepido si sum. eius γ , δ , ϕ . — 877 Ventrem δ , ϵ , ζ , η , ϕ ; venerem α , δ , η , ϕ ; tuss. veterem γ , ϕ . — 878 Membrum virilis λ . — 880 Dicunt nigrescere crines γ , η , ϕ , λ . — 881 Sunt hoc uncti δ ; sint peruncti α ; sint haecti α . Sole tepenti γ , ϕ , ζ . — 882 Inscriptio Ligustica α , β ; Ligusticum γ etc.; Levisticum α ; Ligusticum λ . — 884 Callii sicci λ , δ , δ , ϵ , ζ , η , ϕ .

- Durum, quem Graeci sclerosim dixere, repellit.
 Hocque modo lapides vesicae frangere dicunt,
 Menstrua sic lotiumque movet tussisque medetur,
 Sic orthopnoicis prodest, si saepe bibatur.
- 915 Subdita matri depellere fertur abortum,
 Et sic tarda nimis educere menstrua tradunt;
 Acri cum vino si iungitur atque polenta
 Illius succus, lepras emundat inunctas.
- 920 Hordea, curatur (ut dicunt) pustula quaevis,
 Si superaddideris emplastri more dolori.
 Illius succus cum melle terendo iugatus
 Humores capitis purgat si nare trahatur;
 Sternutamentum per se pulvis movet eius,
 Naribus iniectus veratro non segnius albo.
 925 Ictericis succus mire medicabitur eius,
 Hunc si nare trahant lacti mixtum muliebri.

XXVII. CEREFOLIUM.

- Est Cerefolio vis acris et ignea valde.
 Appositum cancris tritum cum melle medetur;
 930 Cum vino bibitum lateris sedare dolorem
 Saepe solet, tritam si nectis desuper herbam.
 Cum mulsa bibitum pituitae noxia solvit,
 Ex oleo coctum frigus depellit inunctum,

911 *Durum* quem δδ, εε, ηη, φφ, κκ, α, γ, δ, η, φ, λ, μ, π; *morbum quem αα, ββ, γγ. Durum quem Graecis sclerosim dicere mos est* ζζ ex mente Cornarii. — 912 Hunc versum et omnes sequentes huius capitis habet δ in capite de Pulgilio post v. 662. — 913 *Lotiumque iuvat φ; lot. nocet δ. Tussisque β, γ, η, δδ, εε.* — 914 *Emptioicis φ, κ; haemorrhoidis κκ.* — 916 *Seducere menstr. δδ, εε, ζζ, ηη, φφ; emundat inunctus α, β, δ, κ, eradunt δ.* — 918 *Emendat inunctas ηη, φφ; quem dant plur. vodd. et edd.* — 920 *Hordea κ, εε, ζζ, ηη, φφ, κκ; ord. al.* — 923 *Curat si η, φ. Hunc versum omitt. α.* — 925 *Nitro non λ. Nec segnius φ.* — 926 *Hictericos α; ictericos η. Mire succus γ, λ. Medicabitur haustus φ; medicab. huius α.* — 927 *Miat. lacti γ, η, β.* — 928 *Cerophotium, Cerefol., Cerefol., Chaerrefol., retinui- mus denominationem medio aevo maxime solemem.* — 929 Hunc versum cum proxime sequenti et v. 941 habet Regimen Salern. v. 207 sq.; recurrit etiam 1282 in cap. de Pastinaca. — 931 *Nectas γ, φ, λ, μ.* — 932 *Noaria tollit η. Post hunc versum addit λ: Humor viscosus pituita est conglome- ratus.* — 933 *Oleo inunctum α.*

- Si tritum mixto violento solvis aceto
 935 Lumbricos tali potu tineasque repellis,
 Cum vino ciet urinas et menstrua purgat.
 Virgine cum cera vetus huic axungia mixta
 Non modo parotidas verum quoscunque tumores
 Curat vel reprimit, si saepius hoc superaddas.
- 940 Intinctum valido si manducetur aceto
 Saepe solet vomitum ventremque tenere solutum;
 Si trito tegitur pecten succusque bibatur
 Urinae clausos reserat quoscunque meatus;
 Illius elixatura vertigo fugatur,
 945 Si caput hac tepida patientis saepe lavetur
 Herbaque temporibus et fronti cocta ligetur.
- XXVIII. ATRIPLIX.
- Infrigidare gradu primo, humectare secundo
 Atriplicem dicunt. Eius mollit cibus alvum,
 Duricias solvit varias clavisque medetur,
 950 Emplastrum crudae vel coctae si superaddas;
 Hocque superpositum scabros cito detrahit ungues,
 Ignibus et sacris dicunt sic posse mederi.
 Atriplicem tritam cum nitro, melle et aceto,
 Dicunt appositam calidam sedare podagram.
- 955 Ictericum dicit Galienus tollere morbum
 Illius semen cum vino saepius haustum.

934 *Mixtum δ. Violenti α, δ, κ, μ. Jungis aceto φ.* — 935 *Repellit δδ; repellit α, γ, φ, κ, λ, μ, π.* — 937 *Unguine cum cera β, γ; cera virgo est cera alba secundum Gueroaldi interpretationem. Cera δδ, εε, ζζ, ηη, φφ, κκ.* — 939 *Et reprimit η. Haec δ, δδ, εε, ζζ, ηη, φφ, κκ. Superaddis γ, δ, κ, α.* — 942 *Tegitur pectus αα, ββ, δδ, εε, ηη, φφ; teg. pecten α, β, γ, δ, η, φ, κ, λ, μ, π, G, ζζ, κκ.* — 943 *Reserat clausos λ.* — 946 *Saepe ligetur κ.* — 947 *Infrigidare λ, π, κκ.* — 948 *Atriplicem αα, ββ, γγ, ηη, φφ, κκ et plur. codd.; atripl. metri causa habent λ, δδ, εε, ζζ.* — 950 *Coctae vel crudae α, β, η, κ, λ, μ. Superaddis π.* — 951 *Guero- aldus: scabros i. e. leprosus. Detrahet λ, κκ.* — 952 *Dicitur ηη, φφ. Dicunt bene posse μ; dicunt sic saepe φ.* — 953 *Atriplicem αα, ββ, γγ, G. Galenus γγ. Icteri- cis dicitque Galenus δδ, εε, ηη, φφ; ictericum dicitque Galenus ζζ, κκ, v. 158; nostram lectionem habet β, γ, φ, κ, λ, μ, π, κκ. Vide Galen. de simplic. temperam. et facult. l. 6. c. 73, ed. Kühn, tom. 11. p. 843.*

XXIX. CORIANDRUM.

- Frigida vis herbae Coriandri dicitur esse,
Austeraeque simul quiddam virtutis habere
Hanc Galienus ait, per quam depellere ventre
Lumbricos tineasque solet, si trita bibatur
Cum vino vel si mixto sumatur aceto.
- 960 Uva cum passa Coriandrum melque iugatum
Sedabunt varios superaddita trita tumores,
Praecipue testes tumidos iuvat hoc medicamen.
- 965 Illius semen ventrem stipare solutum
Fertur, aquae iunctum fuerit si saepius haustum.
Argenti spumam cerussae contere mixtam
His tritis succum Coriandri iunge et acetum,
Quattuor his roseum miscendo iugabis olivum,
970 Ista terendo simul pretiosum conficis unguen,
Quo sacros ignes pellas calidosque tumores;
Si tibi difficilis confectio tanta videtur,
Succus cum solo prodest commixtus aceto;
Aut si frumenti panis mundissima mica
- 975 Iungitur huic succo sedat quemcumque calorem.
Huic succo si iuncta fabae sit sola farina
Et superaddatur scrophis medicabitur illis
Et cedit fervens emplastro pustula tali.
- A multis scriptum legitur: febris ante tremorem
980 Si tria grana voret Coriandri seminis aeger,
Evadet febrem cui dat lux tertia nomen;
Praestat idem lectum Coriandrum mane priusquam
Sol surgat cervicali si subditur aegri.

958 *Scimus quiddam* Guer. — 959 *Hinc Galienus* β; *hancque Galenus* δδ, εε, ηη, θθ, κκ; *hancque Galenus* ζζ. Vide Galen. de simplic. temp. et facult. l. 7. c. 43, ed. Kühn, tom. 12. p. 36. *Ventris* β, κ, λ, π; *ventrem a.* — 961 *Mixto bibatur* η; *mixto vel si sumatur* θ; *vel si mixta sum. a.* x, δδ, εε, ηη, θθ; *vel si mixto iungatur* γγ. — 962 *Melleque* μ. *Iugatur* κκ. — 963 *Sedabit a.* γ, γγ, κκ. — 964 *Testes crudos* αα, ββ; *testes humidus* η. — 966 *Aqua* αα, ββ, γγ et plur. codd. — 969 *Iugabis acetum* αα, ββ, γ. Hunc versum omitt. δ. — 971 *Pelles a.* κ. — 974 *Et si* δδ, εε, ηη, θθ; *at si* ζζ. — 975 *Dolorem* ζζ; *tumorem* θ. — 976 *Sola fabae sit iuncta* κ. Hunc versum omitt. δ. — 977 *Ille* η. — 978 *Cedat* β. — 980 *Trita a.* αα, ββ, γγ. — 981 *Lux dat* αα, ββ. — 983 *Surgat pulvinari* η.

- Xenocrates scripsit totidem cessare diebus
985 Menstrua quot mulier Coriandri grana vorabit.
Assiduam quidam condemnant illius usum,
Nempe putant mortem quemvisve parare dolorem.

XXX. NASTURTIUM.

- Dicunt ferventes quod habent Nasturtia vires
Et siccas; hac re venerem ceu ruta coërcent,
990 Siccando semen, fuerint si sumpta frequenter.
Fermento commixta recens haec herba terendo
Anthracas curat (bona quae plebs ulcera dicit)
Si superaddatur; curaque furunculus ista
Emitit sanicem cum qua dolor ille recedit.
- 995 Illius succus crines retinere fluentes
Illitus asseritur, dentisque levare dolorem
De qua parte dolens dens est infusus in aurem.
Fortius est herba semen: depellit abortum
Haustum cum vino, ventrisque animalia pellit
1000 Et sic serpentis dicunt obstare venenis;
Solut odor positi carbonibus effugat illas.
Splen reprimat, mixto si saepe bibatur aceto,
Herbam vel semen cum polline iunge et aceto,
Haec contrita simul sciasis superadde dolori,
1005 Utile non modicum confirmat hoc medicamen.
Lichenas succus purgat cum melle perunctus;

984 *Senocrates* αα, ββ, λ; *Senocr.* γ. *Ut Socrates* θ. *Dixit totidem* κ. Hunc versum et sequentem omitt. α. — 985 *Voraret* δ, η, θ. — 986 *Condemnant* κ. — 987 *Inferre dolorem* π. *Namque put. mort. magnamve par. dol.* η, κ. — 989 *Acrem venerem* π. *Cum ruta* αα, ββ, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, αα, ββ, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 990 *Fuerit* αα, ββ, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *coërcent, fuerint postulat sensus, hab.* G, κκ. — 992 *Bona quos* θ. — 993 *Illa a.* — 994 *Ipsae a.* γ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *iste* δ. — 995 *Illius et succ. αα, ββ, γγ.* Cfr. Regim. Salern. v. 215. — 996 *Dentemque levare videtur* γ; *dentisque l. dolores* λ. — 997 *Est dens* γγ. — 998 *Hac herba* π; *est herbae* β, κ, λ. — 999 *Ventris animalia* δ, κ; *ventrisque animalia curat* η; *animalia pell.* ηη, θθ. — 1000 *Sic et serp. dic. assure* δ; *sicque s. d. obstare* μ; *et sic serpentes* π, *et sic serpentum* γ, η, θ, κ. — 1001 *Positis* αα, ββ, γγ, G. *Illus* κ, λ, ηη, θθ, κκ; *ipsos* η, θ. — 1002 *Splen sc. tumidum.* Hunc versum post 1004 hab. λ. — 1003 *Polline l. e. farina.* — 1004 *Schiasis* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; cfr. v. 39. — 1005 *Confirmat* αα, ββ. — 1006 *Curat cum melle* γ, λ; *purgabit melle* δδ, εε, ηη, θθ.

- Si prurigo caput aut ulcera turpia foedant,
Anseris admiscens adipi nasturtia trita
Saepius unge caput, vitium pelletur utrumque.
1010 Si coquis hanc herbam caprae cum lacte recenti
Illius aut semen, dolor angrat pectora quisquis,
Assumpto tepido potu sedabitur isto.
Semen cum tepida contritum pondere dragmae
Et bibitum, dicunt quod duram molliat alvum;
1015 Tussim compescit semen cum melle voratum.

XXXI. ERUCA.

- Erucam calidam dicunt mediocriter esse,
Siccam non adeo. Cibis eius digerit escas
Et valet urinas haec mansa vel hausta movere.
Mauditur utiliter pueris, tussimque repellit,
1020 Emundare cutem maculis cum melle iugatam
Tradunt et mundos lentiginē redderē vultus.
Elixata prius radix valideque subacta
Ossibus et fractis superaddita detrahbit illa.
Cum vino tritum si semen sumitur eius
1025 Quosvis pestiferos ictus curare referunt.
Haec nigras maculas purgat cum felle bovino
Illita. Mira loquar, cum vino largius haustam
Indurare ferunt hanc contra verbera sensum.
Si condituris coquis hanc admisceat herbam

- 1007 Porrijo μ , ζ ; rel. codd. et edd. et G. habent prurigo. — 1008 Admiseses μ . — 1009 Utrumque $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$. — 1010 Cum caprae γ , λ . Lacte tepenti η . — 1011 Angit π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. — 1012 Sedab. illo α . — 1013 Semen citrinum (cicerinum?) tepida cum pond. β . — 1014 Duram quod $\eta\eta$, $\theta\theta$; duram dicunt quod θ ; quod duram molliet β . — 1017 Digerit escam δ , η , θ , λ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. Post hanc versum addunt $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$: Tertius erucae fertur gradus esse caloris. — 1019 Pulvis tussim cito pellit θ ; nocuam tussimque rep. κ . — 1020 Et mundare θ , κ ; emendare $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 1021 Tradunt et α , β , δ , η , θ , λ , μ , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$; dicunt et $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. Radix decocta, trita et ossib. infractis θ . Reicit illa η , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1022 Valdeque κ , G. — 1023 Ossib. fractis superaddita detrahbit illorum ossium fragmenta. — 1025 Curare videtur κ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1026 Hoc magis $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; hoc nigras $\gamma\gamma$; haec nigr. omn. rel. edd. et codd. et G. Curat cum δ ; pellit cum κ . — 1027 Loquor θ . — 1028 Solent haec contra μ . Sensus δ . — 1029 Conditio δ , κ , λ , π , G., $\gamma\gamma$, $\kappa\kappa$; conditoris $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; conditoris rel. edd. et α , β , γ , η , θ , μ . Cocus β , κ , λ , π .

- 1030 Aut semen, gratum dicunt praestare saporem,
Euzomonque solent hac causa dicere Graeci
Erucam, succus quod gustu sit bonus eius.
Non modice mansam venerem stimulare vel haustam
Confirmant pariter medici pluresque poëtae.
1035 Est cum lactucis haec herba comesta salubris,
Nanque calor dat temperiem cum frigore mixtus.

XXXII. PAPAVER.

- Dicunt vim gelidam siccamque Papaveris esse,
Tres illi tribuunt species: flos unius albus,
Alterius roseus, rubeus pallensque minoris
1040 Flos est, hanc vulgo dicunt agreste Papaver.
Cunctis nobilior est cui flos nascitur albus;
Ex huius teneris opium faciunt capitellis,
Incisa leviter summa cute, lacque quod inde
Defluit, excipiunt cochleis, siccumque reservant,
1045 Antidotis multis aptum variisque medelis.
Sunt, qui contundunt cum lacte suo capitella,
De quibus expressura siccant in sole liquorem;
Post primum succus vires habet iste secundas.
De specie vero, roseos quam gignere flores
1050 Dixi, conficiunt oleum de semine tunso

- 1030 Dicunt gratum π . Parare saporem η . — 1031 Eufimumque α , κ ; eusimumque β ; euzomonque γ ; euchimumque δ ; euvimumque η ; euchimumque $\gamma\gamma$; eucimumque λ , π ; eucimumque μ ; euchimumque $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; euchimumque $\gamma\gamma$; euzomonque $\kappa\kappa$; euzomonque edd. rel.; G. habet: „euchimumque i. e. quia succus eius sit bonus“; εὐζωμον Diosc. — 1032 Quod est gustu δ , θ , π ; gustu quod succus η . Sit levis eius α . — 1033 Medicum α , θ . Stimulare videtur β . — 1034 Med. par. plur. edd. et aliquot codd.; par. med. plur. β , γ , η , κ , μ , π . — 1035 Haec c. lact. est herba γ , δ . — 1036 Quia eruca calidae, lactuca frigidae complexionis habentur. In codice κ leguntur post v. 1036 adhuc versus octo ex capite de nepeta, 618—625: Hocque modo veterem — potatam frequenter. — 1037 Calidam siccamque π . — 1038 Spec. illi trib. η , θ ; illi spec. trib. λ . Illius albus π . — 1039 Hunc versum et duos proxime sequentes omitt. α . Alter. rub. ros. π . Rubens pallensque β ; η ; pallensque rubeusque $\zeta\zeta$. — 1040 Hanc dic. agr. vulgo $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. — 1041 Nobil. cunct. γ , λ , π . Inanasitur μ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. Cunct. nob. flos est qui inanasitur albus $\zeta\zeta$. — 1042 Ex eius ten. β , γ , η , θ ; ex uvis ten. μ . Faciunt opium $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1043 Leviter β . — 1044 Accipiunt $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; excipiunt γ , η , λ , μ , π , $\zeta\zeta$. Succumque β , γ , δ , λ , π , $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1045 Variisque querulis α , θ . — 1046 Consciunt G. — 1048 Habet inde $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 1050 Tuso η ; tunso $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$.

- Non modicum gustu iocundum somniferumque.
Tertia, cui flos est rubeus semenque nigellum,
Praestat, si bibitur, reliquarum more soporem.
Elixatura tepida cuiuslibet harum
- 1055 Aeger si foveat faciem, vel si bibat illam,
Optatum capiet, nisi sit mors proxima, somnum.
Sperma nigri bibitum cum vino stringere ventrem
Dicitur, hocque modo fluxus inhibet muliebres;
Somnum dat bibitum, tussim compescit iniquam.
1060 Pondere denarii debent haec semina sumi,
Nam plus letargum vel mortem saepius infert.
De foliis eius tritis factum cataplasma
Eximie fauces dicunt curare tumentes,
Quosque vocant sacros extingueret dicitur ignes;
1065 Frigore vel cantu, potuve, cibove, vel aestu
Aspera si fuerit vocalis reddita vena,
Apposito tali fiet medicamine lenis.
Candida Meconii species (sic nempe vocari
Graecorum lingua dicunt quodcumque Papaver)
1070 Longe nobilior est utiliorque duabus;
Tunc cum lacte fluunt capitella Papaveris huius
Lecta coquantur aqua, cui sit pars tertia mellis
Addita, cuncta coquas, donec decoctio spissa
Sit quasi mel, varios sic conservetur ad usus:
1075 Sumpta facit somnum, tussim fugat, abstinet alvum,
Vocalis venae bene rheumatismata siccant.
Eius de teneris opium factum capitellis,
Sicut iam docui, roseo miscebis olivo,
Unge caput mixtis, sedabitur his dolor omnis
- 1052 Flos ipse rubeus ζζ. — 1053 Praebet si λ. — 1055 Bibit α, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1056 Nisi mors sit β, γ, η, θ et eadem edd. — 1058 Fluacus cohibet π. Modo menses retinere valebit ηη, θθ. — 1060 Omnia sumi η. — 1063 Dicunt fauces η, θ. — 1064 Quos vocant αα, ββ, γγ. — 1065 Ciboque θ. — 1068 Miconii β, δ, η, θ, π, xx; miconi δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. Sic namque β, γ, λ; sic saepe α. — 1071 Cum de lacte fluant η. — 1072 Lenta α. Lecta i. e. munda G. Pars sit tertia δ, η; pars addita mellis λ. — 1073 Tertia cuncta λ. Coquis δδ, εε, ζζ, ηη, G; coques β; coquas α, γ, δ, η, θ, π, λ, μ, π, γγ, xx. — 1074 In usus λ. — 1075 Ostit-
net ββ. — 1076 Reumat. sedat η; reum. curat θ. — 1077 Eiusdem ten. α, δ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, xx. — 1079 Hinc dolor δ.

- 1080 Et solet hoc unguen somni praestare quietem.
Praedictis admisce croci redolentia fila,
Auris curabis haec infundendo dolorem;
Hoc quoque femineo cum lacte crocoque subacto
Ungendo calidam poteris sedare podagram;
1085 Ano suppositum solet hoc adducere somnum,
Istud idem solo praestare putatur odore.

XXXIII. C E P A.

- De Cepis medici non consentire videntur:
Namque Dioscorides inflare caputque gravare
Atque sitim Cepas dicit succendere mansas,
1090 Fellitis non esse bonas inquit Galienus,
Flegmaticis vero multum putat esse salubres;
Non modicum sanas Asclepius assertit illas
Praesertim stomacho, pulchrumque creare colorem
Affirmat, quoties aliquis conspexerit illas;
1095 Et dicit: quisquis ieiunia solverit illis
Unaquaque die, quod vivet hic absque dolore.
Affirmant omnes mansas inferre soporem,
Et dicunt illas mollire salubriter alvum;
Appositas perhibent morsus curare caninos,
1100 Si tritae cum melle prius fuerint vel aceto;
Apponunt alii cum vino melleque coctas,
Transactisque tribus solvunt cataplasma diebus.
Sal, rutam Cepasque Dioscorides iubet anguis

- 1080 Somni parare η; somnum parare β, λ; somno praestare θ. —
1084 Miscendo croci η, θ. — 1086 Illud idem ζζ, ηη, θθ. Videtur odore
φ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1087 Hunc versum et quinque alios huius capti-
tis, scil. v. 1090, 1091, 1093, 1120, 1121, habet Regim. Salern. v. 190 sq.
— 1089 Cepas dicit succ. mansis η, θ; cepas dicit γ, δ, φ, π, π, δδ, εε,
ζζ, ηη, θθ. — 1090 Fellitis i. e. cholericis. Dicit Galienus η, θ; dicit
Galien. δ, λ, xx; ait ipse Galenus δδ, εε, ζζ. Vide Galen. alim. facult. l.
2. cap. 71, ed. Kühn, tom. 6. pag. 659. — 1092 Plinius quoque validum
5.) haec habet de cepis: „Asclepiadis schola ad colorem quoque validum
profici hoc cibo, et si ieiunia quotidie edant firmitatem valetudinis custodiri,
stomacho utilia esse etc.“ — 1093 Gratunque creare colorem μ. — 1094
Affirmat δ, φ. Asperavit illas η; gustaverit illas α. — 1095 Dicunt θ, φ.
Istis δ, xx. — 1096 Die bis quod vivet absque α. Vivat hic β, δ, η, θ, μ,
xx. — 1097 Afferre soporem η; inf. sopores xx. — 1100 Et aceto φ. —
1101 Melleque tritas δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1103 Sal tritum copasque γ, λ,
π, δδ, εε, ηη, θθ.

- Morsibus apponi, sic asserit ille invari.
 1105 Femineo lacti commixtus succus earum Pellit saepe graves infusus ab aure dolores;
 Hic succus commixtus aquae bibitusque iuvabit Illos, quos subitus facit obsutescere morbus.
 Naribus attractus harum tantummodo succus
 1110 Humores nocuos capitis deponere cogit;
 Mansae vel potae tardantia menstrua purgant.
 Triturasque pedum, soleae quas vel caligarum Duriciae faciunt, succo sanabis eodem,
 Cum gallinarum pingui si saepe perungas.
 1115 Mane sibi dentes qui succo perfricat isto,
 Dicunt hunc dentis nunquam sentire dolorem;
 Ulcera compescunt oris cum pane comestae,
 Intingens oleo coctas qui sumpserit illas,
 Sedat quos intus dat dysenteria morsus.
 1120 Contritris Cepis loca denudata capillis
 Saepe fricans capitis poteris reparare decorem;
 Oris foetori prosunt, fastidia tollunt,
 Hasque iubent haemorrhoidis superaddere tritas.
 Illarum succus caligine lumina purgat
 1125 Admixtus melli, maculas quoque iunctus aceto
 Emundare solet, si sint hoc saepe fricatae.

XXXIV. BUGLOSSA.

Lingua bovis graeco sermone Buglossa vocatur,
 Haec choleram rubeam nimio fervore perustam
 Purgat, cum vino fuerit si sumpta frequenter;

- 1106 *In aure* α , λ , π ; *græc. natos in aure* μ . — 1108 Cfr. Plin. XX. 5. — 1110 *Capitis noc. depellere* η , λ ; *noc. cap. depell.* ϕ . — 1111 Hunc versum inter 1108 et 1109 ponit α ; loco omnino magis congruo, si ad Diosc. II. 180. spectas. — 1113 *Sanabis earum* α , β , δ , γ (in marg.); *sanabit earum* α ; *curabis eodem* η , ϕ . — 1115 *Succo qui* α , β . — 1117 *Comesto* α . — 1118 *Intinctis oleo* λ ; *intingens* π . *Qui coctas* ϕ . — 1119 *Sedruit* ϕ . *Dysent. morbos* α , $\eta\eta$, ϕ . — 1120 *Cum trite* δ . — 1121 *Repar. colerem* α , ϕ ; *repar. dolorem* δ , η , α , $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. *Saepe fricans poteris villosos reparare capillos* G. — 1123 *Iubet Dioscorides superaddere* λ . — 1126 *Emendare ead.*; *emendare* α , η , λ , μ , π , G. *Si sunt hoc* α . — 1127 *Gratio* $\eta\eta$, ϕ . — 1128 *Nimio rubeam* η .

- 1130 Cardiacum, cholerae quem fecit copia nigrae,
 Consimili potata modo curare valebit;
 Humores nocuos pulmonis detrahit hausta.
 Mixtus aquae tepidae si succus sumitur eius,
 Illi, qui patitur sciasim, mire medicatur.
 1135 Vim memorem cerebri dicunt servare perita
 Vinum potatum, quo sit macerata Buglossa.
 Laetos convivas decoctio dicitur eius
 Reddere, si fuerit inter convivia sparsa.

XXXV. SINAPI.

- Inter eas, quas Pythagoras laudaverat herbas,
 1140 Asseritur primam laudem tribuisse Sinapi;
 Quartus ei gradus est in vi sicca calidaque.
 Extrahit humores viscosos extenuatque,
 Comburitque cutem, vis est sibi tanta caloris,
 Maior vis eius in semine dicitur esse.
 1145 Sensus exacuit cibus eius, commovet alvum,
 Confringit lapides, urinam et menstrua purgat.
 Si tritum iungas tepidae versesque palato
 Ad solem capitis purgabit flegma nocivum.
 Sternutamentis hoc admiscere salubre est,
 1150 Illo nam capitis strictura resolvitur omnis.
 Mansum confortat stomachum, suspiria sedat;
 Morsus serpentum, tritum si mergis aceto

- 1130 *Cardiacum col. quam facit aa*, $\beta\beta$; *cardiacum c. quam fecit* $\gamma\gamma$. *Cardiaca* i. e. morbus cardiacus seu tremor cordis G. Plurimi vero et optimi codd. habent *cardiacum c. queni*. *Valebis* δ , η , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, ϕ . — 1132 *Pulmonum* β , γ , ϕ , μ . *Nocuos cum vino detr.* η . *Detrahet* α . — 1133 *Succus si* α , β , η , ϕ , π , μ . *Aquae frigidæ succus si* γ . — 1134 *Qui sciasim pat.* γ , η , ϕ ; *qui ischiadem pat.* $\zeta\zeta$; cfr. v. 39. — 1137 *Lentos aa*, $\beta\beta$. Cfr. v. 1880 et duos antecedentes. — 1139 *Pythagor.*, *Pictag.*, etc. codd. — 1140 *Tenuisse sinapi a.* — 1141 *Gradus cum vi* α ; *grad.* est cum vi η . — 1142 *Attenuatque* η , ϕ . — 1143 *Comburit a*, $\eta\eta$, ϕ . *Vis est huic tanta* $\gamma\gamma$; *vis illi est tanta* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, ϕ . *Vis est sibi tota* β ; reliqui codd. hab. nostram lectionem, latratanti mediae aetatis apprime congruam. — 1147 *Tritum* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, ϕ . — 1148 *Purgabis* η , ϕ , G. — 1149 *Inmiscere* η . — 1150 *Isto* $\eta\eta$, ϕ . — 1151 *Suspiria curat* λ . — 1152 *Morsus serpentis a*; *morsum serpentis* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, ϕ . *Tritum si iungas aceto a*; *tritum si iungis aceto* δ , α ; *si trito iungis acelum* η , ϕ ; *tritum si iungis acelum* β , γ , λ , μ , π ; *tritum si iungas acelum* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, ϕ . *tritum si iungis acelum* α ; *si trito mergis aceto aa*, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; nostram lectionem secutus est G.

- Et superapponis, tali medicamine curas;
 Mansum pestiferos vetat intima laedere fungos.
 1155 Vi nimium fervente cutem comburere dixi,
 Sed tamen haec multis est utilis ustio causis;
 Hac oculis nocuus capitis siccabitur humor,
 Et qui destillans pulmonum concava laedit,
 Et stomachi morbosque creat, tussimque phthisimque;
 1160 Hac per vesicas coxae dolor inveteratus
 Elicitur, sciasim quod graeco nomine dicunt;
 Hacque tumor splenis durus icorisque fugatur
 Et multum causis haec subvenit inveteratis.
 Utile tot causis quoniam cataplasma Sinapis
 1165 Saepius a medicis variatur conficiendo,
 Dicam qualiter hoc fieri iubeat Menemachus:
 In mortariolo tritum bene pone Sinapis
 Semen, iungatur huic panis candida mica,
 Sic ut tertia sit panis pars iuncta Sinapi,
 1170 His ficus siccas et mel iungas et acetum,
 Aetatis quantum vel morbi causa requirit,
 Nam quo plus ficus siccae vel mellis habebit,
 Ille sinapismus tanto solet acrior esse,
 Debilior, quo plus panis mittes et aceti.
 1175 Ne tibi sit vilis, moneo, confectio talis,
 Effectum cuius in multis saepe probavi;
 Non tamen hanc iubeo cunctis apponere morbis,

1153 Atque superponas γγ; et superapponas α, γ, δ, η, θ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, φφ; si superapponas x. Curas medicamine tali γ, λ. — 1154 Vetat intus δδ, εε, ηη, θθ, φφ. — 1156 Est multis haec α, θ; tam. mult. haec β. — 1157 Cap. scilicet γ, θ; purgabitur η. — 1159 Morbos pellit β; morbos curat x, π, xx; morbosque necat λ; morbosque curat ηη, θθ, φφ. Pristinque, tuisque codd. — 1160 Ac per μ, xx. — 1161 Ischias elicitur sic graeco nomine dicitur ζζ; cfr. v. 39. Quem gr. β, γ, η, x, π, xx; quam δ, θ, λ. — 1163 Multis causis β, η, x, λ. — 1164 Sinapi ac, ββ. — 1166 Hoc, dicitur qual. δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; qual. h. f. iubeo dic. xx; iubeo fieri η, θ, Menemachus α, β, γ, δ; Meniacus γ, δ, η, θ, x, λ, μ; Menemachus ζζ; Menemachus γ, π, xx; Menemachus α, δ, η, θ, φ, x, λ, μ; Menemachus ζζ; Bene trit. pone η. — 1168 Panis huic δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, φφ, xx. — 1169 Tertio pars sit panis δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; tert. pars pan. sit δ, η, xx; sit pars panis α. — 1171 Morbi cura π. Requiret μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, φφ, xx. Morbi vel causa requiret α. — 1172 Nam quanto π. Habebis η. — 1173 Illa sinapi vis α, ββ; illa sinapis vis π; nostram lectionem hab. rel. codd. et G. — 1174 Misces et η, π; micras et ηη, θθ. — 1175 Nec tibi δ, λ, ζζ, xx. — 1177 Nec tamen α, xx. Multis app. causis η.

- Sed raro, magnis et causis inveteratis.
 Plinius in musto cum semine praecipit harum
 1180 Radices mergi, sic, postquam sumpserit harum
 Omnem vim, vinum multum putat esse salubre
 Faucibus et stomacho potatum, luminibusque,
 Pluribus et capitibus dicit prodesse querelis.
 Infuso faciunt oleum de semine quidam,
 1185 Utile lumborum vitibus, stupidis quoque nervis.
 Exprimitur succus tenero de caule Sinapis,
 Quem siccum mandens dentis tormenta fugabis.
 Vocales venas semen lenire Sinapis
 Mansum confirmant: adipi tundendo vetusto
 1190 Commixtum scrophas disperget, si superaddas;
 Illius fumus multum prodesse caducis
 Dicitur atque steracae causas siccando iuvare.
 Cum sicu tritum capiti superaddere raso
 His qui letargum patiuntur, magna medela est,
 1195 Vel si saepe pedes unguendo fricabis eorum.
 Semen contritum melli coniunge vel uncto
 Istud alopecis iuvat unguen saepe fricando;
 Acri cum vino lepras emundat inunctum.
 Hoc quoque curatur manso periodica febris,
 1200 Antea quam diri veniat commotio morbi.

XXXVI. CAULIS.

Caulis romana, Graecorum Brassica lingua
 Dicitur; hic quamvis passim nascatur in hortis,

1178 Raro magis β. — 1179 In vino cum η. Praec. eius η. — 1180 Rad. iungi γ, λ. Ceperit harum γ; senserit δδ, εε, ηη, θθ; suserit μ. Horum et harum habent codd. et edd. Sumpserit omnem δ, xx. — 1181 Harum vim δ, xx. — 1183 Dicunt α, γ, δ, η, δδ, εε, ηη, θθ, φφ. — 1184 Oleo de semine η. Quidam α, ββ. — 1185 Membror. φ. — 1187 Quod siccum α, ββ, γγ; quem succum β, γ, ζζ; quem mandens siccum xx. Hunc versum et sequentem omitt. π. — 1189 Adipi miscendo η; adipique terendo φ. Hunc versum omitt. γ. — 1190 Dispergit β, γ, x, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; dispergit xx. Superaddes ββ. — 1191 Illius succus γ. — 1192 Atque uteri ζζ; cfr. v. 13. — 1193 Fico φ. — 1195 Eodem λ. — 1196 Melli iungas vel aceto φ. Unctum i. q. axungia. — 1197 Istud β, γ, η, x, λ, μ, π. Alopecias, atopicitas var. codd. — 1198 Emendat α. Inunctus η, λ. Inter hunc et sequentem versum habet x; Per triduum manso curabitur hoc quoque febris. — 1200 Diri fiat β, γ, φ; dicit fiat λ. Sumatur sinapi ante paroxysmum. — 1202 Is quamvis λ, π, δδ, εε, ηη, θθ; haec qu. α, η, ζζ. In ortis plur. codd.

- Est tamen illius ad multa salutifer usus:
Annis sexcentis usos medicamine Caulis
1205 Romanos Cato testatur, medicina priusquam
A medicis Romae descripta fuisset in usu,
Tunc hortus escas illis dabat et medicinas.
Vulnera non tantum curare recentia Caulē
Ipsemet affirmat, sed quamvis inveterata,
1210 Et cancos etiam; loca sed prius anne lavari
Praecipit, aut vino tepido, sic denique crudum
Unaquaque die bis tritum apponere Caulem.
Hordea quam dederint Cauli miscere farinam
Idem praecipit, rutam quoque cum cortiandro
1215 Et sale permedico, sic omnia mixta terendo
Aponi dirae docuit cataplasma podagrae,
Hoc etiam morbis medicabitur articulorum,
Hoc quoque syringas ait et luxata iuvare,
Atque superpositum varios sedare tumores.
1220 Illius urinam, fuerit qui Caulibus usus,
Causis nervorum calefactam censuit aptam;
Hac ex urina pueri si saepe laventur,
Asserit illorum multum conferre saluti.
Haec Caulis de laude Cato. Scripsisse libellum
1225 Chrisippum dicunt huius de viribus herbae.
Omnes confirmant caligine lumina tergi,
Eius, qui viridi vescetur Caule frequenter.
Augret lac mammis cibus eius, menstrua purgat,
Aque iuvat stomachum sumptas ut concoquat escas;

1204 Ducentis ϕ . — 1205 *Catho* var. codd. et edd. — 1206 *In usum* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; *in usus* ϕ . — 1207 *Hortus (ortus) tunc* α , η , θ , λ , μ , π ; *tunc ill. ort. esc. γ ; tunc esc. ort. dab. ill. et x. Dabat atque medelas* α , β , η , λ , μ , π ; *deit atque medelas* ϕ . — 1208 *Non solum* λ . — 1209 *Affirm. nuctor sed invet.* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; codd. habent nostr. lect. — 1210 *Cancroscu loca etiam prius* η . — 1213 *Ordea* plur. codd. et edd. *Dederunt* ϕ . — 1214 *Tritam quoque* α , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$; *tritum* $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1216 *Dirae dicunt* η . — 1217 *Morbo* $\zeta\zeta$. — 1218 *Ait elivata* γ , δ . — 1219 *Fugare tum.* α ; *capere tum.* λ ; *sedare dolores* γ , δ . — 1222 *Laventur* δ . — 1224 *Hoc de caule catho quandam scrips. au.* $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; *haec de caule cato qu. scrips. x*; *haec narrat de caule cato scrips. dd, ee, $\eta\eta$, $\theta\theta$, xx*; *haec de caule cato quandam scrips. $\zeta\zeta$; hunc de caulis laude cato scrips. x*; nostr. lect. hab. α , β , γ , δ , λ , μ . — 1225 *Crisipp.*, plur. codd.; *Crispinum* β . *Dicit huius* α , η , θ , λ . — 1227 *Vescatur* $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1229 *Decoquat* α , η ; *excoquat* π . *Ut sumptas decoquat* ϕ ; *sumptas sic ut coquat* x .

- 1230 Si multum coquitur, restringere dicitur alvum,
At semicrudus solet illam solvere sumptus.
Assumptus crudus, sic ut tingatur aceto,
Splen reprimit tumidum; semen depellit abortum.
Uncto cum veteri coctos bene contere Caules,
1235 His oleum roseum quantum res postulat addas,
Ardores nimios iuvat haec confectio febris,
Si superaddatur stomacho membrove calenti.
Acri non scissum si iungis alumen aceto
Et Caules, sic ut corpus redigantur in unum,
1240 Cuncta terendo diu potes his compescere lepras,
Et plures alias maculas his saepe perungens,
His etiam crines poteris retinere fluentes.
Dicitur et testes istud curare tumentes
Et varios morbos, genitalia quos patiuntur,
1245 Et melius si praedictis faba cocta iugatur.
Cum fenugraeco si tundas hunc et aceto,
Et super arteticos apponas ista dolores,
Multum subvenies illis, vitiisque podagrae
Non modicum poterit istud cataplasma mederi.
1250 Uncto cum veteri Caulis cineres bene triti
Prosunt ad veteres lateris coxaeque dolores,
Sit licet haec vilis, tamen est medicina salubris.
Si Caulis semen mixto potatur aceto
Pellere saepe solet animalia noxia ventris.
1255 Fit cinis ex siccis Caulis radicibus ustis,
Subditus hic uvam relevat siccando iacentem.
Dentibus attriti succum glutire virentis

1230 Hunc et sequentem versum habet post 1233 cod. π . — 1231 *Aut* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; *at semen crudum s. ill. s. sumptum* μ . — 1232 *Ac sumptus* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, xx . *Ut iungatur* δ , λ , π , $\zeta\zeta$; *si coniungatur* β . — 1234 *Unctum i. e. axungia. Vino cum* α , $\eta\eta$, $\theta\theta$, xx . — 1235 *Addes* xx . — 1237 *Superponatur* δ , $\gamma\gamma$, xx . *Membroque* η , θ , λ , π . — 1238 *Mergis* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, G . — 1240 *Potes hoc* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. *Lepram* α , δ , η , $\zeta\zeta$. — 1242 *Poteris crin. retin.* δ , η , θ . — 1243 *Illud cur.* β , δ , η , θ , λ . — 1244 *Et morbos varios* α , δ . — 1246 *Foenograeco* $\zeta\zeta$. *Tundis* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; *iungas* α , λ , π ; *iungis* η . *Hunc versum omitt.* α . — 1247 *Arthreticos* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$; *et super articulorum apponens* $\zeta\zeta$. — 1248 *Subveniet* edd. — 1249 *Non multum* α . — 1250 *Vino cum* α , $\eta\eta$, $\theta\theta$, xx . — 1252 *Post hunc versum addit* β : *Multum subveniet his talibus impeditmentis.* — 1253 *Potetur* β , γ , θ , x . — 1255 *Cem- sicis* θ . — 1256 *Subditur* δ . — 1257 *Attriti scil. caulis virentis.*

Affirmant raucae multum succurrere voci;
 Naribus infusus succus purgat caput eius.
 1260 Qui prius est Caulis vix sentiet ebrietatem.
 Evulsam Caulis radicem, postea terram
 Quae non attigerit, collo Melicius inquit
 Suspensam cunctos uvae depellere morbos.

XXXVII. PASTINACA.

Est Pastinacae virtus in semine tantum
 1265 Et radice sua; mulsa si decoquis eius
 Radices, multum decoctio proderit eius,
 Si potanda datur, splenis iccorisque querelis,
 Lumborumque levat eadem potata dolorem.
 Hanc si lacte coquas, decoctio sumpta invabit
 1270 Asthmaticos quamvis veteres ventresque fluentes.
 Radix illius collo suspensa tumores,
 Ut quidam dicunt, compescit testiculorum;
 Qui Pastinacam fert aut qui mandidit illam,
 Dicitur a nullo serpentum posse noceri.
 1275 Accendit venerem si large sumitur illa.
 Si circumsculpis dentes radicibus eius,
 Dicunt ingenti persaepe dolore levari,
 Ex vino Pastinacae si sperma bibatur,
 Compescit diros, quos scorpius intulit, ictus.
 1280 Sic quoque feminei ventris curare tumorem
 Dicunt, quo mulier quasi praegnans esse videtur.

1260 *Caulis* α, λ, π. — 1261 *Postea tritam* αα, ββ, γγ; *prius ea terram* γ. Radicem caulis innuit auctor, quae post avulsionem terram non attigerit. — 1262 *Mellentius* β; *Melicius* γ, μ; *Mellitus* ζ; *Melitus* λ; *Melicius* η; *Melinus* δδ, εε, ηη, θθ; *Mellinus* αα, ββ; *Medicius* κ; *Melicius* φ. Phinius Valerianus IV. 29 habet *Melius* et *Melitus*; nostram lectionem habent δ, π, γγ, κκ. — 1263 *Cunctos uvae* γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, π; *varios mire* ζ; *uvae uvae* rel. edd. Hunc versum cum duobus antecedentibus omitt. α. — 1264 *Tanta* ηη, θθ, κκ. — 1265 *Radice simul* ζζ. — 1266 *Invat eadem* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1267 *Manderit* η, θ, λ, ζζ, κκ. — 1274 *Serpente* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *huic nullum serpentem posse nocere* κκ. — 1276 *Si circumsculpes* κκ. — 1277 *Dicunt a grandi* ζζ. *Invari* δδ, εε, ηη, θθ. *Ingentem persaepe levare dolorem* η, θ. — 1278 *Spina bibatur* β; *saepe bib.* αα, ββ. — 1279 *Dirus quos* μ. *Scorpion* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1281 *Quod mulier* μ, δδ, εε, ηη, θθ.

Appositum cancris tritum cum melle medetur.
 Quod pastum tribuat est Pastinaca vocata,
 Namque cibum nullae radices dent meliorem.

XXXVIII. ORIGANUM.

1285 *Origani vires calidae siccaeque leguntur,*
Tertius huic in utroque gradus conceditur esse.
Illius in vino curat decoctio sumpta
Quosvis pestiferos morsus, si saepe bibatur;
Cum mulsa sumptum prodest aconita bibenti,
 1290 *Sic multis aliis dicunt obstaro venenis.*
Conquassata iuvat mansum vel saepius haustum,
Hydropicos reprimit bibitum siccatque tumores.
Cum mulsa bibitum choleram deponere nigram
Dicunt, oxifali fuerit si pondere sumptum.
 1295 *Menstrua reducet bibitum vel si superaddas*
Tritum, vel cocta mulier si se fovet herba.
Illius pulvis tussim cum melle repellit;
Pruritus, achoras maculasque cutis figat omnes,
 In quo decoquitur si saepius amne laventur;
 1300 In lavacro iuvat ictericos haec coctio sumpta;
 Succus praedictae viridis si sumitur herbae,
 Uvas et fauces curat siccando tumentes;
 Oris vulneribus medicabitur ore retentus;
 Naribus infusus irino mixtus olivo
 1305 Invisum capiti coget manare cruorem;

1282 Hunc versum, qui iam Cerefol. 929 legitur, omitt. αα, ββ, γγ. *Cancris totum* δδ, εε, ηη, θθ; *tritum cancris* κκ. — 1284 Omitt. αα, ββ, γγ. — 1285 *Sicc. calid.* γ, η, κ, λ, π. — 1288 Hunc versum cum sequenti omitt. λ. — 1289 *Sumpta* αα, ββ, γγ, δδ, εε, ηη, θθ, κκ. *Mulsa bibitum* x. — 1293 *Depellere* δ, θ. — 1294 *Dicitur* φ, π. *Oxyfatum* π; *oxifali* η; *oxifalum* γ; *oxifali* β, μ, δδ; *oxifabe* δ, φ; *cotifabum* λ; *oxibaphi* εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. Est nomen mensurae cuiusdam fluidorum, proprie acetabulum, δδ; ββ; αα seu δδ; ββ; αα (Diosc. III. 29), quod latinitas medii aevi dicit oxifalum. *Dicunt hoc strupi* α. *Pondere tritum* κ, λ, π. — 1295 *Deducit* γγ; *reducet* αα, ββ, G.; *deducit* habent rel. edd. et codd. *Deducit sumptum* κ. — 1296 *Mulier se fovet* α; *mul.* si saepe fovetur η. — 1298 *Pruritus et achoras et maculas fugat* ζζ. *Maculas acorasque* η. — 1299 *Invatur* φ; *lavetur* αα, ββ, γγ. — 1300 *Ictericos decoctio* γ, η. — 1301 Omitt. α. — 1303 *Ore receptus* β. — 1304 *Laurino mixtus* π. — 1305 *Infusum capiti* β, δδ, εε, ηη, θθ; *invis. capitis* η, κ. *Coquit* η, λ.

- Auribus infusus sedat cum lacte dolorem;
 Hic succus mixtus cepis et rhô syriaco
 Ponitur ad solem tunc quando Sirius ardet,
 Sicque quaterdenis fervebit in aere diebus,
 1310 Si supponatur lecto confectio talis,
 Effugiat (ut dicunt) animalia cuncta nociva.
 His quibus ex aliquo vitio digestio tarda
 Evenit, ex vino prodest si sumitur albo;
 Cum calida morsus stomachi lenire probatum est.
 1315 Illius succos oleo mixtos et aceto
 Succida lana bibat, et sic superaddita membris
 Luxatis et contusis multum iuvat illa.
 Provocat urinam, lumbricos proicit haustum,
 Dente diu tritum solet inde fugare dolorem.
 1320 Omnia potatus succus iuvat interiora;
 Eius cum succo si carica trita bibatur,
 Sudorem poris producere fertur apertis,
 Appositus coxis succus cum polline farris
 Harum saepe gravem pellit reprimitive dolorem.

XXXIX. SERPILLUM.

- 1325 Serpillum veteres dixerunt, quod quasi serpat
 Terrae vicinum; huic fervida siccaque vis est.
- 1306 *Nervius infusus β. Dolores α. — 1307 Rosyriaco α, δδ, εε, ηη, φφ, ζζ; rosyriaco λ, μ, π; rosyriaco φ; rosyriaco γ; ros syriacus α; rhus syriacus ζζ; ros et syriaco δ; roseriaco αα, ββ, γγ, Γ, qui in commentariis perperam exponit: „id est oleo rosaceo“. Diosc. l. 6. habet: καὶ ῥόδῳ τῶν ἐν τῷ ὄρει, quem rhoem non differre putant a rhoë Syriaco (Cels. VI. 11); hodie botanici hanc plantam nominant Rhus Co-riaria. — 1308 Quando saepius β; qu. fortius α; tunc cum ferventius φ. — si sumitur albo γ. — 1313 Sumitur albo ζζ. Cum vino prodest, fertur δδ, εε, ζζ, ηη, φφ, ζζ. — 1314 Stomachi morsus αα, ββ, γγ. Lenire β. Probantur β, γ. — 1316 Et si γ; et sit η. — 1317 Lacertis vel ηη, φφ; du-ratis vel γ; lacertis vel α, β, π, δδ, εε, ζζ. Vel contritis φ. Vratet illa η. — 1318 Urinus φ. Haustu δδ, εε; hausta ηη, φφ, ζζ; reicit hausta α, γ; reicit haustum αα, ββ, γγ, ζζ; nostr. lect. hab. δ, η, φ. — 1319 Div ten-tum αα, ββ, γγ, Γ; codd. et rel. edd. hab. nostr. lect. — 1321 Carina tr. bibantur β. — 1322 Sudores γ. — 1323 Noctis succus α. — 1324 Reprimi-tive δ, α, λ; reprimi-tive pellitque η, φ. — 1325 Serpillum in inscriptione αα, ββ; serpillum ζζ. Quasi serpat β. — 1326 Vicinans ζζ. Cui serv. γ.*

- Acri cum vino coctum contundis olivo,
 Cui rosa dat nomen, hoc unguine perline frontem
 Aegroti, capitis solet hoc sedare dolorem.
 1330 Nidor combusti serpentes effugiat omnes
 Et quodvis animal infundens ore venenum;
 Hoc ideo miscere cibis messoribus est mos,
 Ut si forte sopor fessos depresserit illos,
 Vermibus a nocuis tuti requiescere possint;
 1335 Pestiferos morsus bibitum iuvat appositumque.
 Provocat urinas, comescit tormina ventris,
 Splen iuvat, admixto si saepe bibatur aceto;
 Si mel praedictis iungatur, sputa cruenta
 lactantes mire potus solet ille iuvare;
 1340 Haustum cum vino iecoris sedare dolorem
 Dicitur, hique solet producere menstrea potus.

XL. VIOLA E.

- Nec roseus superare decor, nec lilia possunt
 Fragrantes Violas specie, nec vi, nec odore.
 Dicitur humida vis illis et frigida primo
 1345 Esse gradu; species tres esse leguntur earum,
 Noscere quas tantum diverso flore valeamus:
 Nam sunt purpurei flores albi que nigri que,
 Cunctis pene pares sunt in medicamine vires.
 Inflammata iuvant loca, tritas si superaddas;
 1350 Crapula discutitur bibitis, capitisque gravado
 Olfactu solo vel si caput inde coronas;
 Anginis potae medicantur aqua resolutae.
 Purpuream Violam dicunt curare caducos

1327 *Contundas ββ. Coctum si iundis η, φ; vino si tu contundis α; vino tritum si iundis γ; vino tritum contundis π. Sensus est: si serpillum cum aceto coctum contundis cum oleo rosato. — 1328 Perlae ηη, φφ. — 1329 Capitisque solet sedare η; capitis sol. hoc lenire λ. — 1331 Profundens ζζ, αα; effundens λ; albid infundens γγ. — 1332 Cibo γ. — 1334 Tuto ηη, φφ. — 1335 Bibitum morsus φ; morsus tritum γ. Hunc versum omitt. λ. — 1336 Urinum γ, η, ζζ. — 1337 Sumatur aceto ηη, φφ. — 1338 Iungatur praedictis δ. — 1339 Iactantem δ, ζζ. Solet este αα, ββ, γγ. — 1341 Ede-re φ. — 1342 Non roseus φ. Superare color γ, λ, π. — 1345 Dicuntur earum β. — 1349 Tyriae α, δ, δδ, εε, ηη, φφ; Tyria μ. — 1350 Cfr. Regim. Salern. v. 198. — 1351 Coronas α. — 1352 Grajivis potae φ, αα. — 1353 Purpureas violas π. Cfr. Reg. Salern. v. 199.*

- Præcipue pueros, si mixto sumitur amne.
 1355 Radices Violæ cum mirrha tunde crocoque,
 Hoc inflammatis oculis apponito nocte;
 Contritris foliis Violæ cum melle perungens
 Ulcera sanabis capitibus; si iungis acetum
 Et cataplasma facis cedet collectio quævis.
 1360 Illius curat elixatura tumorem
 Matricis, tepida si saepe fovebitur illa;
 Ani fissuras, quas appellant ragadias,
 Addita cerotis medicatur saepe perunctas;
 Pustula si fuerit, melli superadde iugatam,
 1365 Illius semen cum vino menstrua purgat,
 Tritæ commixto radices eius aceto
 Splen siccant bibitæ vel spleni si superaddas;
 Hocque modo calidam dicunt sedare podagram.
 A stomacho choleram rubeam potata repellit
 1370 Herba virens Violæ vel flos siccusve recensve,
 Morbos de cholera rubea vel sanguine factos,
 Mollibus in costis aut in pulmonibus ipsis,
 Sedat si mixto potabitur amne recenti;
 Infantum tussim sic et suspiria sedat.
 1375 Ex Violis oleum sicut de flore rosarum
 Conficiunt, multis quod dicunt utile causis,
 Auribus infusum sonitum fugat atque dolorem,
 Et capiti prodest, quocumque dolore laboret,
 Leniter infrigidans corpusque sopore resolvens,
 1380 Lumbricos necat infusum bibitumve vel unctum,
 Et capitibus furfur oleo depellitur isto.

1354 *Mixto si sumitur γ, λ, π.* — 1356 *Ac infl. φ.* Hunc versum omitt.
 versum et sequentem omitt. π. Collectio i. e. apostema G. — 1359 Hunc
 bitur herba φ. — 1362 *Scissuras β, γ, η, φ, λ, π, π, π.* — 1363 *Ceratis δ,*
π, φ. *Medicantur γ; medicabitur φ.* *Perunctis edd., peruncta φ; per-*
unctas δ, η, μ, π. — 1364 *Iugata π et edd.* — 1365 Omitt. α. — 1366
Cum mixto δδ, εε, ζζ, ηη, φφ; commixtæ β. — 1367 *Bibitæ tepidæ vel*
si sup. φ. — 1369 *Rubeam coleram γ, π.* — 1370 *Succusve recentis π.* —
 1372 *Cocis λ.* *Ac in puln. η.* Molles costæ sunt c. inferiores s. spuria.
 — 1374 *Sicut ββ.* *Susp. curat φ.* — 1376 *Mult. sic δ; mult. quoque η.* —
 1377 *Sonit. iniat δ.* — 1378 *Calore laboret η, λ, μ; dol. laborat α, ηη,*
φφ. — 1379 *Leviter αα, ββ, γγ.* — 1380 *Bibitum vel inunctum α, β, δ, π,*
δδ, εε, ζζ, ηη, φφ; bibitumque venenum π.

- Os capitibus ictu fuerit si forte plicatum
 In tantum, ut linguae patiens amiserit usum,
 Fac prius hanc Violam cum vino sumere tritam,
 1385 Postea, si fuerit capitibus pars dextera laesa,
 Contritram plantæ pedis hanc adnecte sinistri,
 Atque e converso facias si laeva plicata est:
 Os resilit, linguaeque die redit usus eadem,
 Ut Iustus tradit medicus, qui talia scripsit.
 1390 Altera vis Violæ fertur mirabilis esse:
 Albae si Violæ radix teneatur in ore
 Et transglutitus sit succus saepius eius,
 Vulneris immodicum tradunt mox sistere fluxum,
 Hanc liquiritiæ tradit vim Plinius esse.

XLI. ARISTOLOCHIA.

- 1395 Aristolochiæ species tres dicimus esse,
 Longa prior, radix est cuius longa, vocatur.
 Dicta rotunda sequens, quod sit radice rotunda,
 Tertia Clematis graeco sermone vocatur,
 Viribus hæc pene par dicitur esse rotundæ.
 1400 Omnes vim calidam siccamque leguntur habere,
 In primo vis sicca gradu fervensque secundo.
 Pestiferos morsus cum vino sumpta rotundæ
 Curat et assumptis prodest sic hausta venenis,
 Hocque modo tardas educit sumppta secundas,

1382 *Ictu capitibus δ, λ;* *cap. fuerit ictu η, φ, π.* — 1383 *In omitt. δ.*
 — 1384 *Hunc η, φ, π, ζζ.* — 1385 *Pars vero fuerit capitibus si φ; pars ma-*
xima laesa π. — 1386 *Contr. parti pedis hanc α; contr. pl. pedis adnecte η;*
hanc adnecte γ, δ, λ, μ, π; hanc adnecte φ. *Sinistræ β.* — 1387 *Atque*
eandem dextræ facies si β. *Est omitt. δ.* — 1388 *Eodem δ.* — 1389 *Pro-*
vidus ut tradit η; Hippocerus ut trad. φ; Ut iustus tradat αα, ββ, γγ; *Gue-*
roaldus annotat: „ut medicus nomine iustus tradit qui scripsit talia dogmata
medicinalia“. Forsan Iustus ille quem citat Marcell. Empir. cap. 25. —
 1392 *Transglutitur si η; transglutitus succus sit δ, π; sic succus α, π, δδ,*
εε, ηη, φφ; sit saepius succus ζζ. — 1393 *Stringere fluxum η, φ.* — 1394
 Hunc vers. omitt. γ, π, μ. *Vim tradit η, φ; tradunt vim pulveris δ.* *Hanc*
glycyrrhizæ tradit ζζ. — 1395 *Aristolochia plerumque legitur apud medii*
aevi medicos, quamvis herba nomen inde accepit, quod ἀγορα βονηθη
ταῖς λοχῶσι, opimum sollicit auxilium afferat puerperis. *Legimus esse η,*
μ, π; novimus β, π. — 1396 *Cocis est φ.* — 1397 *Dicta secunda teres η,*
π. — 1399 *Esse secundæ φ.* — 1401 *Secundo est γ, π, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, φφ,*
π. — 1403 *Sic sumpta η; sic prodest hausta π.* — 1404 *Abducit η; pro-*
ducit λ.

- 1405 Cum pipere et mirrha putredine mundat ab omni Post partum potata steras, vel subdita tantum, Asthmaticis prodest et frigora sumpta repellit; Pleureticos curat mixto si sumitur amne.
- Quodlibet infxum superadrita trita repellit,
- 1410 Vulneta cum mellis purgatque repletque liqore; Quod si praedictis irim coniungis et inde Ungas gingivas, dentes putredine purgat.
- Splenis duriciam solvit laterisque dolorem, Si mixta potatur aqua; febresque malignas
- 1415 Hoc potata modo fertur compescere mire. Sic etiam spasimis super omnia subvenit hausta Et sedat diram sic saepius hausta podagram, Et morbum curare solet sic sumpta caducum, Et ventris nimium sic mitigat illa dolorem,
- 1420 Et sic fit sumpta levior paralyticus illa. Daemonium fumus depellere dicitur eius, Infantes fumo tradunt hoc exhilarari. Fistula curatur huius radicibus herbae, Si bene purgatis eius loca concava farcis;
- 1425 Singultus sumpta sedari dicitur illa. Omnia *Zongæ* potest quae dixi posse rotundam, Longa tamen vires habet illa debiliores, Unde quidem si defuerit quandoque rotunda Par pondus longae ponatur dimidiumque;
- 1430 Fomento longae prodest decoctio mire Matricum morbis humores extenuando

1405 *Purgat ab omni β.* — 1406 *Potata uteros vel ζζ, xx, cfr. v. 13.* — 1408 *Pleureticosque φ.* — 1409 *Quid libet π.* — 1410 *Mellis purgat repletque liqore α, ηη, φφ; mellis purgatque repletque liqore φ, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, xx; mellis purgatque repleta liqore β; melle purgatque repletque liqore γ, δ, η, κ; melle purgat liqore repletque αα, ββ, γγ.* — 1412 *Unguis δ. Dentisque αα, ββ. Purgas edd. plur.; purgat δ, η, κ, π, xx.* — 1413 *Dolorem φ, xx.* — 1414 *Potetur α, φ, κ.* — 1415 *Haec α.* — 1416 *Convenit hausta λ.* — 1417 *Duram sic xx.* — 1418 *Si sumpta β; morbos cur. s. s. caducos φ; morbum sic sumpta solet curare caducum δ, η. Omitt. hunc vers. xx.* — 1420 *Sic quoque fit α, β, γ, δ, μ, δδ, εε, ζζ, γγ, φφ. Paracitrus π.* — 1421 *Daemonium αα, ββ. Dicitur huius α.* — 1422 *Infantem φ. Creditur hoc μ; dicunt λ, π, δδ, εε, ζζ, γγ, φφ, xx.* — 1424 *Sarcis α.* — 1425 *Singult. herba sedari η, φ. Sumpta sedare αα, ββ, γγ. Dicitur ista φ.* — 1427 *Illas αα, ββ, γγ.* — 1431 *Matricis α. Hum. excutiendo x.*

- Pingues, et purgat eadem si sumitur illas.
- Pinius hanc formare mares cum carne bovina
- Appositum vulvae postquam conceperit inquit.
- 1435 Trita necat pisces, admixta calce, rotunda, Hanc ideo quidam terrae dixere venenum.
- XLII. MARRUBIUM.
- Marrubium nostri, dixerunt Prassion Argi;
- Hanc herbam medici calidam siccamque secundo
- Tradunt esse gradu; decoctio totius herbae
- 1440 Seminis aut eius phthisicos mire iuvat hausta, Pectoris haec varios compescit potio morbos, Et melius prodest, illi si iungitur iris;
- Asthmaticos sic sumpta iuvat tussimque repellit. Accelerat partus eadem pellitque secundas;
- 1445 Si mel Marrubio iungatur, vulnera purgat, Hocque modo curat, quae rodunt ulcera carnem; Dicitur hoc bibitum lateris sedare dolorem.
- Omnibus his succus siccatus proderit eius; Illius succus cum vino melleve mixtus
- 1450 Prodest lumbibus caligine debilitatis; Sic iuvat ictericos iniectus naribus idem, Auriculaeque gravem dicunt curare dolorem, Hunc mixtum roseo si fundas intus olivo.
- Usum Marrubii dicunt non esse salubrem
- 1455 His, qui vesicae morbo renunquæ laborant.

1432 *Eadem sublimiter illas α; etiam si sumitur illa φ; etiam si sumitur illos η.* — 1433 *Formare mares x.* — 1435 *Anmixta α. Calce rotundum δ; caule rotunda x. Cfr. Plin. hist. nat. XXV. 8.* — 1437 *Prasion δ, εε, ζζ, ηη, φφ, xx; prassion α, β, γ, η, κ, μ, π, δδ. Argi i. q. Graeci. Diceve α. Graeci η.* — 1438 *Siccam calidamque λ.* — 1439 *Dicunt β, δ, δδ, εε, ζζ, γγ, φφ.* — 1440 *Pisicos, tisticos etc. plur. cold. et edd.* — 1441 *Et varios φ.* — 1442 *Illi prodest β.* — 1443 *Asnaticos plur. cold. et edd.* — 1444 *Secundam γ.* — 1445 *Vuln. curat δ.* — 1446 *Vuln. carnem γ; ulc. carnes α, δ.* — 1447 *Curare dol. η.* — 1448 *Omnib. his succus cum vino melleve iniectus φ. Prodest lumbibus γ.* — 1449 *Melleve δ, ζζ, xx; melleve iniectus λ, π; melle vel unctus η; melleve mixto β.* — 1451 *Iniectus α. Hunc versum et duos sequentes omitt. γ, π.* — 1452 *Sedare dol. x.* — 1453 *Roseum olivum i. q. oleum rosatum.* — 1454 *Non dicunt β, δδ, εε, ζζ, γγ, φφ.*

XLIII. IRIS.

- Iri dat florum nomen color ipse suorum:
 Coelestis similes sunt nempe coloribus Iris.
 Illyricam dicunt illam, quia plurima nasci
 Fertur in Illyria. Vis eius sicca calensque
 1460 Dicitur atque gradum dant huic in utroque secundum.
 Maior vis huius est in radicibus herbae,
 Has desiccandas, per frusta rotunda secatas,
 Sic ut se partes non fangant insere filo,
 Inque loco sicco fac suspendantur in umbra,
 1465 Vix aliter totum poteris servare per annum.
 Cum vino sedant tussim, praebentque soporem,
 Si latitans intus sanies praecordia laedit,
 Pellitur illarum cum vino pulvere sumpto;
 Cum malsa bibitus choleram depellit iniquam,
 1470 Tormina commixto bibitus sedabit aceto,
 Hocque modo sumptis dicunt prodesse venenis,
 Splenetici et contractis et frigore laesis
 Cum vino bibitus pulvis medicabitur eius,
 Hocque modo sumptas tardantia menstrua purgat.
 1475 Duricias stericas radicem coctio mollit,
 Si subtus tepida foveantur saepius illa;
 Haec cum clysterio si sit subiecta per anum,
 Non medicum sciasis dicunt prodesse dolori;

1456 *Yri*, *Hypri* codd. et edd. *Nomen florum* μ . In codice δ hoc caput de iride ita incipit: *Yris purpureum florem gerit, yreos album, Glaciobus croceum, sed spatiosa fetida nullum, Yri dat florum etc.* — 1457 *Nemque color* ϕ ; *nempe coloribus ipsum* α . — 1458 *Illyricam, Ylliricam* plur. codd. et edd. — 1459 *Illyria, Illyrica* etc. — 1461 *Huius est in rad. eius* plur. edd.; eius est in radice huius α , ϕ ; eius est in rad. herbae γ ; nostr. lect. hab. β , γ , λ , π , $\zeta\zeta$. — 1462 *Des siccamidas* α , $\beta\beta$; *des utendas* γ , λ , π . *Ad desiccandas* ϕ . *Frustra roganda secundas* μ . — 1464 *Inde loco* η . — 1465 *Servare per xx*; omn. al. edd. et codd. habent *siccare*. — 1466 *Tussim sedant* ϕ . — 1467 *Laeadat* η , ϕ ; *foeadat* α , $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 1469 *Depellet* μ . — 1470 *Commixto* γ , δ , η , λ , π , α , α ; *commixtus* $\beta\beta$; *cum mixto* α , ϕ , μ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\phi\phi$, α ; *Splenit contractis et quovis frig.* α , ϕ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\phi\phi$, α ; *spleni et contractis et quovis frig.* α ; *splenetici et attractis et quovis frig.* δ ; *splenetici et contritis et frig.* β ; *splenetici et contractis ex frig.* η ; nostr. lect. cum aliquot codd. hab. α , $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 1473 *Pulvis bibitus* μ . Hunc vers. cum sequente omitt. β . — 1475 *Duricias uteri* $\zeta\zeta$, α ; cfr. v. 13. *Radicis coctio* η ; *radicem potio* γ , λ , π . — 1476 *Suptus* π . — 1477 *Clysterio* $\gamma\gamma$; *clysterio* al. edd. et codd. — 1478 *Modicum ischiadis* $\zeta\zeta$, α ; cfr. v. 39. *schiasis* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\phi\phi$; *sciasis* δ , α , π ; *sciasim* μ .

- De radicibus his mixto collyria melle
 1480 Fiunt, quae vulvae pellunt subiecta secundas,
 Inque locis haec fixa cavis syringia curant.
 Commixtus melli desiccant vulnera pulvis,
 Carneque nuda replet, si sit superadditus, ossa.
 Pulveris ellebori pars tertia iungitur albi
 1485 Iris radicem tenui cum pulvere duplo,
 Pulvis uterque simul commixto melle ligatur,
 Hoc superappositum purgat lentigine vultum,
 Et papulas eius istud cataplasma repellit.
 XLIV. ENULA.
 Enula, quam Graecus Elnam vocat Eleniumque
 1490 Dicitur a medicis, est forma cognita cunctis.
 Humida vis eius et fervida dicitur esse,
 Humor habere gradum primum, fervorque secundum
 Dicitur. Illius decoctio menstrua purgat
 Si bibitur, movet urinam, depellit abortum,
 1495 Dicitur haec eadem stipatum solvere ventrem.
 Radix trita fugat sciasim superaddita coxae;
 Ex eius foliis cum vini nectare coctis
 Mire nefreticis renes involvere prodest.
 Eius radicem pulvis cum melle voratus
 1500 Tussim compescit, orthopnoicisque medetur;

1479 *His de radicib.* γ , α . *Colliria, colleria* etc. plur. edd. et codd. — 1481 *Inque loco* π . *Inque locis haec fixa cavis* λ ; *haec fixa cavis* γ ; *locis cunctis haec fixa syringia curat* β . *Syring.*, *cirring.* etc. — 1483 *Ossi* ϕ . — 1484 *Hellobori* plur. codd. et edd. *Illi* γ , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\phi\phi$. — 1485 *Yri radicis* t. c. *ponderare* η . — 1486 *Ligatus* edd.; *ligatur* γ , δ , ϕ , λ , π ; *ligetur* α . *Sinul quae mixto melle ligatur* η ; *simul cum mixto melle ligatus* π . — 1487 *Suprapositum* α ; *superpos.* $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. *Curat* η . *Caligine* δ , α , $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\phi\phi$, α , β , γ , λ , μ , π , ζ , ζ , quod etiam cum Dioscoridis textu (I. 1.) congruit. — 1488 *Illud* α , δ , η , ϕ . *Resolvit* γ , η , ϕ , λ , π . — 1489 *Inula quam* $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\phi\phi$. *Quam vulgus* η , ϕ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\phi\phi$. *Elnam vocat eleniumque* δ ; *elenam voc.* *elleniumque* ϕ ; *elenam vocat eleniumque* $\beta\beta$; *elenam voc.* *eleniumque* α , β , γ , λ , μ , α ; *elenam voc.* *eleniumque* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\phi\phi$; *helenon vocat helleniumque* $\zeta\zeta$; *helenon voc.* *helleniumque* α , β , β , $\gamma\gamma$. *Cognita multis* γ . — 1496 *Inul* *sciasis* δ . *Ischiada ac radia sanat trita addita coxae* $\zeta\zeta$; cfr. v. 39. — 1497 *Vino* α , $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. *Vino nectere cunctis* δ . — 1498 *Nefreticis, nefreticis* etc. i. q. *nephriticis*. *Prodest involvere renes* α . — 1499 *Radicis* α , β , γ , η , α . Hunc et sequentem versum omitt. λ . — 1500 *Orthonoicisque* var. codd.; *enoptoicisque* η , ϕ ; *haemoptoicisque* α .

Cum succo rutae succus si sumitur eius,
Affirmant ruptis quod prosit potio talis.

XLV. YSOPUM.

Est Ysopum siccum calidum quoque, tertius illi
Est in utroque gradus. Eius decoctio facta
1505 Sic ut cocta simul sint mel, ficus quoque sicca,
Prodest non modicum patientibus hausta catarrhum,
Subvenit et voci raucae versata palato,
Et prodest cunctis pulmonum sumpta querelis;
Lumbricos ventris eadem potata repellit.

1510 In pectus capitis si destillatio fiat,
Quod persaepe solet tussim phthisimque creare,
Prodest haec eadem decoctio sumpta frequenter;
Omnibus his prodest pulvis cum melle iugatus.
Contrito viridi si iungitur oxymel illi,
Sicque datur bibitum, stipatum molliet alvum,
1515 Cum vento nocuo viscosum flegma repellens;
Cardama si iungas his, solves fortius alvum.
Potio si viridis vel sicci saepe bibatur,
Vultibus eximium fertur praestare colorem;
1520 Cum nitro et ficu sicca si conteris ipsum,

1501 Si succ. aa, ββ, γγ, xx. Succus si iungitur η. Huius aa, ββ, γγ.
— 1502 Santio talis x. Post hunc versum addit λ: Cum butiro modicoque
oleo decocta tumorem Matricis subiecta tepens fugat illa colique, Et cunctis
vntus morbis sic subdita prodest, Hac etiam testes poteris curare tumentes,
Cum foliis lauri bene tritam si superaddas. Editio ζζ addit post v. 1502:
Hac etiam poteris testes curare tumentes. Cfr. Regim. Salern. v. 211, 212.
— 1503 Hyssopum est siccum ζζ. — 1504 Decoctio sumpta η, φ. — 1505
Simul sit η, γγ, G. — 1506 Modice δ, xx; prodest inmodicum η, φ. Tus-
sim patientibus hausta γ, λ, π, γγ. — 1507 Hunc versum post 1508 habet
γ, λ. — 1508 Pulmonis xx. — 1510 Impetus et capitis ηη, φφ; et pectus
δδ, εε. Distillatio plur. codd. et add. — 1511 Quae φ, x, δδ, εε, ζζ, ηη,
φφ, xx. Tussimque pilsimque aa, ββ, γγ. — 1512 Decoctio facta δ. — 1513
Melle ligatus μ. — 1514 Cum trito aa, ββ, γγ. Viridis si iungatur α. Ille
δ. — 1515 Stipatum δ, λ, π. — 1516 Vitosum flegma δ. Repelles μ. In
edd. Aroc. et Pictor. ordo versuum mutatus est, ita ut 1518, 1519, 1516,
1517 hoc modo se excipiant. — 1517 Carthama α; cartami β; cordamae γγ;
cardama δδ, εε. Diosc. (III. 27) habet καρχαίμου, nasturtii, in aliis edd.
καρχαίμου, cardamomi. Iunges π. Solvis η; solve δ, xx. — 1518 Sic-
cae δ; vel sua saepe xx. — 1519 Cfr. Regim. Salern.
v. 206. — 1520 Vitro siccaque ficu η; nitro et sicca ficu φ. Siccam s. c.
ipsam λ. Coveris aa, ββ, γγ.

Et superapponis spleni cataplasma tumentū
Hydropicisve, solet siccando repellere morbum;
Cum vino bibitum praecordia tensa relaxat,
Et quicunque nocet tumor interiora recedat.

1525 In quo decoquitur si dens foveatur aceto,
Fertur ab immōdico cito saepe dolore levari.
Accensi fumo sonitas compescitur auris.

Elixum appositum livores limpidat omnes,
Sic iuvat ictericos iniectum naribus idem.
1530 Auriculae dicunt gravem curare dolorem,
Hoc mixtum roseo si fundis intus olivo.

XLVI. ASARUM.

Est Asarum graece dictum, Vulgago latine.
Haec calidae et siccae virtutis dicitur esse,
Tertius est illi gradus, ut dicunt, in utroque.

1535 Provocat urinam, potataque menstrua purgat,
Hocque modo icteris medicatur sumpta dolori,
Hydropicosque iuvat, sciasim fugat hausta frequenter,
Et vulvae morbis decoctio subvenit eius.
Dicitur ictericum potata repellere morbum,
1540 Elleborique modo vomitu praecordia purgat,
Sed non est huius purgatio tam violenta,
Nec metuenda quidem, si fiat taliter illa:

1521 Superapponas ηη, φφ; superapponas rel. edd., superapponis γ, η,
φ, x, λ, μ, π. — 1522 Xdropicisque η, φ. Peltete x. — 1523 Laza resol-
vit λ. — 1524 Recedit γ, λ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, φφ, xx; repellit β. — 1527
Accensae β, γ, η, λ, μ, π, γγ, δδ, εε. — 1528 Humores limp. δδ, εε, ζζ,
ηη, φφ. Livores i. e. maculae cutis G. — 1529 Iniectus β, γ, λ, π. Hunc
versum cum duobus sequentibus omitt. α, δ, η, μ; alia manu adscriptos ha-
bet φ. — 1530 Auriculaeque gravem β, γ, π, ζζ; auriculae dic. grandem xx.
Hunc versum et sequentem omitt. x, λ. — 1531 Si fundas γ, π, ζζ. In fine
huius capituli et quidem post versum 1528 habet φ: Pectoris humores yso-
pium decoctio mundat Nosque fides mundat, mundaque corda facit. — 1532 Graece
vulgago dicta δδ, εε, ζζ, ηη, φφ; dictum graece x. Nomen Vulgago huic
plantae impositum iam occurrit in Fulberti Carnotensis († 1029) epist. 46:
„Vulgagine etiam petitam vobis mittimus, quamvis aetatem vestram tali
iam vomitu fatigari non suademus etc.“ — 1535 Potata aa, ββ; potatum
omitt. α. — 1540 Praecord. mundat δ, η, λ. — 1541 Eius purg. β, γ, η, λ.
— 1542 Taltier ista δ. Gueroaldus ad hunc locum observandas complectuntur:
„Ars, aetas, regio, virtus, complexio, forma, Mors et symptoma, reple-
tio, tempus et aer“.

- Aetatem et vires eius circumspice primum,
 Quem purgare voles, et tempus quale sit anni,
 1545 Et si sit regio fervens vel frigida valde,
 Aut si temperiem mediam tenet inter utrumque;
 Nam senibus puerisque parum donare licebit,
 Aetatis mediae plus his iuvenesque requirunt,
 1550 Pinguius et validis plus dandum quam macilentis
 Dandum quam calida, duris quocunque labore
 Plus illis tribues, quos reddunt otia molles.
 Haec circumspiciens et caetera talia tractans
 Non solum tutus dabis hanc, sed quaslibet herbas
 1555 Quae purgant vomitu stomachum, ventremve resolvunt.
 Sed quia de cunctis dixi communiter herbis,
 Quo sit danda modo proprie Vulgago docebo:
 De foliis eius triginta recentia tollens,
 Adde meri tantum quo possint cuncta recondi,
 1560 Tota nocte mero facias macerentur in illo,
 Mane terens vino, quo sunt macerata, resolve;
 Tunc olus excoctum cum pingui carne recenti
 Porcina prius aegroti da sufficienter,
 Et sumat vini quantum vult fortis et albi,
 1565 Sic Asari succum colatum trade bibendum.
 Fortibus et magnis est hic numerus foliorum
 Sufficiens, reliquis (ut diximus) est minuendus,
 Iuxta quod vires, aetas et tempora poscunt.

1543 *Primo* δ . — 1544 *Vclis* et β , ϕ . *Temp. quodlibet* ϕ . — 1546 *Utramque* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. — 1549 *Validis dandam est plus quam* γ . — 1550 *Debilibusque parum magis* β . — 1552 *Plus tribuas minus his quos* η ; *plus dabis hisque minus quos* γ , ϕ , $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$. *Illis scriptum esse videtur pro quam illis, nisi forsan ita legendum est, contra codicum auctoritatem.* — 1553 *Talia caetera* κ . — 1554 *Dabis sed* μ ; *dabis has sed* κ . — 1555 *Ventremque* α , δ , θ , κ , λ , π , $\kappa\kappa$; *ventremve* μ , ζ , $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\zeta\zeta$; *quae purg. stomachum vomitu ventremque* γ , η ; *quae purg. vomitu ventrem stomachumve* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1556 *Communiter istis* μ . — 1560 *Facies* ϕ , κ , λ . — 1561 *Teres* κ , $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. *Quo sint* η , κ . *Hunc versum omitt.* λ . — 1564 *Quantum vini* $\zeta\zeta$; *vult quantum* δ , κ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$. — 1565 *Collatum* η , π . — 1566 *Hic est* λ , $\kappa\kappa$. — 1567 *Subiciens* $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1568 *Aetas* $\eta\eta$, $\theta\theta$. *Vires eius et caetera* μ ; *vires et aetas tempora* η ; *vires, aetas et tempora* ϕ , κ , λ , π ; *et caetera* rel. codd. et edd., sed confer v. 1821, ubi eadem fere recurrunt.

XLVII. MENTHA.

Vim calidam siccamque gradu fert *Mentha* secundo.
 1570 Illius potu vis digestiva iuvatur,
 Confortat stomachum, vomitum quoque definet hausta,
 Lumbricosque modo depellere fertur eodem.
 Diversis morbis occurrit testiculorum,

Si foveantur aqua, qua *Menthae* cocta sit herba;

1575 Concretum solvit lac mammis addita trita,
 Instillata fugat auris cum melle dolorem,
 Asperitas linguae fugit illa saepe fricatae,
 Haustaque cum sapa partum solet accelerare,
 Trita canis morsum superaddita cum sale curat.

1580 Haec haemoptoicis mixto succurrit aceto;

Matrici succus si subditur illius, ante

Quam fiat coitus, mulier non concipit inde.

Caseolos succus putrescere non sinit eius

Admixtus vel si viridis superadditur herba.

XLVIII. CYPERUS.

1585 Vim Cypero medici calidam siccamque secundo

Dicunt esse gradu. Potu depellitur eius

Calculus, urinae purgat laxatque meatus.

Dicit Apollodorus, quod pellere possit abortum,

Si mulier foveatur aqua, qua coxerit illum;

1590 Asserit hic idem consumere posse lienem

Illius fumus, si saepius ore trahatur;

Si se sanus homo fumo subfumiget illo,

1569 *Menta* plur. codd. et edd. — 1570 *Digestiva* κ . — 1573 *Succurrit* ϕ ; *occurrere* γ . — 1575 *Mammis lac solv.* α . *Lac solvit mammis si sit superaddita trita* ϕ , μ . — 1577 *Fricata* γ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1578 *Cum cepa* (in margine notatur: al. sapa et melius) ϕ . *Sapa i. e. vinum coctum usque ad consumptionem duarum partium* ζ ; apud scriptores Romanos antiquos sapa est mustum coctione ad dimidium vel tertiam partem inspissatum. — 1579 *Morsus* β . — 1580 *Haemophthisticis* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$; *emoptoicis* etc. var. codd. et edd. — 1583 *Sinit inde* δ . — 1584 *Viridis vel si* κ . — 1585 *Cyperus semper pro cyp.* plur. codd.; *cirpus* η . *Calidam cypero medici* λ . — 1586 *Depell.* *huius* α , β , μ . — 1587 *Urinae* ϕ . — 1588 *Apollodorus* ϕ , μ ; *Apollodorus* κ ; *Apollodorus* π . — 1589 *Coverit ipsum* ϕ , μ , π ; *coverit ipsum* α ; *coveris illum* β . — 1590 *Hic inde* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. *Consumi* α , ϕ , μ , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\kappa\kappa$. — 1591 *Fumo* α , κ , λ , μ , $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$. — 1592 *Suffumiget, suffumigat, subfumigat* var. codd. et edd. *Isto* β , η .

Illius radix pueris suspensa caducis
 Non modicum prodest, Galienus ut asserit auctor;
 Quendam se puerum narrat vidisse caducum,

1620 Aetas cuius erat annorum circiter octo,
 Paeoniae puer hic radicem ferre solebat

Appensam collo; quadam vice decidit illa,
 Moxque puer cecidit, solito qua more ligata

Protinus evasit; Galienus vero probare

1625 Rem plene cupiens radicem denuo dempsit
 De collo pueri, cecidit, viguitque resumpta;

Cognita vis herbae fuit huius sic manifeste.
 Ipse Dioscorides cunctis ait esse caducis

Aptam, si bibitur vel si suspenditur illa.

1630 Seminis illius ter quinque rubentia grana
 Cum vino fluxum matricis sumpta coercent;

Nigra solent varios matricum pellere morbos,
 Si totidem dantur cum vino nocte bibenda.

Huius sunt geminae species, mas dicitur una,
 Altera, quae minor est, species est femina dicta:

Radix maioris est palmis longa duabus
 Grossaque ceu digitus; radix divisa minoris

Dicitur in plures radices, haec bene purgat
 Post partum potata steras vino sociata,

1640 In cunctis reliquis similis vis dicitur illis.

1617 Pueris radix ϕ . — 1618 Velut asserit ipse Galenus $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. Galen. de simplic. facult. lib. VI, cap. 3, sect. 10, $\pi\epsilon\sigma\iota$, $\gamma\lambda\upsilon\upsilon\sigma\iota$. $\delta\eta\varsigma$, ed. Kühn, tom. 11, pag. 859. — 1622 Quadam die decidit a ; vice concidit $\eta\eta$, $\theta\theta$; vice detulit illam γ . — 1623 Puer recidit $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1624 Galienus nempe prob. ϕ ; rem vero probare Galenus $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. — 1625 Hanc plene caed. edd.; tunc plene δ ; rem cupiens plene η , κ , π . Denuo pressit κ ; pressit ι . — 1626 Morboque resumpta κ ; sursumque resumpta β . — 1627 Eius sic β ; huius tam α , λ , μ , π . — 1629 Illam γ ; superadditur illa ϕ . — 1630 Virentia grana η , θ . — 1632 Matricis β , γ . — 1633 Nocte bibendum η ; dantur si vino nocte bibantur θ . — 1636 Palmis est γ . Duobus plur. codd. et edd. — 1637 Grossa η , θ ; crassaque α , $\zeta\zeta$. Seu digitus γ , δ ; sex digitis $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, G . — 1639 Potata uteros $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$; cfr. v. 13. — 1640 Similis sed β ; similari dicitur illi γ , sed corrigitur: similis vis. Dicitur illi κ ; dic. esse ϕ .

Dicit eum fieri firmum magis et leviozem.
 Subvenit alarum vitis admixtus olivo

1595 Succus, sic vitium fugat intertriginis unctum,
 Humores nimios desiccet saepius haustum.

Illius solus pulvis cum melle iugatus
 Ulcera mirifice vel vulnera putrida purgat,

Præcipue pulvis hic ulceribus valet oris.
 Si bibitur stomachum confortat debilitatum,

1600 Hydropticis multum succurrit saepius haustum,
 Atque per urinas humores purgat aquosos.

Contrito validum Cypero si iungis acetum
 Ulcera, quae serpunt, cohibes medicamine tali.

XLIX. P A E O N I A.

1605 Paeoniam medici calidam siccamque fatentur,
 Hancque tenere gradum dicunt in utroque secundum.

Splen, iecur et renes cum mulsâ sumpta iuvabit,
 Si iungatur ei violenter amygdala trita,

Menstrua sic purgat et fluxum definit alvi.
 1610 Illius in vino decoctio saepius hausta

Vesicae duos sedat sic sumpta dolores,
 Et scotosim sic illa iuvat stomachique dolorem,

Nefreticos eadem multum iuvat, ictericosque.
 Calculus infantum potu depellitur eius;

1615 Pressuras, inferre solent quas somnia nocte,
 Paeoniae semen, bibitur si saepius, arcet.

1593 Plin. XXI. 18. — 1594 Illarum $\beta\beta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1595 In pruriginis η . — 1596 Nimios purgat siccat saepius $\alpha\alpha$; purgat sicca $\beta\beta$; purgat sic G , i. e. cum oleo; depellit saepius $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. Haustus β , γ , η , edd. Atroc. Cornar. Pictor., $\kappa\kappa$. — 1597 Istius $\eta\eta$, $\theta\theta$. Mellive iugatus α , θ , μ , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. — 1598 Viscera mirrif. γ . Et vulnera β . — 1599 Hunc versum omitt. $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, G ; post 1600 habet η . — 1601 Yctericis mult. δ . Hydropticis prodest multum bene saepius λ . — 1602 Urinam β . — 1603 Convr. calidam π . — 1605 Paeonia, peonia etc. Siccam calidamque λ . — 1606 Atque tenere γ . — 1607 Iecor β . — 1610 Huius cum vino ϕ . — 1611 Duros α , β , $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$. Sic sedat δ ; siccat sic $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 1612 Scotosim μ ; sclerosim $\zeta\zeta$; sclerosim $\kappa\kappa$. Sic sumpta iuvat ϕ . — 1613 Nefreticos, nephreticos etc. In edd. Atroc. Cornar. et Pictorii versus 1614 ante 1613 ponitur. — 1614 Depell. huius α , λ ; depell. isto β , γ ; deditur eius δ . — 1615 Solent insomnia $\eta\eta$, $\theta\theta$. Sermo est de ephialte s. incubo.

L. BARRUCUS.

Herbam, quam Graeci dixerunt Mellisophyllon,
Barrocum nostri dicunt vulgariter; illa

Præ cunctis apibus gratissima dicitur herbis.

Nec gaudere magis ullius flore videntur;

1645 Confrictis foliis apium si vasa perungas,

Non fugient, meliusque facis, si lac sibi iungas,

Unguine cultores retinent examina tali;

Auxilium praesens apium fert ictibus illa,

Ictus defrita tegitur si profinus herba,

1650 Hocque modo, quos vespa nocet vel aranea, curat.

Trita solet veteres compescere cum sale strumas,

Hocque modo vitii dicunt succurrere sedis,

Femina purgatur decocto cum sale succo,

Tali discutitur inflatio noxia potu;

1655 Eius si viridis decoctio saepe bibatur,

Antiquos dysentericos iuvat et ciliacos,

Asthmaticis eadem prodest orthopnoicisque,

Ulcera depurgat, morbos levat articulorum.

Herba canis morsus superaddita cum sale curat

1660 Eius fomento; decoctio menstrua purgat,

Ore retenta solet dentis sedare dolorem,

Lumina purgari caligine Plinius inquit,

Eius si succo fuerint cum melle peruncta.

1641 *Mellisophyllon* α; *mellisophylos* β; *mellisophillos* x; *mellisophillon* λ; *mellisophilos* μ, ββ; *mellisophillos* π; *mellisophilos* αα, γγ; *mellisophyllon* δδ, εε, ηη, θθ, ζζ; *mellisophilon* ζζ. — 1642 *Barrocum* α, γ, θ; *barrocam* β; *barrocam* δ, η; *barrochum* x; *barrocam* μ; *barrocam* π; *barrocam* δδ, εε, ζζ; *barrocam* ηη, ζζ; *borragum* θθ. *Illam* α, β, γ, δ, η, x, edd. Atroc. Cornar. Pictor. et xx. — 1643 *Gravissima* αα, ββ. *Herba* γ, x. — 1644 *Illius* β, φ. — 1645 *Confricta* α, δ, λ, μ, δδ, εε; *contusis* x. *Floris* γ, δδ, εε; *floris* foliis δ; *floribus* β; *foliis* et γ. — 1646 *Fugiant* α, β. *Facit* αα, ββ, γγ. — 1649 *Si saepius* λ. — 1650 *Arania* δ. — 1652 *Succurr.* foedis α, δ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, ζζ. — 1653 *Fem.* curatur γ, φ. *Decoctae* α, γ, μ, π. — 1656 *Dissent.* var. codd. et edd. *Et quiliacos* δ, μ, π; *ciliacos* morbus i. q. coeliacus. *Atque dysentericis prodest haec coeliacisque* ζζ, ita scilicet tante Cornario, ne contra metrum peccetur. — 1657 *Asnat.* plur. codd. et edd. *Ortonic.* it.; *emoptoicisque* φ. — 1658 *Iuvat articul.* φ, λ. — 1659 *Morsum* θ, x. — 1661 *Oreque trita* α; *oreque tenta* λ. *Dolorem* αα, ββ, γγ. — 1662 *Plin.* XXI. 20.

LI. SENECEION.

Erigeron Graeci, nos *Senecion* vocitamus,

1665 Quod canis similis videatur flore capillis;

Nascitur in muris et in hortis et tegulatis.

Illius herbae vis frigida dicitur esse,

In medicinali radix non ponitur usu.

Flores cum foliis tundens infundito vini

1670 Permodicum dulcis, et sic tepefacta tumori

Haec simul apponas ani vel testiculorum;

Addito thus istis, nervos et vulnera quaevs

Curabis facile posito cataplasmate tali.

Haec eadem triti facient eius capitelli.

1675 Potari prohibent, quia suffocare bibentem

Quidam confirmant, at contra Plinius auctor

Icterici quosdam potum donasse salubrem

Cum vino dicit, talique modo medicari

Morbis vesicae, plures ait ille probasse,

1680 Et cordis vitii illam icoriscorue dedisse,

Torminibus quoque cum passo, iuvisque potu

Hoc varios morbos, praecordia quos patiuntur;

Et viridis facit hoc si tincta voretur aceto,

Trita solet duras haec cum sale spargere strumas;

1685 Hanc circumscriptam si quis fodiat sine ferro

1664 *Erigetion* γ, corrigitur *Irigeon*; *erigenon* δ; *erigonum* η; *origeron* λ, π, αα, ββ, γγ; *Senecion*, *senition*, *senitium*, *senitium*, etc. *Erigeron* *Grac-*
cis nobis *Senecio* dictus ζζ, *origeron* *Gr. nob. sen. dict. xx.* — 1665 *Dioscor-*
IV. 95: δία τὸ ἕρπος τὰ ἀνθῆ τριχοειδῶς παλινοφθα. *Videtur* β, φ. —
1666 *In oris et stabulatis* β; *ortis et stabulatis* γ; *ortis et tabulatis* δ, φ;
hortis et tabulatis x, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *hortis et in tabulatis* ηη, θθ; *nascitur*
in ortis in muris et in tabulatis π; *in muris et in oris et tegulatis* αα, ββ,
,, nascitur et in tegulis et in muris; etiam *Gueroaldus* loquitur de tegulis.
— 1666 *Illius valde vis herbae* φ; *herbae praedictae vis* η; *frigida vis her-*
bae praedictae η. — 1669 *Tundes* μ. *Vino* x. — 1670 *Dulcis sic* η. —
1673 *Facile imposito* ζζ, xx. — 1674 *Vel eadem* α. *Trita f. e. capitella* γ,
η, x; *faciunt eiusque capitelli* θθ. *Faciunt* β, φ, x, π. — 1676 *Quidam affirmant*
quodam δ; *quidam* λ; *quosdam* α, γ, η, φ, x, μ, π, ζζ. *Potu* δ; *potum* π.
Saluti π; *saluten* αα, ββ, γγ, G. — 1678 *Dicit* γ. — 1679 *Phurtes* G et
nonnulli codd.; *pluribus* β. *Ille prodesse* π. — 1680 *At cordis* γ. *Vitii*
plur. codd. et edd. — 1681 *Iuvasseque potu* π; *minuisseque potu* γ; *mulsa*
quoque potu φ; *potuque iuvasse* αα, ββ, γγ. — 1682 *Haec* α, δ, η. — 1683
Aut virid. γ. *Si sumpta* γ; *si intincta* μ. — 1684 *Hoc* x. — 1685 *Hunc*
versum cum quatuor sequentibus omitt. α.

Et tangat dentem vicibus tribus inde dolentem, Unaquaque spuens vice, postque reponat eodem, Quo fuit orta, loco, sic rursus vivat ut herba, Plinius ut dicit, non amplius ille dolebit.

LII. CHELIDONIA.

- 1690 Esse Chelidoniae species geminae referuntur
 A medicis: species est maior prima vocata,
 Altera vero minor; oculis medicatur utraque,
 Coecatis pullis hac lumina mater hirundo,
 Plinius ut scribit, quamvis sint eruta, reddi;
 1695 Hanc nasci dicit avibus venientibus illis
 Et desiccari, solito dum more recedunt,
 Indeque nomen habet Chelidonia, namque chelidon
 Dicitur haec volucris Graecorum more vocari.
 Florentis succus cum melle coquatur in aere
 1700 Igne levi, spumam donec proiecerit omnem
 Et quasi crassitiem mellis decoctio sumat;
 Utilius nullum dicunt oculis medicamen,
 Quos caligo nocet, si sint hoc saepe peruncii.
 Conteritur iuncto sibi radix eius anetho
 1705 Et sic ictericis cum vino sumitur albo;
 Dentis, ut affirmant, prohibet contrita dolorem.
 De foliis eius contusis si cataplasma
 Cum vino fiat, maculas abstergere dicunt.

1686 Tangit η. Dentes v. tr. inde dolentes δ. — 1687 Reponet η, φ; reponens δδ, εε, ζζ. — 1688 Rursus β; sursum αα, ββ, γγ. Ut vivat δ; vivet ut δδ, εε, ηη, θθ. — 1689 Dicit iam non dens ille φ, μ, π; dic. iam n. d. inde λ; dic. n. ampl. inde β. — 1690 Chelidoniae plur. codd. et edd. Geminae spec. α, λ, π. — 1691 Maior species est β, x, λ. — 1692 Oculis herba utraque prodest xx; medicantur utraque π. — 1693 Hunc et sequentem versum habet Regum. Salern. v. 218, 219. Coecatis, cecatis; grundo. — 1694 Scripsit β, φ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1695 Dicitur β, φ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, xx. — 1697 Chelidon β, δ, η, φ, μ, π. — 1698 Vocata α. — 1700 Leni δ?, φ. Proieceris ηη, φφ; deiecerit λ. — 1701 Donec grossitiem φ. Crassit. molles λ. Sumit δ. — 1703 Quis xx. Sint persaepe peruncii η. — 1704 Eius aceto β, δ, φ, γγ, φφ; οὖν ἀποφ. Diosc. II. 211, ita ut vel hic, vel Macer corrigendus sit. — 1705 Et sic δδ η; sic et ab x. — 1706 Dentibus illatum αα, ββ, γγ, G; illorum μ; nostram lectionem habent rel. edd. et β, γ, δ, η, φ, x, λ, π. Cohibet γ. Dolores δ. — 1707 Contusis γ; concussis μ.

LIII. CENTAUREA.

- Sunt Centaurae species, maiorque minorque,
 1710 Ut superscriptis dixi de pluribus herbis,
 Sed quia perpaucis species est cognita maior,
 Hanc praetermittens virēs narrabo minoris,
 Quam notam cunctis credo vulgaribus ipsis.
 Desiccativae virtutis dicitur esse,
 1715 Non modicum plagas cōnglutinat inde recentes,
 Inque cicatricem veteres superaddita ducit;
 Illi, qui sciasim patitur, decoctio mire
 Prodest, illius si sit subiecta per anum,
 Sanguine detracto sedat mox illa dolorem,
 1720 Fomento nervis eadem medicabitur aegris.
 Illius succus dēducit menstrua sumptus,
 Pellit abortivum; medicamina cuncta maligna
 Cum vino sumptum dicunt purgare per alvum;
 Melle sibi iuncto caligine lumina purgat.
 1725 Illius exprimitur autumnī tempore succus,
 Quem desiccatum ferventi sole reponunt,
 Ad rerum curam, quas diximus antē, salubrem.
 LIV. COLUBRINA.
 Herba, Dragonteam Graecorum quam vocat usus,
 Haec eadem vulgi lingua Colabrina vocatur,
 1730 Quod colubro similis maculoso cortice surgit,
 Ex quibus antiquis expertum credimus esse,

1709 Sicut duae cent. α. — 1710 Supradictis γ, δ, λ, π, δδ, εε, ηη, φφ. Dicit ββ. — 1712 Minoris αα. Narravit nitioris μ. — 1713 Cunctis not. cr. vulg. ipsa αα, ββ, γγ. Vulgarib. esse λ. — 1714 Creditur esse ηη, φφ. — 1715 Congl. ipsa α; illa φ. — 1716 Cicatrices αα, ββ, γγ, xx; cicatrici-rem rel. edd. et α, γ, η, x. Veterem α, x. Atque cicatrices veteres β. Superaddit dicit δ. — 1717 Ischiada at si quis ζζ; cfr. v. 39. — 1718 Subducta γ; — 1719 Mox sedat γ. — 1720 Fomentis eadem multum δ. — 1722 Pellit abortum med. cuncta malignus β. — 1723 Per anum φ. — 1726 Desiccandum φ. — 1727 Ad tales curas ηη, φφ; ad renum curam η, φ, δδ, εε, ζζ, xx; ad rerum curas λ. Quis dicitur ante αα, ββ, γγ; quam dicitur ante δδ, εε, ηη, xx; quam dicitur esse x; quis dicitur esse ηη, φφ. — 1728 Inscriptio additur in β Serpentina, in μ id est herba bicaria. Herbam nonnulli codd. et edd. Dragonteam γγ; dragonteam α, γ; draconitum δδ, εε, ζζ; draconitum ηη, φφ; draconitum λ, μ; draconitum β, δ, xx. — 1729 Lingua vulg. φ, λ. Colubrina η. — 1730 Cortice surgit η, φ, x, δδ, εε, ζζ, xx; corpore surgat ηη, φφ. — 1731 Expertum hoc antiquis β. Comperit credimus α, φ, μ.

- Quod queat a simili colubrina venena fugare.
 Quisquis se trita radice perunxerit eius,
 Tutus ab incurso serpentum dicitur esse;
 1735 Morsibus illarum cum vino sumpta medetur.
 Si iungas oleum cum succo seminis eius
 Auribus infundens poteris sedare dolorem;
 Hoc succo lanam madidam si naribus addas,
 Compesces morbum, qui polyypus est vocitatus;
 1740 Sic etiam canceris magnum solet esse iuvamen.
 Succo radicis eius caligo fugatur
 Et varii morbi, quos lumina perpetuuntur,
 Ex ipso puro si sint lita melleve mixto;
 Et prodest oculis radix si manditur assa;
 1745 Cum pusca granis ter denis seminis haustis
 Lumina munda ferunt pulsa caligine reddi.
 Si marcescentis illius floris odorem
 Nare trahat praegnans, deponere fertur abortum,
 Vel si sit radix matrici subdita trita.
 1750 Pulvis radicis eius cum melle iugatus
 Tussim compescit sumptus, sedatque catarrhum
 Et confert haemoptoicis; hoc saepe iuvamen
 Pectoris humores exhaurit non redituros;
 Omnibus his prodest radix si sumitur assa,
 1755 Istud idem faciet eius decoctio sumpta.
 Eius cum vino radix venerem movet hausta.
 Provocat urinas, fagedaenica vulnera purgat,
 Si sit ei tritae cum melle bryonia iuncta;
 Vulneris haec mundat sordes, syringia curat,

1732 Colubrina η . — 1733 Si quis se δ . *Perunxeris* ζ . — 1734 Ab
 occursu γ ; *ingressu* ϕ . — 1735 Illorum β , γ , η , θ , κ , λ , $\eta\eta$, ϕ - θ , κ . —
 1736 Sem. huius β . — 1739 Compescet β , μ . *Polypus* var. *codl.* et *edd.* —
 1740 Hic succus canceris α , λ , μ ; hic canceris succus π . *Leuamen* δ . — 1741
 Et succo β . — 1743 *Miata* κ , λ . — 1745 *Posca* κ . *Tridemis* π . *Hausta*
 $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, θ - θ . — 1746 *Munda* *queunt* ϕ . *Diosc.* II. 196 habet; $\pi\theta\epsilon\nu\tau\epsilon\varsigma$
 $\delta\delta$ $\epsilon\epsilon$ $\eta\eta$ θ - θ $\mu\epsilon\tau\alpha$ $\delta\delta\upsilon\mu\gamma\acute{\alpha}\tau\omega\nu$ $\epsilon\varsigma\alpha\mu\beta\lambda\omega\sigma\omega\nu\omega$, abortum inferunt. — 1748
Trahit μ . *Depellere* fertur ϕ . — 1752 *Et prodest* *emopt.* α . *Haemaphys-*
cis $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$. — 1755 *Facit* *illius* γ , η , κ . — 1757 *Urinarum* δ , κ . *Flegedoni-*
ca, *fagedemica*, *fagedemica*, *fagedidica* etc.; *comedentia vulnera* λ ; *ferventia*
vulnera $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$. *Curat* α , λ , π ; *samat* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$. — 1758 *Bryonia*, *brio-*
nica, *bryonea*, *bionica*.

- 1760 Sola sibi iuncto maculas depellit aceto.
 Esse pedum vitium dicunt, cui pernio nomen
 Est a perniciē membri patientis id ipsum,
 Plebs dicit mulam, solet hoc de frigore nasci,
 Amne Dragonteaē radices decoque tali,
 1765 Pernio deletur, si saepius amne fovetur.
- LV. GAISDO.
- Isatis a Graecis est vulgo Gaisdo vocata,
 Non medicum quaestam praebens tinctioribus herba.
 De foliis eius tritis factum cataplasma,
 Vulnera (magna licet) conglutinat atque cruorem
 1770 Illorum sistit, reprimit quoscunque tumores,
 Si cum melle teris hanc, sordida vulnera purgat;
 Emundat maculas et sacro subvenit igni,
 Ovi si iungens albumen eam superaddas.

LVI. ELLEBORUS ALBUS.

- Elleborum geminas species testantur habere,
 1775 Album, quod sursum purgat, nigrumque deorsum;
 Vim siccam calidamque tenent et tertius illis
 Est in utroque gradus, nigro violentius album
 Dicitur, unde prius dicam de viribus eius.
 Suppositum quocunque modo depellit abortum,
 1780 Naribus attractus sternutamenta movebit
 Illius pulvis capitis pellentia morbos;
 Miscetur confecturis, quae lumina purgant,

1761 *Pernia* β . — 1762 A perna vox pernio deducitur. *Ad ipsum* $\beta\beta$.
 — 1763 *Mulam* $\beta\beta$; *mulam* μ ; *molam* β ; *dicit plebs illam solet haec* ϕ .
Mulam sol. *haec* α γ , *haec de* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\kappa\kappa$. *Hunc versum omitt.* α . —
 1765 *Fricetur* μ ; *lavetur* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 1766 *Satis* α ; *satis* δ ; *untis* κ ,
 $\beta\beta$; *usatis* $\alpha\alpha$, $\gamma\gamma$; *isaris* λ ; *ischas* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, θ - θ ; *gatis* π . *Vulgo quae*
gaisda vocatur κ ; *est vulgo gaisdon vocata* β ; *gaisda vocata* γ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$;
gaisdo vocata π , κ ; *gaisda vocatur* η ; *caisdo vocatur* λ ; *caisdo vocatus* μ .
 De huius nominis etymo vide proleg. ad *Macr.* pag. 11. — 1767 *Praebet* γ . —
 1768 *Fiet catapl.* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 1770 *Istorum* β , γ . *Reprimes* ϕ . *Quoque*
tumens *tumores* $\gamma\gamma$. — 1771 *Teras* $\zeta\zeta$; *tritis* π . *Iunctum melle teris* β . — 1772
Et mundat γ , μ ; *emendat* δ , ϕ , κ . — 1773 *Iungas* η ; *iungas* ϕ . *Et* κ ; *etis*
 π . — 1774 *Helleborum* plur. *edd.* *Spec. gen.* ϕ . *Testatur* β , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$,
 $\eta\eta$, θ - θ . — 1775 *Qui* β ; *quae* ϕ . — 1776 *Tenet* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, θ - θ . *Illi* κ . —
 1778 *Inde prius* η , θ ; *inde primis* π . *Viribus albi* ϕ . — 1780 *Attractus*
 λ ; *adunctus* μ . — 1781 *Repellere morbos* β .

- Et multum prodesse ferunt vitis oculorum,
Pulvis admixtus mures pulvis necat eius,
1785 Et cum lacte datus est muscis perniciosus.
Dicunt per vomitum varios educere sumptum
Humores, veteresque ferunt sic pelleri morbos,
Purgatur tali vomitu vertigo vetusta,
Insanis, melancholicis valet atque caducis,
1790 Saepaque curatur sumpto lymphaticis isto.
Hydropicis in principio mure medicatus,
Emundat lepram, tetanum fugat atque podagram,
Confirmat tremulos, redeuntia termina curat,
Diversis vitis stomachi sciasique prodest
1795 Et tussi veteri, febribus super omnia prodest
Quartanis, annis ~~et~~ pluribus inveteratis.
Ingenti cura sumpturum Plinius ipsam
Admonet, ut sepe se praearet ante diem,
Humectisque cibus corpus bene temperet omne,
1800 Nec sero coenet, qui debet sumere mane,
Et quando sumet, habet explorare senenam
Et calidam claraque diem, ventisque carentem;
Observare quidem curam si spreverit istam,
Passurum nimios affirmat eum cruciatum
1805 Elleborumque habet in pulvis antea coctum
Aut in lente dari, sic dicit non nociturum;
Hocque dari prohibet senibus puerisque tenellis,
Mollibus et timidis, amnique viris multiebris,
Et macris nimium dicit non accipiendum;
1810 In succo pisanæ vel mulsa paneve coctum

1784 Pubis mures η , θ . — 1785 Muscis est λ , ξ , α , α . — 1786 Dedu-
cere δ . — 1787 Veteres referunt δ ; vet. fertur π . Depellere γ . — 1788
Purgari δ . E tali γ . — 1789 Insanisque ξ , α , λ metri causa. — 1790 Du-
ratur μ . Lunaticus isto θ . — 1791 Hydropicos α . — 1792 Et mundat θ ;
enemat α . Thenaturum α ; tesanum β . — 1794 Sciasinque γ , μ ; ischiadicæ
 ξ ; cfr. v. 39. — 1795 Febribusque per δ , ξ , η , θ . — 1797 Cura quæ
sumit θ . Istum α , β , γ ; istud α . — 1798 Ammonet β , μ . — 1801
Quandaque δ , η . Scenam π . — 1802 Cal. siccanque diem λ . — 1803 Obs.
iubet curam α , δ , ξ , η , θ . Spreverit istam θ ; sumperit istam λ ,
 π . — 1804 Cruciatos δ . — 1805 Elleborum habet η . Pulvis η . — 1806 Hunc
versum omittit. π . Aut omittit. α , β . Intrepide dari γ , ξ . — 1807 Hoc-
que modo prob. γ . Puellisque α , β . — 1808 Tunidis β . — 1810 Tiscanæ
plur. codd. et add.

- Sumere præcipiunt alii, sic utile dicunt.
Philo composito fertur scripsisse libello,
Qualiter Elleborum sit nobis accipiendum,
Inque suis Ipoeras aphorismis istius herbae
1815 Solius meminit, quam moverat utiorem.
Plures scripserunt huius de viribus herbae,
Et quo sit sumenda modo docuere quibusque;
Non tamen inveni, perplura volumina volvens,
Ullum, qui certum potius donare inberet
1820 Illius; dixisse satis se, credo, putabant,
Cum iuxta vires, aetates, tempora dandum
Iussissent, mihi vere satis non esse videtur
Tutum, rem, subitum quae confert saepe periculum,
Commendare dari cuiquam sine pondere certo.
1825 Plinius ut scribit, Themison donare solebat
Ellebori dragmas geminas, tribuisse sequentes
Bis binas etiam confirmat, non tamen ipse,
Pondere quo iubeat sumi, statuisse videtur;
Cum tamen Ellebori nigri iubeat dare dragman,
1830 Quatuor aut scrupulos, mihi significare videtur,
Albi dimidium pondus tantummodo dandum;
Quod longe nigro violentius esse statetur.

1812 Philo α , γ , λ , α , β , ξ , α ; Phyllo δ , ξ , η , θ ; Phylon β ;
Philon γ ; Filo α ; Filon η , θ . Composite β ; compositum α . Libellum β ;
 α . — 1813 Elleborus s. n. accipiens β . — 1814 Ipoeras θ , ξ ; Ipoeras
 α ; Ipoeras α , γ . Hippocratesque suis ξ ; Ipoerasque suis β . Ampho-
risnis α ; afforisnis π . Illius herbae θ . — 1815 Inter hunc et sequentem
versum interponit versum 1829 et 30 cod. δ . — 1816 De viribus istius α .
Hunc versum et antecedentem omittit. μ . — 1817 Quibusdam θ . Qui-
busque i. e. et a quibus hominibus G. — 1818 Quam plura volumina α ,
 β ; conphura γ ; perplura rel. edd. et α , γ , δ , η , ξ , λ ; perplurima scripta
reprehens β , θ . — 1819 Illum qui θ , π ; illum qui λ . — 1823 Tutum θ .
 δ , ξ , η , θ . Subito α ; subitum λ . — 1824 Commendare β . — 1825
Scripsit α , β , λ , δ , ξ , η , θ . Themison δ , λ , π ; temiphon α . — 1826
Dracmachis al. Geminas drachmas θ . — 1827 Gingivas etiam α ; bis etiam
binas θ ; bis binas etiam μ . Confirmant λ . Ippo α , α . — 1829 Drachman
al.; drachmas θ . — 1830 Quatuor α , γ . In scrupulo α ; aut obolos ξ ;
obulos α , ad mentem Plinii XXV, 5. "ex aqua datur ad leniter mollien-
dam alvum, plurimum drachma, modice quatuor obolis". — 1832 Esse
statentur α ; esse videtur λ .

LVII. ELLEBORUS NIGER.

- Elleborum nigrum non est adeo violentum,
Nec formidandum quantum quod diximus album;
1835 Hoc quoque praecipiant veteres in lente coquendum,
Aut in iussellis; sic insanis medicari
Assumptum dicunt et sic prodesse podagrae.
Hydropicis mota febre dicitur auxiliari,
Miram sentit opem sumpto paralyticus illo,
1840 Et varios bibitum morbos levat articularum,
Educit choleras varias et flegma per alvum,
Elixaturae potu caligo fugatur,
Duricias suppuratas factum cataplasma
Concoquit et purgat; vacuat syringis callo
1845 Infixus modicus radice surculus eius,
Postque dies geminos sit surculus ille remotus.
Hordea, quam dederint, contrito iunge farinam,
Hydropicus tumor appositus siccabitur istis;
Menstrua suppositum purgat, depellit abortum,
1850 Auditum reddit, si surdis auribus illud
Imponas et post biduum triduumve repellas.
Appositum tollit maculas eius cataplasma,
Emundat lepras, scabies quascunque repellit.
Ore diu tentum, quo coxeris illud, acetum
1855 Dentis non modicum dicunt sedare dolorem.

1833 *Helleb.* al. *Non esse μ.* — 1834 *Vet formidandum ηη, φφ. Quam.*
modo dicimus γ; quant. nos dix. φ; sic quantum dix. ζζ; tantum quem dix.
π. — 1835 *Quoque praecipue xx. Potente coquendum β.* — 1836 *Viscillis,*
vissellis, vicellis, iussellis var. codd. et edd.; iussellis α, γ, ζζ, xx, secund.
Diosc. IV. 149: συνέπειαι δὲ καὶ φαρῆ καὶ ζωμοὺς x. π. λ., ita ut iussellum
dicitur pro iussellum. — 1837 Sic et φ. — 1838 Hydropicisque β. Hydro-
picis mota febrem datur η. Hunc versum ante v. 1837 ponit π. — 1839
Sumpta par. illa π. Isto x. — 1840 Varios habitum δ. — 1841 Educat α,
ββ. Choleras varias i. e. bilem flavam et nigram. Fleuma, phlegma al. —
1842 Potuque caligo α; potu caligique αα, ββ, γγ. — 1843 Suppuratas δ;
subduratas η; suppuratas λ. Duricias stericas solvit fact. x. — 1844 De-
coquit et η; concoquitur purgat φ. Vacuo π. Siring. ciring. al. Collo plur.
codd. et edd. — 1845 Medicum αα, ββ, γγ. Infelice modicus λ. — 1846
Perque dies β. Circulus ille λ. — 1847 Ordea plur. codd. et edd. Contrita
δ. — 1848 Illis δδ, εε, ζζ, ηη, φφ. Hydropicis t. appositus nonnullae edd.
— 1850 Illum δ; istud φ, π, ζζ. — 1851 Apponas λ; infundas δ. Tritium
biduumve η, x, δδ, εε, ζζ, ηη, φφ. Repelles δ. — 1853 Et mundat β. Le-
pram β, φ. Scabiem quancunque φ. Repellis π. — 1854 Coxerit β. —
1855 Dentis inmodicum α, φ.

Ellebori nigri praecepit Plinius unam
Donari dragmam, leviter sic promovet alvum,
Plusquam bis binos obolos vetat accipiendum.

LVIII. VERBENA.

- Verbenam Ierobotanum Peristereonque
1860 Appellant Graeci; species haec fertur habere
Binas, effectus est idem pene duabus.
Cum vino iuvat ictericos, si saepe bibatur;
Pestiferos morsus curat superaddita trita
Cum vino (renovanda quidem per quatuor ista
1865 Est medicina dies); oris bene vulnera purgat
Illius succus tepidus si volvitur ore,
Hoc quoque facta recens herbae decoctio praestat,
Hac etiam quaevis putredo repellitur oris,
Si tepefacta diu volvatur fauce sonora.
1870 Glutinat herba recens vulnus superaddita trita,
Occurrit cunctis cum vino sumpta venenis.
Quae furit alternis febris accedendo diebus
Pellitur hac, tribus assumptis radicibus eius
Cum totidem foliis potetur aqua resoluta
1875 Ista prius, patiens quam frigus sentiat ullum;
Hocque modo febribus quartanis illa medetur,
Bis binis foliis cum tot radicibus haustis.
Illius in vino si sit decoctio facta,
Convivas hilares inter convivia sparsa

1857 *Drachm. al. Leniter φ. Sic commovet φ, λ. — 1858 Bis senos*
α. Obolos η, φ, xx. — 1859 Hierobotanum α; ierobotanumque β; hierobo-
tanum edd. Arooc. Cornar. Pictor. xx; gerobotanum φ; gerobotanum αα, ββ,
γγ; ierobotanum γ, δ, x, λ, μ, π. Peristereonque α, ηη, φφ, xx; peryste-
ronque η; pistereonque λ; pestiferumque ββ; peristereonque γ, δ, φ, x, μ,
π, αα, γγ, δδ, εε, ζζ. — 1862 Vino yctericos curit si π. — 1864 Renovanda
ββ. Quatuor αα, γγ. — 1867 Haec quoque α. — 1868 Putredo pellitur η,
φ. — 1869 Si bene saepe diu π. Voce sonora η; fauce soluta μ. Id est, si
gargarizetur. — 1872 Fuit alternis α; fuit alternis β, αα, ββ; fuit alternis
δδ, εε; sinit alternis π. Accedenda αα, ββ. — 1873 Pellitur ac tribus γ;
α tribus φ. Sumptis δδ, εε, ηη, φφ. — 1874 Potantur φ; potentur δ, η,
x, μ, δδ, εε, xx; potentur ηη, φφ. Aquis resoluta δ, xx; aqua resolutis φ.
— 1875 Paves αα, ββ, γγ. Sensesit δδ, εε, ηη, φφ; sentiat illud α; illum
β, λ, ζζ. — 1877 Paulo aliter Diosc. (IV. 61): δίδου δὲ τετρατέσσαρι πένν
τὸ ὑπότον γόνυ ἑπὶ τῆς γῆς σὺν τοῖς περιεπιμέτοις φύλλοις, τετρατέσσαρι
δὲ τὸ τετραγών. — 1878 Decoctio sumpta λ. — 1879 Convivia facta δ.

- 1880 Reddere narratur, ut iam praescripta buglossa.
 Hanc herbam gestando manu si quaeris ab aegro:
 Dic, frater, quid agis? bene si responderit aeger,
 Vivet, si vero male, spes est nulla salutis.
 Ex hac compositam quidam insere coronam
 1885 Apponi capiti causa quacunq̄ dolenti,
 Sic dicunt illam celerem conferre medelam.
 Plinius affirmat, hanc omnibus esse salubrem
 Visceribus, lateris morbis, icorisque querelis,
 Pectoris et vitiiis, et praecipue medicari
 1890 Pulmonum causis, hanc asserit ille pthisique.
 Parotidas reprimit adipi compacta vetusto.
 Herbam cui nomen foliis de mille dedere
 Beticamque pari Verbenae pondere iunge,
 Haec mixta potatur aqua, nullam medicamen
 1895 Utilius credunt illis, quos calculus angit.
 Non modicum laudare Magos, hanc asserit herbam
 Plinius, hanc eunctis dicunt, obsistere morbis,
 Et quod quisque petet hac impetrare perunctum;
 Sic et amicitias captari posse potentium.
 1900 Et pelli febres et plurima talia fingunt,
 Quae, quamvis infusa, potens concedere posset,
 Vana tamen nobis et anxia iure videntur.

1880 Narrabunt δ. Perscripta ac, praescripta rel. edd., G et δ, η, π, π; descripta α, β, δ, λ, μ. Narratur valuti facit herba buglossa γ. Cfr. v. 1137 et sequentem. — 1882 Dic fertur β; dic supra δ. Narrat quid fertur bene si x. Quid agas ηη, θθ. Responderit ipse γ, μ. — 1883 Unique (utique) si vero η, π. — 1884 Ex hoc ηη, θθ. Oppositam λ. — 1886 Contere salubrem δ, x, π. — 1888 Fiseris et lateris β; ulceribus morbis lateris icorisque γ; visceribus morbis laterum icorisque λ; visc. lat. icoris morbisque α, β, γ. — 1890 Putnonis π. Pistique, tisque al. Asserit ille salubrem θ. — 1891 Depriquit θ. — 1893 Fetonicamque γ, x, μ, π. — 1894 Et mixta π. Potenter δ, ηη, θθ. — 1895 Creditur utilis illis θ; utilis credidit β. — 1897 Dicit cunctis λ, cunctis dicit x. Morbis obsistere dicunt π. — 1898 Quodcumque π, α, β, β. Petit η, π; cupit ηη, θθ. Hanc β, δ, x, λ. — 1899 Captare π. — 1900 Erpellit β; expellit η; et pellit π; depellit γ. Talia dicunt β, π. — 1901. Possit θ, x, λ. — 1902 Vilia, iure β, η, θ; vilia cuncta θ; incanta iure, α, β, γ, η, G; amilia rel. edd. et α, δ, x, λ, μ, π.

- LIX. CHAMAEDRY S.
 Chamaedryos graece, quae Gamandrea latine
 Dicitur; hanc herbam calidam siccamque fatentur,
 1905 Tertius est in utroque gradus. Depellit abortum,
 Si mixta potetur aqua, tussisque medetur,
 Conquassata iuvat; si mixta bibatur aceto,
 Splen siccatur; purgat cum vino menstrua sumpta;
 Hydropicis in principio sic sumpta medetur,
 1910 Sic quoque pestiferis occurrit morsibus illa.
 Cunctis praedictis prodest superaddita trita;
 Sordens purgabit vulnus, licet inveteratum,
 Si cum melle teras et tritam desuper addas.
 Chamaedryos oculi dempta caligine reddi;
 1915 Dicuntur clari dempta caligine reddi;
 Si tritam misces oleo corpusque perungas,
 Pellet frigidorem, revocabit et ipsa calorem.
 LX. MAURELLA.
 Herbam, quam Graeci Strignum dixerunt, Latini
 Maurellam dicunt; vis eius frigida valde est.
 1920 Dicitur auriculae, iure, sedare dolorem.
 Illius succus, si sensim frigidetur iatus;
 Egilopis Strigui dicunt cataplasma mederi,

1903 Gametrios α; gamedrios β, θ, G, α, β, γ, η; camedrios γ, x, δδ; gamidrios δ; gamandros η; camandros λ; canitrios μ; π; chamaedrys εε; chamaedrys ζζ, ηη, θθ, xx. Germandrea α, η; germandrea β, π, δδ; gamandrea γ; gamandrea δ, x, εε, ζζ; gaermandrea λ; iermandrea μ; gamandrea ηη, θθ, xx. — 1904 Siccam calidamque x, λ. — 1906 Potatur η, θ. Tussimque plur. codd. et edd. — 1907 Conquassata scil. mentbra G. Conquassata α. — 1909 Suscepta medetur θ. — 1910 Sicque pestiferis η. Depurrit μ. — 1912 Purgabis η, θ, μ, edd. Atroc. Connar. Pictor., x. — 1913 Trita, tritam vap. qdqd et edd. Si superaddas δ, θ, η, — 1914 Cfr. v. 1903. Quasi cum succo α, β, x; cum succo et melle γ; oculi si sint cum melle δ. — 1916 Perungis λ. — 1917 Frigidem var. codd. et edd. λ frigidem α; frigidem γ, λ, π, quae vox est medio aevo propria. Frigus depellit revocabit ζζ; depellit frigus xx; pellit frigus x; pellit frigidem δδ, εε, ηη, θθ; pellet frigidem δ, η, α, β, γ. Revocabit vero, δ. — 1918 Vocem strychnae variis deformant scriptores medi aevi, plurimi eodicae iūque vetustiores habent strignum, ut β, γ, θ, x, μ, π. — 1919 Maurellam α, μ; morellam γ. Capis vss. fr. v. est η; vis eius est frig. valde x; vis est sibi frig. valde γ, θ; vis eius frig. valde α, λ, μ. — 1920 Dicunt α. — 1921 Agilopi ζζ; agilopis v, δδ, εε, ηη, θθ, xx, egilopis γ, η, α, β, G; egilopis θ; egilopis β, θ, x, λ, μ, π, η, quae lectio temporibus Maecii magis congruere videtur, quam rectior illa. Cornarū. Datur (dicitur) catapl., β.

- Istud idem dicunt capitis prodesse dolori;
Una cum Strigno si sal panisque terantur,
1925 Parofidas reprimat cataplasmatibus addita more;
Strigni prurigo depellitur illita succo;
Succus suppositus fluxum stringit muliebrem.
Contritibus eius foliis coniunge polentam,
His superappositis sacer ignis et herpeta mordax
1930 Dicitur expelli; si vero iunxeris istis
Argenti spumam, cerussam, oleumque rosatum,
Fortius et melius praedictum fit medicamen.

LXI. IUSQUIAMUS.

- Iusquiamum Graeci quam nostri Caniculatam
Dicunt, huic herbae virtus est frigida valde.
1935 Tres habet haec species, semen profert prior album,
Aaltera subrufum, producit tertia nigrum;
Nobilior reliquis est semen quae gerit album,
Pro quo si desit mos est apponere rufum,
Nigrum vero frequens medicorum respuit usus.
1940 Iusquiami foliis contritis adde polentam,
Haec adhibendo potes quosvis curare tumores,
Sic mire calidam potes infrigidare podagram,
Auribus infusus vermes succus necat eius,
Illarumque solet varios lenire dolores.
1945 Ore diu tepidum si contineatur acetum,
Quo sint decoctae radices illius herbae,

1923 *Credidit istud idem cap. **; istud idem credunt γ ; istud id. dic. cap. sedare dolorem $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1924 *Teratur* β , γ , η , π ; *ingantur* x . — 1925 *Reprimet* α , β , x , μ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$; *reprimunt* G. *Caniculatam* α . — 1927 *Suppositis* $\zeta\zeta$. *Mulierem* β , γ . — 1928 *Foliis eius* β , γ , θ , x , π . — 1929 *Erpeta* β , γ , μ ; *herpeta* δ ; *herbita* η . — 1930 *Si tu coniareris* δ . — 1931 *Cerussam* $\delta\delta$; *cerussam* $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$; *cerussamque oleumque* π . *Rosarum* $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1932 *Dic medicamen* δ ; *sit medic.* π , $\eta\eta$, $\theta\theta$. *Hunc versum* η . — 1933 *Caniculatam* η ; *cauliculatam* θ . — 1934 *Appellat herbae* λ . — 1935 *Haec omitt.* α . — 1936 *Semen dat tertia* λ . — 1937 *Quod gerit* edd. *Atroc.* et *Pictor.* — 1939 *Sequens* x . *Respicit* θ . — 1941 *Hoc gerit* $\theta\theta$. — 1942 *Infrigidare* λ , π , κ . *Potes curare pod.* β ; *poteris sedare pod.* $\zeta\zeta$. — 1943 *Succus vermes* x . *Necat huius* λ . — 1944 *Illorum solet* β . *Levare dolores* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. *Sedare tumores* λ . — 1945 *Continetur* β . — 1946 *Quo fuerint coctae* x . *Ipsius* x .

- Dicitur immodicum dentis placare dolorem.
Expressus succus contriti seminis eius
Viscosum calidumque potest compescere rheuma,
1950 Si fuerint oculi patientis saepe peruncti.
Seminis illius obolus cum semine mixtus
Miconis pariter cum malsa sumitur illis
Utiliter, fluxum matricis quae patiuntur,
Et dicunt haemoptoicis sic posse mederi,
1955 Vel quocumque modo sanguis iactetur ob ore,
Dicitur hic potus medicari saepius haustus.
Cum vino tritum semen cataplasmaque factum
Mammam et testes dicunt curare tumentes;
Emplastris multis apponitur antidotisque.
1960 Infert sicut olus haec herba comesta maniam,
Praestat idem succus in quovis vulnera fusus.
- LXII. MALVA.
- Dixerunt Malvam veteres quod molliat alvum,
Esse cacostomacham Sextus Niger asserit illam
Atque Dioscorides, tamen interioribus ambo
1965 Sumptam sicut olus multum prodesse fatentur,
Et sic vesicae dicunt illam medicari,
Sicque venenosis occurrere potibus illam.
Hi quoque confirmant, Malvae foliis salicisque
Ex aequo tritis citius meliusque cruentum

1947 *Pacare* λ , μ , $\gamma\gamma$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; *paccare* γ , $\alpha\alpha$; *peccare* $\beta\beta$; *sedare* π ; *placare* α , β , δ , η , θ , x , $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$. — 1948 *Sem. huius* β , λ . — 1949 *Reuma* plur. codd. et edd. — 1950 *Patientes* η , x , λ , μ , π , κ . *Inde peruncti* α , x , λ . — 1951 *Obulus* δ , θ , $\gamma\gamma$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$; *obolium* γ . — 1952 *Miconis* $\delta\delta$; *meconis* $\zeta\zeta$; *miconii* α , β , η , θ ; *i. q. papaver.* *Illud* δ . — 1954 *Haemophthasius*, *enoptoicis* al. — 1958 *Cur. tumorem* β . — 1959 *Multis emplastris* x . *Hunc versum omitt.* α . — 1960 *Infert sic. ol. comestaque mure* *viteae* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; *infert sic. ol. com. mure viteae*, i. e. mortem inducit G.; *lac fert sicut olus haec herba comesta manillis* π ; *lac praebet (sic-) ut olus h. herbae com. manillis* β ; *infert sic aliis h. herba comesta maniam μ ; *infert sic. ol. h. herbae com. iuvamen α , x . Cfr. *Diosc.* IV. 69. — 1962 *Malvam quod valde molliat nitvum* γ ; *malvum nostri quod* κ . Cfr. *Regim.* *Salern.* v. 173. — 1963 *Cacostomacham* plur. codd. et edd.; *cacostomachus* α ; *cacostomachans μ . *Festus magis* γ , a recentiori manu emendatum in *Sextus Niger*; *sextus magis* θ ; *sextus magis* δ , κ . Cfr. *Plin.* XX. 21. — 1964 *Dioscor.* plur. codd. et edd. sicut iam v. 1088, 1103, 1628. — 1967 *Motibus illam* x . — 1968 *Quoque affirmant* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. — 1969 *Ex eo tritis* γ .***

- 1970 Sanari vulnus, emplastris quam pretiosis.
Addunt auctores ipsi, quod Malva potenter
Conquassata iuvet adipi commixta vetustis,
Unius caulis radix admota dolori
Dentis sedat eum; venerem stimulare refertur
1975 Haec eadem, femori si lino adnexa geratur.
In lana nigra tectam si gesserit illam
Femina, mammarum dicunt occurrere morbis;
Scripsit abortivam Thebanâ Olympias illam,
Si resolutus adeps miscbitur anseris illi
1980 Et sic subdatur, veluti pessaria, vulvae.
Contritris foliis illius eum sale pauco
Egilopas pelles, succoque medebris eius
Puncturis apium; cut si coniungis olivum,
Corpus et inde linas, apium te nulla nocēbit.
1985 Decoctam lotio capiti superaddito malvam,
Sic turpes achoras pelles furfurque nocivum;
Decoctis eius foliis si iungis olivum,
Extingues ignem sacrum cataplasmate tali.
Et combusturis illo bene subvenis ignis.
1990 Duricias stericas eius decoctio mollit,
Intestinorum causis matricis et ani
Haec eadem mire prodest, si subditur illis.

1971 *Malva potata* β. — 1972 *Iuvat* α, γ, φ, λ, edd. Atroc. Cornar. Pictor. — 1973 *Admixta doloris* λ; *admixta dolori* μ. — 1974 *Venerem stimulare feruntur* β; *ven. stimulasse referuntur* δ, x; *ven. stimulare fatentur* μ; *sedat tamen ven. stimulasse fiat* α, ββ. — 1975 *Femori in lino* β. *Adnexa* al.; *admixta* μ; *admixta vel annexa* x. *Feratur* δ, η, φ. — 1978 *Thebemis* ββ; *Thebanus* α, λ; *Thebanus* γ; *Thebanum* μ. *Olympias* α; *Olympias* γ, x, η; *Olympias* μ; *Olympias illa* β. *Thebana at Olympias* ζζ, xx. — 1980 *Subdantur* φ, μ; *sedantur* α. — 1981 *Foliis eius cum sale paneque* μ. — 1982 *Aegilopas pelles* edd. Atroc. Cornar. xx. *Succo* π. *Meldeb. isto* γ. — 1984 *Corp. inde linas* μ; *corp. et illinis* β; *corp. et illinis* γ; *corp. et inde bilas* δ. *Tibi nulla* xx. — 1986 *Acoras* al. *Sic furfur pelles nocivum tristes et achoras* ζζ. *Acor. turp. pell.* xx. — 1987 *Folius eius* α, β, γ, δ, ε, ζ, η, φ, θ. *Si iungas* α, β. — 1989 *Illud bene* γ, λ; *canctis bene* η. *Subvenit ignis* β, γ, η, x, λ, η, φ, θ, xx; *subvenit ignis* α, φ, μ, π, δδ, εε, ζζ; *subvenit igni* δ; *subvenis illis* αα, ββ, γγ. — 1990 *Duricias uteri ipsius* ζζ, xx, cfr. v. 13. *Decoctio solvit* η. — 1992 *Etiam mire* α, δδ, εε, ζζ, ηη, φφ; *eadem prodest mire* π, xx. *Subditur illi* β, γ, δ, η.

LXIII. PARATELLA.

- Herba solet Lopathi vulgo Paratella vocari,
Illius species dicuntur quatuor esse,
1995 Par tamen est ferme vis omnibus in medicina,
Omnibus est illis fervens austeraque virtus,
Unde quidem stomachum confortat sumpta, soletque
In stomacho clausum per ructus pellere ventum,
Sumptaque sicut olus fertur restringere ventrem.
2000 Pruritus mordax scabiesque cutis laceratrix
Illius tepido cedunt apozimate fota;
In vino coctae radices et bene tritae
Appositae scrophas compescunt parotidasque.
Eius saepe tepens si coctio gargarizetur
2005 Uvas sedabit tumidas dentisque dolorem.
Haec dysentericos potu iuvat et ciliacos,
Pellitur hac tepida dolor auris si foveatur.
Decoctas valido radices eius aceto
Et tritas spleni superaddito saepe tumentis,
2010 Quamvis non modicum reprimet siccando tumorem.
Cum vino vel aqua radicum coctio facta
Menstrua restringit potu, lapidesque repellit;
Haec eadem iuvat ictericos, suspensaque collo
Illius radix scrophas nasci prohibebit.

1993 *Lopathi* δ, π; *Lopatii* β, μ; *Lopatii* γ; *Lopatii* λ; *Lopatii* x. *Paratella* x; *paratella* μ; *pericella* αα, ββ, γγ; *parella, parelle* dicitur haec herba sermone vulgari Francogallico. — 1994 *Quatuor* αα, γγ. — 1995 *Est ferme vis* x; *est pene vis* δ. — 1996 *Amaraque virtus* η. — 1998 *Perruptus* β, γγ; *per ructum* δ, δδ, εε, ζζ, ηη, φφ; *per ictus* μ. *Solvere ventum* λ; *toltere ventum* η. *Hunc versum omitt.* α. — 1999 *Sumptum* δ; *sumpta* η. *Constringere* γ; *astringere* ββ. — 2001 *Tepida* x, π, αα, ββ, γγ. *Apozimate* plur. codd. et edd.; *apozemate* ζζ. *Frecto* δ, αα, ββ, γγ; *facta* π; *factae* x; *fota* α, β, γ, η, φ, λ, μ et edd. Atroc. Pictor. Cornar. xx. — 2002 *Radices* εε, ηη, φφ. — 2003 *Apposita* α; *apposito* φ; *appositum* x, π. — 2004 *Gargarizetur* φ, ββ. — 2005 *Dent. tumorem* λ. — 2006 *Hoc* al.; *et* ηη, φφ. *Scilicet* λ. *Atque dysentericis prodest* haec coelivisque ζζ. *Ciliacus* est, qui morbo coeliaco laborat, cfr. v. 1656. — 2008 *Calido radices* β; *eius vitido radices* μ. — 2009 *Attritas* xx. *Superaddas* αα, ββ, γγ; *superaddita* β, π; *superaddite* xx; *superaddito* α, γ, δ, η, φ, x, λ, μ, edd. Atroc. Cornar. Pictor. — 2010 *Quamvis* al.; *quamvis* γ, δ, φ, x, λ, μ, γγ. *Inmodicum* δ, φ, xx. *Reprimunt, reprimunt* al.; *reprimet* α, γ, δ, x, λ, μ, π, G, γγ. — 2012 *Restringit* α, β, γ, δ, η, φ, x, λ, π, xx; *restringet* rel. edd. *Repellet* μ, edd. Atroc. Cornar. — 2014 *Prohibetur* δ, η.

LXIV. LOLIUM.

- 2015 Frumentis nocuum Lolium Graecus vocat herbam, Quam nostri dicunt vulgari more Nigellam. Cancros emundat, pascentia vulnera curat, Cum raphano modicoque salis superaddita trita; Zernas et lepras cura compescis eadem.
- 2020 Sulphure cum vivo purgamentisque columbae Admisce Lolium, semen quod lilia praebent His iungas, haec cocta mero superaddito scrophlis, Sic scrophas spargit, sic apostemata rumpit; Duriciasque alias emolliet hoc cataplasma.
- 2025 Mulsa decoctum commixto thure crocoque Apponas coxae, sciasis quam vexat iniqua. Parturiens mulier si se subfumiget illa, Asseritur citius ventris deponere pondus.
- LXV. CICUTA.
- Frigida leiferæ vis est natura Cicutæ,
- 2030 Unde necat gelidi potantes more veneni; Qui perit hac herba cutis eius fit maculosa, Unde genus mortis valet haec esse signa probari; Publica poena reis haec esse solebat Athenis,

2015 *Nocuum* α , $\eta\eta$. *Graecus lolium* η , ϕ , κ . *Vocat illam herbam* α . — 2016 *Nomine* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. *Vox lolium neque graeca est, neque nigellam denotat, haec scilicet graece μέλιθρον dicitur, illud αἶγα.* — 2017 *E mendat* η . *Nascentia* (corr. *pascentia*) γ ; *nascentia* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; *putrentia* η , ϕ . — 2018 *Sale* β , γ , κ , μ , π . — 2019 *Dertas et* π . *Zernæ i. e. impetiginæ, λέι-χῆρες ἔγγοι Diosc.* *Compescit* α , β , γ , δ , ϕ , κ , λ , μ , $\eta\eta$, $\phi\phi$, $\kappa\kappa$. — 2020 *Sulphur* $\kappa\kappa$. *Vino* α , β , γ , ϕ , κ , λ , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\phi\phi$, $\kappa\kappa$; *vivo* μ , $\xi\xi$; *cum mero* δ . *Purgamenta columbae i. q. fimus columbinus.* — 2021 *Admisce* β , ϕ , μ . *Lolio* μ , $\kappa\kappa$. *De seminibus lini, non lili, loquitur Dioscorides, sicut omnia eius dicta hic pessime inter se commiscitur.* — 2022 *Superaddita plur. codd. et* *edd.*; *superaddito* α , γ , κ , $\gamma\gamma$. — 2023 *Scrophas sic spargit sic apost. purgat* κ . — 2024 *Duriciasque* β . *Commixto* α , γ , δ , ϕ , κ , λ , μ , $\xi\xi$; *cum mixto* η ; *conmixta* β ; *cum vino* *al.* — 2026 *Caræ ischtas hanc si verat* $\xi\xi$; *cf.* v. 39. — 2028 *Post hunc versum addunt* *edd.*, *excepta* $\xi\xi$ *et* $\kappa\kappa$, *versus tres ex cap. de cicuta* 2051—53, *sed omittunt hos versus* α , β , γ , δ , η , ϕ , κ , λ , μ , π ; *Gueroldi comm. bis eos habet, scilicet in utroque capite. Cod. β et μ loco horum versuum habent: Nemi-que (tanque) calor dat temperiem cum frigore mixtus.* — 2029 *Sicutae* $\beta\beta$. *Vis nocitur esse cicutæ* η , κ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\phi\phi$; *vis est immensa* $\xi\xi$. — 2032 *Hunc vers. omitt.* $\kappa\kappa$. *Hoc per al.* — 2033 *Hoc esse* α . *Athenis esse solebat* μ .

- Hac sumpta magnus Socrates fuit examinatus;
- 2035 Qualiter hoc fiat non aestimo dicere nostrum, Cum nil quod noceat, sed quod iuvat est referendum. Hac sumpta si quis morti sit proximus herba Forte merum tepidum bibat evadetque periculum. Sed quamvis potu solet haec assumpta nocere, Magnifice tamen appositu solet illa iuvare;
- 2040 Aestivas mire iuvat epiphoras oculorum, Si frons contritis foliis sit aperta virentis, Vel si sint eius circumlita lumina succo;
- Hac quoque pellentur sacer ignis et herpeta cura.
- 2045 Tradit Anaxilaus, si succo saepius eius Virgo linat mammas, sibi cum turgescere primum Incipient, modicas semper stantesque manere; Lac contrita virens mammis superaddita siccata; Exingruit venerem, fluxum quoque seminis omnem
- 2050 Si pecten trita cataplasmes saepius illa. Argenti spumæ commiscens hanc adipique Apponas calidae cataplasma salubre podagrae Et per se tali multum prodesse probavi; Singula cur memorem, nocuum quemcumque calorem
- 2055 Apposita trita poteris curare Cicuta.

2036 *Iuvat esse ferendum* κ . — 2037 *Si quis sumpta* γ , δ , η , κ ; *sumpta quisquis sit morti* $\kappa\kappa$. — 2039 *Assumpta necare* ϕ . — 2040 *Appositu* α , β , κ , μ , π , $\xi\xi$; *apposita* *al.* — 2041 *Estuas* β ; *esturas* γ , λ ; *ustioas* $\xi\xi$, $\kappa\kappa$. — 2042 *Attritis* β ; *contritis* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. — 2043 *Sunt eius circumdata* μ . — 2044 *Pellentur* δ , κ , λ , μ , π ; *pellantur* *edd.* *Herp. cura* α , β , γ , δ , η , λ , μ , π ; *herp. mordax* *edd.* — 2045 *Anislaus* α ; *Anisilaus* β ; *Anisitas* γ ; *Anasiflas* δ ; *Anasiflus* κ ; *Anasitas* η , λ , μ , π ; *Anasillas* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\delta\delta$; *rel. edd. habent Anacritaus, Plinium (XXV. 13.) secutae.* — 2046 *Ligat* δ . *Cum crescere* α ; *his cum turgescere* β . — 2047 *Incipiunt* γ . *Semper modicas* η ; *modice stantes semperque* κ . — 2048 *Contrita farcens* δ . — 2049 *Exinguit tumorem fl. qu. foeminis omnem* $\eta\eta$, $\phi\phi$. — 2050 *Pectus* *edd.* *Atroc. et Pictor.*; *pecten i. q. regio pubis. Cataplasmas* η , $\gamma\gamma$. — 2051 *Spumas* δ , $\kappa\kappa$. *Commiscens linæ adipenque* $\kappa\kappa$. — 2052 *Hunc et sequentem versum omitt.* $\kappa\kappa$. — 2053 *Prod. putavi* γ . *Hunc versum omitt.* δ . *Versus 2051—53 in nonnullis edd. leguntur post v. 2028 in fine capitis de Lolio.* — 2054 *Singula cum* α ; *cur* β , γ , δ , η , μ , π , $\kappa\kappa$; *quid rel. edd.* *Nocivum* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 2055 *Opposita* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$.

LXVI. PIPER.

- Carmine iam dictis aliquot vulgaribus herbis
Nunc species illas, quas cunctis iam prope notas
Usus vendendi fecit, tentabo referre,
Atque prius Piperis (quod notius ipsa coquina
Quam medicina facit) vires puto discutendas.
- 2060 Virtutis siccae Piper assersit calidaeque,
Tertius esse gradus conceditur huic in utroque.
Tres sunt huic species: album, longumque nigrumque,
Sed quia sunt geminae medicis tantummodo notas,
2065 De specie nigra dicam quaedam mihi nota.
Crudum vel coctum sumptum, vel melle iugatum,
Vim digestivam stomachi iecorisque iuvabit.
Morsus pestiferos curat, fastidia tollit,
Occurrit variis thoracis saepe querelis,
2070 Quodque movere solet frigus periodica febris
Compescit, febris si sumitur ante tremorem.
Cum lauri baccis vel cum foliis bene tritis,
Cumque mero tepido potatum formina sedat,
Et scrophas reprimit admixtum cum pice dura
2075 Et superapposium; recte quoque iungitur illis,
Quae purgare solent oculos caligine dira.
Admixtum nitro maculas cataplasmate delet,
Usti stercoris humani cum pulvere tritum
Ana iunge Piper et sic superaddito cancris,

2056 *Carm.* descriptis paucis vulg. $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; iam dictis paucis vulg. η . Incipiunt nunc sic dictae Species, seu aromata, seu plantae perigrinae et in hortis cultae. — 2057 *Iam saepe* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. *Notatus* $\gamma\gamma$. — 2058 *Usus melendi* edd., excepta $\zeta\zeta$ et $\kappa\kappa$. *Facit a.* *Tentando* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; *temptabo* γ , δ , ϵ , π . — 2059 *Notius esse* η . — 2061 *Virt. siccae et calidae* piper esse referitur γ ; siccae calidaeque assersit esse μ . — 2062 *Deest* hic versus in $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; habent rel. edd. et α , β , γ , δ , η , θ , λ , μ , π . — 2063 *Album longum quoque nigrum* η , θ . — 2065 *De forma nigra* κ ; *de specie dicam nigra* η ; *de specie nigri* $\kappa\kappa$. — 2066 *Coctum vel crudum* π . *Cum melle* μ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. *Vel melle ligatum* α . — 2068 *Fast. lenit* δ , η , λ , π . — 2069 *Pectoris occurrit variis persaepe querelis* μ . — 2070 *Quaeque* θ . *Mov. frig. solet* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; *sol. nov. frig.* $\gamma\gamma$. *Perihodica* α . — 2071 *Compescit* β , γ . *Febrem* β , γ , μ ; *febres* κ . — 2072 *Bacis* λ ; *baccis* δ . — 2074 *Reprimit scrophas* μ . — 2076 *Haec purg. κ* . *Oculis caligine dempta* μ ; *oculos cal. nigra* $\zeta\zeta$; *cal. dura* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 2077 *Nigras maculas* κ . — 2078 *Sterc. hum. combusto* γ ; *sterc. h. exusti* μ ; *st. h. exustum* β ; *usti stercoricis* π . *Pulvere trito* γ , μ ; *cum pulvere tritum* β . — 2079 *Ana* α , β , δ , η , θ , κ , λ , μ , π , $\zeta\zeta$; *ana* rel. edd. *Et sic superaddita* β ; *sic et superaddita* μ .

- 2080 Experti nihil utilius hoc pulvere dicunt.
Nemo potest omnes Piperis describere vires,
Namque Piper ferme medicamina cuncta requirunt,
Antidotisque solet pretiosis pluribus addi,
Hinc puto tam paucas laudes de simplice dictas
2085 Quod sit in innumeris hoc dignum laude medelis.
- LXVII. PYRETHRUM.
- Est Pyrethrum calidum siccumque, quartus in istis
Est gradus; excruciat dentes si frigidus humor
Masciŕet hoc patiens, teneatque diutius ore,
Et invat admixto si gargarizetur aceto;
2090 Hocque modo tumidam reprimit de flegmate linguam,
Sic uvam relevat humoris pondere pressam,
Et multis aliis vitis sic subvenit oris.
Non modicum prodest sumptum cum melle caducis,
Sicque levare solet morbum qui membra resolvit;
2095 Suspensum collo pueris prodesse caducis
Creditur et solo succurrere fertur odore.
Ex oleo quo decoquitur si corpus inungas
Ante febris motum, minuet tolletque rigorem,
Renum saepe gravem fugat unguen tale dolorem,
2100 Miram sentit opem paralyticus inde perunctus,
Non leviter manibus fuerit si saepe fricatus;
Unguine si totum corpus mulcebitur isto,

2080 *Experti utilius nihil hoc* β , γ ; *exp. nihil utilius quo* λ . — 2082 *Nempe piper* δ , $\kappa\kappa$. *Fere medic.* η . — 2084 *Faucis laudes et aa*, $\beta\beta$, γ ; *paucas laudes de* α , β , γ , δ , η , θ , κ , λ , μ , π et rel. edd. *Gueroaldus* explicat: „tam paucis et simplice stilo, α — 2085 *Quod sit innumeris* α , γ , $\kappa\kappa$; *quodque sit innumeris* δ , μ , $\gamma\gamma$; *quamquam sit innumeris* η ; *quam sit in innumeris* π ; *innumeris quod sit* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. *Laude querelis* β , λ . *Sensus huius loci* is esse videtur: de piper tanquam simplice medicamine ideo tam paucas laudes dici, quia id in per plurimis medicamentis compositis laudem meretur et assequitur. Hunc ultimum versum omitt. κ . — 2086 *Pyrethrum, pirethrum* etc. *Siccum quoque* β , λ , μ , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$. — 2087 *Excuciat* μ , $\gamma\gamma$. *Dentem* α ; *dentis* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 2090 *Reprimet* λ . *Phlegmate* α . — 2091 *Uvam reprimit* β ; *reprinet* η , μ . *Humido de pondere pressam* α . — 2092 *Vitis alitis* μ . — 2093 *Ordo versuum sequens*: 2093, 97, 98, 95, 96, 94, 99 in cod. μ servatur. — 2094 *Sic relevare* β , ϵ , et eadem edd.; *minuit tolletve* α , δ ; *minuit tolletve* λ . *Vigorem* δ . — 2099 *Saepe dolorem* η . — 2100 *Saepe perunctus* κ . — 2101 *Leniter fuerit minibus* α . — 2102 *Sic totum* δ ; *si corpus totum* λ , π . *Miscebitur isto* η .

Largus per poros sudor procedet apertos;
 Membrorum solet hoc quemvis curare stuporem,
 2105 Et corpus servare potest a frigore tutum,
 Et medicamento solvetur tetanus isto.
 Tantundem prodest, si tritum solvis olivo
 Sicque fricando locum quem vis medicare perungas.

LXVIII. GINGIBER.

Gingiber atque piper aequales in medicina
 2110 Dicunt, hac causa taceo de viribus eius.

LXIX. CYMINUM.

Esse putant medici calidum siccumque Cuminum
 Tertius est illi gradus in virtutibus istis.
 Assumptum quocunque modo depellere tradunt
 Viscera vexantem ventum stomachumque gravantem;
 2115 Et digestivum stomachi icorisque calorem
 Excitat, et veneris credunt inhibere furorem,
 Et fluxum ventris in aceto stringere coctum.
 Hoc orthopnoicis miram praestare medelam
 Experti dicunt cum pusca saepius haustum,
 2120 Atque venenosis cum vino morsibus ipsum
 Praebet opem, tritumque fabae cum polline iuncto
 Melle tepente solet testes curare tumentes
 Appositum; sistit cum pusca menstrua sumptum,
 Dicunt pallentem dare mansum saepe colorem.

2103 *Laryjos per poros sudores ducit* μ ; *largus p. p. sudor procedit* α , β , γ , δ , ϵ . — 2104 *Membrorumque solet* δ . — 2106 *Tetanus* α ; *thetanus* π .
 Isto *tetanus* μ . — 2107 *Trita solvis* π ; *tritum sumis* δ , μ . — 2108 *Frige-
 quendo* γ . *Quemvis medicando perungas* κ , λ ; *medicare valebas* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$;
valebis δ , γ , ζ . — 2109 *Gingiber* α , δ , θ , λ , π , γ , ζ , ϵ , κ ; *gingiber* κ ;
gingiber $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; *zingiber* β , ϵ , η , μ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$; *zingiber* $\eta\eta$, $\theta\theta$. *Aequales*
nam medicinae ϵ ; *habebatur scilicet olum Zingiber pro radice piperis*. —
 2110 *Dicunt quapropter taceo* κ . *Virib. huius* ϵ . — 2111 *Disputant medici*
 β . *Esse put. calidum medici siccumque* δ , θ , λ , κ ; *esse putant med. sic-*
cum calidumque μ . *Cinnamum* α , β , δ , ϵ , κ , μ , γ , η , θ , δ , κ ; *esse putant med. sic-*
 η , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$. — 2113 *Depellere dicunt* λ . — 2116 *Veneri* β , *venis* ϵ .
Collibere η . *Hunc versum omitt.* μ . — 2117 *Tingere* ϵ . — 2118 *Haeno-*
ptioicis β , δ . *Parare medelam* η . — 2119 *Hunc versum post 2130 ponit*
 $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; *in codice* λ *deest v. 2120, et sese proxime insequuntur* 2118,
 2119, 21. *Cum spica saepius* ϵ . — 2121 *Tritum fabae* β , $\beta\beta$; *tritum cum*
fabae poll. η . — 2122 *Repete* α , β , π , ϵ , δ . *Atroc. Cornar. Pictor.*, κ .
 Solet illud curare tumores δ ; *solet testes (testis?) cur. tumorem* β . — 2124
 Dicunt paulatim ϵ . *Mansum dare* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$.

LXX. GALANGA.

Flegmonem stomachi sumptum Galanga resolvit,
 Et si flegmaticus fuerit corroborat illum,
 Inclusum ventum sumptum fugat interiorum,
 Vim digestivam iuvat hoc colicisque medetur,
 Oris non modicum mansum commendat odorem,
 2130 Augmentat sumptum veneris renunquae calorem.

LXXI. ZEDOAR.

Adprime sumptis Zedoar obstare venenis
 Affirmant, et reptilium morsus levat haustum.
 Sumptum confortat stomachum ructusque salubres
 Commovet, et crebro fastidia reprimat usu;
 2135 Antiquum stomachi dicunt curare dolorem,
 Illud si patiens ieiuno masticeet ore,
 Et sic infectam sensim voret ore salivam.
 Lumbricos ventris depellere dicitur haustum;
 Allia quem faciunt foetorem pellit ab ore
 2140 Et nimium bibiti vini depellit odorem.

LXXII. GARIOFILUS.

Gariofilum dicunt calidum siccumque secundo
 Esse gradu; iecur et stomachum corroborat haustum,
 Et ferme cunctis valet interioribus ipsum.

2125 *Phlegmonem al. Galanga* μ . — 2126 *Phlegm. fleum. al. Fleuma-*
ticus δ ; *flegmaticis* μ . *Ipsam* β , ϵ , μ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, κ . — 2127 *In-*
teriorum δ , κ . — 2130 *Ventris* δ . *Renunquae dolorem* κ . — 2131 *Adprime*
ad primum α ; *adprime sumptis* α , β , γ , κ , π ; *imprine* ϵ . *Sumptum* θ ,
 ϵ , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, κ . *Zedoar* β , κ , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$,
 $\theta\theta$, κ ; *zedoar* δ , η , $\delta\delta$; *zedoara* μ ; *zedoari* π ; *zedoavar* λ . — 2132 *Mor-*
sus necat δ . — 2133 *Confirmat* β , π . *Ruct. sanantes* α ; *salubris* ϵ . —
 2136 *Istud si* β , κ . *Ieiunus* π , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 2137 *Perfectam sensim movet*
ore ϵ ; *inf. sensum movet* η ; *inf. sensum movet* κ . *Ille salvam* α , β , θ , ζ ,
 η , θ , δ . — 2138 *Haustu* π . — 2139 *Allia quem* θ ; *illaque quem* δ . *Pellit*
odore κ . — 2140 *Post hunc versum addit* θ ; *Zedoar ante cibum morbum*
necat ineteratum, *Postque cibum solvit nec non fastidia tollit.* — 2141 *Ga-*
riophi dicunt α ; *gariofilum* δ , π ; *gariofilum* ϵ , θ , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; *gariofilum*
 $\eta\eta$, θ , κ ; *gariophyllum* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$. — 2142 *Corrob. ipsum* ϵ . *Atroc.*
Cornar. Pictor. — 2143 *Interiorib. haustum* ϵ *caedem* ϵ . *Post hunc ver-*
sum addunt hae ipsae editiones et praeter eas α , β , η , κ , κ : *Vim digesti-*
vam mire iuvat abstinet (obstruet) κ *abum.* *Non habet* ζ .

Accedit venerem si dragmae pondere tritum
 2145 Potatum fuerit cum vaccae lacte recenti;
 Vim memorem cerebri confortat saepius haustum.

LXXIII. CINNAMMA.

Cinnama tres species dicuntur habere, sed harum
 Est pretiosa magis, quae plus subtilis habetur
 Et quae plus mordet mixta dulcedine linguam.
 2150 Humores stomachi siccant, corroborat ipsum,
 Et facit acceptas ut digerat ocium escas;

Sumptum curat hepar lotiumque et menstrua purgat,
 Humida tussis eo sedabitur atque catarrhus.
 Hydropisis speciem, cui praebent tympana nomen,
 2155 Sumptum non modicum reprimat renunquam dolorem;
 Reptilium morsus curat; si iungitur illis,

Quae curant oculos, humores siccant aquosos;

Si bene contritum forti miscetur aceto

Liberat appositum tetra lentigine vultum,

2160 Sicque iuvat morbum qui ducit ab impete nomen.

Grossa magis species fluxus haemorrhoidarum

Stringit, aqua gelida bene si contrita bibatur,

Tempore quo nou dum patiens ieiunia solvit.

De specie geminas haec quaerit potio dragmas.

LXXIV. COSTUS.

2165 Costi sunt geminae species: gravis una rubensque
 Est et amara nimis, haec indica dicitur esse;

2144 *Drachmae* al. — 2147 *Cinnama* μ ; *cymama* η . — 2151 *Acceptas*
 non digerit δ . *Protinus* escas ϕ , $\alpha\omega$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. Hunc versum ante v. 2150
 habet π . — 2152 *Lotium* et η , $\gamma\gamma$; *lot. sic* ϕ ; *lot. quoque menstrua* δ ; *lo-*
culisque menstrua $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. — 2153 *Curabitur atque* π . — 2154 *Hydropicis*
 al. *Præbet* η , ϕ . *Tympanitis* more veterum ad hydropes refertur. —
 2156 *Long. illud* μ . — 2157 *Quae turbant* δ ; *quæ turbant* $\alpha\alpha$; *quæ cruciant*
bene si μ . *Inungatur aceto* $\alpha\alpha$. — 2159 *Tetra caligine* λ . — 2160 *Ab epate* μ ;
ab impetu π . *Impetigo* nomen ducit ab impetu vel impetere, eadem ratione
 ut germanica huius morbi denominatio *Ansprung*. Cfr. *Seren. Samon. cap.*
11. v. 160. — 2161 *Crassa* $\zeta\zeta$, $\alpha\alpha$. *Fluorem* $\eta\eta$, $\phi\phi$. *Emorrhoidarum* al. —
 2163 *Ieiunia fregit* α , λ , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\phi\phi$; *frangit* ϕ ; *solvit* δ , α , μ ,
 ζ , $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\alpha\alpha$. — 2164 *Haec quaerit* β , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$. *Drachmas*
 al. — 2165 *Costus indicus* et *costus arabicus*. — 2166 *Dicitur indica* esse π .

Altera vero levis, nec amara, colore subalba,
 Hanc Arabes mittunt, prior utilior medicinae.

Urinas purgant et eis obstantia pellunt,
 2170 Splen curant et hepar, laterisque fugare dolorem
 Dicunt, cum vino tepido si sumpserit aeger.

Menstrua purgabunt, si se subfumiget illis

Femina, sic etiam vulvae sedare dolorem

Dicunt, aut ex his sibi si pessaria subdat;

2175 Lumbricos pellunt, purgant lentigine vultum,

Si tritis cum melle linas, veneremque movere

Dicuntur, si sint cum mulsa sumpta tepenti.

Ex oleo Costum quo coxeris illine quemvis

Ante febris typum, reddes a frigore tutum;

2180 Subvenit hoc sciasi membrisque tumentibus unguen,
 Antiquum vulnus cito curat pulvis eorum.

LXXV. SPICA.

Esse gradu primo calidam siccamque periti

Testantur Spicam, quae dicitur indica Nardus.

Confortat potata iecur, stomachique dolorem

2185 Mitigat, et renes illius apozima purgat,

Vestem iuvat, urinas et menstrua pellit,

Ictericis prodest, nocuis humoribus obstat,

Quos caput ad pectus transmittit saepe per uvam;

Puncturas aufert et morsus interiorum,

2190 In stomacho clausum solet hausta repellere ventum;

Matricis nimium restringit subdita fluxum.

2167 *Levis* β , δ , η . — 2168 *Arabes norunt* α . — 2169 *Obstantia tol-*
lunt ϕ . *Purgant eius obst. pell.* μ . — 2170 *Curant plene laterisque* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$,
 $\eta\eta$, $\phi\phi$; *splen et epar curant lateris curare* μ . *Laterisque levare dolorem*
 λ . — 2172 *Suffumiget* al. — 2173 *Valvis* ζ , *vulnus* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. — 2174 *Di-*
catur μ , π . *Aut his sibi* π . — 2176 *Trito cum* μ . *Levis* α . — 2177 *Di-*
cunt si fuerint μ . — 2178 *Coctum quo* η , α , $\alpha\alpha$. — 2179 *Febris tepidum* α ,
 $\gamma\gamma$. *Reddas* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. *Typus* i. q. *paroxysmus febris intermittens*. —
 2180 *Subvenit ischiadi* $\zeta\zeta$; cfr. v. 39. *Membr. stupentibus* α , β , α , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$,
 $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\phi\phi$; *membris stupentibus* π . — 2181 *Curat vulnus cito* ϕ ; *cito pur-*
gat edd. *Atroc. Cornar. Pictor. Earum* δ . — 2182 *Esse gradu primo cali-*
dum siccamque δ ; *esse gr. pr. calidamque secundo* ϵ . — 2184 *Dolores* β , α ,
 μ et edd. *Atroc. Cornar. Pictor.* — 2185 *Apozema* $\zeta\zeta$; *epozema* al. —
 2186 *Urinam et* α . *Menstr. purgat* λ . Hunc versum omitt. δ , μ . — 2187
Nocuisque edd. nonnullae. — 2189 *Et in oris interiorum* δ . — 2190 *Hau-*
stum pellere μ . — 2191 *Restringit* π .

- Cum gelida si detur aqua, sedare tremorem
Dicitur haec cordis, et nausea sistitur inde.
Excitat haec venerem cum sapae sumpta liquore,
2195 Duricias stericas elixatura resolvit
Eius fomento per partes inferiores.
Lumina si tepida foveantur saepius illa,
Affirmant acri prurigne libera reddi,
Palpebraeque pili bene confortantur eadem.
2200 Est Nardi species, quae *celtica* *Spica* vocatur,
Celtarum tantum quod nascitur in regione;
Omnia quae Nardus valet indica, dicitur ista
Posse, licet vires videatur habere minores.

LXXVI. THUS.

- Thus calidum siccumque gradu dixere secundo.
2205 Lumina clarificat, lacrymo si solvitur ovi
Contritum vel femineo cum lacte tepenti.
Acri cum vino tritum pice lacteque mixtis
Vulnera praecipue curare recentia dicunt;
Pingui porcino mixtum medicabitur ustis,
2210 Admixtum mellis panaritii decutit unguis.
Thus bene contritum vinoque tepente solum
Affirmant auri multum prodesse dolenti,
Tritum cum creta cimolea sicque rosato
Permixtum mammis dicunt curare tumentes.
2215 Nil credunt haemoptoicis magis auxiliari,

- 2192 Haec gelida ϑ ; cum calida ε . Datur x . Sedare tumorem x , λ .
— 2194 Saep, sepe, saepe, saepe, septi al. Cfr. v. 1578. Cum sumpto saepe liquore x . — 2195 Duricias uteri ast. elixatura $\zeta\zeta$, xx ; cfr. v. 13. — 2196 Inferiores β . Si foveritur decocto spicae partes interiores. — 2198 Omni prurigne π . — 2199 Palpebrae pili μ . — 2200 Novum caput incipit in α , β , δ , μ ; agitur de spica celtica. — 2201 Celticarum β ; Celtorum δ ; celtarum emend. celtorum η . Quae nasc. al.; quod crescit x . — 2202 Dic. illa δ . — 2205 Lacryma δ . Volvitur π . — 2206 Cum tritum ε . — 2207 Vino mixtum x . Lacteque mixtis x ; mixtus α . — 2209 Medicab. istis α , $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, G . — 2210 At. mixtum $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$, $\eta\eta$, $\vartheta\vartheta$. Melle δ . Panaria μ ; plantaria $\beta\beta$; plantaritia $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$; paronychia $\zeta\zeta$, xx . Hunc versum omitt. ε . — 2212 Dolori ε . — 2213 Thimolea, chimolea, chimolia, chymolea, cimolea al. Sicque rosata π ; oleoque rosato ϑ ; succoque rosato $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; atque rosato nem habent δ , ε , x , μ et edd. reliquae; Diosc. (l. 81) habet $\delta\upsilon\rho$ $\alpha\mu\omega\lambda\lambda\alpha$ $\zeta\zeta$ $\delta\delta\iota\upsilon\varphi$. Cod. β omitt. hunc versum. — 2214 Curare dolentes δ . — 2215 Ne credunt ε . Enoptoicis, haemophthisticis al.

- Admixto vino si sumatur vel aceto;
Thus cum lacte terens multebri si superaddas
Ulceribus, fieri quae saepe videntur in ano
Aut alio quocunque loco, medicabitur illis.
2220 Huic aloë iungens lacrymumque albuminis ovi,
Sic ut sit spissum, sectae superaddito venae,
Aut his vulneribus nimio quae sanguine manant,
Nec solvas nisi cum credas divisa coisse;
Si sit opus medicamen idem superadde priori,
2225 Donec firmari valeat solidata cicatrix,
Affirmant melius nil sistere posse cruorem.
Vim memorem cerebri proprio confortat odore,
Origano iunctum si quis commasticet ipsum,
Humores nocuos capitis per sputa repellit,
2230 Allevat ista gravem capitis purgatio linguam.
Anseris aut anatis mixta pinguedine Thuri
Fit cataplasma valens membris, quae laeserit ignis.

LXXVII. ALOË.

- Sunt Aloë species geminae, quae subrubet estque
Infus sicut hepar cum frangitur, haec epatite
2235 Dicitur et magnas habet in medicamine vires,
Utilior piceo quae fracta colore videtur.
Flegmate mundificat stomachum, caput articulosque,
Leniter humorem nocuum purgando per alvum;

- 2216 Admixtum π ; aut mixto valido sibi si ε . — 2217 Superaddis ε .
— 2219 Medicab. istis π . — 2220 Aloën $\zeta\zeta$, xx . Iungas ε . Lachrymamque plur. codd. et edd. *Albuginis* α , η , ϑ , x . — 2222 Ac has η . — 2223 Nec solvas nisi compertias edd. Atroc. Cornar. Pictor., xx ; nisi cum nosse α ; nisi concedas β ; nisi cum credes x . Nec solvas nisi cum credes $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 2225 Solidatque η . — 2227 Confortavit η . — 2228 Organo $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. *Mixtum* si α , x ; *iunctum* si $\eta\eta$, $\vartheta\vartheta$. *Cum mastice ipsum* ε ; *comesticet ipsum* η . — 2229 *Capitis nocuos* edd. Atroc. Cornar. Pictor. — 2230 *Allevat illa* λ . — 2231 *Anseris anatis* aut μ . *Pinguedine thuris* λ ; *pinguedine* η . — 2233 *Aloës* α , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\zeta\zeta$. *Geminae species*. v , δ , η , λ , $\zeta\zeta$. *Subrubet* estque α , γ , π ; *est quae* δ , $\gamma\gamma$; *et quae* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$ etc. — 2234 *Epatitacum* (omitt. haec) $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; *hoc epatitacum* ϑ ; *haec epatitea* $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$; *haec hepatica* $\eta\eta$, xx ; *haec haepathaea* $\vartheta\vartheta$; *haec epatitea* $\zeta\zeta$; *hinc epatite* $\gamma\gamma$, G ; *haec epatite* δ ; *haec epatite* η , π ; *haec epatite* α , γ , x , λ ; *sermo est de aloë hepatica*. — 2236 *Utilior piceo* plur. codd et edd. G ; *utilior est piceo* β , π , edd. Atroc. Cornar. Pictor.; *sed supplendum est illa*, ut sensus sit: Aloë hepatica utilior est, quam illa aloë, quae fracta piceum colorem ostendit. — 2237 *Phegmate*, *flegmate* al.; *flegmata* μ . — 2238 *Leniter* al.

- Ictericos purgat, iccoris iuvat interiora.
 2240 Vultus quodque recens putredine purgat ab omni
 Illius iniectus pulvis siccandoque sanat;
 Praecipue veretri dicunt et testiculorum
 Ulcera curari vel vulnera pulvere tali.
 Si solvatur aqua, iuvat apostema laborum
 2245 Et naris superpositum, nec non oculorum
 Livoremque fugat, sic circa lumina factum;
 Acri cum vino miscens oleoque rosato
 Unge dolens caput et frontem, mireque iuvabit,
 Unguine pruritus sedabitur hoc oculorum.
 2250 Cum vino bene contritum cataplasmaque factum
 Confortat retinetque pilos quoscumque cadentes;
 Linguae, gingivis, vitis quoque subvenit oris,
 Si fricentur eo cum vino melleque trito.
 Hoc sumptum per se ventrem non solvit acute,
 2255 Esse tamen stomacho putat Oribasius aptum,
 Cum laedant illum solventia caetera ventrem:
 Illius geminas cum malsa sumere dragmas
 Idem praecepit, choleram sic flegmaque purgat,
 Unaquaque die post coenam sumere dixit
 2260 Utile tres eius pilulas binasve virentis
 Cum succo caulibus formatas, ut faba grossas
 Aut cicer, humores nocuos cum stercore purgat,

2240 *Patr. curat* α, β, γ. *Ab oris* ββ. — 2241 *Siccandaque* β; *siccando vulnera sanat* μ. — 2242 *Praecipue ventris* η; *ventris praec.* δδ, εε, ηη, θθ. — 2243 *Curari et* αα, ββ. *Vulnera curari vel ulcera* η. — 2244 *Hunc versum omitt.* αα, ββ. — 2245 *Et variis* αα, ββ; *at naris* λ; *et variis* ηη, θθ. *Superpositum* ββ. — 2246 *Qui circa lum. factus* x. — 2247 *Misceo* θ. — 2248 *Caput dol. mire frontemque* αα, ββ; *dol. cap. frontem mireque* η. *Mire iuvabit* x; *mireque iuvabit* α. — 2250 *Cum bene contr. vino* α. *Hunc versum omitt.* μ. — 2251 *Quocumque* γγ. — 2252 *Ordo versuum ita:* 2246, 51, 50, 47, 48, 49, 52 se habet in cod. δ. — 2253 *Fricetur* δδ; *refricetur* εε, ηη, θθ; *refricentur* η; *tangatur* α, λ; *si bene fricentur cum vino* β. *Melleque mixto* δ. — 2254 *Hoc solum* λ. *Solvat* μ. — 2255 *Stomachi* ηη, θθ. — 2255 *Uribasius* δ, η, x, λ, μ, π; *Uribasius* α; *Horibasius* β; *Orbasius* αα, ββ; *cf.* v. 506 in quo laedant ipsum η. — 2256 *Illum minimum solventia ventrem* β. *Cum laedant ipsum* η. — 2257 *Binas cum malsa* δ, xx. *Semine* αα, ββ. *Drachmas* al. — 2258 *Praecipit* αα, ββ. *Ideo praecepit* α. *Phlegmaque, fleumaque* al.; *fleuma* π. — 2259 *Sum. iussit* x. — 2260 *Recentis* x, xx; *recentes* αα, ββ, γγ; *virentis* α, β, π et rel. edd. — 2261 *Cauli formitati ut faba* μ. *Faba grossa* x. — 2262 *Aut citius* αα, ββ. *Nocuo* ββ. *Sterc. curat* γ.

- Non corrumpendo stomachum neque vim faciendo
 Purgatus pilulis fuerit qui saepius istis,
 2265 Vix unquam capitis vexabitur ille dolore,
 Et nihil est oculis, mihi crede, salubrius istis;
 Si vero duram vis solvere largius alvum
 Partibus est geminis pars admiscenda terendo
 Una diagridii, sic apta solutio fiet.

2263 *Nec vim* β, δ, ε, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *vel vim* λ; *neque inde* μ. *In hoc versu explicit* cod. η. — 2264 *Fuerit pilulis* al. *Saepe* illis β. — 2265 *Vix nunquam* β; *vir nunquam* μ. *Ipsae dolore* edd. *Atroc.* *Cornar. Pictor.* — 2266 *Et nil* γγ. *Salubrius illis* α. — 2268 *Partib. haec gen. est adm.* ε. — 2269 *Diagridii* i. e. scammonii praeparati. *Sequuntur* in cod. x versus 1938 ad 1932 ex cap. de maurella.

Explicit Macer Floridas

d e v i r i b u s h e r b a r u m .

15 Non tamen ut tantus fortassis sit calor illi.
Radix illius debet collecta recondi,
Ut solet abscondi cyclaminis et viperinae.

2. AGRIMONIA.

Omnibus est herba haec nobis Agrimonia nota,
Acris inest illi nimis et diuretica virtus,

20 Succus radicum pellit nebulas oculorum,
Possunt anthracas folia in potu dare sanos.
Morsus serpentis pariter rabidique latrantis,
Atque venena fugant, ventrisque bibendo dolorem;
Sed tribus adiungi cyathis vini duo debent
25 Pondera drachmarum radicibus e memoratis.
Appositumque suo cancrumata vulnera sanant,
Luxata et, si sit tritis axungia mixta,
Et percussuras ferro vel fustibus actas,
Verrucasque simul si coniungantur aceto.

30 Splen quoque consumunt sumptae, pelluntque dolorem.
Cum vino coctae curant paralytica potae.
Apperunt tritae quae sunt contrita valentque
Appositae si sint eadem cito reddere sana.

3. SAMBUCUS ET EBULUS.

Duplex Sambuci dicunt genus esse periti.

35 Sunt diaphoreticae mediocriter, utraque siccae et
Virtutis, verum et vis styptica dicitur esse.

Maior habet nomen Actes, minor at Chamaeactes,
Est Ebulus formam cui conscribunt breviorum.

Elixis ut olus cum lymphâ frondibus huius

40 Venter mollescit; choleramque et phlegmata purgant.

Haec eadem tenerae possunt sic ipsius hastae,

Cum foliis haustae vinoque terendo iugatae,

Vesicae fractos reddunt potando lapillos.

Sumpta cibo ponunt humorem ventris aquosum,

45 Esse cacostomacha at vescentibus herba putatur.

Eximium radix confert elixa iuvamen

18 Corn. f. 78^b; Ranz. p. 76; Diosc. II. 208. — 34 Corn. f. 79^a;
Ranz. p. 77; Diosc. IV. 171, 172. — 35 siccae est R.

SPURIA MACRI.

Hos spurios versus alius esse auctoris, quam illius
qui Macri Floridi carmen composuit, per se patet, cum
argumentum tractandi modus et versificandi ratio in utro-
que carmine plane diversa sint. Extant hi versus in Cor-
narii et Ranzovii editionibus, et imitatio videntur esse ge-
nuino carmine recentior, cum antiquiores codices et edi-
tiones non habeant. Sunt autem capita viginti.

1. AARON.

1 Est Aaron nostra, Syrorum Castica lingua.

Huic similes forma frondes sunt cum viperina,

Sed tamen huic tantae non sunt quantae viperinae,

Virgae palmarum fit magnitudo duarum,

5 Ipsaque purpurea, croceum profert quoque semen,

Radix ast alba est veluti viperina rotunda,

Quae mandi vel cruda potest, vel cocta, ubi virtus

Viscida non nimis est eius iuncto sale sumptae,

Sed nec dissimilis in cunctis partibus est vis.

10 Eius cum fimo bubulo cataplasmate facto

Imposito et podagrae medicari posse putatur.

Extenuat pingues humores in mediocri,

Unde fit ut vacuet thoracem sputa movendo.

Herbae totius est prosectoria virtus,

1 Cornar. fol. 77^b; Ranzow. pag. 94; Diosc. II. 197. — 2 Viperina
i. q. Colubrina s. Dracontea Macri. — 8 *Imecta* C., R. — 12 In med. i.
e. modice.

Hydropicis, viperae succurrit morsibus ipsa,
Si super emplastri ponatur more vel hausta.

Addita fomento matricum dura resolvit,
Potaque cum vino de semine potio facta,

50 Et multis vitis muliebribus apta putatur.
Quae supra scripsi per se depellere novit.
Uncto caesaries mixto nigrescit olivo.

Frondes appositae possunt auferre tumorem,
55 Usta iuvant mixta tritae impositaeque polenta,
Vulneribus carnem replendo sanant saniosis,
Et pro posse illis cogunt paracollesin esse.

4. BRYONIA.

Ampelos est leuceque et dicta Bryonia graece,
Dicitur a nobis Latinis candida Vitis.

60 Hastas et frondes habet haec nostram assimilantes,

Sed nostrae laeves, illi sunt asperiores,

Nostrae maiores, illi paulo breviores,

Semen consimile est, minus etsi dicitur esse,
Capreoli similes multa se parte plicantes.

65 Qui si cum vino sunt elixi, bibituro

Ventrem cum lotio dicuntur posse movere.

Hastis et foliis radici et viscida virtus

Est, ex quo caneros cataplasmate dant medicatos,

Quaeque Chironia sunt, vel quae phagedaenica, sanant,

70 Vulnera, vel tibiis, ea tollunt cum sale trita.

Corporibus gratum radix fert uncta colorem,

Lentigines pellit, tendit rugas faciei.

Atque cicatricem loca si teneant inimicam,

Ad proprium morem reparat collata colorem,

75 Tritaque cum vino, veluti cataplasmate facto,

Duritias spergit, simul apostemata curans.

57 *Paracellosin* R., sed falso; nam de agglutinatione (*παροκόλλησις*) sermo est, quae contingit vulneribus saniosis ex usu ebulli. — 58 Corn. 80 a; Ranz. p. 94; Diosc. IV. 181. — 60 *Assimilantes* R. Nostram scil. vitem, vitem vulgarem seu viniferam. — 69 Ulcera maligna et rodentia. — 70 Diosc. habet (*ἐπὶ τῶν*) *σαπυρομήμων ἕλκῶν*, ulcera quae tibiis putredine depascuntur. — 72 *Lentigenes* R. — 76 *Spargit* R. Spargere pro spargere non ita raro occurrit apud scriptores mediæ aevi.

Extrahit ossa etiam, si sint in corpore fixa.

Hanc medicamentis quae septica sunt sociabis,
Coniunxisse quibus nimis esse necesse probatur.

80 Unica cum vino potandum praebita drachma

Annum per totum fertur sanare caducum;

Qui furtim laedit et sic apoplexia caedit,

Cedit, et obtenebrat oculos quod saepe scotoma.

Et si praedictum pondus fuerit geminatum,

85 Tunc potius causis occurrit praememoratis,

Morsusque illatos sic curat tabe repletos;

Ne faciat mulier praegnans, hanc vitet, abortum,

Provocat urinam potu, pellitque secundas.

Dyspnoicosque iuvat coniuncta melle vorata,

90 Et conquassatos artus altoque cadentes.

Tussim placatam reddit laterisque dolorem,

Huius si pondus oboli coniungis aceto;

Triginta spacio splen siccat sumpta dierum.

Omnia cum caricis praedicta valet cataplasma,

95 Fomento ast uteros lymphae decoctio facta

Purgat et infantes ponit nondum glomeratos.

Temporibus veris exsuccari solet herba

Et radix, cuius succus mulsae sociatus,

Phlegmata deponit datus, et iuvat omnia scripta.

100 Insuper et mammae lac contribuit muliebri,

Cum ptisanæ succo si sit sociata coquendo;

Succus praestat idem, baccarum succus eidem

Urinamque movet intinctu, sed mediocri.

Sperma fugat lepram tritum scabiemque perunctum.

105 Consimiles vires habet huic Bryonia nigra

Appellata, tamen in cunctis inferiores.

5. ALGA PALUSTRIS SIVE NYMPHAEA.

Alga palustris habet diversa vocabula, quorum

Cacabus est Veneris, Nymphaeaque, sive Papaver,

83 Morbus apoplecticus et vertigo caliginosa cedit huic medicamini.
— 86 Morsus venenatos. — 96 Nondum in utero formatos. — 98 *Socatur* R. — 105 Diosc. IV. 182. — 107 Corn. f. 81 a; Ranz. p. 96; Diosc. III. 138.

Cui locus in causa est cognomen habere Palustre,

110 Crescit enim stagnis ea, sive locis in aquis.

Frondebis oblongum caput ostendit super undas,

Quod de radice sola prodit sociatum,

Multis flos eius similis quos lilia produnt,

Pallidior tamen est, nec tam niveus color eius.

115 Semen habet croceum medio de flore locatum;

Sed quum floruerit, formam capit inde rotundam,

Sicut meconis nigri faciunt capitella,

Aut sicut mala haec, quae dicuntur Matiana,

Semen in his spissum latumque magis reperitur,

120 Hoc argilloso gustu datur esse saporis.

Hasta parum crassa subnigraque, laevis, et aequae

Aspera radix est eius, nodosa, melaena;

Tempore quae autumnum debet siccata recondi,

Eius enim pulvis multum fert utilitatis.

125 Sumpta mero spleni prodest sic coeliacisque,

Vesicaeque potest sic sumpta levare dolorem,

Si quis et est stomacho,posito cataplasmate cedit,

Sic et alopecias emendat et in cute mendas,

Quosque tumor laedit testes lenire notatur.

130 Seminis assidui potus haec omnia possunt,

Humanumque fluens plus iusto sperma retardant.

Radicem quae fert Nymphaea ast candidiorem,

Est melior virtute sua, debet quoque sumi

Cum vino nigro, quia partim styptica virtus

135 Est eius, partim quoque proïectoria, sic quod

Infusam dicant haec alvum reddere sanam,

Et quod alopecias pice cum liquida iuvet ipsas.

6. F A B A.

Frigoris in medio Faba vim tenet atque caloris,

Styptica quo partim fit, proïectoria partim,

140 Exterius quare poterit siccare modeste.

109 Cacabus Veneris, Nymphaea, Papaver palustre sunt cognomina Algae palustris. — 117 Meconis i. e. papaveris. — 120 Diosc. habet *γερουίνην γαρύφλον*. — 132 Diosc. III. 139. — 138 Corn. f. 82b; Ranz. p. 97; Diosc. II. 127. — 140 Modeste i. e. modice.

Mitigat arthritim cum lymphā cocta dolorem.

Aneris adiuncta huic pinguedo recens vel ovilla

Si fuerit, podagrae quoque subvenit hac ratione.

Cocta farina fabae, iunctum sit ut oxymel illi,

145 Sanat contractosposito cataplasmate nervos,

Sic et testiculos et mammas optime curat,

Haec etenim poterit loca reddere frigida, si sint

Inflammati nimis, virtute sua mediocri.

Prandia sumpta fabae non digestiva probantur,

150 Inflat enim, nisi sit aqua bis mutata coquendo.

Præcipue viridis stomacho non commoda mansa est,

Somnia nigra facit, sed tussis initia pellit.

Succum corporibusque etiam pinguedinis addit.

Integra si forti coniuncta coquatur aceto

155 Estque dysentericis medicans ventrique soluto,

Sic valet et stomacho suffragia ferre vomenti.

Iuncta farina fabae cataplasmatibus medicatur

Ictibus attritis tumidis, comitante polenta,

Sola tamen nequit hoc ipsum, ut dicunt, operari.

160 Lac nimium mammis cataplasmate stringit abundans.

Coniuncta at melli foeni graecique farinae

Parotidas curat, livores corporis aufert.

Floribus at roseis et thure et ovo comitante

Imposita ex oculis tumor et staphylomata cedunt;

165 Percussos etiam curat fusosque cruore.

Dentibus attrita ast frontique ligamine iuncta

Rheumata luminibus suspendere fertur opima.

Cum vino testes curat cataplasma tumentes,

Et propendentes sinit haud fieri pueriles.

170 Eius folliculus bene tritus et attribulatus

Emendat maculas emplastris additus albas.

141 *Articum* legi debere puto more scriptorum medi aevi; *arthritim* ex ingenio posuisse videtur Cornarius, quem Ranzoviana editio presso pede secuta est. — 148 Mediocri i. e. virtute inter frigidam et calidam naturam media, quae fabae tribuitur. — 152 *Ζυρόνιστος*; Diosc. — 166 *Attrita* est C. R.

7. NUX AVELLANA.

Nucibus ex minimis nulli datur esca salubris,
Cogunt cervicem mandentis ferre dolorem,
Infiando stomachum distendunt, dantque solum

175 Pectus, pulmonem corrumpunt tussē nocendo;
Indicat effectus, quod eis sit et humida virtus.
Si tamen in testa luteo sint vase perustae,
Ut nil virtutis possint retinere prioris,

Nil plus stillantes iuvat in placando fluores.
180 Si bene contritae dentur mulsa resolutae,
Compscunt veterem tussim, licet inveteratam.

Cum passo tritas quidam tribuere bibendas,
Ad icoris morbos et pulmonis removendos.
Multi cum pipere tritas vinoque dedere,
Atque ad pellendum sensere valere catarrhum,

Et destillantis lotii tormentaue ventris.
Ursi pinguedo nucleis coniuncta terendo
Reddit alopecius de raptis damna capillis.

185 Atque ad pellendum sensere valere catarrhum,
Et destillantis lotii tormentaue ventris.
Ursi pinguedo nucleis coniuncta terendo
Reddit alopecius de raptis damna capillis.

190 Ipsius est nota ipse Batus, virtusque probata
Et xerantica. Caesariem decoctio lotam
Ipsius infectam reddit, ventremque fluentem
Abstinet, et fluxum nimium stringit muliebrem.

195 Presteris morsus eadem iuvat atque venena,
Reddit gingivas et de putredine tutas
Quae nocent saevos comescit in ore tumores.
Commasticatae frondes vinoque subactae

Acri, cervicis zernas pellunt et achoras,
Quodque solet fieri percurant ulcus in ore,
200 Et plagas solae possunt sic consolidare,
Turgentis oculos et condylomata solvunt,
Cardiacosque iuvant sic et stomachum patientem.

172 Corn. f. 84 b; Ranz. p. 99; Diosc. I. 179. — 189 Corn. f. 85 a; Ranz. p. 99; Diosc. IV. 37. — 194 Xerantica virtus i. q. exsiocans. — 194 Prester est anguium genus, alias Dipsas dictum, systematico nomine Coluber prester. — 198 Zernae i. e. impetigines, hoc loco *ἐμπύρα* Diosc.

Suppositae vitium sanant haemorrhoidarum.

Hastarum succus, foliorum et, sole calente
205 Siccatum melius faciet praescripta potenter.

Mature succus eius de semine tractus,
Saepius utiliter causis est oris adaptus,
Sed non maturum prandentis detinet alvum.

Flosque dysentericis et prodest coeliacisque,
240 Idem contritus lippis cum melle medetur,
Si illitus est oculis, ignem quoque sic iuvat atrum;

Sunt igitur flores eius frondesque virentes,
Moraque virtutis leviter stringentis, ad uvam
Et fauces quare proprie prodesse videntur.

215 Quum sint matura ex iusto sed tempore mora,
Dicunt fervoris vim quod teneant mediocris.

Artibus in medicis fertur vis magna Myricis,
Hisque Tamaricum nomen, quarum foliorum
Elixatura ex vino potata tumorem

220 Splenis emendat, deatisque levare dolorem
Creditur; humores eadem stringit cohibendo
Addita pessariis matricis, sicque necando

Effugat et lendes, alios et corpore vermes.
Et cinis ustarum stringit fluxum muliebrem,
225 Utilis est potus etiam de calice sumptus,
Harum de ligno vel de radicibus acto.

10. IUNIPERUS.

Iuniperi virtus est incensivaque et acris.
Imposita in prunas serpentes pellit odore
Fumigii, fructusque rotundus habetur, odorque

230 Illius est summus, si detineatur in ore.
Utilis est stomacho, sic thoraci medicando,
Et tussim nimiam sedat, licet inveteratam.

211 Ignis ater s. sacer. — 217 Corn. f. 86 a; Ranz. p. 101; Diosc. I. 116. — 225 Calix e ligno vel radice tamaricis fabricatus. — 227 Corn. f. 86 b; Ranz. p. 101; Diosc. I. 103.

- Auxilium contra potis est conferre venena,
Spasmata sic contra valet, et sic rhegmata contra.
- 235 Atque uteri vitium et morbum, qui strangulat, aufert.
Eius quos succus sanat dat vipera morsus.
Qui si combustus fuerit lymphaeque iugatus,
Uctas propellit turpi de corpore lepras.
Eius pota interficit elimatio ligni
- 240 Ipsius lachrymis tussim sedare bibendo
Dicitur antiquam, vitium quoque parotidarum.
Huius cum drachma baccarum drachma draganti,
Absinthii drachma et praedictis associata,
Myrti tres nigrae, gallae quoque tres Asianae
245 Illis iungantur, coniunctaque cuncta terantur;
Si tribus atque tribus oleo commixta diebus
Vase recludantur vitreo, dum conficiantur,
Vim simul atque oleum contraxerit a speciebus,
Servetur, quoniam multis valet unguine rebus.
- 250 Si caput ungetur, capiti prodesset probatur;
Caesariem capiti dicunt servare periti,
Reddit et absentem ferturque tenere cadentem,
Quod minus est fidei prodest quoque calvitiei,
Dando capillosum caput antea ridiculosum;
255 Fortius examen ustum facit hoc medicamen,
Si pare mensura fuerit coniungere cura
Eius praedictis cinerem, quia vis perhibetur
Esse sibi tanta, quod solus posse probatur
Cuncta relata prius, oleo si conficiatur.
- 260 Creditur exustae pulvis vim ferre nigellae
Huic medicamento; de solo nanque puellae
Lymphae coniuncto loca nuda terunt ciliorum,
Expertae damnum, quod reddere possit earum.

234 *Rheumata* R., sed falso, cum ipse Diosc. *ῥήματα* habeat. — 236 Hic versus et quinque sequentes pro suppositiis haberi possunt. — 239 Elimatio i. q. rasura, nisi forsan rectius legas *eliratio* i. q. decoctum. — 242 Dragantum dicitur scriptoribus medii aevi gummi tragacanthae. — 245 De hac compositione cfr. Galen. de compos. med. sec. locos l. i. cap. 2, ed. Kühn, tom. 12, pag. 432. — 255 Examen apum ustum hic indicari putat Cornarius.

Haec nec sola pilis dicunt vestire potentem
265 Sed quamcumque cutem libet ista veste carentem.

11. SALIX.

- Esse sui partes desiccativa per omnes
In virtute Salix, modicum quoque styptica fertur.
Vulnus habent eius frondes solidare cruentum,
Conceptus prohibent in aqua potae muliebres,
270 Corticis exusti cinis acri iunctus aceto,
Callos a pedibus tollit positus vel inunctus,
Et mundat pariter verrucas hac ratione.
Arboris incisae manat de corpore succus
Tempore quo rami multo sunt flore gravati,
275 Qui tum mammarum valet et morbis oculorum,
Tum cunctis quae sunt medicaminibus tenuanda.
Huius flos sumptus in aqua frigescere cogit
Instinctus veneris cunctos acres stimulantés,
Et sic desiccat, ut nulla creatio fiat.
- 280 Nomen halosanthos flos obtinet arboris huius,
Qui si sit iunctus aequali pondere myrrhae,
Inde terendo cinis factus, permixtus et undae,
Deductus liquor ut mellis speciem sibi sumat,
Spissatus pariter donec videatur in unum,
285 Et teneat facto velut ex albumine filo,
Hinc lita caesaries tibi stet velamine tecta
Vel mitra, noctem totam cum sole lucente,
Et si plus steterit, melior tinctura manebit,
Postea cum calida cervicem colluat unda,
290 Mirari flavos poterit roseosque capillos.
Sunt quibus est crudos mos associare lupinos,
Namque valent soli cum lymphae reddere triti
Loto et consumilem capiti conferre colorem.

264 Non solum loca pilis tegi solita curat hoc medicamen, sed eas quoque cutis partes, quae pilis carere solent. — 266 Corn. f. 87b; Ranz. p. 103; Diosc. l. 135. — 279 Creatio i. e. conceptio. — 280 Halosanthum (*ἅλος ἄσθος*) seu florem salis cum flore salicis hic perperam confundi facile patet; cfr. Diosc. V. 128, ubi de flore salis sermo est. — 291 Cfr. Gal. de comp. med. sec. locos l. i. c. 3., ed. Kühn, tom. 12. p. 445, ex Archigene.

Unguine si nitrum factu fuerit sociatum.
 Omnibus his fel ovis, ursi quoque ferre salutem
 Creditur, ursini pulvis cum melle iugatus
 Sumentis prodest, epilepticus inde iuvatur.
 330 Nyctalopas capreum Fel longe pellit inunctum,
 Hirci palpebras sedabit ab unguine crassas,
 Et deturpatis valet hoc succurrere strumis.
 Ergo reponendum Fel sic est atque paraudum:
 Horae per spatium filo coquat unda ligatum,
 335 Umbra siccata post haec servetur ad usum.

13. FIMUS.

Sunt qui non credunt Fimos conferre medelam,
 Ultima res inter quod sint, sed decipiuntur.
 Fimus ovillus enim, si sit coniunctus aceto,
 Nigras emendat maculas cataplasmate facto,
 340 Nascentes clavi fugiunt sic et sacer ignis,
 Sic sanat fracta et cum quassis caribus ossa;
 Cum cera atque oleo ambustis igni medicatur.
 Fimi pascentis vaccae cataplasma recentis
 In foliis positum, carbonibus excalesfactum,
 345 Turgida fomento compescit vulnera lento.
 Ischiadem curat vel certe idem moderatur
 Impositus parti, si iungis acerrima vina;
 Et cataplasmatibus solitis laxare iugatus,
 Duritias solvit, struma huic et pustula cedit.
 350 Sed maiora bovis praestant medicamina mascli,
 Prociduos curans uteros fumo muliebres,
 Idem suffitus culices foetore fugabit.
 Utile non modicum dat avis ciconia Fimum,
 Curat enim sumptus in aqua potando caducos.
 355 Fimus apri siccus vinoque terendo iugatus
 Aut lymphae, vomitum sanat potando cruentum,
 Et lateris veteres sanat solitosque dolores.
 Illo nil melius, si sit coniunctus aceto,
 Ossaque consolidat, quassata iuvans ut ovillus,

336 Corn. f. 91^a; Ranz. p. 105; Diosc. II. 98.

Nec minus argenti prodest spumam sociare,
 295 Bis binas drachmas istis et iungere quinq;
 Aneستي, lympham simul haec duo namque soluta
 Mellis ad effigiem, capiti possunt dare sola,
 Quae paulo supra perscripsi cetera posse,
 Si sint adiuncta et post haec velamina mitrae,
 300 Sed caput ablutum reddat decoctio bletae.

12. FEL.

Non est spernendum Fel, sit licet illud amarum,
 Vilis et multis non de virtute peritis
 Eius, ac iniuste, quoniam quit multa iuvare.
 Virtus est omni thermanatica viscida Felli,
 305 Sed magis est aliis, aliis minus esse probatur.
 Fella gerunt ergo perdecies atque pavones,
 Capreolique simul nemoris, niveique capones,
 Quae sunt unius virtutis dando iuvamen;
 Suffusos oculos haec et caligine plenas
 310 Curant palpebrasque iuvant aspreline plenas.
 Hircus, ovis, porcusque, ursus, taurusque secundam
 Vim retinent Fellis, ventrem quoniam puerorum
 Solvit, eo tincta est tomentum et succida lana,
 Vel collyriolum si subponatur in anum.
 315 Curat taurinum coniuncto melle synanchen,
 Atque cicatrices sanas et vulnera reddit.
 Lacte sed admixto dolor auris ei muliebri
 Infusum cedit, sed lac debet superare.
 Porri cum succo taurino Felle iugato
 320 Asseritur tali medicamine fistula pelli;
 Traumaticis medicaminibus, quae vulnera curant,
 Iungitur illa quidem, quia sanat et absque tumore,
 Quae mala sunt, etiam non incurata relinquunt.
 Testes et veretrum sanat cum melle dolentes,
 325 Optime leprosos curat et furfura purgat,

296 De asvesto s. asbesto cfr. Diosc. V. 132, est calx viva. — 301 Corn. f. 89^b; Ranz. p. 104; Diosc. II. 96. — 304 Thermanatica virtus i. e. calefaciens. — 320 Diosc. habet πρὸς δὲ σφίγγι, quod est timatus aurium, non fistula; legit vero vetus quidam interpres Dioscoridis τρυφ-
 γουτ, quem noster secutus est.

- 360 Prodest luxatis cera roseoque iugatus.
 Fimus adustus equi, vel crudus Fimus aselli,
 Si velut emplastrum fiat comitatus acetum,
 Vulnere manantem fertur retinere cruorem,
 Fimus, quem caprae faciunt tritus nemorosae,
 Solo cum vini cyatho bibitus comitati,
 365 In tribus ictericum fertur sanare diebus.
 Menstrua cum folio, spica, nardoque bibendo
 Purgat, at olibani succus cum pulvere tritus
 Appositus vulvis fluxum sisit muliebrem.
 370 Ustus alopeciam commixto sanat aceto,
 Uncto cum veteri fertur podagrae medicari,
 Atque venenatos percurat coctus aceto
 Morsus aut vino, vulnusque quod herpeta graece
 Dicitur, impositus, morbum quoque parotidarum.
 375 Si veluti cauter de sicco fiat eodem,
 Ponaturque super scapulam, qua parte dolebit
 Coxa, sinatque diu scapulam dum sentiat ustam,
 Non tamen eripiat morbus dum cedat ab illa.
14. CASEUS.
- Caseus insulsus stomacho bonus esse probatur,
 380 Escis illius quia venter mollificatur,
 Corporibus macris et pinguedo reparatur.
 Constringendo minus ventrem, plus nutrit ovillus,
 Plus aliis quoniam fertur quod pinguior extet.
 Assus et elixus ventrem constringere noscit.
 385 Sicque tumens oculus illum medicamine poscit,
 Et sic livores oculos tollit maculantes.
 Praevalet ast omnes bubulus sedando tumores.
 Omnis caprinus stringit vetus et bubulinus,
 Nec prodest, potius maciei dando nocivus.
 390 Lac liquidum pingues sumptum fertur dare carnes.

360 *Iugatis* Corn. — 371 Uncto i. e. axungia. — 379 Corn. f. 93 a; Ranz. p. 107; Diosc. II. 79.

15. ARANEAE TELA.

- Telae adstringentes sunt, quam dat aranea, vires,
 Quare depellit febres, admixta quibusdam
 Unguentis foveas si tempora febricitantis.
 Sanguinis appositu solet et retinere fluorem,
 395 Et fieri prohibet saniem, quae concava non sunt,
 Vulneribus, servans ea ne tumor irruat illis.
 Auris cum roseo compescit cocta dolorem,
 Candida quae magis est, magis est virtute probanda
 Ut sunt, quas agitat ventus post tempora messis.
 400 Quartanas inctas corio suspensaque collo,
 Pellere confirmant proprio medicamine docti.

16. COCHLEAE.

- Non admirandae Cochlearum sunt medicinae,
 Quum medicinalis subeant vim stercora iuris.
 Harum terrenae quaedam quaedamque marinae,
 405 Non virtute pares, quia terrenae meliores,
 Ast utrisque tamen vis est eadem, licet impar.
 Eustomachas dicunt terrenas, quod movet alvum
 Pulvis obustarum fervoribus ignis earum.
 Esse coërentis virtutis tam perhibetur
 410 Et constrictivae, quibus ut cruor exit ab ore
 Per sputum, iuvat assumptus, reprimit quoque fluxum.

17. CORNU CERVI.

- Cervi strictivae Cornu virtutis habetur,
 Omni profluvio quare astringendo medetur,
 Sed prius exuri sic ignibus illud oportet:
 415 Partes ad minimas Cornu frangendo redactum
 In cacabo poni debet crudo atque recenti,
 Argilla intectoque et mox fornace incluso
 Ardeat, ut candens fiat niveique coloris.

391 Corn. f. 93 b; Ranz. p. 108; Diosc. II. 68. Aliqua hic telae adscribuntur, quae Dioscorides de ipso animali praedicat. — 402 Corn. f. 94 a; Ranz. p. 108; Diosc. II. 11. Sensus est: non mireris cochleas habere vires inedicas, cum ipsa adeo stercora (v. 336 sq.) vires in arte medica habeant. — 412 Corn. 94 a; Ranz. p. 109; Diosc. II. 63.

- Quod simul est ustum, veluti quoque cadmia lotum,
 420 Utile subscriptis potu et medicamine notum est:
 Coeliacis, haemoptoicisque, dysentericisque,
 Ictericis, fluxum pariter tenet et muliebrem,
 His ad purgandum cochlear detur geminatum,
 Vesicaeque dolor fugit amixto tragacantho.
 425 Collyriis etiam miscetur pulvere facto,
 Rheumata quae sistunt, ulcusque iuvant oculorum.
 Si dentificiis mixtum sit, plus operantur.
 Quis cinis exusti valeat dixi medicari,
 Restat aqua coctum quantum possit referendum.
 430 Quisquis habet dentes morbo graviore dolentes,
 Sectum cum lima Cornu crudum coquat unda,
 Vas sit humo factum, quo ferveat, inde retractum
 Mox assumatur, os ut tepido foveatur;
 Hoc medicamentum donec sit in ore retentum
 435 Sanansque adstringens dentes, fugit hinc dolor ingens,
 Sic etenim fugiet, quo sanus perpete fiet.
 Haec limatura at fuerit si dedita cruda
 Cum vino vel aqua, lumbricos enecat ipsa,
 Serpentesque suo quit adusta expellere fumo.

18. ACETUM.

- 440 In desiccando vis frigida constat Aceto.
 Hinc stomacho dicunt, quod sit fastidia tollens,
 Sistit manantem impositum potumque cruorem,
 Et ventris fluxum, si sit coctus cibus inde.
 Vulneribus cunctis, fuerint quae facta recenter,
 445 Subvenit intincta, si desit spongia, lana
 Succida fomento, fieri nec turgida possunt.
 Taliter admotum propendentem iuvat anum.
 Lepras emendat sic atque ignem fugat atrum,
 Zernas et maculas, et morsus pellit arachnes,
 450 Siccat fomento podagras cum sulphure vivo,
 Melleque livores iuncto reddit meliores,
 431 Cornu cervi limatum coquatur ex aqua in vase fictili etc. — 440
 Corn. f. 95a; Ranz. p. 110; Diosc. V. 21. — 446 *Nec talia R.*

Cum roseo mixtum caput a fervoribus unctum
 Atque locos alios, si detur succida fotu.

19. SULPHUR VIVUM.

- Sulphur splendidis vivum niveique coloris,
 455 Asseritur multam multis dare posse medelam;
 Virtus est eius, ut dicunt, extenuatrix,
 Et diaphoretica, ac simul attractoria, calda,
 Emypticis atque asthmaticis, tussique medetur;
 Pulvis et ictericis cum mensura cochlearis,
 460 Et fluxum sanat nares cerebrumque prementem,
 Mollis si sumptum sit in ovo. Sed dat abortum
 Suffitum fieri, surdis atque esse medela
 Taliter asseritur; lethargus sic quoque cedit.
 Lepras et zernas curat, mixtaque resina
 465 Scorpio quos ictus fecit, maris atque dracones.
 Hoc quoque prurigo, sed cum nitro, prohibetur,
 Et sparso restat fluxus sudoris abundans.
 Reddit aquae sanam mixtum nitroque podagram.
 Unguens coniuncto leprosos Sulphur aceto
 470 Et terebinthina pariter corrodere fertur;
 (Cum vino sumptis obstat potata venenis)
 Trita simul nitrum, pariter mel, Sulphur, acetum,
 Cum succo lanis inducta calentia lumbis
 Praestant auxilium forte medicamine divum,
 475 Nec minus hoc solum prodest adipi sociatum.

20. ALUMEN.

- Diversae species dicuntur Aluminis esse,
 Quartus eis gradus est, virtus quoque sicca calensque,
 Styptica, mundificans, obscuris visibus apta.
 Palpebras tenuat, carnisque superfusa rodit

453 Diosc. habet: *ὄνν ῥοδίνῳ καὶ οὐμπηγοῖς ἔργους.* — 454 Corn. f. 95b; Ranz. p. 110; Diosc. V. 123. — 458 Emypticis i. e. empyemate laborantibus. — 460 Diosc.: *καὶ πρὸς κόκκυν δὲ καὶ κατέφθον ποιεῖ.* — 471 Dubitare licet, an versus huc pertineat, an non potius ex alio plane capite hic insertus sit. — 476 Corn. f. 96b; Ranz. p. 111; Diosc. V. 122.

- 480 Illarum, vel quum fuerit caro mortua circa.
 Ulcera desiccat mala, restringit quoque farsam
 Admixtum gallae, vinique feci simul acri.
 Dentibus infirmis gingivarumque tumori
 Prodest cum melle vinum si iungitur acre.
 485 Restringit fluxum manantis ab ore cruoris.
 Pustula vel scabies illo fit sana fricata,
 Lotave de lymphæ, cum qua fuerit resolutum.
-
- 481 Farsa est ulcus malum seu phagedaenicum.

PROLEGOMENA AD STRABONEM.

Walafridus Strabo natus est anno DCCCVI vel DCCCVII, studia prima fecit in monasterio Sangallensi, seriora in monasterio Fuldensi, praeceptore praecipuo usus Rhabano Mauro, tunc temporis celeberrimo. Anno DCCCXLII factus est Walafridus Abbas coenobii Reichenau (Augia dives) in dioecesi Constantiensi, mortuus est in Gallia ut perhibent anno DCCCXLIX. Multa scripsit theologici praesertim argumenti, de quibus vide Polycarpi Leyseri histor. poëtar. et poëmat. medii aevi pag. 235, Fabricii biblioth. lat. med. et infimae aetat., ed. I. tom. VI. p. 864, Canisii thesaur. monumentor. ecclesiasticor. s. lectiones antiqu., ed. Iac. Basnage, tom. II. part. 2. pag. 176 sq. et alibi.

Carmen eius, quod inscribitur *Hortulus*, dedicatum est Grimaldo seu Grimoaldo, qui Abbas Sangallensis factus est anno DCCCXLI vel DCCCXLII, mortuus DCCCLXXII. Recudi curavimus, quia non ignobile rei poëticae et herbariae monumentum sit e saeculo nono ad nostra usque tempora servatum. Adhibuimus editiones duas Atrociani (anni 1527 et 1530), impressionem in Canisii et Basnagii iam dicta collectione (II. 1. p. 265), et Casp. Barthii annotationes in eiusd. Adversarior. libr. IV. c. 24. pag. 203.

Prodiit vero Strabonis Hortulus seorsim:

Norimb., 1512. 4., in offic. Io. *Weyssenburgeri*, sub titulo: „Strabi Fuldensis monachi Hortulus apud Helvetios in S. Galli monasterio repertus, carminis elegantia tam delectabilis, quam doctrinae cognoscendarum quarundam herbarum varietate utilis.“ (Vid. Rivini biblioth. n. 6394.)

Praeterea prodiit cura Io. Atrociani ad calcem Macri 1527 cum parvo commentario, et 1530 sine commentario. Inscriptionem in utraque editione habet „*Strabi Galli poëtae et theologi doctissimi ad Grimaldum coenobii S. Galli abbatem Hortulus*“, ubi igitur et nomen et patria Walafridi falso indicatur, nam neque Gallicae est originis, neque, ut ex versu 429 patet, Strabus dicitur. — Alia im-

presso adnexa est Eobani Hessi carminibus Francof. 1564, 1571. 8. et inserta collectioni medicae Aldinae (Venet. 1547. fol.), bibliothecis Patrum Ecclesiae nonnullis et thesauro Camisii et Basnagii.

WALFRIDI STRABONIS

AD GRIMALDUM COENOBII S. GALLI ABBATEM

H O R T U L U S.

I. P R A E F A T I O.

- 1 Plurima tranquillae cum sint insignia vitae,
Non minimum est, si quis Paestanae deditus arti
Noverit obscoeni curas tractare Priapi.
- 2 Ruris enim quaecumque datur possessio, seu sit
Putris harenoso qua torpet glareae tractu,
Seu pingui molita graves uligine foetus,
Collibus erectis alte sita, sive iacenti
Planicie facilis clivo, seu vallibus horrens,
Non negat ingenuos olerum progignere fructus,
10 Si modo non tua cura gravi compressa veterno
Multiplices olitoris opes contemnere stultis
Ausibus assuescit, callosasque aere diurno
Detrectat fuscare manus et stercore plenis
Vitat in arenis disponere pulvere qualls.
- 15 Haec non sola mihi patefecit opinio famae
Vulgaris, quaesita libris nec lectio priscis,
Sed labor et studium, quibus ocia longa dierum
Postposui, expertum rebus docuere probatis.

II. C U L T U R A E I N I T I U M.

- Bruma senectutis vernacula, totius anni
20 Venter et amplifui consumptrix saeva laboris,

8 An legendum sit *vallibus haerens*?

- Veris ubi adventu terrarum pulsa sub imas
Delicuit latebras, vestigiaque horrida avarae
Ver hyemis reduci rerum delere pararet
Stemmate et antiquo languentia rura nitore
25 Reddere, ver orbis primum caput et decus anni,
Purior aura diem cum iam reserare serenum
Inciperet zephyrosque, herbae floresque sequuti
Tenuia porrigerent radicis acumina, caeco
Tecta diu gremio canasque exosa pruinas.
30 Cum sylvae foliis montes quoque gramine pingui
Prataque conspicuis vernarent lacta virectis,
Atriolum, quod pro foribus mihi parva patenti
Area vestibulo solis convertit ad ortum,
Urticae implerunt campique per aequora parvi
35 Illita ferventi creverunt tela veneno.
Quid facerem? tam spissus erat radicibus infra
Ordo catenatis, virides ut texere lentis
Viminibus crates stabuli solet arte magister,
Ungula cornipedum si (quando humore nocetur
40 Collecto) putres imitatur marcida fungos.
Ergo moras rumpens Saturni dente latentis
Aggredior glebas, torpentiaque arva, revulsis
Sponte renascentum complexibus urticarum,
Erigo et umbricolis habitata cubilia talpis
45 Diruo, lumbricos revocans in luminis oras.
Inde Noti coquitur flabris solisque calore
Areola et lignis, ne diffluat, obsita quadris
Altius a plano modicum resupina levatur,
Tota minutatim rastris contunditur uncis
50 Et pinguis fermenta fimi super insinuantur.
Seminibus quaedam tentamus oluscula, quaedam
Stirpibus antiquis priscas revocare iuventae.
Denique vernali interdum conspergitur imbre

22 *Ditituit* habent Atrocianus et Basnage, dedi *Delicuit* cum Barthio, quamquam aliis legendum videatur *Dedituit*. — 23 *Pararit* Barth. — 24 Stemma i. q. corona. — 27 *Zephyrosque* Basn., *zephyrosque* Atroc. — 31 *Virectum* scriptoribus medi aevi pro *Viretum*. — 35 Urtica telo venenato comparatur. — 41 Saturni dente i. e. falce. — 44 *Umbriculis* Atroc. Basn. — 50 *Insinuat* Atroc. Basn.

Parva seges, tenuesque fovet praeblanda vicissim

55 Luna comas, rursus si quando sicca negabant

Tempora roris opem, culturae impulsus amore
(Quippe siti metuens graciles torpescere fibras)

Flumina pura cadis inferre capacibus acri

Curavi studio, et propriis infundere palmis

60 Guttatim, ne forte velocior impetus undas

Ingereret nimias et semina iacta moveret.

Nec mora, germinibus vestitur tota tenellis

Areola, et quanquam illius pars ista sub alto

Arescat tecto, pluviarum et muneris experts

65 Squalleat aërei: pars illa perennibus umbris

Diffugiat solem: pars haec, quia celsior, ignei

Sideris accessum lateris neget obice duri:

Non tamen ulla, sibi fuerant quae credita pridem,

Spe sine crementi pigro sub cespite clausit.

70 Quin potius, quae sicca fere translata subactis

Suscepit scrobibus, redivivo plena virore

Restituit reparans numeroso semina fructu.

Nunc opus ingeniis, docili nunc pectore et ore,

Nomina quo possim viresque attingere tantae

75 Messis, ut ingenii res parvae ornentur honore.

III. SALVIA.

Liliagus prima praefulget honore locorum,

Dulcis odore, gravis virtute, atque utilis haustu

Pluribus haec hominum morbis prodesse reperta

Perpetuo viridi meruit gaudere iuventa.

80 Sed tolerat civile malum, nam saeva parentem

Progenies florum, fuerit ni dempta, perurit,

Et facit antiquos defungier invida ramos.

IV. RUTA.

Hoc nemus umbriferum pingit viridissima Rutae

Sylvula caeruleae, foliis quae praedita parvis

60 Fors pro forte putat Barth. ob syllabam longam proxime sequentem. — 66 Defugiat aut refugiat Barth. — 67 Neget Atroc., neget Basn. —

70 Ferev Atroc., fere Basn. — 76 Elelitifagus Atroc. Basn. — 80 Mala conditio civitatis, quod parentes a progenie sua interficiantur.

85 Umbellas iaculata breves, spiramina venti

Et radios Phoebi, caules transmittit ad imos,

Attactaque graves leni dispergit odores.

Haec cum multiplici vigeat virtute medelae,

Dicitur occultis adprime obstare venenis,

90 Toxicaque invasis incommoda pellere fibris.

V. ABROTANUM.

Nec minus Abrotani promptum est mirarier alte

Pubentis frutices, et quas inspicat aristas

Ramorum ubertas, tenues imitata capillos.

Huius odoratum lento cum vimine crinem

95 Paeoniis carptum prodest miscere medelis.

Febribus obstat enim, telum fugat, adiuvat artus,

Quos incerta premit furtivae iniuria guttae,

Praeterea tot habet vires, quot fila comarum.

VI. CUCURBITA.

Haud secus atipetax semente Cucurbita vili

100 Assurgens parmis foliorum suscitatur umbras

Ingentes, crebrisque iacit retinacula ramis:

Ac velut ulmum hedera implicuit cum frondibus altam

Ruris ab usque sinu toti sua brachia circum

Laxa dedit ligno summumque secuta cacumen

105 Corticis occultuit viridi tutamine rugas:

Aut arbustivum vitis genus arbore cum se

Explicuit quavis, ramorumque alta corymbis

Vestiit et propria sursum se sponte levavit,

Visitur ergo rubens aliena in sede racemus

110 Dependere, premit tabulata virentia Bacchus,

Pampinus et frondes discernit latior altas.

Sic mea sic fragili de stirpe Cucurbita surgens

Diligit appositas sua sustentacula furcas,

Atque amplexa suas uncis tenet unguibus alnos,

115 Ne vero insano divelli turbine possit,

Quot generat nodos tot iam retinacula trudit,

91 *Aurotonum* habet Atrociani editio altera et Basn. — 96 Telum extrahit, cfr. Macer v. 48.

- Et quoniam duplicem producunt singula funem,
Undique fulguram dextra laevaueprehendunt.
Et velut in fusum nentes cum pensa puellae
- 120 Mollia traiciunt, spirisque ingentibus omnem
Filorum seriem pulchros metantur in orbes;
Sic vaga tortilibus stringunt amentā catenis
Secularum teretes involvuntque illico virgas,
Viribus et discunt alienis tecta cavarum
- 125 Ardua porticum voluci superare natatu.
Iam quis poma queat ramis pendentia passim
Mirari digne? quae non minus undique certis
Sunt formata viis, quam si tornatite lignum
Inspicias medio rasum quod mymphure constat.
- 130 Illa quidem gracili primam demissa flagello
Oblongo, tenuique feruat ingentia collo
Corpora, tum vastum laxatur in illa pondus,
Totum venter habet, totum alvus et intus aluntur
Multa cavernoso seiunctim carcere grana,
135 Quae tibi consimilem possunt promittere messem.
Ipsis quin etiam teneri sub tempore fructus,
Ante humor quam clausa latens per viscera sero
Autumni adventu rarescat et arida circum
Restiterit cutis, inter opes transire ciborum
140 Saepae videmus et ardenti sartagine pinguem
Combibere arvinam et placidum segmenta saporem
Ebria multoties mensis praestare secundis.
Si vero aestivi sinitur spiramina solis
Cum genitrice pati et matura falce recidi,
145 Idem foetus in assiduos formariet usus
Vasorum poterit, vasto dum viscera ventre
Egerimus, facili radentes illa torno.
Nonnunquam hac ingens sextarius abditat alvo,
Clauditur aut potior mensurae portio plенаe.

125 *Meatu* glossa apud Basn. — 129 *Atrocianus*: „Mynphure, ligno quod loro circumvolutum circumagunt fabri in operibus tornandis“. — 136 *Ipsis* curcubitarum plantis fructus sunt, quos vel immaturos et molles edere, vel maturos durosque vario modo formare licet. *Bardii* coniectura *Ipsa* quoniam comminodum sensum non offert.

150 Amphora, quae piceo hauritur dum glutine, servat
Incorrupta diu generosi dona Lyaei.

VII. PEPONES.

- Hoc simul in spatio, campi quo figitur imis
Haec tam laeta seges, vili quam carmine pinxi,
Visitur alterius vitis genus acre, per aequor
- 155 Serpere pulvureum et fructus nutrire rotundos
Pomorum. Haec species terrae super arida vulgo
Tecta iaceus crementa capit pulcherrima, donec
Solibus aestivis flavos intincta colores
Messoris calathos matura fruge repletit.
- 160 Tum videas aliis oblongo stemmate ventrem
Demissum, nucis aut ovi versatilis instar,
Vel qualis manibus quondam suspensa supinis
Lucret agens circum lomenti bulla salivam,
Ante recens maceratur aquis quam spuma refusis,
- 165 Dum lentescit adhuc digitis luctantibus et se
Alternis vicibus studioque fricantibus uno
Inter utranque manum, parvo fit parvus hiatus
Exitus: huc stricto lenis meat ore Noti vis
Distenditque cavum vitrea sub imagine pondus
- 170 Et centrum medio confingit labile fundo
Undique conveniat camerae quo inflexio tecti.
Ergo calybs huius penetrat dum viscera pomi
Elicit humoris largos cum semine rivos
Multiplici: tum deinde cavum per plurima tergas
175 Frusta manu spargens hortorum laetus opimas
Delicias conviva capit, candorque saporeque
Oblectant fauces: nec duros illa molares
Esca stupere facit, facili sed mansa voratu
Vi naturali frigus per viscera nutrit.

VIII. ABSINTHIUM.

- 180 Proximus Absinthii frutices locus erigit acris,
Herbarum matrem simulantes vimine lento.
- 162 Sicut inter manus lavandas nonnunquam oritur bulla saponacea, —
quum lomenti spuma assidue manibus teritur aqua recenti non affusa. —
181 Herbarum mater est Artemisia, v. Macer v. 2.

- In foliis color est alius, ramisque odor alter.
 Puberibus, longeque saporis amarior haustus.
 Ferrentem domuisse sitim, depellere febres
 185 Hoc solet auxilium clara virtute probatum.
 Si tibi praeterea caput acri forte dolore
 Pulsetur subito, vel si vertigo fatiget,
 Huius opem rimare coquens frondentis amarum
 Absinthii sylvam, tum iura lebetes capaci
 190 Effunde et capitis perfunde cacumina summi.
 Quo postquam ablueris faciles humore capillos,
 Devinctas frondes, superimposuisse memento,
 Tum mollis fotos constringat fascia crines,
 Et post non multas elapsi temporis horas
 195 Hoc inter reliquas eius mirabere vires.

IX. MARRUBIUM.

- Quid referam iuxta positi, nimiumque potentis
 Marrubii non vile genus, licet acrius ora
 Mordeat et longe gustum disjunctat odore.
 Dulce enim olet, non dulce sapit, sed pectoris aegros
 200 Comprimit angores, tristi dum sumitur haustu,
 Praecipue talis caleat si potus ab igni
 Et coenam cyathis cogatur claudere crebris.
 Si quando infensae quaesita venena novercae
 Potibus immiscent dapibusve aconita dolosis
 205 Tristitia confundunt, extemplo sumpta salubris
 Potio Marrubii suspecta pericula pressat.

X. FENICULUM.

- Nec Marathri taceatur honor, quod stipite forti
 Tollitur et late ramorum brachia tendit.
 Dulce satis gustu, dulcem satis addit odorem,
 210 Hoc oculis, quos umbra premit, prodesse loquuntur.
 Huius item semen foetae cum lacte capellae
 Absumptum ventris fertur mollire tumorem
 Cunctantisque moras dissolvere protinus alvi.

203 Ovid. metam. l. 147. — 210 Oculis caliginosis.

- Praeterea radix Marathri commixta liquori
 215 Lenaeo tussim percepta repellit anhelam.

XI. GLADIOLA.

- Te neque transierim latiae cui libera linguae
 Nomine Digladii nomen facundia finxit.
 Tu mihi purpurei progignis floris honorem
 Prima aestate gerens violae iucunda nigellae
 220 Munera, vel qualis mensa sub Apollinis alta
 Investis pueri pro morte recens. hyacinthus
 Exiit et regis signavit vertice nomen.
 Radicis ramenta tuae siccata fluenti
 Diluimus contusa mero, saevumque dolorem
 225 Vesicae preminus tali, non secius, arte.
 Pignore fullo tuo lini candentia texta
 Efficit, ut rigeant dulcesque imitentur odores.

XII. LIBYSTICUM.

- Inter odoratam memorare Libystica sylvam
 Fortia suadet amor parvi diffusior horti.
 230 Hoc germen succo quamvis et odore gemellis
 Orbibus officere et tenebras inferre putetur,
 Semina saepe tamen quaesitis addere curis
 Parva solent, famamque aliena laude mereri.

XIII. CEREFOLIUM.

- Quae tot bellorum, tot famosissima rerum
 235 Magnarum monumenta sacro pia conficis ore,
 Exiles Erato non dedignare meorum
 Divitias olerum versu perstringere mecum.
 Infirmis divisa licet Macedonia ramis
 Spargitur et crebris ignobile semen aristis
 240 Sufficit, illa tamen toto reparabilis anno
 Pauperiem largo solatur munere plebis

214 Feniculi radix cum vino tussim solvit. — 226 Barthius legit: *can-*
dentia sive Efficit ut vigeant i. e. ut non corrumpantur. Neque necessaria
 neque satis apta coniectura. — 228 Libysticum alias dicitur Ligusticum et
 Levisticum. — 230 Cfr. Macer v. 900.

Indiguae, nec non restringere sanguinis undas
 Corpore diffusus, facili solet obvia gustu.
 Illa quoque infesto venter dum forte dolore
 Turbatur, fomenta super non irrita ducit,
 Puleium sibi met' frondesque papaveris addens.

XIV. LILIU M.

Lilia quo versu candentia, carmine quove
 leuinae macies satis efferae arika Musae?
 Quorum candor habet nivei similitudine minoris,
 245 Dulcis odor, sylvas imitatur flore subaeneas,
 Non parius candore lapis, nec nardus odore
 Lilia nostra premit; nec non, si perfidus anguis
 Ingentis collecta dolis serit ore venena
 Pestifero caecum per vulvas ad intima mortem
 255 Corde feram mittens, pistillo Lilia praestat
 Commacerare gravi, succosque haurire Falerno.
 Si quod contusum est summo iuventis in ore
 Ponatur punctum, tum iam dinoscere vires
 Magnificas huiusce datur medicaminis vitro.
 260 Haec et iam laxa prodest contusio membris.

XV. PAPAVER.

Et Cereale quidem negarum in parte Papaver
 Hac memorare placet, quod raptae moesta puellae
 Mater, ut immensis optata obliviam mentem
 Exuerent curis, fertur Latona vorasse.
 265 Hoc simul auxilio carbunculus ater, ab imo
 Pectore qui ructus nimium convolvit amaros
 Oris ad usque fores, reprimi per saepe videtur.
 Huius ad alta caput granorum semine fuetum
 Protento fragilique solet se tollere colto,
 270 Inque modum mali, regio cui punica nomen
 Indidit, unius patulo sub pellis amictu

242 *Indignae* Atrac. Basn., nos Barthii coniecturam secuti *indignae* legitimus. — 260 Haec contusio, scil. Lilliorum flores in mortaria condasi, ut v. 255, 257. — 261 Cfr. Virg. georg. l. 212. — 270 Malo puniceo comparatur caput papaveris.

Grana celebrandae virtutis plurima claudit,
 Deque sono mandentis habet formabile nomen.

XVI. SCLAREA.

Hic umbrosa novos inter Sclatea virores
 275 Stipite praevaleo assurgens, ramosque comasque
 Altius extollit, quae quamvis rarius ulli
 Quaesita auxilio, medicorum peue putetur
 Effugisse manus, dulci tamen indita caldae
 Et vires et odorati fermenta saporis
 280 Praestat, eam iuxta hortensis non extrema costi
 Sylva latet, stomachique moras ventremque salubri
 Provocat auxilio, radicis munere coctae.

XVII. MENTHA.

Nec mihi defuerit vulgaris copia Menthae
 Multa per et genera et species diversa coloresque
 285 Et vires: huius quoddam genus utile vocem
 Raucisonam claro rursus redhibere canori
 Posse putant, eius succos si fauce vorarit
 leuna, quem crebra premens raucedo fatigat.
 Est aliud praepingue genus huiusce fructecti,
 290 Quod iam non parvi diffundat germinis umbras
 Celsa ebuli sed more petens, a stipite forti
 Undique maiores foliorum prorogat alas,
 Quis odor alter inest pauloque immitior haustus.
 Sed si qui vires, species et nomina Menthae
 295 Ad plenum memorare potest, sciat ille, necesse est,
 Aut quot Erythraeo volitent in gurgite pisces,
 Lemnius aut altum quot in aëra Mulciber ire
 Scintillas vastis videat fornacibus Actnae.

XVIII. PULEIUM.

Non patitur cunctas angustia carminis huius
 300 Pulei virtutes celeri comprehendere versu.

273 Papaver dictum esse a *pappare* seu *pappare* i. q. edere. Papaver puerorum est sed manducare virorum. — 289 Costus hortensis est Balsa-
 mita vulgaris. — 292 *Potrigit* Alds Bast.

Hoc apud Indorum tanti constare peritos
 Fertur, apud Gallos quanti valet indica nigri
 Congeries piperis. Quis iam dubitare sinetur
 Hac herba plures leniri posse labores,
 305 Quam pretiis inhianter emit ditissima tantis
 Gens hebenoque auroque fluens et mira volenti
 Quaeque ferens mundo. O magni laudanda Tonantis
 Virtus et ratio, nullis quae munera terris
 Larga suae non pandit opis: quae rara sub isto
 310 Axe videre soles, aliis in partibus horum
 Copia tanta iacet, quantam vilissima tecum
 Efficunt: rursus quaedam quae spreta videntur
 Forte tibi, magno mercantur ditia regna,
 Altera ut alterius potiatur foenore tellus,
 315 Orbis et in toto per partes una domus sit.
 Puleium quam decoctum curabit amice
 Et potu et fotu stomachum (mihî crede) morantem.
 Dum canimus, quae certa gravi ratione tenemus,
 Quaedam audita et iam vero miscere cõthurno
 320 Fas ususque sinit: ramum coniungito Pulei
 Auriculæ, ne forte caput turbaverit æstus
 Solis, in aërio si te perflarit aperto.
 Quod nisi me currens deponere vela Thalia
 Cogeret ac tandem portus intrare moneret,
 325 Hinc tibi multiplices poteram decerpere flores.

XIX. APIUM.

Quamvis in nostris Apium vilesceret horâis,
 Et solito id multi prodesse sapore notarent,
 Plura tamen propriis medicamina viribus acri
 Exhibet auxilio, cuius si trita capessas
 330 Semina, torquentes urinae frangere tricas
 Dicitur, ipsum etiam tenero cum germine mansum
 Concoquit errantes stomachi penetralibus escas.
 Corporis hunc regem turbans si nausea vexet,
 Mox Apium lymphæ tristisque bibatur aceto,
 335 Passio tum celeri cedet devicta medellæ.

XX. BETONICA.

Montibus et sylvis, pratis et vallibus imis
 Bettonicæ pretiosa licet collectio cunctis
 Pene locis superet passim, tamen hanc quoque noster
 Hortus habet cultaque docet mansuescere terra.
 340 Haec tantum meruit generali nomine laudis,
 Ut si quid mea Musa velit superaddere, tandem
 Mole operis devicta sui iam sentiat, illa
 Utilitate minus quicquid depromptserit esse.
 Hanc viridem si forte tuos coneris in usus
 345 Carpere, siccataque hyemi deponere pigrae,
 Turbida sive tuas oblectant pocula fauces,
 Seu potius longo tibi defecata labore
 Dona placent, huius virtus mirabilis herbae
 Omnia sufficiet, quam quosdam pendere tanti
 350 Novimus ut contra, totum si iniuriâ corpus
 Impetit interius, muni viribus eius
 Sese posse rati, soleant haurire diebus
 Continuis hoc acre genus medicaminis almi.
 Praeterea caput infesto si vulnere fractum
 355 Tabuerit, tum crebra terens imponito sacrae
 Tegmina Bettonicæ, statim mirabere vires
 Illius, in solidum fuerit dum clausa cicatrix.

XXI. AGRIMONIA.

Hic quoque Sarcocolam, campos quae plurima passim
 Vestit et effoetis sylvarum inventa sub umbris
 360 Nascitur, ordinibus facile est discernere pulchris.
 Haec praeter varium latae virtutis honorem,
 Trita domat ventris praedirum et pota dolorem.
 Si quae forte calybs infensus vulnera membris
 Indiderit nostris, huius tentare inbemur
 365 Auxilium partique imponere tonsa patienti
 Germina, maturum nacturi hac arte vigorem,
 Si tamen addatur mordens cataplasmati acetum.

XXII. AMBROSIA.

Hand procul Ambrosiam vulgo quam dicere mos est
 Erigitur, laudata quidem, sed an ista sit illa
 370 Cuius in antiquis creberrima mentio libris
 Fit, dubium est multis. Medici tamen arte suapte
 Hanc utcumque colunt, tantumque haec sanguinis hausta
 Absumit, quantum potus ingesserit alvo.

XXIII. NEPETA.

Herbarum in numero, quas hortulus ille recenti
 375 Semper prole creat, Nepetae non segnior exit
 Surculus, urticam foliis simulantibus, alto
 Vertice pergratum late largitus odorem.

Haec variis olim morborum accommoda curis
 Non extrema alias inter decernitur herbas.

380 Huius enim succus, roseo commixtus olivo,
 Efficit unguentum, laesae quod vulnera carnis
 Atque cicatricum deformia signa novarum
 Posse abolere aiunt, prisco reparare nitore,
 Et revocare pilos plagae quos forte recentis
 385 Pestis hiulca tulit, sanie taboque perosos.

XXIV. RAPHANUS.

Hinc Raphanum radice potens, latoque comarum
 Tegmine sublatum, extremus facit ordo videri.
 Cuius amara satis quatienti viscera tussim
 Mansa premit radix, triti quoque seminis haustus
 390 Eiusdem vitio pestis persaepe medetur.

XXV. ROSA.

Iam nisi me fessum via longior indupediret,
 Scrupeus atque novi tereretur carminis ordo,
 Debueram viburna Rosae pretiosa metallo
 Pactoli et niveis Arabum circumdare gemmis.
 395 Haec, quia non tyrio Germania tingitur ostro,
 Lata nec ardentis se Gallia murice iactat,
 Lutea purpureis reparata crementis quotannis,

372 *Tantumve sanguinis* Atroc., nostram lectionem habet Basn.

Uber tum floris tantum, qui profinus omnes
 Herbarum vicisse comas, virtute et odore
 400 Dicitur, ut merito florum flos esse feratur.
 Inficit hic oleum proprio de nomine dictum,
 Quod quam saepe fat mortalibus utile curis,
 Nec meminisse potest hominum nec dicere quisquam.

405 Longius horum et iam spirans odor imbuat auras;
 Sed si quis nivei candentia germina fructus
 Triverit, aspersi mirabitur illicet omnem
 Nectaris ille fidem ceteri perisse meatu.

Hoc quia virginitas fama subnixa beata
 410 Flore nitet, quam si nullus labor exagitarit
 Sordis et illiciti non fregerit ardor amoris,
 Flagrat odore suo. Porro si gloria pessum
 Integritatis eat, fateor, mutabit odorem.

Haec duo nanque probalium genera inclyta florum
 415 Ecclesiae summas signant per secula palmas:
 Sanguine martyrii carpunt quae dona rosarum,
 Liliaque in fidei gestant candore nitentis.
 O mater virgo, foecundo germine mater,
 Virga fide intacta, sponsi de nomine sponsa,

420 Sponsa, columba, domus, regina, fidelis amica,
 Bello carpe Rosas, laeta arripe lilia pace.
 Flos tibi sceptrigero venit generamine lesse,
 Unicus antiquae reparator stirpis et auctor,
 Lilia qui verbis vitaeque dicavit amoena,

425 Morte Rosas tingens, pacemque et praelia membris
 Liquit in orbe suis, virtutem amplexus utranque,
 Praemiaque ambobus servans aeterna triumphis.

XXVI. DICATIO OPUSCULI.

Haec Tibi servitii munuscula villia parvi
 Strabo tuus, Grimalde pater doctissime, servus
 430 Pectore devoto nullius ponderis offert,

419 *Virgo* Atroc., *virga* Basn. — 429 *Pater sanctissime* Barth. ex coniectura. Patet praeterea ex hoc ipso versu auctorem se *Strabonem* dicere non Strabum.

- Ut cum conceptu viridis consederis horti,
 Super opacatas frondenti germine malos
 Persicus imparibus crines ubi dividit umbris,
 Dum Tibi cana legunt tenera lanugine poma
 435 Ludentes pueri, schola laetabunda tuorum,
 Atque volis ingentia mala capacibus indunt,
 Grandia conantes includere corpora palmis:
 Quo moneare habeas nostri, Pater alme, laboris,
 Dum relegis, quae dedo volens, interque legendum
 440 Ut vitiosa seces, deponco, placentia firmes.
 Te Deus aeterna faciat virtute virentem
 Immarcescibilis palmam contingere vitae,
 Hoc Pater, hoc Natus, hoc Spiritus annuat almus.

432 *Subter* Barth. item. — 434 *Lanugine mala* Barth.

Explicit Strabonis Hortulus.

PROLEGOMENA AD OTHONEM CREMONENSEM.

Sub nomine Othonis, seu Othonis Cremonensis, extant in nonnullis Regiminis Salernitani editionibus (Francofurti apud Egenolph. 1551, 53, 56, 57, 59 et Parisiensibus quibusdam) versus memoriales CXIV, qui de medicamentorum simplicium cognitione agunt. Hos versus multo rectius conscriptos, ad numerum CXXXVIII auctos et prooemio prosa oratione scripto instructos continet Codex bibliothecae academiae seu Paulinae Lipsiensis membraneus (N. 1213. fol. min. Catal. Felleri pag. 280. n. 40) seculo XIV ineunte scriptus simul cum aliis forsan eiusdem auctoris versibus CCXXI qui de medicamentis compositis agunt in Nicolai Praepositi dispensatorio contentis. Deditus igitur ex hoc codice hos illosque versus simul, ita ut numerus eorum sit CCCLXXIX; contulimus accurate cum editionibus Regiminis Salernitani 1557 et 1559, ex qua collatione facile apparet, horum versuum minimam tantum partem eamque pessime corruptam typis hucusque executam fuisse. Ubi varia lectio indicanda fuit, designavimus lectionem Codicis manuscripti per μ , lectionem in editionibus 1557 et 59 impressam per σ , et ubi hae impressiones ipsae inter se differrent, quod perraro accidit, indicavimus alteram (1559) per τ . Desunt vero in editionibus impressis non solum omnia medicamenta composita, sed e simplicibus quoque XIII sequentes: Classa, Cassia fistula, Cinnamonum, Cyperus, Muscus, Nux muscata, Opium, Pix, Pyrethrum, Scamonea, Spica nardi, Storax calamita, Sanguis draconis.

De Othone Cremonensi videatur Paschalis *Galli* bibliotheca medica (Basil. 1590. 8.) pag. 247, Israel. *Spachii* nomenclator scriptorum medicorum (Francof. 1591. 8.) p. 152, Io. Antonid. *van der Linden* de scriptis medicis (edit. 3. Amstelod. 1662. 8.) p. 505, Georg. Abrah. *Mercklin* Lindenius renovatus (Norimb. 1686. 4.) p. 861, Chr. Guil.

Kestner medic. Gelehrtenlexicon (Jen. 1740. 4.) p. 607, Chr. Gottl. *Jöcher* Gelehrtenlexicon III. pag. 1136, Alb. *Haller* biblioth. botan. I. p. 216, biblioth. medic. pract. I. pag. 428.

OTHO CREMONENSIS

DE ELECTIONE ET VIRIBUS MEDICAMENTORUM
SIMPLICIUM ET COMPOSITORUM.

PROOEMIUM.

Quoniam firmissis memoriae commendantur, quae merito scripta sunt, et hoc duplici de causa, quarum alia est quod pedalis consonancia delectationem ingerens in animo auditoris et maxime addiscentis constanter reponitur. Sic quoque oblivionem elimat et expellit. Ideo attentius considerans non ad laudem, sed auditorum commodum in arte medicinae studenſium signa et cognitiones bonitatis et utilitatis specierum, deinde laudes omnium opiatarum, electuarius et unguentorum antidotarii scribere proposui metro mediante. In quo non quaeratis splendorem carminis, sed ad utilitatem sufficiant rudi et inculto stilo contenta. Finito prooemio sequitur principale.

PARS PRIMA.

LIGNUM ALOËS.

1 Res aloës lignum pretiosa, sit hoc tibi signum:

Quod nigredo parum maculat, fragrans, subamarum,

Si grave, nodosum, subdurum, sit pretiosum.

ALOË HEPATICUM.

Subrufum, clarum, fragile, paulisper amarum

5 Est aloë carum, rerum res una bonarum.

1 Est aloës lignum melius sit σ ; inscriptio De ligno aloës μ , Aloë σ . —
2 Quod nigredo parum dat fragile subamarum σ . — 3 Sit grave σ . — 4 Est aloë earum simplex res una bonarum Subrufum, clarum, fragile, parum amarum σ .

AGARICUS S. FUNGUS ABIETIS.

Res frangi praesto pretiosus agaricus esto,
Candidus et splendens, onus in libra leve pendens.

ALUMEN.

Si dirimens lumen albedine lucent alumen,

Et partes oris salsi punctura saporis

10 Mordicat, aut sputum super hoc reddatur acutum,

Huic laus debetur, si veneat, aera meretur.

ASA FOETIDA.

Quo mage foetorem facit asa, scias meliorem.

AMMONIACUM.

Est pretium pandens ammoniacum bene candens,

Quo magis est purum pretii plus promeriturum.

ANTIMONIUM.

15 Multum splendoris antimonii melioris

Est signum; stagni si splendet imagine, magni

Nominis est, teritur hoc, illud fusile scitur.

AMBRA.

Laudes ambra merens levis est et dentibus haerens,

Dives odore, foris grisei sunt signa coloris.

AMIDUM.

20 Laus est albens amidi foecunda recentis,

Ex antiquato virus prodire putato.

ANACARDI.

Forma maiores anacardi sunt meliores.

ANETHUM.

Haud tibi sit spretum, si linguam pungit anethum.

7 Splendens, libramine leveque pendens σ . Inscr. Agaricus σ . — 8 Si petis lumen σ . — 9 Et fit pars oris salsi compuncta σ . — 10 Ac sputum praeterca reddat acutum σ . — 11 Laus huic datur (debetur), praestantius illa medetur σ . — 12 Assa tu dic meliorem σ . — 13 Pendens ammoniacum (sic etiam in inscr.) σ . — 14 Plus est valitutum σ . — 15 Maki spl. antimonium est melioris σ . — 16 Et signum σ . — 17 Et nanibus teritur sic (si) illud fragile fertur σ . — 19 Odore foris gypsi sunt σ . — 21 Antiquato reliquam prodire σ . — 22 Fama maiores σ . — 23 Non tibi σ .

ANISUM.

Copia dulcoris dos est anisi melioris.

AMMI ET APIUM.

- 25 Ut sibi laus detur ameos apiumque meretur,
Si degustatum pungit mordetque palatum.

ASPHALTUM.

Grandi foetore, levitate, nigroque colore
Haec per signa potes asphalti noscere dotes.

ALCANNA.

- Quisquis ea gaudes alcannae collige laudes,
30 Quam color offuscat subrufus laude coruscet,
Laus augmentetur huic si levitas societur.

ACETUM.

In terram fusum si spumat, cedat in usum,
Gestans completum cumulum bonitatis acetum.

BOLUS.

- De bonitate boli spem tu tibi ponere noli,
35 Qui frangi nescit, qui parce vixque rubescit,
Quo non viscatur dens si cum dente teratur.

BALSAMUM.

Laudari digna si sint tibi balsama, signa
Quis fructus citri color est, lux splendida vitri,
Quae mox ut lingas capitis turbare miringas
40 Sentis, et infundas lactis si stantis in undas

24 Mos est σ ; dulcoris anisi sit mel. τ . Versus legitur quoque in Regim. Salern., c. 50, v. 152. — 25 Ameos aurumque rectius σ ; inscr. habet Anni ameos σ ; De ameos et apio μ . — 26 Si tibi gustatum mordet pungitque σ . — 27 Nigro colore σ . Inscr. De aspalto μ , Asphaltum σ . — 28 Discere dotes σ . — 31 Augmentatur levitas si consociatur σ . — 32 In terra f. s. sp. c. ad usum σ . — 33 Gestans impletum annulum σ . — 35 Partim virque σ . — 37 Sic sint tibi balsami σ . — 38 Cui fructus σ . — 39 Cui mos ut lingas c. t. miringas σ . Miringae (pro Meninges) dicuntur cerebri involucria membranacea apud scriptores medi aevi. — 40 De hac balsami ope lactis facta probatione vide Dioscor. et Platearium. Deest v. 40 in σ , et leguntur illius loco: Quod lingua tactum penetrat fervore palatum, quod si ponatur in aqua non submergetur.

Vasis in extrema media vel parte suprema
Si dimittantur, illic immota morantur.

BORAX.

Si tibi veracem mens est novisse boracem,
Elige candentem, duram, sine sorde nitentem.

CARDAMOMUM.

- 45 In morsu dentis si linguam pungere sentis,
Non sine dulcore, rufo rutilante colore,
Sit cardamomi pretium, tibi collige promi.

CLASSA.

Spes tibi sit cassa, iubaris si nescia classa
Vergit in obscuram caligine plena figuram.

CAMPHORA.

- 50 Camphora candore nivis aemula, suavis odore,
Lucida fragenti, candens, haec sit tibi menti.

CASSIA FISTULA.

Rufa, gravis, clara, sit cassia fistula cara;
Nigra, minus mota resonans, gravitate remota
Si venundet, quasi res sine re reprobetur.

CASSIA LIGNEA.

- 55 Rufa, iuvans gustum, de qua vix fractio frustum
Tollit, venalis sit cassia lignea talis.

COLOQUINTIDA.

Non resonans mota, per pulpam candida tota,
Si pulpis haeret semen, si firma cohaeret
Seminibus pulpa; coloquintida sit sine culpa.

CINNAMOMUM.

- 60 Subtile, alichimum cinnamomum sibi primum

42 Si dimittatur il. im. moratur Quod multum clarum citrinum sit tibi charum σ . — 47 Sic card. pr. t. c. pomi, ita legit hunc versum σ et ante v. 45. — 48 Classa est resina iuniperi. — 50 Nivis aemula μ , σ , lego nivis. — 51 Fulgenti candens sit haec tibi σ . — 55 Tolle venalis si cassia lignea talis Rufa iuvans gustum dat quaevis fractio frustum σ . — 57 Seminibus pulpa coloquintida sit sine culpa Non residens mota per plurima candida tota σ .

Laude locum merito legit, id laudabile scito
Quod cum dulcore diffundit acumen in ore.

CASTOREUM.

Nigrum, nervosum, novitate recens, glutinosum,
Gustibus exosum, grave, castoreum pretiosum.

CUBEBAE.

65 His laudem praebe, quae fragrant leve cubebae,
De pretio tutus sis cum sapor assit acutus.

COSTUS.

Costum gustate, si sit cum ponticitate,
Et si lingua parum gustum denoscat amarum,
Si confringatur, nec pulvis fiat, ematur,
70 Spem mage confirma, si sit substantia firma.

CORALLI.

Forma corallorum sic sit tibi nota bonorum:
Si solidi, plani, spe non laudantur inani,
Si grossi, clari, digni sunt laude notari.

CIPERUS.

Munda sit et pura ciperi substantia dura
75 Intus sive foris citrini plena coloris.

CALAMUS AROMATICUS.

Si iuvat olfactus, nec abundat pulvere fractus,
Parceque candescit calamus, sic laus sua crescit.

CAPARUS.

Laudatur caparus solidus rubeus subamarus.

DRAGANTUM.

Commendat tantum splendor, viror, omne dragantum.

63 *Gustibus erosum grave castoreum pretiosum Nigr. nerv. simul atque recens glut. o.* — 65 *Quae spirant lene cub. o.* — 68 *Gustu dignoscit o.* — 69 *Nec fiat pulvis o.* — 70 *Deest in o. Pro substantia habet Cod. μ sub- rubra, sed iam Platearius (de simpl. medic.) monet, eligendum esse costum, qui cum frangitur non facile pulverizatur, nec intus habet minuta foramina.* — 76 *Parte candescit c. s. l. s. cr. Si iuv. o. n. a. p. fr. o.* — 78 *Sit tibi caparus sol. o.* — 79 *Dragantum est vitriolum, dragantum est gummi tragacantha. Commend. tantum vivax splendor esse dragantum o.*

DRAGAGANTUM.

80 Promit laudanti splendor pretium dragaganti,
Quo minus obscurum laudis magis est habiturum.
Album frigidoris fomes, rufumque caloris.

GALBANUM.

Haec tua sint cura quae candent galbana dura.

GARIOFILUS.

Laude quis insignis gariofilus bis cape signis:
85 Quem si pertundat unguis liquor intus abundat,
Si tumor assit ei coniunctus grossifolii,
Qui cum mordetur bene mordicat, aera meretur.

GALANGA.

Huic laudem pange, quae sit subrufa galange,
Si sit acuta, gravis, in odoris munere suavis.

GUMMI ARABICUM.

90 Quod mittunt Arabes inquinat insita labes,
Gummi si splendet, quia laus ex hoc sibi pendet.

HERMODACTYLUS.

Laus tibi de iure datur hermodactyle dure,
Integer absque poris, albi cui signa coloris.

LIQUIRITIA.

Sit tibi confempta liquiritia pulverulenta,
95 Et collaudetur si rufa croco simuletur.

LADANUM.

Molle malaxari, leve, nigrum, non grave nari
Ex pretii merito ladanum hardabile scito.

80 *Draganti et dragaganti caput in unum coniungit et versum, Pro- mit etc. o.* — 81 *Laudem negis o.* — 82 *Ab. frigidoris fomes ruffi- que coloris o, sed minus recte, quod ex Platearii verbis patet: nota quod album (dragagantum) in frigidis medicinis, subrufum et citrinum in calidis debet poni.* — 83 *Haec tibi sit cura quia splendet q. pura o.* — 84 *Ga- ryophila laudantur et per haec signa probantur o.* — 85 *Quae si o.* — 87 *Quod cum o.* — 88 *Laudes o.* — 89 *Gravis odoratus minime suavis o.* — 90 *Gummi si sp. q. l. e. h. s. p. Quod m. A. non culpant insita labes o.* — 92 *Laus datur iure tibi herm. o.* — 93 *Puris tibi sit allicque coloris o.* — 94 *Sit tibi probata liq. pulverisita o.* — 95 *Et si tandatur sit rufa croco simulatur o.* — 96 *Ex pr. m. ladanum l. sc. Molle laudari leve nigr. me- que gravari o.*

MUMIA.

Si venundetur nigra mumia clara probetur.

MASTIX.

Mastix labe caret, si candens lumine claret.

MYROBALANI.

100 Qui gravitate manum gravat elige myrobalanum,
Intus splendenter gummosa luce nitentem.

MUSCUS.

Subrufus, fragrans, cerebri loca summa peragrans
Ascensu celeri, muscus solet aera mereri,
Qui magis est carus in acumine sit subamarus.

MACES.

105 Haud pretio sordet si macis acumine mordet
Ut quem legas dignum rufedo sit tibi signum.

MYRRHA.

Myrrham laudate si grossa caret gravitate,
Quae potius praestat iubar in rubedine gestat.

MANNA.

Damnatur sanna, nisi dulcis, candida manna.

NUX MUSCATA.

110 Pulverulenta, levis, non pungens os, neque lenis,
Nux est muscata vilis, quasi res reprobata.

SAL NITRI.

Nitri summa salis laus est albedo nivalis.

OPOPANAX.

Opopanax clarum subrufum sit tibi carum.

OPIUM THEBAICUM.

115 Quod venit a Thebis, opio laudem perhibebis,
Naribus horrendum, rufum laus dicitur emendum.

98 *Nigra vendetur si muma. cl. pr. a.* — 100 *Quod gr. m. premittit eligo m. Intus splendenter g. l. nitorem Qui magis est clarus in acumine sit subamarus, qui versus non huc sed ad caput de musco pertinet.* — 105 *Est pretio sacer si mordet acumine macer Utque scias dignum rubedo sit tibi signum a.* — 109 *Sunt vitia grana nisi a.*

PIX.

Quae labem nescit pix lucens graeca nigrescit.

PYRETHRUM.

Praetendit iura pyrethri substantia dura,
Integra, confracta putrido sine pulvere, tacta
Aspera, gingivis hoc sit laudabile cuivis.

PIONIA.

120 Pulveris ignara, nigra, dura, pionia cara.

RHEUBARBARUM.

Passim contusi candor, rubor atque reclusi
Visibus extorsorum, gravitas missura deorsum
Libram, commendant si qui rheubarbara vendant.

SCAMONEA.

125 In gustu grata, frangi levis, albificata,
Sputo clarescens, sit scamonea nigrescens.

SPICA NARDI.

Rufa, sapore parum peracuto. si quid amarum
Intersit, spica redolens, medicis sit amica.

STORAX CALAMITA.

Exigit aes a te: rutilans cum ponticitate
Prona malaxari glutinosa storax bona nari.

SANGUIS DRACONIS.

130 Res socianda bonis pretio vel laude draconis
Sanguis, si mundus, clarus, si subrubicundus.

SARCOLLA.

Albam, gummosam, sarcocollam pretiosam
Collige, maiorem pretio multo meliorem.

116 *Pix graeca i. q. colophonium.* — 120 *Pionia i. q. paeonia.* —
121 *Libram ostendat si quis rheubarbara vendat Rufa sapore parum suba-
cuto si quid amarum a. Albedo cum rubore in frastulis conspicua et pon-
dus sunt signi melioris rheubarbari.* — 124 *In sub voce Diagridion habet a:
Sputo clarescens scamonea fitque nigrescens In gustu etc.* — 132 *Alb. spu-
mosam s. pr. Coll. mai. pr. m. mel. Mictus candori modicus viros in me-
lori a, qui versus ad caput de spodio pertinet, ubi deest.*

SPODIUM.

Mixtus candori medicus nigror in meliori

135 Est spodio, nota laus est gravitate remota.

SQUINANTUS.

Candor squinanti signum est insignie probanti.

THAMARINDUS.

Mollis, nigrescens bonus est thamarindus arescens.

THUS.

Thus quod clarescit candens contagia nescit.

PARS SECUNDA.**PROOEMIUM.**

Post complementum doctrinae cognitionis specierum magis necessariorum et difficiliorum ad cognoscendum: dicenda est et docenda commendatio et laus antidotorum et aliorum in antidotario subsequentium.

AUREA ALEXANDRINA.

Renes et rheuma, lapis et caput, algida matrix,

140 Vis apoplexicae, disuria tetaneusque,
Haec si quem laedunt tibi funditis, aurea, cedunt.

ADRIANUM.

Offensae lucis caligo, dolor capitalis,

Delictum stomachi, capitis, hieranoxia, tumoris

Causa melancolia, renum pressura, dolores

145 Stranguriae, splenis tumor algescens hepatisque

Si laedunt, sanum faciens est haec adrianum.

135 *E. spodio nota q.* — 137 *Tamariscus q.* aperte falsum. — 138 Hunc versum priori perperam adiecit *o*, et sequuntur adhuc quatuor versus, qui in cod. μ desunt et ad Othonis opus non pertinent, scilicet:

Panis habens oculos, non monstrans casus ullos,

Et palli stulti, piscesque senes et adulti

Et sibiens vivium, lentum piper atque cuminum

Ualis pastura non est sanis nocitura.

— 139 Vid. Aegidii carn. de laudibus et virtutibus compositorum medicaminum l. 1. v. 168. — 142 Aegid. l. 1. v. 431. — 143 Hieranoxia, hieranoxia, hieranosus est morbus epilepticus.

ACHARISTUM.

Fluxus haemoptoicus, artus dolor, asthma, catarrhus,
Frigore constrictum pectus fugiunt acharistum.

DIABOLIBANUM.

Constringit fluxum diabolibanum lacrimarum

150 Et capitis vitium depellitur eius ad usum.

ESDRA.

Accelerat partum, falsum fugat esdra timorem,

Diminuit virus ex quo vis vulnere morsus,

Latrantis rabidi depellit iura nocendo.

FILONIUM.

Pleuresis, iliaca, nefresis, colicus dolor, error

155 Algenfis stomachi, peripleumonia, tumores

Splenis, vesicae vitium, vestigia sputi

Sanguinei, per filonium sunt apta fugari.

HYGIA.

Hygia gingivae depellit rheuma, dolores

Ventris diminuit, ocolorum nabila solvit.

HIDROCOPION.

160 Oppresso triteo valet hidrocopion aegro,

Frigora quartanae fugat et mala cofidiana.

METRIDATUM.

Metridatum capitis vitium quod provocat algor

Extinguit, confert timidis et sata medetur

Causa melancholicis, oculis lacrimantibus, auris

165 Succurrit vitio, malae mala mitigat, aegram

Evellit dentis causam, mortale venenum

Dissolvit, quartana replet et frigore laxum

Ventrem constipat, quae cocta balaustia firmat.

147 Aegid. l. 1. v. 686. — 149 Aegid. l. 2. v. 648. — 151 Aegid. l. 3. v. 44. — 154 Filonium seu Philonium est electuarium acre sedativum a Nicolao Praeposito descriptum. — 160 Hidrocopion seu Hidrocopion olynpiacum est electuarium aromaticum a Nicolao Praeposito descriptum, quasi sudorem abscondat. — 162 Aegid. l. 3. v. 866. — 163 *Tumidis et sanae* hab. cod. μ .

MUSA AENEAE.

- Si tibi quartana nocet, hanc fugat aenea musa,
 Cotidiana ruit, redit interrupta facultas
 170 Mingendi, sudor vitam praenunciat aegri.

OPOPYRA.

- Defectum malae, manuum, linguae, pedis, oris,
 Opopyrae virtus fugat et confert tremulosus.

SOTIRA.

- Turbo melancholicus, oculi, dentis, dolor auris,
 175 Passio longaeva tussis, violenta podagra,
 Impetus arteticae, peripleumonia, frenesis,
 Poena sciae, stomachi vomitus, vitium hieranoxae,
 Sputum sanguineum, virus letale, solutus
 Venter, quartana, dolor asthmaticus, violenta
 180 Disnia, conturbans capitis dolor, ictericorum
 Munda cutis sotirae valescunt munere magnae.

TIRIACA MAGNA.

- Vis apoplexiae, scotosis, cephalaea, venenum,
 Humida raucedo, pressuraque pectoris arcti,
 Asthmatis insultus, peripleumonia, doloris
 185 Iliacae, dolor arteticus, nefresis, lapis, algens
 Hydropticus, colicae violentia, menstrua, foetus
 Mortuus, ictericae labes, contagia leprae,
 Frigiditas stomachi, hieranoxae passio, cordis
 Defectus, cerebri vitium, compressio splenis,
 190 Poena febris typicae, magnae cedunt tiriacae.

DIASATYRION.

- Algentem febrem, matricis frigiditatem,
 Latrantis morsum canis attractumque venenum,
 Reptilium pellit virus diasatyrii usus.

169 Aegid. l. 3. v. 1031, rectius *Musa aenea*. — 171 Aegid. l. 3. v. 1100. — 174 Aegid. l. 4. v. 541. — 176 Artetica i. q. arthritis. — 177 Poena sciae i. q. malum ischiadicum. — 180 Disnia i. q. dyspnoea. — 182 Aegid. l. 4. v. 605. — 183 *Pectoris ara* habet cod. μ , lego *arcti* seu *arcti* ut infra v. 308. — 185 Iliacae passionis dolores, dolor arthriticus, hydrops ex causa frigida. — 190 Febris typica seu intermittens. — 191 Aegid. l. 2. v. 218.

TRIFERA MAGNA.

- Trifera magna iuvat conceptum, menstrua promit,
 195 Matricem mundat, somnum surgentibus affert,
 Corrigit errorem stomachi, confert mulieri.

ANTIMORON.

- Antimoron delicta sciae, nefresim, cephalaeum,
 Offensam stomachi, matricis damna, podagram
 Destruit, emendat errantes ore colores.

RUBEA TROCISCA TA.

- 200 Enervat flegmaticam rubcae vis cotidianam,
 In triteo confert, descensum rheumatis aufert.

REQUIES.

- Dat requiem requies quartanis, cotidianis,
 Tertia quae revocat lux febris noxia quassat.

ATHANASIA.

- Fluxum constringit ventris, muliebria sistit,
 205 Sanguinei sputi causas abstergit et undas,
 Fortiter exsiccat athanasia sanguine nares.

MICLETA.

- Sistit haemorrhoidas, torturam mitigat omnem,
 Compscit fluxum ventris micleta per usum.

BENEDICTA.

- Gutta pedum, vesica dolens, dolor articularis,
 210 Regnans in rene gravitas, cedunt benedictae.

BLANCA.

- Hydropisim, tyriam, colicam, splenem, cephalaeam,
 Nervi defectum, nigros oculos, hieranoxam,
 Haec sanat blanca iusto moderamine sumta.

194 Aegid. l. 4. v. 783. — 197 Electuarium purgans a Nicolao Prae-posito descriptum. — 199 Discoloratis prodesse dicitur. — 200 Aegid. l. 4. v. 352. — 202 Aegid. l. 4. v. 429. — 204 Aegid. l. 1. v. 518. — 207 Aegid. l. 3. v. 967. — 209 Aegid. l. 1. v. 829. — 211 Aegid. l. 1. v. 756. Tyria sc. lepra. — 212 Medetur paralysis, oculorum morbis, epilepsiae.

POTIO PAULI.

Febri quartanae confert tua potio, Paule,
215 Confortat nervos, enervat vim hieranoxae.

PAULINUM.

Quam dat descensus humorum destruit usus
Tussim Paulini, thoracis frigora tollit,
Quos chinus offendit, oculis sua iura rependit.

PILULAE AUREAE.

Lumina clarificat, caput aurea pilula purgat,
220 Turbo ventosus stomachi ruit eius ad usus.

PILULAE SINE QUIBUS ESSE NOLO.

Commendant usus, quibus est nomen „sine quibus“,
Auribus, iliacaе, ventri, praesunt cephalaeae.

POTIO MUSCATA.

Potio muscata confortat debilitata
Corda, iuvat stomachum, scotosim solvens oculorum.

PICRA GALENI.

225 Frigiditas capitis, matricis, nausea ventris,
Errores stomachi fugiunt picram Galieni.

PILULAE DIACASTOREAE.

Stranguriae solvit vitium ciliisque dolorem,
Arida membra iuvat, paralytica lumina mundat.

EMPERISTON.

Menstrua, rheuma, color nothus, asthma, podagra, tumores
230 Falsi, poena sciae, pñisis, lethargicus error,
Artheticae torpor, oculi, cerebri dolor, albor
Splenis, vertigo capitis, raucedo, nociva
Frigiditas stomachi, peripleumonia, screatus
Sanguinis, ut cessent emperiston tibi parat.

214. Aegid. l. 4. v. 70. — 216 Aegid. l. 4. v. 85. — 219 Aegid. l. 4. v. 108. — 221 Aegid. l. 4. v. 141. — 223 Syrupus ex aromatibus et moscho, cuius compositionem exhibet Nicol. Praepos. — 225 Aegid. l. 4. v. 76. — 227 Aegid. l. 4. v. 160. — 229 Theodoricon emperiston, v. Aegid. l. 4. v. 956.

ANACARDINUM.

235 Lethargia stupens, vertigo, frigida matrix,
Nervi debilitas, haec si sint noxia cuivis
Ex anacardino procedit causa salubris.

MEMPHITUM YERALOGODION.

Memphito ceduat, quae linguam noxia laedunt,
Phlegma, melancholicus humor, hieranoxa, dolores
240 Argentis stomachi, vertigo, dolor capitalis.

HIERA RUFINI.

Serpigo, scabies, ex salso phlegmate labes
Leprae quae prodit, nomen capit ex elephantae,
Morphea, quae maculat faciem, quae corpora foedat,
Hae sunt, Rufine, quis das documenta ruinae.

HIERA GALENI.

245 (Cervic)ibus, capiti, matrici, renibus, auri,
Vesicae, spleni, hiera parat opem Galieni.

HIERA CONSTANTINI.

Quam Constantinus promisit hiera visus.

HIERA ABBATIS DE CURIA.

Nomine laetitiam tibi dat hieracuria, guttam
Diluit et choleram purgat cum phlegmate nigram,
250 Destruit argentem nervorum debilitatem.

DIACASTOREUM.

Nervi defectus, cephalaea nocens, hieranoxa,
Emfraxis splenis hepatisque, repletio renum,
Vertigo capitis, somnusque lethargicus, haec sunt
Quae diacastoreum depellens liberat aegrum.

DIAPRUNIS.

255 Causonicis, sinocis et caumatibus peracutis
Utilis est usus infrigidans hos diaprunis.

235 Theodoricon anacardium v. Aegid. l. 4. v. 1027. — 238 Yeralogodion Memphitum, relictus *Hiera Loydii*, v. Aegid. l. 4. v. 1326. — 241 Aegid. l. 4. v. 1523. — 245 Aegid. l. 4. v. 1387. — 247 Aegid. l. 4. v. 1410. Versus hic deesse videtur. — 248 Electuarium drasticum a Nicol. Praeposito descriptum, bene distinguendum a Diarrhodon. Abbatis, quod plane alia est compositio. — 251 Aegid. l. 2. v. 598. — 255 Aegid. l. 2. v. 859. Causon et synochus, febris ardens et continua.

SUCCUS ROSARUM.

Antidotum succi symptomata noxia salsi
Phlegmatis extinguit, fermentis caumata pellit,
Arteticae truci placida est medicina rigori.

CONFECTIO COPHONIS.

260 Lenimen triteo tua dat confectio, Copho,
Expellit choleram, constrictum solvere ventrem.

PSELLITICUM.

Cocta satis tute febrī succurrit acutae
Psilliticum, choleram purgat, castigat acutas.

KATHARTICUM IMPERIALE.

Pesti ventosae stomachi valet imperiale,

265 Iliacae vires enervat et absque dolore
Consuevit pingues et strictos solvere ventres.

OXY SIMPLEX.

Causonis et sinochi vim simplex mitigat oxy.

OXY LAXATIVUM.

Qui ventrem laxat, tritei discrimina cessat.

TRIFERA SARACENICA.

Ictericæ labes, hepatis calor et cephalæa
270 Ex cholera, triplicis, duplicis vel simplicis ardor,
Luminis offensa cholerae quam gignit acumen,
Si quenquam laedunt tibi Sarracenicæ cedunt.

DIAMARGARITON.

Laetificat, cor confortat, stomachum iuvat, occat
Cardiacam, (vires) cui margarita ministrat.

DIANTHOS.

275 Tristes, cardiacos, macilentos, debilitatos
Ex cronico morbo reparat sanatque dianthos.

260 Tritens i. q. febris tertiana. — 262 Aegid. l. 3. v. 312. — 264
Aegid. l. 3. v. 752. — 267 Aegid. l. 3. v. 1224. — 269 Aegid. l. 4. v. 845.
— 273 Aegid. l. 2. v. 46. Occare i. q. destruere sicut arator glebas. —
275 Aegid. l. 2. v. 182.

DIACIMINUM.

Rheuma, ptisim, veteris quartanae frigora febris,
Pectoris algorem, stomachi delicta relegat,
Cui nomen proprium confert ex parte ciminum.

DIACOSTUM.

280 Algens hydropsis, inflati passio splenis,
Si noceant aegro cedunt penitus diacosto.

DIADRAGAGANTUM.

Extirpat tussim, ptisim hepatisque calores,
Pulmonis vitium, cui nomen dat dragagantum.

DIASENE.

285 Tristem, maniacum, fantasma melancholicorum,
Splenis, cardiacæ vitium sanat diasene.

DIAIRIS.

Effugiunt una diairi tussis et asthma,
Et simul cedit si disnia frigida laedit.

DIACALAMINTUM.

Pectoris algori confert tussique senili,
Sanat quartanam cui nomen dat calamintum,
290 Abstergit vomitum, digestivam iuvat, aufert
Rheuma, ptisim, proprium restaurat in ore colorem.

DIACITONITEN.

Constipat ventrem, cui praestant coctana nomen.

DIACAMERON.

Quod cameron nomen denominat, asthma, dolorem
Arteticae, ptisim, tussim, stomachique relegat
295 Errorem, renum proscribit debilitatem.

DIASATYRION.

Lascivos motus veneris perducit in usus,

277 Aegid. l. 2. v. 420. — 280 Aegid. l. 2. v. 725. — 282 Aegid. l. 2.
v. 626. — 284 Aegid. l. 2. v. 592. — 286 Aegid. l. 2. v. 822. — 288
Aegid. l. 2. v. 442. — 292 Aegid. l. 2. v. 569. Coctana s. coctana s. cot-
tona sunt mala cydonia. — 293 Diacameron rectius dicitur Diathamaron,
ob dactylorum fructus, quos habet. — 296 Aegid. l. 2. v. 218.

Lumborum motus elignatis adiuvat usus,
 Quod satyris aptum nomen redolet satyrorum.

PLIRIS.

Exacuit sensus pliris, obliuia tollit,
 300 Tristitiaē curas admit, cor debile firmat,
 Confortat cerebrum, hieranoxa liberat aegrum.

ELECTUARIUM DUCIS.

Electum ducis antidotum si cedit ad usum
 Calculus extrahitur, cedit violentia fumi
 Ventosi, digestivae proscibitur error
 305 Virtutis, gravis iliace vis desinit esse.

PHILOANTHROPOS.

Stranguriam, lapidem, nefresim, lapidisque dolorem,
 Splenis duritiem philoanthropos sedat ad unguem.

GARIOPHLLATA.

Proscibit ructus acidos et pectoris arcti
 Stricturas aperit, digestivam reparando
 310 Ventris virtutem, cui das, gariophile, nomen.

IUSTINUM.

Si mingis muscas, si corrumpat tibi lumbos
 Calculus, iliace si plectaris gravitate,
 Uttere iustino, quod prodest strangurioso.

LITHONTRIPON.

Pertundit lapidem lithontripon et fugat omnem
 315 Iliace causam, renum portans medicinam.

MEL ROSACEUM.

Cum calida stomachus mandatur melle rosato,
 Frigida si fuerit aqua confert debilitato.

297 Eligma s. eclegma est electuarium. — 299 Aegid. l. 3. v. 235. —
 302 Aegid. l. 3. v. 253. — 306 Philoanthropos est medicamentum compo-
 situm diureticum a Nicolao Praep. descriptum. — 311 Iustinum est medi-
 camentum compositum diureticum a Nicolao Praep. descriptum. — 314 Li-
 thontripon medicamentum, compositio a Nicolao Praep. descripta. — 316
 Aegid. l. 4. v. 509.

STOMATICON CALIDUM.

Si fuerit calidum, stomachum mundat, ilia solvit,
 Si medicina movet modicum fluxum magis auget.

ZINZIBER CONDITUM.

320 Algorem stomacho, thoraci, renibus aufert,
 His dum conditum sorbicia zinziber affert.

DIARRHODON.

Icteris, ethicis, hepatis fervore perustis,
 Cardiacis, calidis diarrhodon convenit istis.

DIAPENIDION.

Pulmonis vitium, raucedo sicca, maligna
 325 Si cui tussis obest, diapenidion sibi prodest.

ROSATA NOVELLA.

Luxuriam sitis extinguit, vomitum fugat, aufert
 Sudores grata mala post diuturna rosata.

ZUCARA ROSATA.

Cardiacam, ventris fluxum, stomachique calorem
 Vis pellit zucara confortativa rosatae.

ZUCARA VIOLATA.

330 Pectoris ariditas, ethicae consumptio, tussis
 Pleuretici, peripleumonia, pressura, negatum
 Ventris opus, zucarae violatae cedit ad usus.

STOMATICON.

Quod capit a stomacho nomen, succurrit acutis,
 Fervorem reprimat, sitis incrementa repellit,
 335 Si vis confectis dominetur frigiditatis.

SYRUPUS ROSACEUS.

Ventrem constipat, castigat caumata febris,
 Confortat, pellitque sitim, fugat ariditatem
 Syrupi virtus, rosa quem producit ad usus.

318 Aegid. l. 4. v. 571. — 319 Stomaticon laxativum adiuvat medica-
 minum non satis purgantium efficaciam. — 322 Aegid. l. 2. v. 478. Eth-
 icus i. q. hecticus. — 324 Aegid. l. 2. v. 544. — 326 Aegid. l. 4. v. 321. —
 328 Rhodozaccara v. Aegid. l. 4. v. 493. — 333 Quatuor genera Stomatici
 vide ap. Aegid. l. 4. v. 576.

SYRUPUS VIOLACEUS.

Humectat siccas febres, ventrisque reducit
340 Offensam, affectus sitis extinguit violatus.

TRIA SANDALI.

Icteris, ptusicis stomachi capitisque dolorem
Ex cholera pellit, cui nomen sandalus addit.

DIAMORON.

Rheumaticae labis diamoron sublevat uvam,
Desiccans humidum graviter iuvat atque palatum.

APOSTOLICON.

345 — huius apostolicon ferrum trahit et mala rennum
Mitigat, innatum fugat ex humore dolorem
Vulneris, et gracilis ex hoc fit grossa cicatrix.

CERONIUM.

Invadens spatulas pectus dolor algidus atque
Splenis durities innata, calore remisso
350 Algens hydropicus, torpescens frigore matrix
Cedunt ceronio, si membro imponitur aegro.

OXYROCEUM.

Oxyroceo vis fracto subvenit ossi,
Mitigat ingentes humore fluente dolores,
Solvit apostaseos mala duritiamque remollit.

SAL SACERDOTIS.

355 Sale sacerdotis capitis dolor et malus oris
Cedit odor, caligo cadit tenebras oculorum
Abducens, tusses fugiunt et anhelitus altus.

OLEA FRAGRANTIA.

Myrti, mandragorae, violarum iusquamique
Et fragrans oleum, quod fit de flore rosarum,
360 Arthriticis, calidis hepatis confert et acutis,
Si sit inuncta manus, pes, nares, tempora, pulsus.

341 Aegid. l. 4. v. 945. — 343 Aegid. l. 2. v. 207. — 345 Empla-
strum apostolicon v. Aegid. l. 3. v. 648. — 348 Emplastrum ceroneum a
Nicol. Praep. descriptum, habet Aegid. l. 3. v. 741. — 352 Emplastrum
oxyroceum Nicol. Praep. v. ap. Aegid. l. 3. v. 742.

UNGUENTUM AUREUM.

Gutta pedum, vis stranguriae, defectio nervi,
Calculus, hydropisis et frigida passio quaevis
Cedunt unguento, quod nomen sumit ab auro.

UNGUENTUM MARCIATON.

365 Thoracis, capitis, stomachi dolor, algor, acumen
Ilicae, dolor arteticus, scia laesa, podagra,
Splen durum, sclerosis hepatis, rennum mala, nervus
Deficiens, haec sunt, quae marciaton iuvat usus.

UNGUENTUM ARROGON.

Tetrateum, tetanum, spasnum, arteticam, mala rennum,
370 Ilicam, tormenta sciae, capitisque dolorem
Arrogon ista fugat, loca frigida si quis inungat.

UNGUENTUM AGRIPPA.

Indignans nervus, quivis tumor et dolor omnis
Corporis, absque mora fervens tibi cedit agrippa.

UNGUENTUM FUSCUM.

Fuscum dum siccatur, siccando vulnera sanat.

UNGUENTUM CITRINUM.

375 Lentigo, leprae labes, inculta cicatrix,
Pustula, quam salsi producit phlegmatis ardor,
Vi cadit unguenti decocti tegmine (?) citri.

UNGUENTUM POPULEON.

Populeon fugat ardores et laxat acutas,
Inducit somnos, manibus, pede, tempore tactis.

362 Unguentum a Nicolao Praep. descriptum ob virtutis excellentiam
aureum dictum, v. Aegid. l. 4. v. 1185. — 365 Aegid. l. 4. v. 1235. —
367 Sclerosis i. q. induratio. — 369 Aegid. l. 4. v. 1290. — 372 Aegid. l.
4. v. 1306. — 374 Aegid. l. 4. v. 1322. — 375 Aegid. l. 4. v. 1166. —
378 Aegid. l. 4. v. 1191.

Explicite.

lignae in forma libri confectae cum nota anni 1555 et signo bibliothecario 82. 5. *Mss.*

De auctore ipso eiusque scriptis cfr. Ludwig *Wachler* Handbuch der Geschichte und Litteratur (Frankft. 1823. 8.) II. pag. 190; eiusdem Lehrbuch der Litteraturgeschichte (Leipz. 1827. 8.) p. 231, F. Ad. *Ebert* bibliographisches Lexikon, num. 7715, Lud. *Hain* repertorium bibliographicum, num. 7205—7224, et G. Wolfg. *Panzer* Annalen der ältern deutschen Litteratur locis pluribus.

H A N S F O L C Z
CONFECTBUCH ODER LIBER COLLATIONUM AUCH
VITASPATRUM GENANNT.

- 1 Sol ich künden des puches titel
So mus ich anfang end vnn mittel
Alls gründen auff die überschrift
Das nit allein alt leüt andriff
- 5 Wie wol do stet vitas patrum
Wan der nam ist geben darvm
Das auss der alten weisen art
Das puch von erst gedichtet wart
Wie enis kümel coriander
- 10 Pey zwölferley spezrey alsander
So liplich würden conficirt

- 1 Zu künden dises puchs titel
So ist anfang end vnn das mittel.
Zu gründen auff dy überschrift
Das allein alt leüt antriff.
5 wie wol do stet der vater leben
wan diser nam ist darumb gegeben.
Das aus der ersten geichet wart.
wie Enes. kümel. vnd Coriander
- 10 Vnd ander spezrey mitteneinander
So tieplich wurden conficirt.

PROLEGOMENA AD IOANNEM FOLCZ.

Opusculum *Ioannis Folcz*, tonsoris Norimbergensis, qui circa MCCCCLXXX in urbe patria poeta scenicus sat celebris extitit, ideo recudendum videbatur, quia medicinae et poeseos aut potius artis versificatoriae illius temporis et simul linguae Germanicae vetustioris monumentum sit haud spernendum. Duas adhibuimus impressiones, quarum utraque in bibliotheca Guelpherbitana asservatur. Non parum inter se differunt, cuius rei causa ab ipso Folczio (v. 287 sq.) sat aperte indicatur. Scilicet inscio auctore facta est iam anno MCCCCLXXXV impressio mendosa, cui paulo post ipse substituit aliam genuinam. Genuina est illa, quam literis maioribus in ipsa pagina exprimentam curavimus, spuriam illam antiquiorem literis minoribus inclinatis excusam vides in calce paginae. Restat ut utramque impressionem describam, uti se habet in exemplis Guelpherbitanis.

Genuina ideoque recentior impressio constat foliis octo chartaceis forma octava minori, pagina plena habet 22 lineas characteres gothico, desunt paginarum foliorumve numeri, signaturae, custodes, deest locus et annus impressionis; titulus (fol. 1^a) est: *Vitas patrum vel liber colationum* — *Zu teutsch Confect Puch* et icon pyxidis aromatariae duodecim oculis distinctae ligno incisa.

Spuria et vetustior illa impressio constat foliis octo membraneis forma fol. min., pagina plena habet 24 lineas characteres gothico, literis paulo maioribus et distinctioribus, desunt paginarum foliorumve numeri, signaturae et custodes, annus impressionis (1485) bis indicatur, scilicet fol. 4^a, 8^a, locus impressionis deest; folium primum omni scriptura caret, fol. 2^a textus ipse incipit cum inscriptione: *Liber collationum. Ypocrat. Abstinentia est summa medicina. Gula est multarum infirmitatum causativa. Nec Galienus; inscriptiones omnes rubro colore insigniuntur.* Ceterum haec impressio iuncta est pyxidi aromatariae

- Wo scherff seür oder pitrin yrt
 Wie man mit süs das vnter kem
 Vnn es der menscheit mecht gezem
 15 Zu kosten smecken richen nissen
 Darob man stünst möcht han verdrissen
 Worüm es heiss der veter leben
 Mag ich durch sechs ding zeügnus geben
 Zum ersten so der mensch er allt
 20 Vnn in sein krefft ist erkaltt
 Das er mit etwar werd gestept
 Dar in die krafft am meisten klept
 Yedoch mit Mischung süsser ding
 Auff das es lust der zungen pring
 25 Hin reisen vnd auch sincken nider
 Das diser ding suptilikeit
 In all gelider sich ausspreit
 Zum dritten mit werm zu erwittern
 30 Wo hercz vnn hirn von kelt erzittern
 Alls oft in alten mag gescheen
 Dieselben wider zu versehen

woe scherpf. seuren und pitteren irt.

wie man mit suess das vnter kem

Vnd es der menscheit wol getzem

15 *Zu kosten. schmecken. richen und nyssen*

Darob man sust mocht han verdrissen.

Dan es nun heist der veter leben

Mag ich durch sechs ding zeugnuss geben.

Zu dem ersten so der mensch er alt

Vnd ym sein krefft gantz erkalt.

Das er mit etwar wer gestept

Darin die krafft am meysten clept.

Ydoch mit myschung suessser ding

Auff das es lust dem gummen pring.

25 *Zum anderen so der alten glieder*

Hymreissen und auch sincken nyder.

Das diser ding subtilikeit

In alle glieder sich ausspreit.

Vnd sie rechtferdig vnd aufricht

30 *Do grobe speys sust schuffe nicht.*

Zum dritten mit wirm zu erwittern

woe heytz und hirn vor kelt ertzittern.

Als vil in alten mag geschehen.

Dieselben wider zu versehen.

- So ist erdacht dis conficirang
 Mit hübscher moss vnn temperirung
 35 *Wo graw zu ander speis wer sust*
 So pringt doch dis der zungen lust
 Mit seinem süssen linden piczeln
 Dar zu das fein vnn kraus ergliczeln
 Es lüstig machet dem gesicht
 40 *Alls oft geschicht krancken persan*
 So sie ein speis neür sehen an
 Oder versuchen in dem mund
 Ist lust vnn smack do hin zu stund
 Deshalb ertracht sein dis confect
 45 *Das doch der kranck en wenck dran leckt*
 Zum firden mol muss es gescheen
 Seit yder mensch süst wirt gesehen
 Im lesten allter gleich den kinden
 So merklich sich an yn dut finden
 50 *Swech der vernunft gld vnn der sin*
 Weiss vnn wenge des hars an in
 Gepruch der wort manglung der zen
 So dan die ding im mund zergen

35 *So ist erdicht disse Conficirung*

Mit hübscher mass und temperirung.

wo graw zu ander speyss wer sust

So pringet dyss der zungen lust.

Mit seinen süssen linden piczeln

40 *Dartzu das fein und kraus ergliczeln.*

Es lüstig macht dem gesicht

Das man es geren verschmehet nicht.

Als oft geschicht krancken person

So sie ein speys newr sechen an.

Oder versuchen in dem mundt

Ist lust und schmack dohyn zu stundt.

Desshalb ertracht sein dyss confect

Das ye der kranck ein wenig daran leck.

Zum virden mal muss es geschehen

50 *Seyd yder mensch fast würdt gesehen.*

In letzten alter gleich er den kinden

So merklich an in sich thut finden.

Schweyer der vernunft. gld vnd der syn

weis und wenig des hars an in.

Gepruch der wort manglung der tzen

So nun die ding im mundt zergen.

- Vnn nicht dan schlindes dörfen me
 55 Deshalb ich iung vnn allt verste
 Gleich mit einander concordirn
 Alls ich eüch pas mein zu probirn
 Man sicht zum fünfften vnn ist war
 Die kinder sweigen offenbar
 60 Von süs des zuckers vnn der wort
 Wo grimigs wirt von in gehort
 Do sweigt die süs des zuckers me
 Dan aller meid schmeichen vnn fle
 Nun möcht mich einr zum sechsten fragen
 65 Was von den miteln wer zu sagen
 Alls schlekhafft meidlein gneschig knaben
 Die sich auch nit das minsteil haben
 In gewanheit der süssen ding
 Von welchen ich ein süchs für pring
 70 Die meidlein verslagen vnn steln
 Des die knaben vorauss nit feln
 Kapen vnn gürtel sie versezen
 Das sie sich mit genesch ergezen
 Alls zucker lekuchen vnd met
 75 Hie mit sey eigentlich bestet

- Vnd nit des schlindes dörfen mee
 Deshalb ich iung vnd allt verste.
 Gleich mit einander concordirn
 60 Man sicht zum fünfften vnd ist war
 Der kinder schwaigen offenbar.
 Von suess des zuckers vnd der wort
 wo grimigs wirt von im gehort.
 65 Do sweigt die suess des zuckers mee
 wan aller meid schmeichelen vnd fle
 Nun mocht mich einer zum sechsten fragen
 was von dem mittelein wer tsu sagen.
 70 Als schlekhafft meidlein. geneschig knaben
 Die sich auch nit das minsteil haben.
 In gewonheit der süssen ding
 Von den ein süchs ich furpring.
 Die meidlein lernen verschlahen vnn stelen
 Des gleich die knaben auch nit feln.
 75 Ir gürtel. cappen. taschen versetzen
 Das sie sich mit genesch erietzen.
 Als zucker. feigen. leckuchen. meth
 Hye mit sey eigentlich besteth

- Der ein titel vnn überschrift
 Seits iung mittel vnn allt andriff
 Alls ich die drey stent hab bewert
 Das aber ir vort wert gelert
 80 Wie dar noch dises puch darvm
 Heis liber colacionum
 Das lot besünder sachen vil
 Die erst wer morgen vasten wil
 Sterkt des obenez magen vnn birn
 85 Mit praten kütten regel pirn
 In dis confect geduncket vor
 Des morges hat er auch sein spor
 Sicht er ein nebel oder regen
 So lest er gar hart vnterwegen
 90 Er keüt der arbeits eitlich ee
 Das nicht der nebel in yn ge
 Vnn in ler finde an der stras
 Dan dünckt in er fast vil des pas
 Des nachts dut er ein collacian
 95 Vnn sicht aber dis püchlein an
 Do er der spezrey fint die meng
 Pis er dan ids versücht en weng

- Diss buchs titel vnd überschrift
 80 Do es iungs mittel vnd allt antrifft.
 Als ich die drey stent hab gewert
 Das aber ir vor wert gelert.
 wie darnach diss puch darvmb
 Heyst über collationum.
 85 Das hat besunder sachen vil
 Das erst wer morgen fasten wil.
 Der sterck des obendes magen vnd horn
 Mit praten kuten vnd regehirn.
 In dise confect gedunckt vor
 90 Des morgens hat auch sein spor.
 Sicht er ein regen oder nebel
 So lest er gar hart vnterwegen.
 Er kewt der erbeys ein hant vol ee
 Das nicht der nebel in yn gee.
 95 Vnd in ler vündt an der strass
 Darnach so vast er vil despass.
 Des nachtes that er ein collacionum
 Vnd sicht aber das puchlein an.
 Do fint er ir ein gutte menig
 100 Pys er dan ytz versucht ein wengig.

- So ist der hunger fast gestillt
 Das er nit ser herwider pillt
 100 Was aber er nit fint im puch
 Das selb man in der aschen such
 Von kesten küttten oder pirn
 Wer kan in püchern alls studirn
 So lachs vorhen vnn stokfisch swenez
 105 Ein auch weisen reverencz
 Oder gut schniten rein gepet
 Gestept mit einem drisenet
 Die gar mit einem süssen wein
 Vor fier mol übergossen sein
 110 Wer kan sich kleiner schrift betragen
 Die grossen text die füln den magen
 Was aber die capitel sein
 Dis puchs thu ich zulest hie schein
 Der zwelffe sint alls ich eüch vort
 115 Ercleren wil von wort zu wort
 Ich mein von zwelfferley spezrey
 Do ich ir craftt auch melde pey
 Wie dan die lerer zu vor an
 Ir eigenschafft beschriben han.

- Do ist der hunger fast gestillt
 Das er nit ser herwider pillt.
 Das selb man aber in der aschen such.
 Von kesten. kütten oder pirn
 wer kan in puchern stet studiren.
 So lachs vorhen vnd stokfisch schwenz
 Ein auch wol than ein reverentz.
 Oder gut schniden rein gepet
 110 Gesteyt mit einem tryseneth.
 Die gar mit einem süssen wein
 Vor viermal übergossen sein.
 wer kan sich kleiner schrift betragen
 Die grossen text füllen den magen.
 115 was aber die capittel sein
 Dyss puchs thu ich am letzten schein.
 Der zwelfffe sindt als ich euch vort
 Ercleren thu von wort tzu wort
 Ich mein von zwelfferley spetserey
 120 Do ich ir krefft auch melde pey.
 wie dan die lerer tzuoran
 Ir eigenschafft geschriben han. 1485.*

ENIS.

- 120 Von erst man enis conficirt
 Der süliche eigenschafft gepirt
 Zu vor auss pringt er milch den weiben
 Vnd dut im leib die wind vertreiben
 Vnn stillt vil inwendiger smercen
 125 Vnn macht gern mit den frawen scherzen
 Reinigt die muter alls ich spür
 Fordert den sweiss vnd harm herfür
 Gelegc den weissen fluss der weib
 Wermt derret vnn dut auff im leib
 130 Des milcz verstopfung leber vnn nirn
 Das allt fiber swindel des hirn
 Er mit seinr eigenschafft erczeit
 Dis sey vom enis eüch geseyt

KÜMEL.

- Vort folgt des kümels eigenschafft
 135 Dem enis nohet gleich in kraft
 Mit wermen derren vnn aussdreiben
 Behelt das menstruum den weiben

ENES.

- Von erst man Enes conficirt
 Der solche eigenschafft gepirt.
 125 Zu voraus pringt er milch den weiben
 Vnd that im leib die windt vertreiben.
 Vnd stillt die inwendigen smerctzen.
 Vnd macht gern mit den frawen scherzenn.
 Reynigt die muter als ich spur
 130 Fordert den sweiss vnd harm herfür.
 Gelegt den weysen fluss der weib
 wermt derdt vnd that auff im leibe.
 Des miltz verstopfung leber vnd nirren.
 Das allt fiber. schwindel des hirren.
 135 Er mit seiner eigenschafft ertzeneit
 Dis sey vom Enes euch geseit.*

KÜMEL.

- Fort volgt des kumels eigenschafft
 Dem Enes machet gleich in kraft.
 Mit wermen truckenen vnd aussdreiben
 140 Behelt das menstrum den weiben.*

Des gleich den harn vnn sterckt den magen
Vnd dut dar mit die wurm aussiegen.

CORIANDER.

- 140 Der coriander alls ich meld
Hat nit das minst lob in der weld
Den pauchflüssigen ist er gut
Verstellt von inwendig das plut
Omacht vnd vnenpfintlichkeit
145 Pringt er wer in fil pey im dreit
Die geil der menschen er geleckt
Wer sein zu vil nützt oder smeckt
Ydoch zimlich genossen glaupt
Wert er die dünst auf gen ius haupt
150 Vnd ist den hin fallenden gut
Den dünst das hirn besweren dut
Er heillt die plotern in dem mund
Vnn küllt das hiezig hercz zu stund
Mert den schloff vnn krenckt das gsicht
155 Von im ein sunder auctor spricht
Der coriander klein zu stossen
Mit essig noch der speis gnossen
Vnn einem pissen prots von stund
So schliss er zu des magen mund

Desgleich den harn vnd sterckt den magen
Vnd thut darmit dy wurm aussiegen.

CORIANDER.

- Auch ich den Coriander meldt
Hat nit das minst lob in der welt.
145 Den pauchflüssigen ist er gut
Verstellt von inwendig das plut.
Anmacht vnd enendlichkeit
Pringt er wer in vil pey im treyt,
Die geil der menschen er geleckt
150 wer sein trawil nuetzt oder smeckt.
Ydoch zimlich genossen glaupt
weret er die dünst auff geen ins haubt.
Vnd ist den hinfallenden gut
Dem dünst das hirn besweren thut.
155 Vnd heillt die plateren in dem munde
Vnd küllt das hiezig hercz trawundt.
Mert den schlaff vnd krenckt dy gesicht
Hie mit sam lob auch sey bericht.

- 160 Vnd wem die dünst betauben ser
Sein hirn das selb für kumet er
Vnd pringt begird wider zu essen
Hie mit sein lob sey auss gemessen.

NEGELLEIN.

- Negelein sint truckner natur
165 Machen die augen clar vnn pur
Vnn siut nütz hercz lebern vnn magen
Weern vndeüung wer das dut clagen
Deüen die speis stopfen den pauch
Pringen dem mund ein guten rauch
170 Nemen hinweg vnlust vnn grawen
Dis ist den praunen zu getrawen
Vnn die do hant ein gute swer
Die leichten sint crafftlos vnd ler.

ZYMET RINDEN.

- Noch zymet rinden sol man fregen
175 Die nicht zu allt sein noch verlegen
Die piczlend scharff nit swer noch feicht
Wan nessen in ir crafft auss zeücht
Sie sint heiss vnd flux harmend machen
Vnn dinstper in weiplichen sachen
180 Schleüst auss ir pürd pringt in ir plumen
Vnd tunt dem magen wol bekumen
Die strauch vnn husten sie erczneit

NEGELLEIN.

- Negelein sein truckener natur
160 Machen die augen clar vnd pur.
Vnd sind nutz hertz. leberen. vnd magen
weren undeüung wer das thut clagen.
Deüen die speis: stopfen den pauch
Pringen dem munde gutten rauch.
165 Nemen hynbeck vnlust vnd grawen.
ZYMEN TRINDEN.
Zymetrinden sind sere harmen machen
Vnd dinstper in weiplichen sachen.
Steust aus die purdt: pringt in ir plumen
Vnd thut den magen wol bekomen.
170 Die strauchen vnd husten sie ertzenet

- Der kalten leber sie hiez geit
 Der wassersüchtig spar ir nicht
 185 Wan die verstopfung sie ansicht (anficht?)
 Verzet des haupts vnn magen feücht
 Die sich in all gelid sünst zeücht
 Vnn ist das höchst als die schrift seit
 Mit zihung vnd supflikeit
 190 Die feüln zu wern mit ir öfning
 Vnd zustörter rechtfertigung.

KUBESEN.

- Vort ich von den kubeben sprich
 Sie sint den frawen dinstperlich
 Pringt in ir plü zu rechter zeit
 195 Den harn yn folleclichen geit
 Vnn prichet schir der plosen stein
 Vnd dient für die gelsucht gemein
 Vnn dun der nirn verstopfung auff
 Vnd wo der stein in eim sich hauff
 200 Den flössen sie langsam hinweg
 Sint in der kelen hillff nit dreg
 Zwingen den pauch stercken das hirn

- Der kalten lebern sie hiez geit.
 Der wassersüchtig spart ir nicht
 wan die verstopfung sie ansicht.
 Verzet des haupts vnd magen feucht
 Die sy in alle glider sünst zeucht.
 Vnd ist das hochst als die schrift seyt
 In zutziehung vnd subflikeit.
 In wern die feulen vnd öfning
 Vnd zustortier creft rechtuertigung.*

CUBESEN.

- 180 Fort ich von den Cubeben sprich
 Die sindt den frawen dinstperlich.
 Pringt in ir plue zu rechter tzeit
 Den harn in volliglichen geit.
 Vnd preigen schir der plosen stein
 185 Vnd dinen für die gelsucht gemein.
 Vnd wo der stein in eim sich hauff.
 Den flussen sie langsam hinweg
 Sindt in der kelen hillff nit treg.
 190 Zwingen den pauch stercken das hirn

- Die kalten flüss darin sie irn
 Reüma genant von der so wist
 205 Das sie vil krangheit muter ist.
 MANDELN.
 Nun sint der mandeln zweierley
 Süß vnn piter doch merckt do pey
 Die süßen swecher dan die pitem
 Die crafft der süßen zu erwittem
 210 So stillen sie des pauches smerzen
 Mit fürdern auf dem stal zu scherezen
 Zu schloffen machen sie bereyt
 Vnn wern darmit die trunkenheit
 Vnd noch ir rechten ordinanz
 215 So stercken sie des hirms substancz.

INGBER.

- So ist des ingbers eigenschafft
 Mit hieziung feüchtender crafft
 Stercken den magen vnn behent
 Eins sagt man wen der soden prent
 220 Der ess mit salcz ein ingber zehe
 Vnn trinck alls pald darauff nit me

*Vnd thun dy kalten fluss dymm.
 Reuma genant von der so wist
 Das vil krangheit muter ist.*

MANDEL.

- Nun sindt der mandel tweierley
 195 Süß vnd pitter do merck da pey.
 Die süßen swecher dan die pitem
 Die krafft der süßen tsu erwittem.
 So stillen sie des pauchs schmerzen
 Mit fürderung auff dem stal tsu schertzen.
 200 Zu schlaffen wachen sie bereit
 Vnd wern do mit dy trunkenheit.
 Vnd aus ir rechten ordinanz
 So sterckt sie des hirms substanz.

INGWER.

- So ist des ingwers eigenschafft
 205 Mit hieziung feuchten der crafft.
 Sterckt wol den magen vnd behendt
 Eins mercket welchen der soden prent.
 Der es nit saltz ein tsehn ingwer
 Vnd trinck als pald dar auff nit mer.

- Vnd wem der turst vil leides thu
 Der keü dem ingber süssholecz zu
 Ingber zu fischen sint gesunt
 225 Dem sie mit kelt sünst schaden dunt
 Wer ingber kocht in süssem wein
 Dürn feigen vnn clein weinperlein
 Vnn drincket das warm spat vnn fru
 Gewint vor kaller husten ru
 230 Die lung vnd leber hirn vnn herzen
 Sünst vngestömi precht vnn smercezen
 Vnn when die amacht vil beswert
 Wirt auch von disem trank ernert
 Überzogen vnn conficirt
 235 Er die vnn ander hilf gepirt.

P F E F F E R.

- Die eigenschafft der pfeffer peid
 Ist gar ein zimlich vnterscheid
 Doch hat der lang von feüchten me
 Den pesten zu erweln verste
 240 Das ist der ganz der vol der swer
 Der löhret leicht craffloss vnn ler

- 210 Vnd wem der durst vil leides thu
 Der kew den ingwer vnd suss holtz tzu.
 Ingwer tzu fischen ist gesunt
 wan sie mit kelt sünst schaden thundt.
 215 Der ingwer kocht mit süssem wein
 Dar in veigen vnd klein weinperlein.
 Vnd trinckt das warm spat vnd fru
 Der gewint vor kaller husten rue
 Die lunyen leber hirn vnd hertzen
 Süst vngestumer mecht vnd schmerzzen.
 220 Vnd wem dy amacht vil beschuert
 Der wirt auch mit disem trank ernert.
 Doch vbertzogen vnd conficirt
 Er die vnd ander nutz gepirt.

P F E F F E R.

- Die eigenschafft der pfeffer pede
 225 Ist gar ein zimlich vnterschede.
 Doch hat der lang von feuchten me
 Den pesten tzuweweln verste.
 Das ist der ganz der schwer
 Der leicht krafftlos lochert vnd ler.

- Hiezt fast zeücht zu dut auff verzert
 Das sperma vnn flegma er dert
 Pringt lust zu essen sterckt die deüung
 245 Vnn gipt der swachen prust erfreyung
 Feüchten husten vnn grobe wind
 Stült er vnd hellt den pauch mit lind.

P F I R S I N G V N N W E I S C H E L K E R N.

- Die pfürsing oder weischelkern
 Find ich vast einer krafft bewern
 250 Das griss vnd auch den larm zu treiben
 Sunst merk ich nicht besonders schreiben
 Dan so man sie auch überzeücht
 Hat mich ir meldung gut bedeuicht
 Vnn sunder darpey zu veriehen
 255 Hab ich von pfürsingkern gesehen
 Gschelt zumischt gsoten in wein
 Vnd ein verwunten geben ein
 Versert mit ein giffigen waffen
 Der weder ruen mocht noch schlaffen
 260 V tag vnd nacht vor grossem smercezen
 Vnn drang die gifft im zu dem hercezen

- 230 Hitz fast tzeucht tzuthut auch vertzert
 Flegma vnd das sperma erdert.
 Pringt lust tzu essen. sterckt die deung
 Vnd gipt der schwachen prust erfreyung
 Den feuchten husten vnd grob windt
 235 Stült er vnd hellt den pauch doch hindt.

P F I R S I N G V N D W E I C H S E L K E R N.

- Dy pfürsing oder weischelkern
 Findt ich fast einer krafft beweren.
 Das gris vnd auch den larm tzu treiben
 Sunst merk ich nicht besonders schreiben.
 240 Doch so man sie auch obertzeucht
 Hat mich ir meldung gut bedeuicht.
 Vnd sunder dobey tzuweweln
 Hab ich von pfürsingkern gesehen.
 Geschelt tzumischt gesoten in wein
 245 Und ein verwunten geben ein.
 Versert mit einem veygiften waffen
 Der weder ruen mocht noch schlaffen.
 Fünf tag vnd nacht vor grossem smertzen
 Vnd drang die gifft im tzu dem hercezen.

Vnn so schir er das dranck empfang
 Die giftt im prunen von im ging
 Den mererteil vnn durch den sweiss
 265 Warm zugedeckt gedruncken heiss
 Vnn dranck auch drey tag anders nicht
 Merckts wer weiss wo ess not geschicht.

FENCHEL SAMEN.

Fenchel samen der drückket ser (drücknet?)
 Die milch vnn menstruum mert er
 270 Scherfft die gesicht vnn pricht den stein
 Düt die verstopffung auff gemein
 Darvn er für die gelsucht zimpt
 Die er durch sülich öfnung hin nimpt.

MUSCAT PLÜ.

So hot sülich krafft die muscat plü
 275 When die plutspeyung zu ser mü
 Vnn wer ein grimen pauch flus hab
 Also das er die derm im schab
 Das alles erczeniet er
 Vnn heilt inwendige geswer

250 Vnd so schir er das tranck empfing
 Die giftt im prunen von im ging.

Den meren teil vnd auch im schweyß
 warm zugedeckt getruncken heiss.

Vnd tranck auch drei tag anders nicht
 255 Merckt wer wais wo es not geschicht.

FENCHELL.

Fenchelsamen trucket sere
 Das menstruum vnd die milch furdert ere.
 Scherfft dy gesicht vnd pricht den stein
 That dy verstopffung auff gemein
 260 Darvn er für die gelsucht zimpt
 Die er durch solche öfnung hinnympf.

MUSCHKATPLUE.

So hat solche craft dy muschkatplue
 wan die plutspeyung tsu sere nue.
 Oder ein scharffen pauchflus hab
 265 Also das er die derm im schab.
 Das alles ertzeneiet er
 Vnd heilt dye inwendigen geswer

280 Er küllt das hercz erfrischt das plut
 Hiemit pit ich eüch hapt fürgut
 Hinfür ich weiter mein zu graben
 Was retich kren vnn senff krafft haben
 Zwifel knoblach aschlach salat
 285 Die man pey ander speis gern hat
 Vnn mancherley obs in der sum
 Wie ich an dis confect puch kum
 Ist drum es wart mir tragen ab
 Wers aber vor getrücket hab
 290 Weiss ich nit dan fast falsch es was
 Zu kurz zu lang vnn über das
 An gar vil reymen vngerecht
 Auch das es nimant irrung precht
 Übt es mich das zu trücken ser
 295 Also spricht haus folcz barwirer.

Erkuecht das hertz. erfrischt das plut
 Hyemit pit ich euch habt vergut.

270 Vnd ein neus selichs ier dartzu
 Mit willigen dinsten spat vnd fru.
 Nicht weiter ich die dinge erkler
 Spricht haus folcz tsu nurnberg barbirer.

1485.

E x p l i c i t .

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΠΕΡΙ ΒΟΤΑΝΩΝ.

ANONYMI CARMEN GRAECUM

DE HERBIS

E CODICE VINDOBONENSI AUXIT

CUM GODOFREDI HERMANNI SUIQUE EMENDATIONIBUS

EDIT

ET

SCHOLIA ANTIQUA ADJECIT

JULIUS SILLIG

A. M.

LUDOVICO CHOULANT

MEDICINAE DOCTORI ET PROFESSORI

S. D.

JULIUS SILLIG.

Quum abhinc annos fere tres, Vir Praestantissime, de Macro a Te edendo alisque carminibus minoribus huic adjiciendis sermonem mecum institueres, simul petebas, ut si forte haberem, quae ad carmen poetae Graeci de virtutibus herbarum vel emendandum vel illustrandum conferrent, ea Tecum communicarem, ut illis in editione hujus carminis paranda uti posses. Legi igitur carmen quod mihi antea nonnisi ex Hermanni Viri Summi dissertatione de Orphei Argonauticis Tuoque ipsius libello de bibliographia medicorum veterum p. 81 innotuerat, ac multis magnisque difficultatibus impeditum sensi. Mirae enim corruptelae, quibus librariorum negligentia et inscitia illud deturpavit, quamquam per se satis molestae ab eo tractando facile detertere poterant, molestiores etiam evaserunt, quod ad has mala correctorum sedulitas accessit et ipsum carmen in eorum numerum referendum est, quorum, ut Hermanni verbis (Opusc. IV. p. 208) utar, „emendatio est „difficilis propter genus dicendi inflatum et abundantiam „inutilium verborum, in qua si quid corruptum est, fere „quae potuerint scribi, permulta occurrunt critico, latet „autem, pari iure omnium, quid debuere“. Neque magis invitabat ipsa materia et argumentum carminis non tam medici quam mystici et ab homine perquam supersticioso conscripti, ut qui Rufo Ephesio id adscripserunt, vel paucos hujus viri doctissimi hexametros a Galeno T. XII. p. 425 ed. Küba. servatos legisse non videantur. Hinc natae dubitationes, anxietas, tergiversatio. Tu tamen colloquis nostris familiaribus mentem meam semper ad illud revocabas, animum erigebas, periculum facere iubebas, ut non amplius habens qui me excusarem tandem Tibi cederem

et rem aggrederer. Licet enim illo tempore variarum occupationum moles paene me obrueret, quippe cui carmina Virgilio vulgo tributa absolvenda et Plinii mei editio minor nuper inchoata strenue curanda esset, nolui tamen parum officiosus erga Te videri. Scis, Choulanti optime, quantum pere ab illo inde tempore, quo nos alter alteri innotuimus, Te amaverim, cuius amoris, si non magnum, saltem ali- quod documentum Tibi dare dudum optabam. Usus sum igitur occasione ultro mihi oblata, provinciam a Te datam accepi et apparatu critico qui tum perexiguus fuit, collecto verbis poetae emendandis me accinxi. Processit opus et iam quae meditando extuderam, traditurus Tibi eram, quum Carolus Weigelius, medicus, apud nos gratiosissimus (meministi autem, cui haec verba accepta referam!), quem ineptus dicar, si laudibus extollere velim, mihi de carmine Graeco, in quo tum totus eram, cum eo confabulanti varias lectiones ex notissimo Codice Constantinopolitano-Vindobonensi a se excerptas ultro offerret. Quae insignis Viri Eximii benevolentia quanto gaudio me perfunderit, non est quod Tibi in memoriam revocem, quem de optimo illo munere certiore facere haud cunctabar. Quum enim reputarem, hunc esse illum ipsum codicem, quo Sprengelius nuperime in Dioscoride edendo usus est (v. hujus praefat. T. 1. p. XVIII.), praevidebam, quantus fructus in carmen nostrum inde redundaturus esset, quam spem, simulatque ipsam collationem a Weigelio accepi, non modo impletam sed multum superatam vidi. Quamquam enim codex Vindobonensis, literis quidem uncialibus, negligentissime est exaratus et praeterea, ex verissima Hermanni iudicio multis in locis non melior est editio Aldina, imo ambo libri aequae sunt corrupti, aequae interpretamentis pleni, aequae correctorem experti, quapropter ex se invicem supplendi emendandique fuerunt, tamen haud exiguum locorum numerum partim restituit, partim viam qua restitui possint monstrat, lacunas quoque in editione Aldina haud paucas explet (vss. 69 sqq., 131 sqq., 160. 189) et duo integra capita (vss. 191—215) cum scholiis ad tertium deperditum primus adjicit, unde factum est, ut carmen nostrum aliquanto emendatius et auctius quam ferrebat, legi possit. At sic etiam plurimis in locis genuina manus poetae desideraretur, nisi singulari fortuna contigisset ut ab eo viro restitueretur, quem spiritum Graecum totum imbibisse omnes consentiunt, Godofredo Hermanno, qui, cum ei nuper repertum illud coram exponerem, non reticens quam multa etiamnum superessent emendanda,

quae propter ingenii inbruitatem intacta relinquere coactus sum, ea qua est liberalitate statim operam suam ad persananda carminis verba mihi obtulit et paulo post fasciculum emendationum ingeniosissimarum misit, quas una aut altera excepta, ubi ipse certi quid statuere dubitaverat, omnes in textum recepi. Ita demum res confecta, et Hermanno unice lectores hujus carminis debent, si iam illud intelligere possunt, quod hucusque non ita facile fuit. *Μεγάλη χάρις αὐτῷ!* — Fundum autem meae editionis exemplum Aldinum (A.) ita esse volui, ut ubi nulla ex eo varietas lectionis evotata invenitur, idem in mea quod in Aldina editione exstet; de codice Vindobonensi (B.) tum demum iudicium ferre licet, ubi nominatim laudatur; hoc tamen scias velim, Weigelium in lectionibus excerptis editione Rentorfio-Fabriciana usum fuisse. Adjeci porro omnes Rentorfii conjecturas, quae plerumque in emendandis erroribus typographicis ab Aldo commissis versantur, et scholia sive potius paraphrasin pariter auctam atque emendam, quam rei criticae aliquoties utilem cognoveram. De carminis auctore dicere si vellem, acta agerem, cum Tu ipse, Vir amicissime, in libello supra laudato hanc materiam cum ea, qua omnia facere soles cura et doctrina pertractaveris. Hoc tantummodo memoratu dignum videtur, poetam nostrum dialectum sibi finxisse, quae Ionicae est similior quam ei Ionismo quo ceteri poetae uti solent.

Haec ipsi editioni praemittenda videbantur, quae ut tersior prodeat, Hermanni opus est. Huic igitur, si ea Tibi arridet, gratiae sunt agendae, meque certe ut interpretem illius voluntatis amare perge. Vale. Scribebam Dresdae Prid. Kal. Februarias MDCCCXXXII.

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΠΕΡΙ ΒΟΤΑΝΩΝ.

[α. Χαμαίμηλον.]

* * *

- 1 Τὸς δὲ προσσοντας τὸ χαμαίμηλον φεραπέει
 Σὺν ῥοδίνῳ λείον τετριμμένον, ὠφέλιμον δὲ
 Τοῖς μετριάζουσιν τὸ φυτόν, φέεται δ' ἐπὶ θιναῖς
 Τὸ βραχὺ καὶ κάλλιστον, ὃ βασιτάζουσιν ἰητροὶ
 5 Ἀρχομένου θέρους, μέγας ἤλιος ἤνχ' ὀδεύῃ,
 Ἐβδομον ἱπέουσας τετράζυγον ἄντηγα πάλων.
 [β] Ῥαμνος.
 Ῥάμον ἔχειν πανάκειαν ἐν οἰκίαις παράφιστον
 Φουμένην φραγμοῖσιν ἄκαρδαν λευκοπέτηλον.
 Ὄρον δ' ἐστὶ φυτόν· τὸ δὲ σύμφορον ἐστὶ βροτοῖσιν,
 10 Βαστάζειν τότε ῥάμον, διὰ φθίνουσα σελήνῃ
 Αἰσχηταί πάντεσσι βροτοῖς κατὰ μαζὸν Ὀλυμπον.
 Κορηνομένη δύναται γὰρ ἀποτρέφαι κακότητας

- Φαρμακίον τε κακῶν καὶ βίασικα φῦλ' ἀνδροπῶν.
 Πρώτῃ γὰρ μακάρων ἐχρήσαστο τῆδε φουτέει
 15 Πάλλας Ἀθηναίῃ κοῦρῃ Διὸς ἀιγύχοιο,
 Πάλλατα κτείνασα μάχαις κρατεροῖφι βίηφι
 Τῆμος δ' ἀθάνατοί τε θεοὶ θνητοὶ τε Γίγαντες
 Σύμβalon εἰς ἔριδα κρατερὴν κάρτιστοι ἐόντες.
 Πανδερχίς δ' ἄρ' ἔπειτα θεὰ Νέμεσις πολύμορφος
 20 Καὶ νηρὸς ἐκάθρε θεῶν καὶ ἀγάμματα φάμινο.
 Θρέματα γοῶν νέποδās τε καλὸν φυτόν ἐστι φορήσει
 Πρὸς τε πόνον κεφαλῆς καὶ δαίμονας ἦδ' ἐπιπομπάς.
 Πάντα γὰρ ἴησαιτο βροτοφθόρα φάρμακα λαγνά.

[γ] Ἀρτεμισία μονόκλωνος.

- Ἀρτέμιδος βοτάνῃ δὲ συνώνυμον αἰῶ, ἐπιφώσκειν
 25 Ἑλλοι μέλλοντος ἐπὶ χθόνα φέγγος ἐρωθρόν,
 Ἦντινα τῶσδιν ἄνδρες ἐφήμισαν ἦ βοτρυῖτιν,
 Πισωθέην δ' ἔτεροι χαρίτων στέργηθρον ἔχουσαν·
 Οἱ δ' ἔτεροι λυκόφρον φιλοπάνων ἄγροῖάτα
 Ἀθανάτης κάλεσαι, φυτόν μέγα δῶρον ἔχοντες.
 30 Ἀύει γὰρ κόπον ἀνδρὸς ὀδοιπόρου, ὅς κ' ἐνὶ χέρσιν

- 13 κακῶν, B. κακοῦν, Rentorius. — φῦλ', e conjectura. φῦλλ',
 A. B. — 14 μακάρων B. Rentorius. μακάρον, A. — χρήσαστο, B.
 γ' ἐχρήσαστο, A. — 17 φρητοί γει, Rentorius. — 18 κρατερῇ, B.
 κάρτιστοι, Rentorius. κρατιστοι, B. κρᾶτιστον, A. — 19 παν-
 δερχίς, Rentorius. Φεῦ, A. B. Φεός, Rentorius. — 21 νέποδας
 dedi ex conjectura; v. Kiessling. ad Theoc. Id. 17, 25. legebatur νῆας,
 ex vs. 20. corruptum. De rebus animatis sermonem esse, docere viden-
 tur priora verba versus sequentis. *Conuenit hanc herbam ferre pecudes et*
liberos, i. e. appendi iis fascini instar. „Ineptum est γοῶν, omninoque
 male conclusa ratio ex praecedentibus, nisi ante hunc versum nonnulla
 exciderint. Tum autem legendum esset *θρέμισα τοῦτο δ' ἔκατα.* Sed
 quum ante fores suspendi consueverit, verisimilius est scribendum esse,
θώματ' ἔον νῆας τε. Hermannus. — φορήσαι, Rentorius. φορή-
 ραι A. B. — 23 ἴησαιτο, Hermannus. ἰάσαιτο, A. ἰήσαιτο, Rentor-
 ius. ἰάσαιτο, Spitznerus de versu heroto p. 41. coll. vs. 127. — Μονο-
 κλωνος ἀρτέμιδος τοῦσας εἶρα βοτρυειτης, B. — 24 δὲ, e conjectura. τε
 A. Ceterum quid sibi velit Rentorii conjectura *Ἀρτέμιδος, nescio.* — 26
 Ἦντινα, e conjectura; ἦν τινα, A. — τοξοῖτιν, Hermannus. τοξίτην,
 A. — βοτρυῖτην, Rentorius. — 27 Πισωθέην, e conjectura. Πισω-
 σιθέλην, A. — 28 λυκόφρον, Hermannus. λυκόπορον ἦ, A. Cfr.
 Dioscor. III. 117. Ego conieceram *λυκόπορον τῆρθ' ἢ propter vs. 30.*
 — 29 Ἀθανάτης, B. quod de Diana recte interpretatur Hermannus.
 Ἀθανάτην, A. — 30 ὀδοιπόρου ἦν ἐν χειρῆσσι, A. Ἀύει, Rentorius, omittens
 praeterea ἔν.

- 1—6 Hi versus exstant etiam inter notha ap. Dioscor. Sarac. p. 476.
 Nihil de iis enotatum est ex B. Post φεραπέει erat comma; sed v. Dioscor.
 III. 144. — 3 μετριάζουσιν explicuit Rentorius per locum Menandri
 ap. Phrynich. p. 425. (Meineke fragm. inc. 448. p. 297.) — θιναῖς Sa-
 racenus. Φηνοῖς, A. Hesychius p. 1719. θιναι, φάμιμοι καὶ ἐψηλὸδ' ἰστού.
 Dioscor. I. 1. φρέται ἐν τόποις τραχέσι καὶ παρὰ τὰς ὁδοὺς. — 4 βαστά-
 ζουσιν, v. Plin. N. H. XXII. 21. laudante Rentorio. — 7 ἔχειν, Herm.
 Oroph. p. 750. ἔχει, vulgo. — πανάκειαν, Hermannus. πανάκεια vulgo.
 — οἰκίαισιν, Rentorius; vulgo οἰκίαι, — πανάριστον, Hermannus.
 παναριστήν, A. — 8 λευκοπέτηλον, Hermannus. ἐπέτελέειαν, A.
 ακανθη ανπεάλιαν, B. „Enumerabantur variae appellaciones rhamni,
 in quibus est λευκάνθη ap. Dioscor. I. 119. *Ἐπέτελέειαν*, vox per se
 suspecta, non alibi invenitur. Nam praeter hunc locum si in nova ed.
 Thesauri Stephaniai Vossium ad Barnabae epistolam c. 7. memorari vi-
 deris, parce operae inspiciendi libri: affert enim Vossius hos ipsos ver-
 sus“. Hermannus, qui praeterea hunc versum e duobus coniatum putat,
 ut verba *φουμ, φραγμ.* ad priorem et *ἀκ, λευκ.* ad posteriorem pertinent.
 — 9 ὠρόου, v. Meineke ad Euphor. p. 126. — τὸ δὲ, Hermannus, „*quod*
autem utile hominibus, hoc est, tum colligere rhamnum.“ — συμφορον,
 B. σύμφορον, A. — 10 οσα, B. — 12 Κορηνομένη, in foribus. Ita
 Rentorius. — ἄποστρέψαι, Hermannus. ἀποστρέψαι, A.

Τὴν μονόκλωνον ἔχη· περὶ δ' αὖ ποσὶν ἔρπει πάντη
 Φεύγει, ἦν τις ἔχη ἐν ὄψι, καὶ φάσματα δεινά.
 Αἶμα δ' ἐπισκιρῶσάν ἐπὶν ἄφθροισιν ἐλάσση
 Κλῶνας ἑλὸν μῖζον ῥοδίνῃ, ζέσους ἐνὶ χύθρῃ.
 35 Χοῖτε δὲ τὸν κάμνοντα τόπον μέλλοντος ὑπνώσσειν,
 Κεῖνδὸς ἀπαλλάξεις ἀλγήματος ἐκ μεγάλιο.

Ἵγυρिकाῖς τε γυναξὶν ἄγαν σωτήριον ἐστίν,
 Στραγγουροῦντά τε πᾶντι δυσθροτόνιό τε ῥῆγμα
 Πάντα δ' αἰ νοσοεργὰ πάθη στέλλουσα διώκει.

[δ] Πενταδάκτυλος.

40 Αὐτίκα δ' Ἐρμείω τὸ δάκτυλον αἶρε χλωανθές
 Πενταπέτες, δίοπον δόσιν Ἐρμείω πᾶσιν ἀρωγόν, —
 Τὴν καὶ ὀνειροδότεραν, ἐπεὶ καὶ θέσφατα πάντα
 Θνητοῖς ἀνθρώποισιν διείρατα καλὰ προφαίνει.
 Πάντα γὰρ ἀλθῆσαι πόνον φορέων περὶ σῶμα,
 45 Ὀφθαλμῶν δὲ τε πᾶσαν αἴμ' ἐξοίσεως ἀνήν.
 Χοιράδας, ἀγτιάδας, σταφυλήν, οἰδημ' ὑπόγλωσσοι,
 Ἄρθρα τε καὶ νέφρον ὀδύνας καὶ ἔρκος ὀδόντων
 Ψώραν τ' ἐξακασιο βροτοφθορόν ἐκ κακότητος,
 Καὶ λογίων ἔμμηνα κατασπασθέντα γυναικῶν.

31 ἔχη, Α. ἔχοι, Β. — 32 ἦν, Α. quod probat Hermannus. —
 αἶμα δε οἰς σκιρωθεν Β. — 33 δ' inseruit Hermannus Orph. p. 750 ex scholiis.
 ζέσους ego restitui. ζέσους, Β. δῆσους, Α. μίξον, Α. —
 Buttman. Gr. ampl. I. p. 399. — χύθρη, Rentorius, probante Hermanno.
 χύθρη, Α. Praeterea legebatur δ' ἐνὶ, ubi particulam Hermannii iussu
 sustulit. — 35 Χοῖτε δὲ, Hermannus. σὺγχρῆε, Α. — τόπον, Herman-
 nus, qui alia coniecerat in Orphicis p. 751. — μέλλοντος, Hermannus.
 μέλλοντα, Α. — δ' πνώσσειν, Hermannus. ὑπνώσσειν, Α. καθ' ἐν-
 δειν, Β. — 36 Κεῖνδὸς, Β. Καὶ ἐνθῦς, Α. Καὶ omiserat Rentor-
 ius, Β. διεώκειν, Α. — 40 τὸ δάκτυλον, e coniectura. τοῖς ἀκτυ-
 λον, Α. Cfr. Dioscor. IV. 42. οἱ δὲ ἐμμοδάρτων. — χλωανθές, Ren-
 torius. κλωανθές, Α. — 41 Πενταπέτες, Β. πενταπέτες, Α. — διό-
 πον δόσιν, Hermannus. διόπρον, Α. — Ἐρμείω, Hermannus. Ἐρ-
 μάειν, Α. — ἀρωγόν, Β. ἀρωγῆε, Α. — 42—43 parenthetice sunt
 sumendi; oratio enim statim a vs. 41. ad vs. 44. procedit. ὀνειροδό-
 τεραν, finxi et reposui. ὀνειροδότειον, Α. — καὶ, Hermannus. κατὰ,
 Α. — 44 ἀλθῆσαι, Β. ἀφθήσαι, Α. — 45 πᾶσαν ἐξ ἡτογέ-
 ιασαντων, Β. Formam ἐξοίσεως nec Lobeckium ad Phrynich. p. 733
 nec Buttmanum gr. gr. II. p. 247 memorasse notavit Hermannus. — 46
 οἰδημ' ὑπόγλωσσοι, Hermannus. „Is morbus vocatur ὑπογλωσσός.“
 οἶμα δὴ ὑπὸ γλώσσοι, Α. — 48 ἐξακασιο, Α. ἐξαιατο, Β. — 49
 κατασπασθέντα, scholia et Rentorius. καταπασθέντα, Α.

50 Ἐν δ' ὕδατι λιμῶ προσκλεζομένη παλάμαισι
 Πρὸς τε φόβους καὶ βασκοσύνας καὶ δαίμονας ἐχθροῦς
 Ἔστιν ἄκος πανάριστον, ὅθεν καὶ λάμβανε ποίην
 Μήνης ἀξιομένης φαισιμβροτου, ἠέλιον τε
 Ἀνέλλειν μέλλοντος ἐπὶ χθόνα φέγγος ἔρουθρόν.

[ε] Περιστεραί.

* * *

55 Πρὸς τὰ Κυθήριδος ἔργα θεῆς κυδῆς Ἀφροδίτης.
 Τρυγόνιον τόδε πάντες ἐπιθρόνιοι καλέουσι,
 Ἄλλοι δ' ἀρσενικόν τ' ἰδ' ἀριστερώνα τὸν ὄρθαν,
 Ἵπτιον αἰδ' ἔτεροι χθαμαλὴν ἐπὶ γαῖαν ἐφέραν.
 Δοιοὶ γὰρ περῶσιν ὁμοίωται πετάλοισιν.
 60 Ὀρθὸς μὲν τείνει νέφρον φέσιν εἰς Ἀφροδίτην,
 Ἵπτιος ἐνύζει, δνάμις δ' αὐτοῖσι μέγιστη.
 Ἐδ' δ' ἐθέλης ἠπάταν πόνον ὀφθαλμῶν ἀκείασθα,
 Ἀμματίους περὶ σῶμα περιστερώνα τὸν ὄρθον
 Ἡέλιον κόσμον τὸν ἀτέμνονα κελιάσαντος,
 65 Πασάεις ὀφθαλμοῖο δυσωνγίας ἀμβλεντήρας.
 Καὶ κεφαλῆς πόνος ἐν ταύτῃ παραχρῆμα μειοῦται,
 Καὶ κόπον ἐξέλασαι δυνατὴ τριφθείσα μετ' ὄξους.

50 ἔν, Α. Β. εἰν Rentorius. — δ' inseruit Hermannus ex scholiasta.
 λιμῶ, Β. χλιμῶ, Α. — προσκλεζομένη, Α. Β. προςκλυξομένη,
 Rentorius. — 51 βασκοσύνας, Α. Correxuit Rentorius. — ἐχθροῦς,
 e coniectura. ἐχθρῶν, Α. ἐχθροος, Β. cfr. vs. 130. — 53 Μήνης,
 Rentorius. ἀξιομένης, Α. ἠέλιου, Rentorius. ἠέλιου, Α. Laudat
 Hermannus versum 129. — Τπειος ορθος Β. Initium huius capituli pe-
 rit, unde lacunae signum apposui. — 55 Κυθήριδος — Ἀφροδίτης,
 v. Passow. ad Musaeum p. 175. Adde Epit. Homer. 309. — 56
 Τρυγόνιον, Rentorius. τρυγόνιον, Α. — 57 Ἄλλοι δ' ἀρένα, οἱ
 δὲ περιστερώνα, Α. Ἄλλοι δ' ἀρσενικόν οἱδ' ἀριστερώνα
 proposuerat Orph. p. 751. De ἀριστερών v. Interpp. ad Hesych. s. h. v.
 — 58 Ἵπτιον αἰδ', e coniectura. ὑπτιον δ' αἰδ', Β. ὑπτιον δ'
 αἰδ', Α. — ἐφέρον, Hermannus, ut participium ad τρυγόνιον referatur.
 Alioqui scribendum esset, χθαμαλήν ὅτι γαῖαν ἐφέρατε, quod minus verisimile.
 φαισιμβροτον, Α. — 60 τείνει νέφρον e coniectura. τείνει νεφρον, Β.
 τείνειν ἐρθῶν, Α. — 61 ἐνάυζει, Β. — 62 ἐθέλης ὀπότεων, repo-
 sui suam Hermann, qui maiori transpositione verborum uti voluit Orph.
 p. 717, quom vulgo legeretur ὀπότεων ἐθέλης. Cfr. vs. 77, 134. ἐφέλοις,
 Β. — 64 ἀρσενικόν, Β. — 65 ἀμβλεντήρας, Rentorius. — 66 Κας,
 Β. Ἐκ, Α. — 67 ἐξέλασαι δυνατή, Β. sc. βοτάνη, ποιή. ἐξέλάσσει
 πάντη, Α. ἐξέλασει, Rentorius.

Χοιράδα δ' ἀντιάδας τε καλῶς παύει παρφαρῆμα,
Ἐοθ' ὅτε τοι γαῦρος χαρίτων, στέργειν τε γυναικάς

70 Τεύχεον τ' εἰς φίλιαν δύναμιν κοίτις παρέχουσα.
Φρικάζῃ δ' ὀπίσταν τις ἀνήρ, βοτάνης ἀπὸ ταύτης
Κλωῆας ἐλὼν κάμνοντος ἐνωγτίος ἴτισσο μοῦνον,
Κεῦθός ἀπαλλάξεις τὸν δαίμονα μηκέτ' ἐπελθεῖν.

[5] Περὶ δικτάμνου μικροῦ.

Δικταμνον βοτάνην αἶρειν ἐπιβάλλω, κοῦρος,

75 Φροντίδι, ἀθάνατοι τῆν αὐτοὶ θέσιπσαν ἡμῖν,
Ὅς εἰδὴς δύναμιν βοτάνης, καὶ χρήσιμα ἔργα.

Δικτάμνον γὰρ ἐπὶν αἶον, δέμας ἐν παλάμιασι
Τρίψας ἀφιτοειδές, ἐπιστάξις Διόνυσον

Κουρήτων μακάρων ὑπερσσιζοντα πρεπόντως,

80 Καὶ νεβροστολίσης, ἔξις περὶ σῶμα προσάψας
Νῆος ἀμίγητον πρὸς κνώδαλα πάντα τὰ γαίης.

Ἰητροὶ δ' ἅμα πάντες, ὅσοις σωτήριόν ἐστι,

Βασιάζοντες ἔχουσι ἐν ἄγγει πρὸς τὰ μαδαῖα

Ἐλκη, καὶ ἰνυσαράς δὲ νομὰς πληροὶ προκαθαίρου.

68 *χοιράδα δ'*, Hermannus. *χοιράδας*, A. — *καλῶς*, B. *πάσας*, A. — *τε*, omittit B. — 69 *Ἐοθ'* ὅτε e coniectura. *Ἐοθ'* ὅδε, A. *Masculinum ferri nequit propter parafoniam vs. sq.* — *χαρίτων*, A. — *στέργειν τε γυναικάς primus addidi ex B.*, in quo fuit *στεργειν δε γυναικάς*. In A. lacuna. — 70 *δυναμιν*, B. *δυναμεις*, A. *Penthemimeris ultima deest in A.* Hermannus hic versus cum priore ita scribendi videntur:

Ἰσθλή δ' οὐ γαῦρος χάριτε στέργειν τε γυναικάς, στέργειν τ' εἰς φίλιαν, δύναμιν κοίτις παρέχουσα.

Coniungenda οὐ γαῦρος χάριτε. — 71 . . . κοίτις, A. — τῆς βοτάνης, A. — ἀπο ταυτῆς, B. *Desunt in A.* — 72 *Κλωῆας ἐλὼν, desunt in A.* — *μοῦνον*, Hermannus. *μοῦνος*, A. „*πῶδο — et stamim*“. — 73 *απαλλάξις*, B. — *ἐπελθεῖν*, Rentorius. *ἐλθεῖν*, A. — *Δικταμνον μικρον ἀπεριμον.* — 75 *Deest in B. ἀθάνατοι τῆν*, Hermannus, qui aliter coniecerat Orph. p. 751. *ἀθανάτη ἦν*, A. — 76 *ἐλθεῖν*, Hermannus. *εἰδὼς*, A. — *βοτάνης*, Hermannus. *βοτανῶν*, A. — 77 *ἐπὶν*, Hermannus. coll. vs. 198. *ὅταν*, A. *Alia protulerat Vir Summus Orph. p. 717.* — 78 *ἐνωγτίος*, Hermannus, qui praeterea interpunctionem, qualis nunc legitur, restituit; coll. vs. 88. *ἐνωγτίος*, A. *ἐνωγτίος*, B. *De illo verbo v. Intpp. Hesych. II. p. 661, 10.* Lobeck. ad Soph. Aj. p. 351. *Phrya. p. 625.* In seqq. vide an *αἰφούς* legas omisso *ῶν*, „*lucraberis*“? — 81 *τά*, om. B. — 83 *ἄγγει*, Hermannus. *ἄγγει*, A. — *μαδαῖα*, B. — 84 *μυσεράς*, B. *προκαθαίρων*, B.

85 Κῦν σκόλοπες θρωσθῶσιν ἐπ' ἔγχεσιν ἢ περὶ σῶμα,
Πάντα τόπον κατάπλασε καὶ αὐτόματος προφανέται,
Καὶ σπληνὸς πόνος ἐν ταύτῃ παρφαρῆμα μειοῦται
ἤτρη κοπιμένη· καταπλάσσοις δ' ἄλφριτον ὕπερ.

Καὶ κεν ἐν κρυφίμοισιν ἀναγκαίους τε τόποισι
90 Φλεγμαίνοντα πάθῃ καταπλάσσωσι τοῖςδ' ἀκέστωι.
Ἐἴαρι δ' αἶρε πόην καὶ κύματα καὶ φθινοπόρφω.

[5] Περὶ Ἐλελισφάκου.

Ῥιζῶν τὸδε πάντες ἐπὶ χθόνα ναιετάοντες

Ἀνθρωποι κλήζουσ' ἐλελίσφακον, οἱ δὲ τε θεῖον.

Ἄδει γὰρ ψυγμὸν κακοτέρμονα βῆχέ τ' ἀνηγρῆν,

95 Πάντα θ' ὄσ' ἀνθρώποις πέλεθ' ἔλκεα καὶ κακοποῖά
Μυγνόμενον ῥοδίνωι λίπει κηρῶ τε βραχέτι
Ἰᾶται, σπληνός τε πόρον λειεντερῆν τε

Πινόμενον μέθους πολιοῦ πρὸς ἰσοδρεπὲς ἄχθος.

Τοὺς δ' αἰμοπτυϊκούς προποτιζόμενον θερραπέει,

100 Πρὸς δὲ γυναικίους κόλπους καὶ πάντα λοχέης
Μολοθεῖσα πηρὶ σμαλερῶ ἔμμηνα καθαίρει.

Ἄι μυσαράι δὲ γυναικίς ὄσαι κακὰ μηχανοῶνται

85 *φρουσθῶσιν*, B. *ἐπ'*, om. B. — *ἔγχεσιν*, Rentorius. *ἔγχεσον*, A. *υγχεσιν*, B. — 88 *ἐτρη κοπιμένη*, Hermannus e scholiis. *ἐτρη κοπιμένη*, A. — *καταπλάσσοις δ'*, Hermannus. *καταπλάσσοις*, A. — 89 *κεν ἐνι*, Hermannus. *κεντοῖς*, A. unde *ego tan τοῖς conieceram suffragantibus scholiis.* — 90 *τῆςδ'*, malit Hermannus. — 91 *Ἰαρι κηρπίζου δε ποιην και κυματα κ. τ. λ. B.* ubi κηρπίζου interpretis esse vidit Hermannus. — 92 *Ῥιζῶν*, Hermannus. *Ῥήσιον*, A. *Κεσσιον το γε*, B. — 93 *κλήζουσιν λελίσφακον*, B. — 94 *ἔνι γρῆν*, Hermannus. *βηκκα πανεργρην*, B. *τε νειρῆν*, A. — 95 *θ'*, e coniectura. *δ'*, A. — *πέλεθ'* ἔλκεα καὶ κακοποῖα, Hermannus. *πέλεταυ ἔλκη κακοποῖα*, B. *πέφυκεν ἔλκη κακοποῖα*, A. — 96 *Μιγνόμενον*, B. *Μιγνόμενον*, A. — *κηρῶ δὲ λυθέντω*, B. *κηρῶ τε βραχέτι*, A. *βραχέτι*, Rentorius. *βραχέτι*, Hermannus, qui *λυθέντω* interpretis esse dicit. — 97 *Ἰᾶται*, Rentorius. *Ἐξῆταται*, A. — *ληεντερῆν τε*, B. — 98 *Ἰννομενον μεθ' υος πολιου ισοδρεπεις α.* B. *Ἰθός inseruit Hermannus qui alia protulerat Orph. p. 751.* *μετ' οἶνον λευκῶν ἰσ. ἰ.*, A. Cfr. *Nicandri Theriac. 646.* — 99 *δε. μολοθεῖται*, B. *δ' αἰμοπτυϊκούς*, A. *Ego secutus sum Struivium in addit. ad Schneid. lex. Gr. s. h. v.* — 100 *δὲ*, Hermannus Orph. p. 718. *τε*, A. *Ἰθός τε non posset aliter defendi*, quam interpunctione post *κόλπους posita*, ut *ποει vel ἰσῶν* intelligeretur, quod durissimum est. Hermannus in notis MSS. — 101 *πυρὶ σμαλερῶ*, Hermannus, qui Orph. p. 718 *alia voluerat*, licet *gnarus*, eam formam, factam ut *σμελερός*, non alibi inveniri. *πυρὶ σμαλερῶν*, A. — 102 *μηχανοῶνται*, A. *Correxit Rentorius.*

Πεσοπονησάμεναι ἔ κακῶς εὐκύμωνι ῥύσει
Καρπὸν καλλιθέμεθλον ὑπέμβρον ἐφάλλουσαν.

[7] Βράθυ Κυπάρισσος Χαμαικυπαρίσσοσ.

105 Φράξο καὶ βοτάνη πατρός Κρόνου ἀγκυλομήτεω

Ἦντε χαμαικυπαρίσσον ἐπὶ ξείδωρον ἄρουραν

Ἄνθρωποι κλήζουσαν, ἐπεὶ μέγα τε σφεναφὸν τέ

Ἔστιν ἄκος βρόγχιο καὶ οὐατος ἀντιάδιων τε.

Τοῦτο θεός γὰρ ἔδωκε βροτοῖς σωτήριον εἶναι

110 Καὶ δίδεται πρὸς ἕδρωπα καὶ ἰσχιάδας θραπέτευν.

Τὴν βοτάνην τωτὴν πολυώνυμος εἴρετ' Ὀσιρις

Ἀγύπτου γαίης προκαθήμενος ἠδὲ Κανάπου,

Ἐξ ἀρετῆς ἓνα πρῶτον ἐφημερίων θραπέτεύσας.

[9] Περὶ Κενταυρίου μεγάλου.

Νῦν δ' ἤτοι διερωμῶ μάλ' ἀριφραδέσ, οὐδέ σε κέσσω

115 Κενταύρου Κρονίδαο φερώνυμον εἴρεμα ῥίξαν

Χείρωνος σφεναφού, τὴν πᾶσιν νάπη ἐνοσιφύλλῳ

Πηλίου, ἣ νιφόνει κυχῶν ἐφράσασατο δεῖρῃ.

103 ἔ, Hermannus. τε, A. „Scholiastes: πρῶτον ἐξ αὐτοῦ ποιήσασαι“. — κακῶς ἐν κυμῶνι ῥύσει, B. κακῶς ἐγκύμωνι ῥύσει, A. Emendavit Hermannus: „ῥύσις κακῶς ἐγκύμων est tractus quo mala quidem arte, sed feliciter ex utero protrahitur fetus“. — 104 καλλιθέμεθλον, e coniectura. καλλιγέμεθλον, B. καλλιγέμεθλον, A. κόλπιθεμέθλον, e coniectura. καλλιγέμεθλον, conj. Weigelius. — ὑπ' ἔμβρωπα, A. Verum restituit Hermannus Orph. p. 751. — Ἴτιulum dedit B. Εἴρεμα φῦος Κυπάρισσοσ, A. Βράθυ Κυπάρισσοσ, Rentorfius. — 105 ἀγκυλομήτεω, Hermannus. ἀγκυλομήτου, A. — 107 τε, Hermannus. καὶ, A. — σφενάφου, A. — 108 βρόγχιο, e coniectura. βρόγχος, B. βρόγχος, A. — 109 Τοῦτο γὰρ θεός, B. — 110 ἰσχιάδας, Rentorfius. σχιάδας, A. — 111 εἴρετ' Ὀσιρις, e coniectura. εἴρετο ῥύσει, A. — 112 ἠδὲ, e coniectura. ἠ δὲ, A. Κανάπου, B. Κανάπου, A. — 113 φερώνυμος, B. — Κενταύριον μέγαν, Plin. N. H. V. §. 128. — 114 Hunc versum e coniectura restituit. ῥύσει καὶ εἴρεμα καλλιγέμεθλος οὐδεσσενευσω, B. Τὴν δὲ τὴν εἴρεμ μάλ' ἀριφραδέσ ὡ δ' ἐνέπω, A. δὲ γέ, Rentorfius. — 116 fuit: ἣ περὶ παλαιῶν ἐνοσιφύλλων, in A. ἣν παρνασσῶ ἐνοσιφύλλῳ, unde Spitznerus de versu heroico p. 41 scripsit: Χείρωνος σφεναφού, Παρνασσῶ ἐν ἐνοσιφύλλῳ. — 117 Πηλίου, Hermannus. Πηλίου, A. — ἣ νιφόνει, e coniectura. ἐνοσιφύλλῳ, A. ἐν νιφόνει, Rentorfius. — ἐφράσασατο, Rentorfius. ἐφάσασατο, A. — „Ἐν νιφόνει δεῖρῃ pro νιφόνει more poetarum Alexandrinorum“. Hermannus, qui item monuit, in vss. 115. 117. auctorem usum fuisse Nicandri Theriacis 501. 2.

Ἦν βαθύρους Ἀχελῷος ἐγένετο, καὶ φάτο πᾶσιν
Ἐσθλὴν Παῖσρον Ἀσκληπιὸς ἠπίδωρος

120 Κακλήσκεν πανάκειαν, ἐπεὶ πάνθ' ὄσα βροτοῖσι
Φλεγμάνοντα πάθῃ πάει καὶ κρούσματα πληγῶν,
Ἰσπερικαῖς τε γυναιξὶ λην σωτήριόν ἐστι,

Σιγαργορῶντά τε πάει ἐν ἤματι καὶ λιθιῶντας.

Ἦν κέλομαί σε λαβεῖν φαισιμβρότου Ἡελίου

125 Ἀντέλλεν μέλλοντος ἐπὶ χθόνα φέγγος ἐρσθρὸν

Ὀσῃ ἐν εἰρωγῇ ὄτε οἱ πληροῦνται ἅπαντα.

Πάντα γὰρ ἴσταιτο πάθῃ πολεφάρμακος ὄσα.

[1] Βούφθαλαμον.

Βούφθαλμόν δ' αἴρεν ἐπιβάλλεο Εἰλειθυῆς

Μήρης ἀξομένης φαισιμβρότου ἀγλαῖ κοῦρε

130 Πρὸς τε φόβους τοὺς γινόμενους καὶ δαίμονας ἐχθροὺς

Βασκοσύνας τε κακῶς μερόπων καὶ φάρμακα ληγνά.

Ταύτην τὴν βοτάνην Διὸς ἄφρα πάσ ὀνομάζει.

* * *

Χρυσῶπὸν σπλάβει παρνεύκωκλος ἀνδρὶς ἀβρή.

Τῆς βοτάνης τὴν ῥίξαν ἐπὶν ἀλγῇ τις ὀδόντα

135 Αἰμβριάνετω, μόντην δὲ μαισησάμενος παραχρῆμα

118 βαθύρους, e coniectura. βαθύρρους, A. Vide Butam. Gr. ampl. T. I. p. 86. — 119 Ἐσθλὴν Παῖσρον, Hermannus. ἐσθλίαν, A. ρεσθλιον, B. Παῖσρον, A. Παῖσρον, B. Ἀσκληπιὸν ἠπίδωρον, Rentorfius. — 120 Κακλήσκεν, Hermannus, „iussit utilem omnibus panceam vocare“. καλήσκει, A. — ὄσα, Rentorfius. ὄσα, A. Versus 120—126 prosa oratione circumscripti existant hodie in supposititibus Dioscor. III, 6. T. 1. p. 349. Spr. servatis nonnullis carminis nostri verbis, quibus ego sum usus. — 123 ἐν ἤματι, Hermannus defendit, idem esse dicens quod alibi dicitur παραχρῆμα. Ego conieceram ἐμέωσ (coll. Herm. Elem. D. Metr. p. 57) e Dioscoride, ubi ἐν ἐμέωσ legitur, putans quidem auctorem suppositiorum integro apographo carminis usum fuisse, quam quae nunc nobis sunt praesto. αἴματι, Rentorfius. — 127 πολυφάρμακος ὄσα, B. Dioscorides. πολυφάρμακων * , A. cui Rentorfius verba addidi, quae in A. prorsus deerant. — 131 κακῶς μερόπων primus γινόμενους, B. βασκοσύνας, A. — 132 Διὸς δ. π. ὀνομάζει, primus addidi ex B. Aberant in A. — 133 Χρυσῶπὸν, B. Χρυσῶπτον, A. „Ante hunc versum lacunae signa ponenda. Exciderunt enim nonnulla. Hic versus ad anthemidem pertinet, de qua Dioscorides III. 144. Fortasse etiam post hunc versum aliquid deest. Certe Dioscorides in anthemide nihil de dentibus“. Hermannus. — 134 ἐπὶν, Hermannus, qui alia voluerat in Orph. p. 718. ὄσαν, A. — 135 α δε, B.

Ἐκείνος ἀποπνυσάτω καὶ ἐλεύσεται ἔκτοθι φέυμα.
Γαστέρα δ' εἴ τις ἔχει στεγνὴν καὶ ἀνέκκροτον οὖσαν
Μιλοῦσάντα καθαίρει ἀνεγκλήτως καὶ ἀλύπας.

[ιδ'] Παιονία.

- 140 Σειρὸν ἀντέλλοντος ὅτε σκυλακόδρομος ὦρσι,
Νυκτικαῖς τ' ἄστροισι θεὰ πλήθουσα σελήνη
Ἀέκηται τότε δ' ἡλλάω μέλλουσα συνάπτειν,
Παισιδέην, ἣν πάντες ἐδωρήσαντο ἄνακτες
Ἀητοῖδῃ παιᾶνι θεῶν κατὰ μακρὸν Ὀλύμπον. •
145 Ἄωκε δὲ παιονίην καλέσας κατ' ἀπίεφρα γαῖαν
Παιδὶ ἐφ' ἀνάκειαν ἔχειν ἀκεσίμβροτον ἄνδρος.
• Ἦν ποτε πετόροβον κλῆζουσι Ῥέης πολίτηι
Κίμβραλά τε Φρυγίης μητρὸς μακάραυ βασιλέης,
Κρηταῖες δὲ ἐ Δικταῖοι Διὸς ὑψιγενέθλου
150 Γαμβροὶ ἦς κλῆζουσι φερόντων ἀθανάτων γῆς
Ἦν πάντες καλέονσι θεοὶ μάκαρες γλυκυσίδην
Ἀμβροσίον βλάστημα καὶ εὐανθῆ ἐκίτερθεν.
Ἥελλόν δ' Ἀγνυπὸν ὄσοι περιουαιτάουσαν

136 ὀποπῆυσάτω, Rectorfius. ἀποπνυσάτω, Α. εκτο εφευμα, Β. — 137 ἀνέκκροτον, Hermannus. ανεγκροτον, Β. ἀνεγκροτον, Α. ἀνέγκροτον, Rectorfius. — 142 „Perdulum est τότε δ' „ ut vix dubitari possit, quin scripsit δέξηται φάος ἡλλάω μέλλουσα συνάπτειν, Hermannus. — 144 Ἀητοῖδῃ, e conjectura. Ἀητω εἰδη, Β. Ἀητω δῆ, Α. De Latona tamen sermonem esse non posse, apparet ex vs. 145. καλέσας. — 145 Ἄωκε δὲ, Hermannus. Ἄωκε δῆ, Α. Verba ita inter se cohaerent: *Pasitheam quam omnes Diū donaverant* (hinc flori nomen) *Letoegenae Paeani Deo in amplo Olympo, hic filio suo (Aesculapio) dedit, nominans eam paeonium in terra immensa, ut ille hac herba ut medicamine praestantissimo uteretur* — κατὰ πίεφρα γαῖαν, Β. — 146 ἐφ' — ἀκεσίμβροτον, Α. — 147 πετόροβον, Hermannus. πεντόροβον, Α. Vide Sprengel, ad Dioscoridem Vol. II, p. 561. — ποιεῖται, Β. πολλήν τε, Α. — 148 μακάραυ, Α. — βασιλέης, Α. Β. βασιλέσσης, Rectorfius. — 149. 150 Recepti Hermannii coniecturas, quibus haec ad eas confirmandas subiicit: „Vocabatur haec planta Ἰδαῖοι δάκτυλοι, Dioscorid. III. 147. Κρηταῖες, Lobbeckius Aglaoph. p. 1160. Ἰαμόροιο non nisi Dorica forma usitatum fuisse videtur“. Κρηταῖες δ' ἐκταῖον διος μελοφυγοῦνε φλῆς, Β. Κρηταῖες δὲ τε ὑστάτιον καὶ δρυγένε φλοῖ, Α. unde orta erat Hermannii prior coniectura Orph. p. 751. — In altero versu Ἰλαβέρην, Β. Ἰλαβέρην, Α. Ἰλαβέρην, Rectorfius. — 151 μακάρεσσ, Α. — 152 εὐανθῆ, Hermannus, qui Orph. p. 718 rem discernere non ausus fuerat. ἡδέϊαν, Α. εὐδῆαν ἐκαλεῖον, Β. Hermannus laudat Dioscoridem l. c. παραρτιάδας ἔχων πολλίς. — 153 περιουαιτάουσαν, Β. περιουαιτεστάουσαν, Α. Errorrem typographicum correxit Rectorfius.

- Ἀγλοφοπίδα πάντες ἐπικλῆζουσι βοῶντες,
155 Φέγγεος οὐνεκα λαμπομένον πυρὸς ἄνθος ἀνάθει.
Ἦν κυνὸς ἀντέλλοντος ἀνάθει κοῦρε διάφρον,
Πῶρην μέγαν ἦέλιον τὸν ἀπέφρανον κύκλον οὔρευν,
Μή σε θεοὶ βλάψουσιν νόω καὶ ἐχέφρονι βουλή
Τὴν ὦφρην προλήπονθ', ἣν σε φράζεσθαι ἄνωγα.
160 Ὅδ' γὰρ ἐν ἀθανάτοισιν ἀτημελή πεφάσιται,
Οὐνεκα δὲ καλέονσι κυνόπαστον κατ' Ὀλύμπον
Ἀθάνατοι μάκαρες ἐφιαλτεῖαν τε βοῶσιν.
Κρηναμένην δεινὴ γὰρ ἀποτρέψαι κακότητας
Φαρμακίδων φοβερῶν καὶ βασκανα φῆλ' ἀνδρώπων,
165 Πρὸς τε φόβου δυνάτη καὶ δαίμονας ἡδ' ἐπιπομπάς,
Καὶ πυρετὸν φράκισαι καταρχόμενον στυγέοντι
Νυκτερινόν τε καὶ ἡμερινὸν χαλεπὸν τε τέταρον.
Ὅπτινα καὶ τηροῦσι Διὸς φύλακες μεγάλοιο
Ἀγγέλοι ἐξήκοντα τρηκῶσιοι δ' ἐπὶ τούτοισι.
170 Ταύτην γὰρ λέγεται ποτ' ἐν οὔρεσι φέζεσθαι
Δαίμονας ἔξελάσαι κείνην τόπον οὐκηντας.

155 Φέγγεος, Α. Correxit Rectorfius. „Non dubitandum quin scripsit: οὐνεκα λαμπομένον πυρὸς ἄνθος ἀνάθει“. Hermannus. — 157 ἀφρονον, Β. — 158 νόω, Β. Accuratius haec explicat Theophr. Hist. Pl. IX, 6. — 159 Recepti Hermannii coniecturam, qui alia suaserat Orph. p. 751. ὦφρην αἰ φροληποντα σε, Β. unde ego suspicatus fueram: ὦφρην φροληποντα, τὸ σε. In Α. est: ὦφρην ὡς φροληποντα σε, ἦν. — 160 ἀτηνελενε πεφραται, Β. Emendavit Hermannus. Ab Α. totum hemistichium aberat. — 161 κυνὸς παστον, Α. *Cynosdaton alti cynoparasin alii nevrospaston vocant.* Plin. N. H. XXIV, 14, s. 74. — 162 μακάρες, Β. μακάραυ, Α. — ἐφιαλτεῖαν, e conjectura. Cfr. Pors. ad Eur. Hec. 533. Elmsl. ad Eur. Med. p. 183 not. Lips. ἐφιαλτεῖαν, Α. φροληποντα, Β. ἐφιαλτεῖαν τε, Α. — 164 φυλλαν, Β. — 166 φράκισαι, Hermannus. φρέξεσθαι, Α. — 167 χαλεπὸν τε, Rectorfius. χαλεπὸν δὲ, Α. — 168 ὦφρην, sc. πυρετὸν, Hermannus. ἦν τε, Α. — 169 οὐρευν... κείς μεδάλλοιο, Α. Reliqua supplēvi ex Β. hunc versum Α. inserit ὦφρην, ut initium novi versus; omittit Β. „Scribendum esset κρητοῖσι, si Aldinae ἦν ἔργος; verum esset. Sed id videtur correctior esse, qui quod ἦν τε legeret, de herba hos versus accipiens efficaciter eius dici putabat. Quod in Aldina adiectum est ὦφρην, corruptum est ex ὠφελεία, quae glossa ad ἔργος adscripta fuerat“. Hermannus. — 170 Ἀβη γὰρ — φέζεσθαι, Rectorfius. — 171 Versum restitui ex Β., nisi quod pro τούτων, quod in eo legebatur, post Hermannum reposui κείνην. — Δαίμονας ἐκίτηεν ἄπαραί τὸν τ. ο., Α.

[ιβ'] Περιὸς πολίου.

Δεῖ δέ σε καὶ περὶ σῶμα φορεῖν πολίοιο κόρυμβον
Πρὸς τὸν ἀπαυλισμὸν τὸν ἀπ' αἵθερος ὃν καλέουσι,
Ἄνθρωποι χυλεπὴν ἱερὴν νόσον ἀμπλακώτην,

175 Οἱ δὲ σεληνιακὴν ἐπὶ σῶμα κακὴν ἐπιπομπήν·

Καὶ κόπον ἐξέλασαι δυνατὴν τριφθεῖσα μετ' ὄξους
Ἢ βοτάνη καταχειρομένη πόδας ἀροκορμήμβους.

[ιγ'] Μῶλον.

Μῶλον δὲ ριζοτομηθὲν ἀρεῖς πρὸς φάρμακα λογρὰ
Φαρμακίδων χυλεπῶν καὶ βίακωνα φύλ' ἀνθρώπων,

180 Τοῦτο γὰρ Ἑρμείας Δαιτυριάδῃ Ὀδυσῆϊ

Ἄσκε φορεῖν περὶ σῶμα προσαναμίμενον φυλάκων,
Ἄσπην εἰς ῥῆσον ὄτ' εἰς κλιτὰ δάματα Κίρκης
Ἢε, πολλὰ δὲ οἱ κραδίη φορεῖ μεμφήριζεν.

Οὐδὲ γὰρ οὖς ἐτάρους ἦδει δυνατοὺς ὑπαλόξαι,

185 Εἴ μὴ τοῦτό γ' ἔδωκε διάκτορος Ἀργεφόντης

Ἢ γαίης ξείνας ἐναλόγκιον ἄνθει λευκῷ

Ὅς γάλα λαμπόμενον καρποτόφρον, ἀντὶρ ἔνερθεν
Ναρκίσσῳ ἴκελον, ῥίξῃ ζοφοειδὲς ἰδέσθαι.

Πάντα γὰρ ἑξακέσαιο βροτοφθόρα φάρμακα λογρὰ.

190 Τὴν βοτάνην περὶ σῶμα φορῶν ἐχθρὸς ὑπαλόξεις.

175 σεληνιακὴν ἐπὶ σῶμα κακὴν, Hermannus. σεληνιασμον
οἱ δὲ σωματικὴν, B. σεληνιασμον σωματικὴν δ', A. — 177 κα-
ταχειρομένη, B. καταχειρομένη, A. Turpiter expletus versus. Poeta
opinor scripserat:

κακχρμένη περὶ παρὰ τε καὶ πόδας ἀμφορομήμβους.

Hermannus. — 178 ριζοτομηθὲν ἀρεῖς, B. — 179 φαρμακόδων,
A. Correxit Rentorius. — 180 Δαιτυριάδι Ὀδυσῆϊ, A. Correxit Ren-
torius. — 182 Εἰς τὴν, B. — εἰς, B. εἰς, A. — 183 Ἢε, Hermannus.
Ἢε, A. — οἱ, Hermannus. οἱ, A. — 184 εταρους εἰδεῖν θύνα-
τους θύναξαι, B. ὡς ἐτέρους ἦδει δυνατοὺς ὑπαλόξαι, A. ἐτέ-
ρος ἦδει, Rentorius. ὑπαλόξαι, Pierson. ad Moerid. p. 301. Emen-
davit Hermannus; ego antea conieceram: Οὔτ' εἰς γὰρ οὖς ἐτάρους ἔνε-
ρθεν δύνατ' οἶος ὑπαλόξαι. — 185 γ' ἔδωκε, Hermannus. γε δῶκε,
A. — 186 ἐξέλασαι, Hom. Od. κ. 303. ἀγύσας, A. — ἐναλόγκιον, A.
Correxit Rentorius. ἐναλιαντικόν, B. — ἀνθεῖ, puncta diaereses
posuit Hermannus. — 187 καρποτόφρον, e coniectura. καρποφθό-
ρον, A. — ξείνας, Hermannus, ἔπειτα, A. Observabatur librario
illud quod saepissime legisset. — 188 ῥίξῃ, B. Hom. Od. κ. 304. ῥίξαι,
A. — ζοφοειδὲς, B. — 190 Quae hinc sequuntur, primus addit ex B.
Ab A. omnia aberant. ἐξακέσαιο, B.

ιδ' Ἐναλιδρῶς.

Ἀντὶρ ἄλδς κόλποισι καθέζομένην ἱερὴν δρῆν,
Κύμασιν ἐν πάτεσσι τετιμένον ἔθρος ἄφυλλον
Ἢδ' ἀντὶρ πόττοιο Ποσειδάωνι ἄνεκτι

Ἀνδελετή, τὴν πάτες ἐπιχθόνιοι καλέουσι,

195 Ἀμίβανι τεχνήντι νόφ' καὶ ἐχέφρασι βουλήῃ

Ἢν τῆλ' Οὐλύμποιο θεῶν φθίνουσα σέλῃν
Δέκχεται, καὶ μίσηγε ῥόδων εὐώδες ἔλαιον,

Καὶ χροῖοιο πρόσωπον ἐπὴν ἐπὶ πρῶγμα πορευή·

Καὶ τότε σοι συνέριδος ἄμ' ἔψεται ἰὰ φοβεύσα.

200 Τοῦτο γὰρ ἔστιν ἄκος καὶ ἀλεξήτριον ἐχθρῶν

Πάντων ὅσα τε γαῖα φέρει καὶ πόντιον οὐδμα.

Ζωογονεῖ τε βρέφῃ [ἀλόχοις] ὑπὸ γαστρὶ φορηθέν.

Πρὸς τε φόβους τοὺς γινόμενους ἔχε μιν κατὰ νόκτα

Βασκανήν τε κακὴν μερόπων καὶ πύματα λογρὰ,

205 Ἢ καὶ δῶμα φυλάσσει ἀπόδότην ἔ' ἀποπέμπει.

Ὅσοι γὰρ φθονεροὶ μὲν ἀφειστήκασι, μέμικεν·

Ἐχορμένων δ' ἔργος τούτων, τότε κάφρος ἀνόγει.

Ταυτὴν παμμήτωρ φούσι εἴρετο· μηκέτι λάως,

Μαντισύνης ἔνεκεν δόλιχ' ἢ πτερὰ μηχανώντας

210 Πτηνὸς ἄνθρωποι θωμιάζετε· καὶ γὰρ ἀμείνων.

191 κολποισιναεζομένην, B. De ipsa planta v. Theophr. Hist.
Pl. IV. 6, 7. — 192 λυμασινενποτερασιν — αφυλλο, B. — 193
Ποσειδάωνι, B. — 194 ἀνθελετή, πρᾶτατα, Hermannus. ανθητα-
φη, B. — τήν, refertur ad ἄλδς δρῆν. Hermannus. — 196 Ηολιτεν
— φεινονσα, B. — 197 Δερχητεκαιμειστε, B. — 198 Χρεισαετο,
B. „Sermo est de phlitis et artibus magicis“. Hermannus. — 199
αμειψεταιαφοργενα, B. — Ἰα, νεπαι; de heterogene plurali v.
Buttm. Gr. Gr. Vol. I. p. 246. — 200 ἐχθρῶν, Hermannus. ανθρων,
B. — 201 παντασοσκαργαια — υδμα, B. — 202 ἀλόχοις, Her-
mannus. Ego conieceram λοχίαις, ut proleptice diceretur. In B. lacuna.
— 203 μιν, Hermannus. μιν, B. — 205 δῶμα, Hermannus. σῶμα,
B. — 206 Ὅσοι, Hermannus. οσοι, B. — αφεστηκασιν, B. — 207
δε εργος — ανγηει, B. — 208 ταυτη, B. — εἴρετο, Hermannus.
ευρεε, B. — μνηκτι ταουε, B. De ou et a saepe inter se confusis
v. Elmsl. ad Eur. Med. 764. Jacobs. addit. ad Athen. p. 133. Qui iam
sequuntur duo versus in B. ita erant scripti:

ἢ πτηνους ανθρωποι θωμιαζεται και γαρ εμεινεν
βασκωννης ενεκεν διληρησαστρα μηχανωντες.

In iis ego mutaveram θωμιάζετε et ἀμείνων, reliqua emendavit Herman-
nus, ordine versuum simul transposito.

ιε' Χρυσάνθεμον.

Ἐνδύσσον ἐκ γαίης αἶψαν χρυσάνθεμον ἄγρον,
 Πῶν μέγαν ἥλιον τὸν ἀπέφρονι κύκλον ὀδεύειν,
 Καὶ περὶ σώμα φόβει, καὶ ἔχ' εἴματος ἐντὸς αἰείων.
 Κρηναμένη δόναται γὰρ ἀποτρέψαι κακότητος
 215 Φαρμακίδων ἀλόγων καὶ βιάσκανα φῦλ' ἀνθρώπων.

ιζ' Ἐρύσιμον.

* * *

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΛΑΙΑΙ.

α' *).

* * *

β'.

Τὴν ῥάμον ἦν τις ἄρη ἐν λευσοελάφῳ καὶ βασιάζῃ, ὡφε-
 λεῖ πρὸς φάρμακα καὶ πρὸς ἀνθρώπους φαύλους. ἀρμόζει δὲ
 φροεῖν ἀπὲρ θρέματα καὶ πλοίοις περιτίθεσθαι. ὡφελεῖ δὲ
 καὶ πρὸς πόνον κεφαλῆς καὶ δαίμονος καὶ ἐπιτομιάς.

γ'.

Ἀρτεμισίαν τὴν βοιάνην εἴ τις ἔχει ἐν ὄδῳ, λύει τὸν κάμα-
 τον. καὶ ἐν τοῖς ποσὶν εἰλουμένη θηρία διώκει καὶ δαίμονος.
 αἶμα δὲ ἐπὰν περὶ τὰ ἄρθρα σκιῶσθῆ, κλωνία λαβὼν μύξον

212 ἀρτεμώνα, B. — 213 φορεῖν κκι εχων εστος ειματος δι-
 ρων, B. Emendavit Hermannus. — 214 κρηναμένη, B. — ἀποστρέ-
 ψαι, B. Correxit Hermannus. — 215 αλοχων, B. Correxit Hermannus.
 — φύλλα, B.

*) Scholia edidi ex Aldina (A.) et notis ap. Dioscorid. Saraceni, qui
 et ipse codice est usus p. 476 (S.), at ad. iε'. ιζ'. ex B. S. Quum non-
 nulla modo in hac modo in illa editione desiderantur, suo semper loco ac-
 curate indicavi, unde sint desumpta.
 β'. ex A. S. ἦν S. ἐν. A. — ἄρη S. ἄρην A. — ἐν addit S. — βα-
 σιάζῃ S. βαστάζει A. — πλοίοις ex corrupta lectione ortum; v. ad carn.
 vers. 21.
 γ'. ex A. S. τὴν addit S. — ἐν τοῖς S. τοῖς A. — εἰλουμένη A. ὁ
 φροσῶν S. — μύξον A. μείζω S. — ὑπαρῆ S. ὑπάγει A.

μετὰ ῥοδίνον· καὶ ποιήσας ζέσαι εἰς χύτραν σήχηρι τὸν ποιοῦντα
 ὄλον ὡς ὑπόγη κοιῶσθαι. καὶ ὑστερικῶς γυναιξὶ πάνυ βοηθεῖ,
 στραγγουρίαν πάει καὶ δπισθιτόνον ῥήγμα.

δ'.

Ταύτην εἴ τις φορεῖ περὶ τὸ σῶμα, ἄπονος μένει. καὶ ὀφθαλ-
 μοὺς ὡφελεῖ, χοιράδας, ἀντιάδας, σταφυλῆν καὶ τὰ ὑπὸ τὴν
 γλῶσσαν, ἄρθρα τε καὶ νεύρων ὀδύνας καὶ ὀδόντας, ψώρων ἐκ λι-
 μοκτονίας, λογιῶν ἔμμηνια κατασπασθέντα. ἐν ἑδαίτῃ τε χλιαροῦ
 προςκλύομένη εἰς τὰς χεῖρας, πρὸς φόβους καὶ βασκοσύνας καὶ
 δαίμονός ἐστι πάνυ καλή. διὸ λάμβανε τὴν βοιάνην, ὅτε αἰῶει
 ἢ σελήνη καὶ ἡλίου ἀνατέλλοντος.

ε'.

Ὁ περιστερέων ὁ μὲν ὀρθὸς τείνει τὸ αἰδοῖον, ὁ δὲ ὑπτιος
 ξηραντικός ἐστιν. ὡφελεῖ δὲ ὁ ὀρθὸς περιαρφθῆς πρὸς πόρους
 ὀφθαλμῶν. ποιεῖ πρὸς ἀμβλυοπάθειαν, καὶ κεφαλῆς πόνον καὶ κά-
 ματον πάει. τριφθεῖσα μετ' ἔξους χοιράδας ἀντιάδας τε παρα-
 χρῆμα πάει. ὅτε δὲ τις φρικιᾶ, ἀπὸ ταύτης κλωνία λαβὼν κα-
 τένασι στῆθι τοῦ φρικιῶντος μόνος καὶ εὐθὺς θεραπεύεται.

ς'.

Αὐτὴν τὴν δίκταμον ξηράνας τρέφον ἐν ταῖς χερσὶ σου. καὶ
 ὡς ἄλφитον ποιήσας καὶ βάλαν σταλασμένον οἶνον θίγει τοῦ σώ-
 ματος. πρὸς πάντα γὰρ τὰ ἔρπετὰ ἀρμόζει, ἔλκη δὲ καὶ τὰς
 σαπρὰς νομὰς πληροῖ προκαθαίρον. καὶν σκολοπιουθῆ τις, πρὸς-
 κατάπλασσε καὶ εὐθέως ὡφελεῖ. πρὸς σπλήνα δὲ καὶ τὰ ἐν κρη-
 φίοις τόποις πάθη φλεγμαίνοντα κατάπλασσε ὡς ἄλφитον ποιή-
 σας. αἶρε δὲ τὴν βοιάνην ἐν ἔαρι καὶ ἐν τοῖς καύμασι καὶ ἐν
 τῷ φθινοπώρῳ.

ζ'.

Ἐλεσφακον λύει ψυγμὸν καὶ βῆχα. πρὸς πάντα δὲ τὰ

δ'. ex A. S. ἐκ λιμοκτονίας S. κλιμοκτονίας A. — σελήνη ἡλίου S.

ε'. ex A. S. ἀντιάδας τε, copulam adieci e vs. 68. — στήτω — μό-
 νον S.

ς'. ex A. S. σκαλασμένον S. — οἶνον A. S. — πρὸς ἔλκη A. S. — προ-
 κατάπλασσε κ. ε. ὡφελήσας S. — ἔαρι ommissa praepositione S.

ζ'. ex A. S. λυγμὸν Rnellius. — βῆχα omisso καὶ A. S. — κρηρῶν λυ-
 θέν A. κρηρῶν ληφθῶν S. — αἰμοκτονικός A. S. — λόγια S. — αἰ κάματα
 S. — ἐκβάλλουσαν ἔμβρουα S.

κακὰ ἔλκη, σὺν ῥοδίνῳ καὶ κηρῷ λυθέντι ὠφελεῖ, σπλήνῳ πόνον καὶ δυσεντερίαν θεραπεύει πινόμενον μετὰ οἴνου λευκοῦ. ἔξ ἴσου τοὺς αἰμοπτικκοὺς προποτιζόμενον θεραπεύει. καὶ πρὸς πάντα ποιεῖ λοχέα γυναικός. αἱ κάκισται δὲ γυναικὲς πέσον ἐξ αὐτοῦ ποιήσασαι προστιθέασι καὶ ἐκβάλλουσι τὰ ἔμβρυα.

ή.

Κυπάρισσος βοιάνη ὠφελεῖ πρὸς βρόγχους καὶ ὠτίτια καὶ ἀντιάδας καὶ ἔδρωπα καὶ ἰσχιάδας θεραπεύει.

θ.

Κεττώριον ὠφελεῖ πρὸς φλεγμαινόντα πάθη καὶ κρούσματα πληγῶν. ὑστερικῶς γυναιξὶ βοηθεῖ στρυγγουριῶντῆς τε παύει καὶ λιθιῶντας. αἴθε δὲ τὴν βοιάνην ἐν ἔαρι ἡλίον ἀνατέλλοντος.

ι.

Ταύτην τὴν βοιάνην σελήνης αὐξανούσης λαμβάνειν δεῖ. ποιεῖ δὲ πρὸς φόβους καὶ δαίμονας καὶ βασκοσύνας καὶ φάρμακα κακὰ ταῦτα ἀποστρέφουσα. καὶ ὀδόντα εἴ τις ποτε τὴν ῥίζαν μασησάμενος εὐθὺς ἀποπτύσῃ, τὸ ῥεῦμα στέλλουσα ὠφελεῖ. λυεῖ δὲ καὶ γαστέρα.

ια.

Παιονία βοιάνη αἴρεται ἐν τοῖς κνοκαύμασι πρὸ τοῦ τὸν ἡλίον ἀνατέλλειν καὶ κρηναῖται. καὶ ὠφελεῖ πρὸς φάρμακα καὶ βασκοσύνας καὶ φόβους καὶ δαίμονας καὶ ἐπιπομπὰς καὶ εἰς πνεύρον ἐκ φρικιάσεως νυκτερινὸν τε καὶ ἡμερινὸν καὶ τετραταῖον. λέγεται δὲ ὅτι ποτὲ ἐν τῷ ὄρει, ἔνθα ἦσαν δαίμονες, φρεῖσα τούτους ἀπέδιωκε.

ιβ.

Αὕτη ἡ βοιάνη φρορυμένη περὶ τὸ σῶμα ὠφελεῖ πρὸς σεληνιασμὸν καὶ κόπον. δύνεται δὲ τριφθεῖσα μετὰ ὄξους ἢ βοιάνη καὶ καταχειρομένη πόδας ἀκροκορῦμβους ὠφελεῖν.

η' ex A. S. βεγγύχος A. S. — ἰσχιάδας S. ἰσχιάδα A.

θ' ex S.

ι' ex A. S. φάρμακα κατὰ ταῦτα S. — μασησάμενος ἀποπτύσῃ, εὐφὺς S.

ια' ex A. S. ἀνατέλλει S. — ὀδαιοματῶν S.

ιβ' ex A. In codice Saraceni non exsistisse videtur, quum ille hanc paraphrasin ex editione Aldina sumsisse testetur.

ιγ.

Αὕτη ἡ βοιάνη ἕως[τοῦ] μηθδεῖσα καὶ περὶ τὸ [σῶ]μα φρορυμένη ὠφελεῖ πρὸς φάρμακα καὶ [βασ]κανίαν.

ιδ.

Ταύτην τὴν βοιάνην ὄταν ἡ σελήνη λίγη [μέτρον] μετὰ ῥοδίνου ἐ[λαίου] καὶ κρηῶν σου τὸ πρ[ο]σωπον, ὅταν ἐπὶ πρ[ο]αγματ[α] ἀπέ[θε]θῆς. ζωογονεῖ δὲ [καὶ παι]δία ὑπὸ τὴν κοιλίαν φρορυμένη καὶ [πρὸς] τοὺς φόβους τοὺς γυναικῶν ἔχει κατὰ νυκτῆ. καὶ πρὸς βασκανία[ν] τε καὶ πάντα τὰ [κακὰ] ὠφελεῖ καὶ τὸ σ[ῶ]μα φυλάσσει· ὅσον [γὰρ] οἱ βίασκανοὶ ἀφ[ε]στῆ[σαν] κασιν, μέμικ[εν] ἐρ[χ]ομένων δὲ αὐ[τῶν] ἐγ[γ]υὺς ἀνοίγει τὸ κά[ρ]φος.]

ιε.

Τοῦτο τὸ κροσσόν[θεμιον εἴπερ] αἴρεις ἐκ τῆς γῆς π[ρὸ] τοῦ τὸν ἡλίον ἀνατέλλειν] καὶ περιάπτει[ς τῷ σῶ]ματι καὶ ἐκ τοῦ [τρα]χίλου ἀποκρημ[ι]σ[ῆς], ὠφελεῖ ἀποστρέφ[ον] τὰς φαρμακιάδας γυναικῶν] καὶ πάντας τοὺς βασ[κ]ανούς.]

ις.

Ἐρῴσιμον λεῖον μετ' οἴνου πρὸς κοιλίας πόνον πιέτω. ἔαν δὲ κόκκους ζ' εἰς οἶκίαν βάλῃς, ἀψιμαχία ἔσται.

ιγ'. ex B. S. Sed quum margo codicis B. adeo attrita fuisset, ut Weigelius non amplius omnia verba dignoscere posset, natae inde sunt satis multae lacunae, quas tamen editione Saraceni collata omnes explorare licuit. Quae proinde in hoc et seqq. capp. uncis inclusa leguntur, ea unice Saraceno debentur; quae cum hoc codex B. communia habet, illis libera videntur. — ῥίζης B. — πρὸς S.

ιδ'. ex B. S. λίγη B. — κρηῶς σου τιν B. — οτι B. — πρῶγματι S. Ego correxi. — [ἀπέ]θεθῆς B. — ζωογονία εν B. — φρορυμένην π B. — εχει B. — ὠφελει B. — β[ο]μα S.] B. — δευ B. — αργει B.

ιε'. ex B. S. ερως B. — αποκρημ B.

ις'. ex B. S. περιεσθω S. — Additum fuerat in Saraceni codice caput de Elleborine, ab ipso tamen omissum, quia totidem verbis legebatur ap. Dioscorid. IV. 107. de Eripactide. Appendicis instar, et ne quid quamvis minimi momenti desit, adiciam indicem plantarum a poeta hocce descriptionum, quem editor Aldinus ipsi carmini praemisit, desumptum ex codice minus mutilo quam quo in editione est usus:

Χαμαμήλον.

Ῥάμος ὄρου.

Ῥτιος.

Ῥοφθός.

Ῥεάθυ.

Κεττώριον μέγα.

Πόλιον.

Ἐρῴσιμον.

Πενταδάκτυλος.

Ῥάμος ὄρου.

Ῥτιος.

Ῥοφθός.

Ῥεάθυ.

Κεττώριον μέγα.

Πόλιον.

Ἐρῴσιμον.

Δικταμον μικρόν.

Ῥάμος ὄρου.

Ῥτιος.

Ῥοφθός.

Ῥεάθυ.

Κεττώριον μέγα.

Πόλιον.

Ἐρῴσιμον.

Κυπάρισσος.

Ῥάμος ὄρου.

Ῥτιος.

Ῥοφθός.

Ῥεάθυ.

Κεττώριον μέγα.

Πόλιον.

Ἐρῴσιμον.

Βούφθαμιον.

Ῥάμος ὄρου.

Ῥτιος.

Ῥοφθός.

Ῥεάθυ.

Κεττώριον μέγα.

Πόλιον.

Ἐρῴσιμον.

Μώλων Ἐραλία δρύς.

Ῥάμος ὄρου.

Ῥτιος.

Ῥοφθός.

Ῥεάθυ.

Κεττώριον μέγα.

Πόλιον.

Ἐρῴσιμον.

De aliis huius carminis codicibus quae Fred. *Dietzius* Vir Celeberrimus in epistola Londino ad Choulantium data scripsit, quia inserendi ea non amplius locus erat, hic addam: „Ein Escorialensischer Codex entspricht aufs Haar dem Wiener, ein Parisenser, von *Angelus Vergetius* geschrieben, unter *Hase's* Supplementhandschriften, aufs Haar der Aldina, ein anderer Pariser und einer zu London im Britischen Museum, beide nicht die Verse, sondern nur die prosaische Auslegung enthaltend, ebenfalls der Aldina“.

I N D E X.

(Numerus paginam indicat.)

Aaron 124	Arnoglossa 36
Abietis fungus 159	Artemisia 28
Abrotanum 29, 145	<i>Άρτεμισία μουκόλωνος</i> 201
Absinthium 30, 147	Asa foetida 159
Acalyphæ 33	Asarum 91
Acetum 138, 160	Asphaltum 160
Acharistum 167	Athanasia 169
Acidula 57	Atriplex 67
Acte 125	Aurea alexandrina 166
Adrianum 166	Balsamum 160
Agaricus 159	Barba Iovis 58
Agrimonia 125, 153	Barroco 96
Aizon 57	Batus 130
Alcanna 160	Benedicta 169
Alga palustris 127	Betonica 46, 153
Allium 34	Blanca 169
Aloë 121, 158	Bolus 160
Aloës lignum 158	Borax 161
Althæa 43	<i>Βόρραλαμιν</i> 207
Alumen 139, 159	Brassica 77
Ambra 159	Bratheos 48
Ambrosia 154	<i>Βράθου κνιτίφισσος</i> 206
Amidum 159	Bryonia 126
Ammi 160	Bryonia nigra 127
Ammoniacum 159	Buglossa 74
Ampelos leuce 126	Cacabus Veneris 127
Amygdalæ 189	Calamentum 52
Anacardi 159	Calamus aromaticus 162
Anacardium 171	Camphora 161
Anthrax 59	Caniculata 108
Anethum 44, 159	Caparus 162
Anisum 160, 185	Cardamomum 161
Anthemis 51	Caryophyllata 174
Antimonium 159	Caseus 136
Antimoron 169	Cassia fistula et lignea 161
Apium 42, 152, 160	Castica 124
Apostolicon (emplastr.) 176	Castoreum 162
Araneæ tela 137	Caulis 77
Aristolochia 85	

Centaurea 99, 206
 Cepa 73
 Cerefolium 66, 149
 Ceronium (emplastr.) 176
 Cestron 46
 Chamaeacte 125
 Chamaedrys 107
 Chamaemelum 51
 Χαμακωντάριος 206
 Χαμακωνίλον 200
 Chamomilla 51
 Chelidonia 98
 Χελιδονίον 212
 Chrysanthemum 51
 Cicuta 112
 Cinnana 118
 Cinnamomum 118, 161, 187
 Classa 161
 Clematis 85
 Cochleae 137
 Coloquintida 161
 Colubrina 99
 Confectio Cophonis 172
 Coralli 162
 Coriandrum 68, 186
 Cornu cervi 137
 Costus 118, 162
 Cubebae 162, 188
 Cucurbita 145
 Cyminum 116
 Cyperus 93, 162
 Diacalamintum 173
 Diacameron 173
 Diacastoreum 171
 Diacitoniten
 Diacostum
 Diacyminum } 173
 Diadragagantum }
 Diarais
 Diamargariton 172
 Dianoron 176
 Dianthos 172
 Diaolibanum 167
 Diapentidion 175
 Diaprunis 171
 Diarrhodon 175
 Diasatyron 168, 173
 Diasene 173
 Diathamaron (Diacam.) 173
 Digladium 149
 Διγλαμνον μικρόν 204
 Dragagantum (tragacantha) 163
 Dragantum (vitriolum) 162
 Dragontea 99
 Ebulus 125
 Electnarium ducis 174

Eletisphacus 64
 Ελελίφρακον 205
 Elenium 89
 Elleborus albus 101
 Elleborus niger 104
 Elna 89
 Emperiston 170
 Emplastrum apostolicum } 176
 Emplastrum ceronium }
 Emplastrum oxycroceum }
 Εραλοδός 211
 Eines, Emis 185
 Enula 89
 Erigeron 97
 Eruca 70
 Ερωβίον 212
 Estrā 167
 Eviscus 43
 Faba 128
 Fel 134
 Fenchel 192
 Femiculum 56, 148, 192
 Filonium 167
 Fimius 135
 Fungus abietis 159
 Galsdo 101
 Galanga 117, 163
 Galbanum 163
 Gamandrea 107
 Gariofilata 174
 Gariofilus 117, 163, 187
 Gingiber 116, 175, 189
 Gladiola 149
 Gummi arabicum 163
 Hermodactylus 163
 Hidrocopion 167
 Hierā abbatis de Curia } 171
 Hierā Constantini }
 Hierā Galeni }
 Hierā Rufini }
 Hieracuria }
 Hieralogodion }
 Hierobotanum 105 }
 Hygia 167 }
 Hyoscyamus 108 }
 Hyssopus 90 }
 Ierobotanum 105 }
 Ingber, Ingwer 189 }
 Iris 88 }
 Isatis 101 }
 Juniperus 151 }
 Iusquamus 108 }
 Iustinum 174 }
 Katharticum imperiale 172 }
 Κερτακίον μέγα 206 }
 Kubeben 188 }

Oxycroceum (emplastr.) 176
 Paeonia 94, 165
 Παιονία 208
 Papaver 71, 150
 Papaver palustre 127
 Paratella 111
 Pastinaca 80
 Paulinum 170
 Περτάδακτυλος 202
 Pepones 147
 Πεπορέφατ 203
 Peristereon 105
 Pes pulli 59
 Pfeiffer 190
 Pfirsingkern 191
 Philoanthropos 174
 Philonium 167
 Picra Galeni 170
 Piganon 41
 Pilulae aureae
 Pilulae diacastoreae } 170
 Pil. sine quibus esse nolo }
 Pionia (paeonia) 165
 Piper 114, 190
 Pix 165
 Plantago 36
 Pliaris 174
 Πόλιον 210
 Porrum 49
 Portulaca 59
 Potio muscata } 170
 Potio Pauli }
 Prassion 87
 Psilliticum 172
 Pulegium, Puleium 54, 151
 Pyrethrum 115, 165
 Raphanus 154
 Requies 169
 Ρεπόρος 200
 Rheubarbarum 165
 Rosa 60, 154
 Rosata novella 175
 Rubea trociscata 169
 Rubus 130
 Ruta 39, 144
 Sabina 48
 Sal nitri 164
 Sal sacerdotis 176
 Salix 133
 Salvia 64, 144, 205
 Sambucus 125
 Sanguis draconis 165
 Sarcocolla 153
 Sarcocolla 165
 Satureia 63
 Scamonea 165

- Sclarea 151
 Scordeon 34
 Selnon 42
 Semperviva 58
 Senecion 97
 Serpillum 82
 Sinapi 75
 Sotira 168
 Spica celtica 120
 Spica nardi 119, 165
 Spodium 166
 Squinatus (schoenanth.) 166
 Stomaticon 175
 Storax calamita 165
 Strignum (strychn.) 107
 Struthion 65
 Succus rosarum 172
 Sulphur vivum 139
 Syrupus rosaceus 175
 Syrup. violaceus 176
 Tamarix 131
 Tela araneae 137
 Thamarindus 166
 Theriaca 168
 Thus 120, 166
 Thymbra 63
 Tiriaca magna 168
 Tria sandali 176
 Trifera magna 169
 Trifera saracenicca 172
 Verbena 105
 Viola 83
 Vitis candida 126
 Unguentum agrippa
 Unguent. arregon } 177
 Unguent. aureum }
 Unguent. citrinum }
 Unguent. fuscum }
 Unguent. marciaton }
 Unguent. populeon }
 Urtica 33
 Vulgago 91
 Weischelkern 191
 Yeralogodion 171
 Ysopum 90
 Zedoar 117
 Zimmt 187
 Zinziber (zingiber) 116, 189
 Zinziber conditum } 175
 Zucara rosata }
 Zucara violata }